

STRATEGII ARHITECTURALE PENTRU COPIII AFLAȚI ÎN SITUAȚII DE RISC

Teză destinată obținerii
titlului științific de doctor arhitect
la
Universitatea Politehnica Timișoara
în domeniul ARHITECTURĂ
de către

Arh. Cristina-Maria Povian

Conducător științific: prof.univ.dr.arh. Cristian Dumitrescu
Referenți științifici: prof.univ.dr. arh. Sorin Vasilescu
prof.univ.dr.arh. Radu Radoslav
conf.univ.dr.habil. Bogdan Nadolu

Ziua susținerii tezei: 14.07.2015

Seriile Teze de doctorat ale UPT sunt:

1. Automatică	9. Inginerie Mecanică
2. Chimie	10. Știința Calculatoarelor
3. Energetică	11. Știința și Ingineria Materialelor
4. Ingineria Chimică	12. Ingineria sistemelor
5. Inginerie Civilă	13. Inginerie energetică
6. Inginerie Electrică	14. Calculatoare și tehnologia informației
7. Inginerie Electronică și Telecomunicații	15. Ingineria materialelor
8. Inginerie Industrială	16. Inginerie și Management
	17. Arhitectură

Universitatea Politehnică Timișoara a inițiat seriile de mai sus în scopul diseminării expertizei, cunoștințelor și rezultatelor cercetărilor întreprinse în cadrul Școlii doctorale a universității. Seriile conțin, potrivit H.B.Ex.S Nr. 14 / 14.07.2006, tezele de doctorat susținute în universitate începând cu 1 octombrie 2006.

Copyright © Editura Politehnică – Timișoara, 2015

Această publicație este supusă prevederilor legii dreptului de autor. Multiplicarea acestei publicații, în mod integral sau în parte, traducerea, tipărirea, reutilizarea ilustrațiilor, expunerea, radiodifuzarea, reproducerea pe microfilme sau în orice altă formă este permisă numai cu respectarea prevederilor Legii române a dreptului de autor în vigoare și permisiunea pentru utilizare obținută în scris din partea Universității Politehnică Timișoara. Toate încălcările acestor drepturi vor fi penalizate potrivit Legii române a drepturilor de autor.

România, 300159 Timișoara, Bd. Republicii 9,
Tel./fax 0256 403823
e-mail: editura@edipol.upt.ro

Cuvânt înainte

Teza de doctorat a fost elaborată pe parcursul activității mele în cadrul Facultății de Arhitectură și Urbanism a Universității Politehnica Timișoara, sub îndrumarea conducătorului meu de doctorat prof. dr. arh. Cristian Dumitrescu căruia doresc să îi mulțumesc în mod deosebit pentru susținerea și încrederea care mi-a acordat-o.

M-am bucurat de îndrumarea și sfaturile prețioase a tuturor profesorilor din catedră, față de care îmi exprim gratitudinea și aprecierea. Cu totul special aş dori să transmit mulțumiri: dnei. prof. dr. arh. Smaranda Bica, dnei. conf. dr. arh. Liliana Roșiu, dl. prof. dr. arh. Teodor Octavian Gheorghiu, pentru îndrumarea și bunăvoința acordată; dl. prof. dr. arh. Radu Radoslav pentru sfaturile și susținerea oferită; dl. prof. dr. arh. Ioan Andreescu, dl. prof. dr. arh. Vlad Gaivoronschi și dl. prof. dr. ing. Marius Moșoarcă pentru ajutor și înțelegere; și nu în ultimul rând dl. arh. Romeo Szorad pentru îndrumarea primilor pași ai cercetării în acest domeniu, în cadrul realizării lucrării de diplomă.

Pe parcursul procesului de realizare a acestei cercetări am avut norocul să interacționez cu oameni minunați, cărora le mulțumesc pentru amabilitatea, deschiderea și încrederea manifestată față de acest proiect. Doresc să le mulțumesc în mod special tuturor copiilor și tinerilor implicați în acest studiu, care mi-au schimbat percepția asupra vieții.

Doresc să le transmit mulțumiri și colegilor mei de la firma de proiectare Rheinbrucke, care m-au susținut și mi-au furnizat informații prețioase pentru cercetarea mea și totodată mi-au oferit oportunitatea de a proiecta un centru real dedicat copiilor în situații de risc. Mulțumiri se cuvin cu siguranță și colegului meu arh. Augustin Hamza, căruia îi datorez alegerea acestei profesii.

Aș dori să îi mulțumesc doamnei Viky Cepeu, fără determinarea dânzei probabil drumul meu ar fi fost cu totul diferit astăzi.

Un gând de mulțumire doresc să îi transmit domnului dr.inf. Vlad Gabriel Gurza, pentru că a crezut în visele mele, și pentru tot sprijinul, încrederea și ajutorul oferit în a mi le realiza.

Mai mult decât oricui, doresc să mulțumesc familiei mele, pentru sprijinul permanent pe care mi l-au oferit și suținerea în toate proiectele mele. Cu drag, și în mod cu totul special, doresc să le mulțumesc bunicilor mei pentru copilăria minunată pe care mi-au oferit-o.

NU PUTEM CONSTRUI O FAMILIE PENTRU EI

DAR...PUTEM DA CULOARE
VIETII LOR!!!

Timișoara, mai 2015

Cristina-Maria Povian

Povian, Cristina-Maria

Strategii arhitecturale pentru copiii aflați în situații de risc

Teze de doctorat ale UPT, Seria 17, Nr. 2, Editura Politehnica, 2015, 202 pagini, 47 figuri, 6 tabele.

ISSN: 2393-3178

ISSN-L: 2393-3178

ISBN: 978-606-554-953-1

Cuvinte cheie: copii în situații de risc, copiii străzii, copiii orfani din comunism, arhitectură modulară, urbanism, algoritmi genetici, psihologie ambientală, arhitectură rezilientă.

Rezumat,

Pornind de la numeroasele transformări prin care a trecut sistemul social românesc dedicat protecției copilului, în perioada post revoluție, și analizând categoriile de copii cu cel mai mare grad de risc și arhitectura dedicată lor, această teză argumentează necesitatea unei abordări și proiectării diferențiate pentru copiii care au petrecut o perioadă de timp în stradă față de celelalte categorii de copii în situații de risc.

Lucrarea analizează contextul arhitecturii dedicate acestei categorii de copii atât din punct de vedere psihologic, social, economic cât și politic, fiind enunțată o strategie interdisciplinară în trei pași pentru crearea unei arhitecturi reziliante.

Prin propunerea unei arhitecturii modulare și reziliante, a cărei adaptabilitate se stabilește cu ajutorul algoritmilor genetici, șansele de recuperare a acestor copii cresc. Totodată se deschid noi orizonturi în continuarea cercetării și analizarea funcționalității soluțiilor propuse.

CUPRINS

CUPRINS.....	5
ACRONIME	8
INTRODUCERE	9
1.COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC.....	11
1.1. Copilul în secolul XXI	11
1.2. Clasificare și definiții	14
1.2.1. Situația copiilor străzii în lume	15
1.2.2. Situația copiilor străzii în România	17
1.3. Copilul și spațiul urban	19
1.3.1. Mediul urban-sărăcie versus dezvoltare durabilă.....	20
1.3.2. Copiii din cartierele sărace ale marilor orașe	24
1.3.3. Copiii din cartierele sărace din Timișoara- Cartierul Kuncz.....	26
1.4. O nouă categorie de copii în situații de risc- copiii cu părinții plecați în străinătate	29
1.5. Concluzii	30
2.COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC - O PROBLEMĂ CU IMPLICAȚII PSIHOLOGICE, SOCIALE, ARHITECTURALE, ECONOMICE ȘI POLITICE.....	31
2.1. De ce este important să investim în copii?!	31
2.2. Reziliența psihologică și factorii determinanți în manifestarea sa.....	36
2.2.1. Studii asupra rezilienței.....	37
2.2.2. Reziliența și domeniile conexe	39
2.2.3. Culoare, formă și psihologie.....	39
2.2.4. Rolul arhitecturii în manifestarea rezilienței la copiii în situații de risc .	41
2.2.5. Concluzii	42
2.3. Percepția mediului urban de către copii	43
2.3.1. Studii asupra psihologiei ambientale	43
2.3.2. Rolul Psihologiei ambientale în arhitectură.....	44
2.3.3. Percepția copiilor asupra orașului. Studiu de caz- Timișoara	45
2.4. Strategii urbanistice, politice, și economice.....	46
2.5. Concluzii	47
3.OBIECTIVE ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII	49
3.1. Scopul și obiectivele cercetării	49
3.2. Întrebările și ipotezele cercetării	50
3.3. Metode și mijloace de investigare.....	52
3.3.1. Metoda analizei documentelor publice.....	52
3.3.2. Analiza empirică	52
3.3.3. Metoda analizei statistice a principalilor indicatori caracteristici	54
3.3.4. Analiza altor studii în domenii conexe	55
3.4. Factorii determinanți în configurarea terenului de lucru.....	55
3.5. Surse bibliografice și stadiul actual al cercetărilor	57

4.STUDIU 1 - SITUAȚIA COPIILOR ÎN SITUAȚII DE RISC ÎN CONTEXTE ISTORICE, SOCIALE, POLITICE, ECONOMICE ȘI ARHITECTURALE DIFERITE	59
4.1. Introducere- Evenimente determinante și perioade caracteristice.....	60
4.2. Metode și mijloace de investigare.....	66
4.3. Rezultate și discuții.....	68
4.3.1. PERIOADA PRECURSOARE LUI 1989.....	68
4.3.2 Perioada cuprinsă între 1989-1995.....	69
4.3.3 Situația copiilor instituționalizați între 1995-2000	71
4.3.4 Perioada cuprinsă între 2000-2007	76
4.3.5 Perioada cuprinsă între 2007-2014 și direcții propuse pentru 2020	77
4.4. Concluzii.....	78
5.STUDIU 2 – FACTORUL UMAN	81
5.1. Introducere	81
5.2. Materiale și metode ale cercetării	82
5.2.1. Studii de caz- tip interviu	82
5.2.2. Analiză prin realizarea unor teste psihologice.....	82
5.3.Rezultatele cercetării	83
5.3.1. Rezultatele interviurilor.....	83
5.3.2. Rezultatele testelor efectuate.....	89
5.4. Concluzii.....	97
6.STUDIU 3- CENTRELE PENTRU COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC DIN PERIOADA COMUNISTĂ PÂNĂ ÎN PREZENT- STUDII DE CAZ	99
6.1. Introducere	99
6.2. Centrele din perioada comunistă și perioada imediat următoare	100
6.3. Situația actuală a centrelor pentru copii în situații de risc, studiu de caz- județul Timiș.....	106
6.3.1. Introducere.....	106
6.3.2. Studiu de caz- Satul de Copii- Rudolf Walter din Timișoara.....	107
6.3.3. Concluzii	111
6.4. Noi tendințe în proiectarea pentru copiii aflați în situații de risc	112
6.4.1. Introducere.....	112
6.4.2. Studiu de caz 1: Centrul Teen Challenge de dezintoxicare și reabilitare a adolescenților, Dumbrăvița, jud. Timiș.....	113
6.4.3. Studiu de caz 2- Centru de reabilitare și reintegrare socială a copiilor străzii, Lugoj, jud. Timiș.....	116
6.4.4. Studiu de caz 3- Centru de zi pentru copiii aflați în situații de risc din municipiul Lugoj, județul Timiș	119
6.5. Concluzii.....	123
7.CONTRIBUȚII PERSONALE - STRATEGII ARHITECTURALE PROPUSE.....	125
7.1. O viziune globală interdisciplinară	125
7.2. Nivelul macro- Strategii urbanistice pentru copiii aflați în situații de risc	128
7.3. Concept- un centru pentru fiecare copil în parte	129
7.3.1. Centre destinate reabilitării și reintegrării sociale a copiilor străzii...	131
7.3.2. O proiectare modulară și flexibilă.....	133
7.4. Nivelul micro- Design personalizat cu ajutorul algoritmilor genetici.....	133
7.4.1. Algoritmii genetici- Principii de bază	133
7.4.2. Algoritmii genetici- un instrument pentru optimizarea proiectării	134
7.4.3. Factori determinanți în procesul de proiectare.....	136
7.4.3. Algoritmii genetici și proiectarea personalizată pentru "copiii străzii"138	
7.5. Continuarea cercetării	143
8.CONCLUZII.....	145

8.1. Perspectivele arhitecturii pentru copiii în situații de risc.....	145
8.2. Contribuțiile și elementele cheie ale lucrării.....	146
8.3. Filozofia culorilor.....	147
8.4. Rezultate publicate.....	148
BIBLIOGRAFIE.....	151
ANEXE.....	159
Anexa 1- "Copiii străzii".....	161
Anexa 2- Proporția dintre urban și rural a copiilor lume.....	162
Anexa 3- Harta populației, din Uniunea Europeană, aflată în situație de risc din punct de vedere al sărăciei și al excluziunii sociale- 2013.....	164
Anexa 4- Harta sărăciei în lume.....	165
Anexa 5- Harta lumii reprezentând indexul educației realizată conform Raportului de Dezvoltare Umana 2007/2008.....	166
Anexa 6- Hărți cognitive ale orașului Timișoara.....	167
Anexa 7- Cadrul legislativ.....	168
Anexa 8- Percepția copiilor asupra mediului construit.....	171
Anexa 9- Percepția copiilor asupra culorilor.....	177
Anexa 10- Situația copiilor din sistemul de protecție specială.....	182
Anexa 11- Situația copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate 2010-2013.....	186
Anexa 12- Planuri ale Centrului de plasament de la Halmeu, județul Satu Mare, realizate de un tânăr care a fost instituționalizat acolo începând cu anul 1984.....	187
Anexa 13- Centrul propus pentru reabilitarea și reintegrarea "copiilor străzii"- lucrare de diplomă.....	192
Anexa 14- Exemplificarea complexității relațiilor dintre câțiva factori determinanți în procesul de proiectare.....	196
Anexa 15- Normative pentru proiectarea spațiilor destinate copiilor.....	198
SURSE ANEXE.....	199

ACRONIME

DPC-Direcția pentru protecția copilului;
ONG- Organizații non-guvernamentale;
ANPCA- Agenția națională pentru protecția copilului și adopțiilor;
IRC- Innocenti Research Centre (UNICEF);
CRC- Convention on the Rights of the Child (Convenția drepturilor copiilor);
PTSD- Posttraumatic stress disorder
U.S.- United States
USGBC- United States Green Building Council
LEED- Leadership in Energy and Environmental Design.
RDI- Institutul de proiectare rezilientă (Resilient Design Institute)
UNICEF- Fondul internațional pentru urgențe ale copiilor al Națiunilor Unite (United Nation Children Fund)
DGPC- Direcția Generală pentru protecția copilului
DGASPCTM- Direcția generală de asistență socială și protecția copilului Timiș
DGASPC-Direcțiile generale de asistență socială și protecție a copilului
EU- European Union (Uniunea Europeană)
EMDECU- European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction (Centrul de monitorizare european al drogurilor și al adicțiilor)
DASC- Direcția de Asistență Socială Comunitară.
OPA- Organisme private acreditate

INTRODUCERE

Prezenta teză de doctorat abordează arhitectura dedicată copiilor în situații de risc în contextul marilor schimbări produse în perioada post revoluție în sistemul social românesc. O categorie cu totul aparte de copii, datorită multitudinilor de probleme cu care sunt nevoiți să se confrunte este cea a copiilor care locuiesc sau au petrecut o perioadă de timp pe stradă.

Deși sistemul social dedicat copiilor a cunoscut numeroase îmbunătățiri în ultimii ani, această categorie de copii în situații de risc are în continuare un procent de recuperare de doar 1%. Abordând acest fapt din prisma unei arhitecturi reziliante, în urma cercetărilor efectuate rezultă necesitatea creării unor centre speciale pentru reabilitarea acestor copii, al căror proiectare să ia în calcul factorii psihologici, sociali și experiențele trăite în stradă. Este enunțată o strategie în trei pași și sunt propuse direcții pentru proiectarea unor astfel de centre.

Teza este alcătuită din 8 capitole și poate fi structurată în trei părți principale. **Prima parte** este compusă din primele două capitole, și tratează problemele copilului în lume în contextul actual influențat de aspectele sociale, politice, economice și urbanistice. Problema acestor copii este analizată din punct de vedere al implicațiilor psihologice, al dezvoltării neuronale, oferind o imagine de ansamblu asupra problemei, al importanței sale și al amplitudinii acestui fenomen în România și în lume.

CAPITOLUL 1: COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC-încearcă introducerea în problematica fenomenului copiilor în situații de risc, prin definirea și împărțirea pe categorii a acestora în funcție de probleme cu care se confruntă și gradul de risc. Sunt prezentate și principalele date statistice referitoare la numărul de copii cu probleme sociale în lume, detaliându-se mai mult situația din Europa și România. Tot în acest capitol sunt prezentate și două noi categorii de copii în situații de risc, care au apărut de curând: copiii din cartierele sărace și copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate. Pentru a înțelege mai bine problemele cu care se confruntă copiii din cartierele sărace este prezentat un studiu de caz asupra cartierului Kuncz, din municipiul Timișoara.

CAPITOLUL 2: COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC- O PROBLEMĂ CU IMPLICAȚII PSIHOLOGICE, SOCIALE, ARHITECTURALE, ECONOMICE ȘI POLITICE. În acest capitol este prezentată necesitatea conectării acestei cercetări cu alte domenii, și punctează importanța factorului psihologic, politic, economic și social în găsirea unei soluții optime pentru problematica analizată în această teză. Când se ia în discuție proiectarea pentru copii, factorul psihologic joacă un rol important, cu atât mai mult când vorbim de copii care au trecut prin diverse situații și experiențe traumatizante. Este analizată situația acestora din perspectiva manifestării rezilienței, a modului în care arta și arhitectura pot fi instrumente pentru determinarea apariției ei, dar și din perspectiva psihologiei ambientale. Sunt realizate hărți cognitive pentru a analiza modul în care copiii din familiile obișnuite și cei care își petrec majoritatea timpului în strada percep spațiul urban.

Cea de **a doua parte a tezei** este compusă din trei studii importante, detaliate în capitolele 4-6.

CAPITOLUL 4: STUDIU 1- SITUAȚIA COPIILOR ÎN SITUAȚII DE RISC ÎN CONTEXTE ISTORICE, SOCIALE, POLITICE, ECONOMICE ȘI ARHITECTURALE DIFERITE -prezintă *primul studiu*, care se concentrează pe contextul politic, social și legislativ și pe modul în care principalele evenimente: revoluția din '89, aderarea la Uniunea Europeană etc. au influențat schimbările din sistemul social și totodată arhitectura aferentă programelor sociale destinate copiilor.

CAPITOLUL 5: STUDIUL 2- COPIII INSTITUȚIONALIZAȚI LA REVOLUȚIE- ADULȚII DE AZI-*Cel de al doilea studiu*, studiază **factorul uman** în contextul problemei enunțate anterior. Sunt analizate toate personajele cheie, de la beneficiarii acestui sistem și ai arhitecturii aferente până la personalul angajat sau reprezentanții sistemului. Pentru o mai bună înțelegere a problemelor din vechiul sistem și evitarea lor în noile programe propuse, studiul vizează patru categorii de copii: copiii instituționalizați în perioada comunistă reprezentând adulții de azi, ajunși intelectuali sau oameni ai străzii; copiii instituționalizați din actualele centre de tip familial; copiii care locuiesc pe stradă și ultima categorie reprezentată de copiii din familiile obișnuite. Aceste patru categorii de copii au fost analizate individual pentru a identifica erorile, aspectele negative și pozitive din vechile și actualele centre, cât și comparativ pentru a identifica asemănările și deosebirile referitor la percepțiile, nevoile și preferințele lor. Toate acestea fiind necesare pentru a găsi metoda cea mai bună de abordare și soluționare a problemei.

CAPITOLUL 6: STUDIUL 3- CENTRELE PENTRU COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC DIN PERIOADA COMUNISTĂ PÂNĂ ÎN PREZENT- STUDII DE CAZ.*Cel de al treilea studiu* în calcul factorul arhitectural și își concentrează atenția asupra exemplurilor de programe arhitecturale existente în trecut- în perioada comunistă; în prezent, centrele de tip familial; dar și noile tendințele care se prefigurează.

Ultima parte a tezei, compusă din ultimele două capitole, este dedicată contribuțiilor personale și prezentării principalelor rezultate ale cercetării. De asemenea, sunt incluse și principalele direcții pentru continuarea cercetărilor.

CAPITOLUL 7: CONTRIBUȚII PERSONALE-suține ipotezele definite și argumentate în cadrul tezei din perspectiva celor trei studii de caz prezentate anterior. Prima parte a capitolului prezintă soluțiile propuse din punct de vedere general, al necesității creării unor noi programe arhitecturale și a unor normative speciale. Cea de a doua parte tratează și enunță noi principii de proiectare pentru centrele dedicate copiilor în situații de risc. Ultima parte a capitolului prezintă algoritmul creat pentru simplificarea procesului de proiectare diferențiată pentru copiii care au petrecut o perioadă de timp în stradă, și argumentele care susțin necesitatea unei proiectări flexibile, adaptabile în timp la schimbări și la evoluția psihologică a copiilor.

CAPITOLUL 8: CONCLUZII-sintetizează principalele rezultate ale cercetării, evidențiind contribuțiile personale ale autorului, rezultatele publicate și prezintă propuneri generale pentru continuarea cercetării interdisciplinar.

Bibliografia folosită pentru documentarea și elaborarea lucrării cuprinde 110 referințe bibliografice, dintre care 9 lucrări științifice proprii, prezentate și publicate în cadrul unor conferințe internaționale, fiind introduse ulterior în baze de date internaționale.

1. COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC

"19 000 de copii mor în fiecare zi, din cauze pe care le putem preveni"

UNICEF, UNITED STATES FUND

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Identificarea problemelor cu care se confruntă copiii secolului XXI.**
- **Definirea termenului de copil în situație de risc, împărțirea lor pe categorii și analiza statistică a situației lor în lume și în România.**
- **Analiza copilului în contextul urban din perspectiva sărăciei și a dezvoltării durabile.**
- **Studierea situației copiilor din cartierele sărace ale Timișoarei, efectuând un studiu de caz asupra cartierului Kuncz.**
- **Definirea a două noi categorii de copii în situații de risc- cei din cartierele sărace și copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate.**

1

1.1. Copilul în secolul XXI

Printre cele mai controversate probleme ale lumii moderne se numără problema copiilor din mediile sărace, cunoscuți sub denumirea de copii în situații de risc. Copiii reprezintă cheia și fundația generațiilor viitoare, având grijă de copiii perioadei noastre, totodată oferim o șansă și viitorului nostru. Această lucrare și-a concentrat atenția asupra modului în care arhitectura, urbanismul și mediul înconjurător influențează percepția și dezvoltarea copiilor, și totodată necesitatea de a lua în calcul problema sărăciei și a excluziunii sociale cu care un număr semnificativ de copii, din mediul urban și nu numai, se confruntă. Conștientizând importanța copiilor și a tinerilor în societate, numeroase studii au fost realizate în încercarea de a se găsi soluții pentru a transforma mediul construit într-un mediu mai prietenos și ospitalier pentru ei. Aceste studii au fost realizate din punct de

¹"19 000 children die every day from causes we can prevent" UNICEF, United States Fund, www.unicefusa.org Consultat în martie 2015.

vedere psihologic, cromatic sau al nevoilor cu care se confruntă diverse categorii de copii. Nu putem analiza relația dintre spațiul construit și dezvoltarea acestora, fără a lua în calcul aspectele economice, sociale, politice și psihologice. Problema sărăciei și a copiilor aflați în situații de risc este o problema globală care afectează cu precădere țările slab dezvoltate sau în curs de dezvoltare, în special țările din Asia și Africa. Pentru a putea soluționa această problema în esența ei, și nu doar să găsim soluții temporare, este necesară o viziune globală privind drepturile, rolul și importanța copilului în strategiile: urbanistice, economice, politice și arhitecturale viitoare.

Copiii reprezintă partea cea mai importantă a populației, nu neapărat din punct de vedere numeric², ci din perspectiva faptului că reprezintă viitorul nostru. Prin modul în care îi formăm pe acești copii, ne facem direct responsabili de perspectivele viitorului nostru și al generațiilor viitoare.

Un rol important, în formarea [65] personalității unui copil, îl au experiențele pe care acesta le trăiește în copilărie și adolescență, în perioada în care își formează și modelează caracterul. La rândul lor experiențele sunt influențate de spațiu și de mediul învecinat al copilului. Din perspectiva influenței arhitecturii și a spațiului construit în dezvoltarea emoțională și fizică a unui copil, acest proiect își propune sistematizarea și identificarea acestor elemente arhitecturale benefice copiilor. Mai mult decât atât se urmărește identificarea efectelor, acestor elemente arhitecturale, în reabilitarea unor copii care au trecut deja prin experiențe negative și identificarea principalilor factori determinanți în manifestarea rezilienței de către aceștia.

Copiii se joacă, descoperă, învață, având mereu nevoie de experiențe cât mai creative pentru a-și stimula spontaneitatea și pentru a-și dezvolta personalitatea și inteligența. În conturarea personalității și dezvoltarea oricărui copil, spațiul joacă un rol determinant, ajutându-i pe copii să descopere, inițial, exprimarea secvențială iar apoi cea mentală. Acest spațiu este preponderent influențat de persoane mature și de activitățile lor. Persoane mature care deseori nu realizează impactul pe care îl au asupra percepției copiilor prezenți în spațiul pe care ei îl definesc.

De la început situez această lucrare pe această graniță comună a preocupărilor diferitelor discipline pentru problematica copiilor aflați în dificultate. Plecând de la concret: date, statistici privind numărul de copii aflați în situații delicate, și gradul ridicat de risc al fiecărui copil din familiile sărace, am ajuns la concluzia că e nevoie de mai mult decât de teorii și reflecții asupra situației lor triste. Este necesară întoarcerea din nou în concret, cu instrumente de planificare mai evaluate, oferind diverse strategii arhitecturale și urbanistice nu numai pentru a ameliora viața acestora, ci pentru a rezolva această problemă în esența ei, prin crearea de noi programe arhitecturale, normative, reguli și elaborarea unor strategii interdisciplinare, luând în calcul toți factorii de ordin: urbanistic, politic, economic, social, psihologic și arhitectural pentru definirea spațiului urban în care trăiesc și se dezvoltă.

O atenție deosebită a fost acordată, în ultimii ani, copiilor și problemelor lor. Pornind de la premisa: copiii reprezintă viitorul și este important să investim în ei, atât Uniunea Europeană- prin diverse programe și legi, cât și specialiști din diverse domenii au încercat să găsească soluții pentru a le asigura condițiile optime și un

² În 2013, în întreaga lume, din 7 122 691 de mii de persoane, 2 224 958 de mii erau persoane sub 18 ani conform datelor statistice de la UNICEF. Sursă online- <http://www.data.unicef.org/resources/the-state-of-the-world-s-children-report-2015-statistical-tables>, Consultată în data de 25.03.2015

mediu propice pentru a se dezvolta, dar studii asupra educației și dezvoltării copilului au fost realizate începând cu sute de ani în urmă, studii care au evidențiat legătura acestora cu arhitectura, arta și culorile.

Încă din secolul al XVIII-lea problema educației și a dezvoltării copilului a fost considerată o provocare. Friedrich Frobel (1782-1852), considerat și tatăl învățământului preșcolar, a deveni cunoscut introducând conceptul de „a învăța prin joacă” și ca inventator al cuvântului „*grădiniță*”. Numeroși psihologi, profesori sau arhitecți au continuat cercetările, tratând probleme legate de învățământ³⁴ [108], psihicul copilului [57] [51], etapele vieții și factorii importanți în dezvoltarea lor emoțională, dar și impactul pe care spațiul arhitectural îl are asupra percepției copiilor. [74] [102]

Georges Keamin afirma: "este cert, că toate cazurile atracției exercitate asupra copiilor de către noile experiențe pedagogice, nu au făcut decât să confirme influența formelor arhitecturale asupra spiritului și imaginației copilului". Această sensibilitate la spațiul construit reiese din majoritatea studiilor realizate cu copii, studii care încearcă să răspundă la întrebarea: Dacă un copil și-ar proiecta propriile spații (de odihnă, joacă sau studiu) cât de diferite ar fi față de ce proiectează un arhitect?

Importanța arhitecturii, și a spațiului ambiant în dezvoltarea unui copil este de necontestat, după cum ne spuneși Vasile Marcu: "Copilului, cu fantastica sa capacitate de percepție, de intuiție, îi este absolut necesar un mediu ambiant potențat estetic în comportamentele sale fizice: spațiul arhitectural, urban și peisagistic". [102] Pornind de la această idee, atât în România cât și în întreaga lume, specialiști în psihologie, sociologie sau arhitectură au încercat să identifice acești factori și importanța lor, împărțind copiii și problemele lor în diverse categorii și alegând să le tratezeși studieze separat. Clasificarea se realizează fie după natura spațiilor: educație [71], centre recreative [31], locuință [104], spații de joacă; fie după natura problemelor pe care aceștia le au: dizabilități mintale [37], dizabilități fizice sau copiii orfani. Un alt mod de a trata spațiile dedicate copiilor este tratarea unui element arhitectural și influențele sale asupra percepției copilului: influențele culorilor asupra psihicului copilului, efectele luminii, proporția arhitecturală [50] etc.

Această cercetare își concentrează atenția asupra unei categorii mai puțin abordate și studiate în România din punct de vedere arhitectural, cea a copiilor aflați în situații de riscși propune analiza ei din punct de vedere interdisciplinar, încercând să găsească formula care leagă toți factorii determinanți indiferent de domeniu și împreună asigură reabilitarea lor. Această categorie de copii⁵ poate fi împărțită în mai multe subcategorii în funcție de gradul de risc atins de fiecare copil în parte. Astfel, categoria cea mai importantă din perspectiva gravității situației este cea a copiilor fără adăpost⁶, urmând situația copiilor abandonati și instituționalizați, iar apoi cei din mediile sărace. Ca și mod de abordarea a problemelor cu care se confruntă "copiii străzii", vom trata toate problemele identificate la celelalte categorii, precum și problemele noi identificate, specifice modului lor de viață, conjuncturii sociale, educaționale și psihologice.

³ Rudolf Steiner (1861-1925)- un strămoș al teoriilor legate de mișcarea în învățământ și lansatorul mai multor idei filozofice, legate de copii și educație, preluate la începutul anilor 1900- un important premergător al studi.

⁴ Maria Montessori(1870-1952)- prima femeie doctor, din Italia, în domeniul educației pentru copii.

⁵ A copiilor aflați în situații de risc.

⁶ Street children.

Din cercetările efectuate, se remarcă necesitatea elaborării unor normative, ghiduri sau îndrumare pentru procesul de proiectare a diverse spații arhitecturale pentru această categorie de copii. În prezent există doar un ghid elaborat de UNESCO Paris pentru categoria copiilor străzii⁷ - :*"Guidelines for the Design of Centres for Street Children"*⁸.

Fig.1.1. Copii aflați în situații de risc din Timișoara, copii care lucrează sau se joacă în stradă.⁹

Esența acestei lucrări constă în definirea diferențelor dintre *realitatea exterioară observată și realitatea interioară trăită*¹⁰ de către copii și modul în care spațiul arhitectural determinat de elementele sale (lumina, culoarea, textura, funcționalitatea, legătura cu exteriorul, etc.) și mediul urban contribuie la definirea acestora. Totodată se dorește analiza modului în care percep spațiul construit și mediul urban copiii din diverse medii. În această cercetare ne vom concentra atenția asupra: tinerilor care și-au petrecut copilăria în centre de plasament, a copiilor din familii obișnuite, a copiilor din actualele centre și copiii care locuiesc pe stradă, și se va încerca identificarea eventualelor diferențe de percepție care pot influența într-un mod determinant procesul de proiectare a spațiilor dedicate lor.

1.2. Clasificare și definiții

Conform Actului dedicat copiilor din 1989, un copil este considerat un copil în situație de risc dacă: " nu sunt în situația de a obține sau a menține, sau nu au oportunitatea de a obține sau menține, un standard rezonabil al sănătății și al dezvoltării fără susținerea oferită de o autoritate locală"¹¹ (Fig.1.1.). Copiii în situații

⁷ Street children

⁸ Sursă online- <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001091/109106eo.pdf> Consultată în Martie 2011.

⁹ Prima poza este din galeria proprie, iar cea de a doua este realizată de studenții de la facultatea de Arhitectura, Politehnica Timișoara, pe parcursul studiului realizat în cartierul Kuncz (anul șase- 2010-2011), sub coordonarea dr.prof.arh. Radu Radoslav. [65]

¹⁰ Idee preluată din teoriile lui R. Huyghe

¹¹ "they are unlikely to achieve or maintain, or have the opportunity of achieving, or maintaining, a reasonable standard of health or development without the provision for them

de risc sunt diferiți de copiii obișnuiți, fiind privați de toate beneficiile unei copilării ferice. În această categorie putem include mai multe tipuri și profile de copiii, după cum urmează:

- Copiii din cartierele sărace;
- Copiii cu probleme mentale sau fizice și care au nevoie de asistență specială;
- Copiii orfani sau abandonati;
- Copiii străzii;
- Copiii cu părinții plecați în străinătate la lucru.

Nu se poate face o clasificare exactă în funcție de gradul de risc al fiecărei categorii, dar cu siguranță, luând în calcul gradul de reabilitare sub 1%, una dintre cele mai grave probleme le are categoria copiilor străzii.

Sărăcia are un efect mult prea dezastruos asupra copiilor, condițiile mizere, din cartierele sărace ale marilor orașe ale lumii, distrug copilăriile a milioane de copii, având un efect nefast asupra dezvoltării lor fizice, psihice, emoționale și spirituale. Conform rapoartelor de la UNICEF milioane de copii din spațiul urban trăiesc într-o sărăcie extremă și în condiții inimaginabile. În raportul din mai 2012, UNICEF situează România cu cel mai mare procentaj de copiii care trăiesc în sărăcie, 25,5%, dintre țările studiate. La acest studiu au participat 35 de țări membre ale Uniunii Europene sau al Organizației pentru Cooperare Economică și Dezvoltare.¹²

1.2.1. Situația copiilor străzii în lume

În 1989 UNICEF a estimat numărul copiilor care cresc în stradă la 100 de milioane, iar în 2002 UNICEF a raportat: „Ultimele estimări ridică numărul copiilor străzii la peste 100 de milioane”.¹³ [89] Estimările mai recente nu sunt nici ele mai optimiste, astfel în 2005 numărul lor se apropia de ordinul zecilor de milioane: „Numărul exact al copiilor străzii este imposibil de cuantificat, dar numărul lor cu siguranță se apropie de zeci de milioane în toată lumea, fiind foarte probabil ca acest număr să tot crească.”¹⁴ [90] În ciuda numeroaselor articole care abordează problema oamenilor fără adăpost și a conexiuni cu psihologia ambientală, problema copiilor care locuiesc în stradă și modul în care ei percep termenul de „locuință” nu a fost suficient explorat. Pornind de la aceste premise, această lucrare își propune să abordeze modul în care copiii obișnuiți percep spațiul urban și modul diferit în care „copiii străzii” percep strada ca și o locuință și cum astfel nevoile lor diferă din punct de vedere al mediului construit față de copii din familiile obișnuite și chiar față de celelate categorii de copii în situații de risc.

Copiii străzii reprezintă segmentul cel mai afectat din categoria copiilor cu probleme, având gradul cel mai redus de recuperare, de sub 1%. Deși sunt vehiculate cifre impresionante și variate, privitor la numărul de copii care trăiesc în stradă, este aproape imposibil de cuantificat numărul exact al acestora, datorită

of services by a Local Authority”The Children Act 1989 (Principles and Concepts), 16 Noiembrie 1989, Sursă online- <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1989/41> Consultată în martie 2012

¹² United Nations Children’s Fund (UNICEF), (May 2012), Measuring child poverty, http://www.unicef.org/publications/pdf/rc10_eng.pdf Consultat în Martie 2013

¹³ „The latest estimates put the numbers of these children as high as 100 milion”

¹⁴ „The exact number of street children is impossible to quantify, but the figure almost certainly runs into tens of millions across the world. It is likely that the numbers are increasing”

stilului de viață dezorganizat și a mobilității continue a acestora, unii dintre ei petrecând doar perioade scurte de timp în stradă. În anul 2005 erau vehiculate cifre precum: 40 milioane de copii ai străzii în America Latină, 25 de milioane în Asia, 10 milioane în Africa, 1,5 milioane în Statele Unite ale Americi și 500 de mii în Europa.¹⁵ (Fig.1.2.1.)

Conform datelor de la Youth Advocate Prop. Institutional [107] 100-150 milioane de copii trăiesc sau lucrează în stradă. Din aceștia, 40% sunt fără locuință, iar strada este casa lor, iar 60% lucrează, în stradă pe timpul zilei pentru a-și ajuta familiile sau sunt exploatați de aceștia. [85]

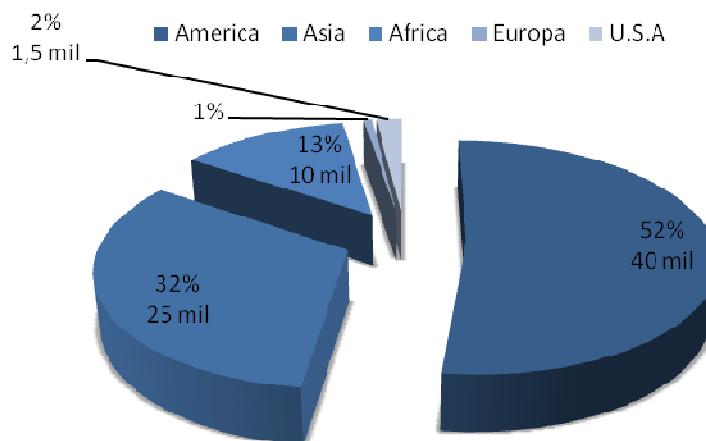

Fig.1.2.1.Situația „copiilor străzii” în lume,grafic realizat în conformitate cu datele de la Consortium for street children [18]

Analiza și identificarea de soluții viabile pentru problemele acestor categorii de copii este puternic susținută de Uniunea Europeană și de alte organizații internaționale. Numeroși economiști, sociologi, medici și câteodată arhitecți și-au concentrat cercetările și au publicat studii în căutarea unor soluțiilor pe termen lung.

Această categorie vitregită de copiii, definită generic sub numele de „copiii străzii”¹⁶ se împarte în 3 sub-categorii:

- **Copiii din stradă**¹⁷- reprezintă acea categorie de copii care păstrează contactul permanent cu familia dar își petrec preponderent majoritatea timpului în stradă, din cauza sărăciei sau a abuzului din familie. Zilele cerșesc sau lucrează în stradă, iar nopțile se refugiază în clădiri, mașini părăsite sau chiar parcuri, considerându-se mai în siguranță decât în propriile familii. Sunt perioade de timp care și le petrec împreună cu familiile lor.
- **Copiii străzii**¹⁸- sunt acei copii care nu au o locuință stabilă sau o familie la care să meargă, singura casă pe care o au este strada. În general sunt copii abandonați care au fugit din centrele de copii.

¹⁵ Date conform Consortium for Street Children - www.streetchildren.org.uk, Consultat în martie 2013.

¹⁶ Street children.

¹⁷ Children on the street.

¹⁸ Children of the street.

- **Copii ai familiilor care trăiesc în stradă**¹⁹-reprezintă acei copii care locuiesc împreună cu familiile lor în stradă. [36] [66]

Termenul de „copil al străzii”¹⁴ a apărut în anii 80 și descria „orice baiat sau fată [...] pentru care strada (în toate variațiunile sale, incluzând adăposturi părăsite, sau locuri pustii), a devenit locuință curentă și/sau un mijloc de a supraviețui, și care este neadecvat protejat/ă, ocrotită sau supravegheat/ă de către un adult”.²⁰ Acest termen a fost utilizat de către Comisia pentru Drepturile Omului în 1994, dar ulterior pe la sfârșitul anilor 90 s-a hotărât unanim că termenul de „copil al străzii” poartă conotații negative. Terminologia a continuat să evolueze fiind introduși termeni precum „copii în stradă”²¹, sau „copiii care au legături cu strada”.²² [99]

Principalul motiv pentru existența acestei categorii de copii este sărăcia. Majoritatea copiilor care se găsesc în stradă nu sunt copii abandonați, ei sunt trimiși în stradă pentru a asigura un venit. Ei cerșesc, vând flori, lustruiesc pantofi sau jefuiesc pentru a-și asigura existența, foarte rar acești copii au acces la educație. Rata mare de abuzuri în familie, scăderea nivelului de trai, sărăcia, procentul de destrămare al familiilor din ce în ce mai mare, influențează creșterea numărului de copii ai străzii.

1.2.2. Situația copiilor străzii în România

Problema copiilor instituționalizați, sau a copiilor străzii din România a fost intens mediatizată atât în țară cât și în afara granițelor. Pană în 1990 instituții cunoscute sub numele de: „casă de copii”, „orfanat”, „leagăn”, „școală ajutătoare”, erau realizate după programe arhitecturale și normative stabilite. Aceste instituții întâmpinau probleme reale în funcționarea lor, neobținând efectele scontate și au atras atenția mediatică a întregului mapamond prin cazurile extreme de abuzuri asupra copiilor și a condițiilor inumane în care erau ținuți aceștia. Imediat după 89, o dată cu captarea atenției mediatică internaționale, numeroase probleme au fost identificate în acest gen de program arhitectural.

Înainte de '89, majoritatea copiilor abandonați sau cei care proveneau din familii cu probleme sociale erau instituționalizați. O dată cu reformele aplicate în sistemul social românesc, a început să apară și în România această categorie de copii în situații de risc cunoscută sub denumirea de copii ai străzii. În perioada imediat următoare revoluției, din cauza situației semnalate, în sistemul nostru de protecție a copilului se adoptă o nouă strategie de abordare a acestor copii aflați în situații de risc. Urmărind direcțiile trasate de Uniunea Europeană, s-a dorit desființarea vechilor forme de instituții dedicate copiilor abandonați și adoptarea unor programe de tip familiar care să îi ajute să se integreze într-o familie și în societate. Odată cu restructurarea vechilor case de copii, în perioada 2004-2007, și încercarea de integrare a lor în familii se remarcă o creștere a numărului de copii

¹⁹ Street-family children.

²⁰ United Nations Human Rights, Protection and promotion of the rights of children working and/or living on the street, Office of the high Commissioner, 2012, „any girl or boy [...] for whom the street (in the broadest sense of the word, including unoccupied dwellings, wasteland, etc.) has become his or her habitual abode and/ or source of livelihood, and who is inadequately protected, supervised or directed by responsible adults.”

²¹ Children in street situation.

²² Children with street connections .

care locuiesc în stradă. În decembrie 2004 sunt înregistrați 54 de copii ai străzii, iar în dec. 2007 se ajunge la numărul de 65 de copii în Timișoara, remarcându-se o vizibilă creștere a acestora în acest interval. [20](fig.1.2.2.a.)Această categorie de copii poate fi găsită cu precădere în centrele orașelor mari, zonele aglomerate, complexe studentești, gările sau litoralul reprezentând un mediu propice pentru ei de a-și asigura cele necesare pentru a trăi. (fig. 1.2.2.b.) Printre principalele probleme cu care se confruntă această categorie de copii sunt: abuzurile, adicțiile, subnutriția, mizeria, lipsa sentimentului de apartenență sau de siguranță, etc.

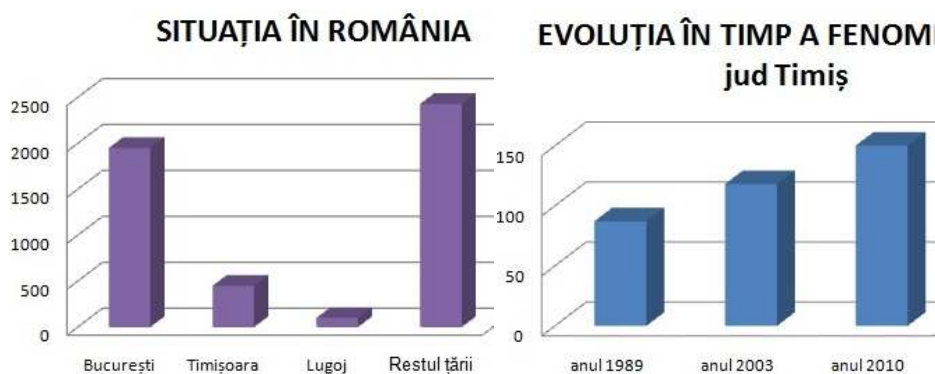

Fig.1.2.2.a.Situația numerică a copiilor străzii în România și evoluția în timp a fenomenului în județul timiș în perioada 1989- 2010.Graficele au fost realizate în conformitate cu datele de la Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș, și Consortium for Street Children. [18] [20]

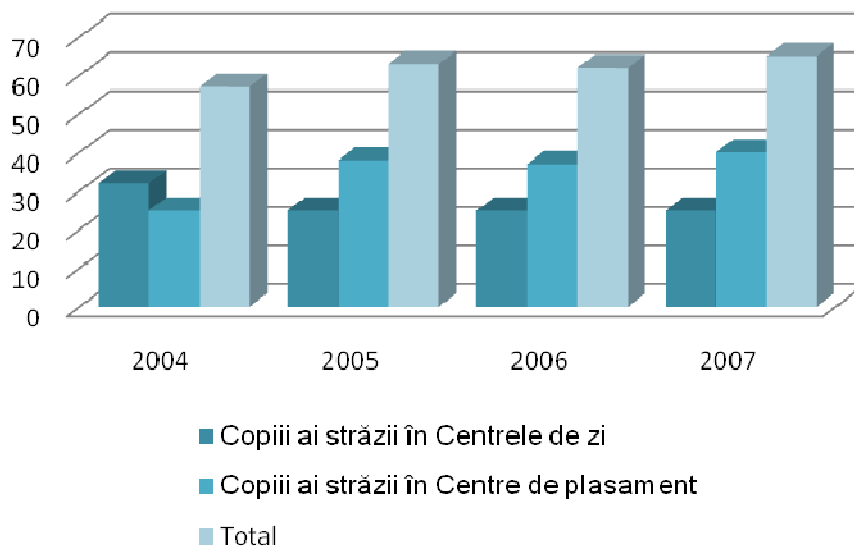

Fig.1.2.2.b.Situația numerică a copiilor străzii din centrele DGASPC Timiș, la sfârșitul anilor 2004, 2005, 2006 și 2007. [21]

Închiderea vechilor centre pentru copii și problemele grave identificate provoacă arhitecții, sociologii și psihologii să creeze noi strategii și programe arhitecturale ca alternativă la vechile instituții, care să respecte noile strategii ale Uniunii Europene privind proiectarea pentru copii și totodată să fie factori determinanți ai rezilienței.

Deși pornim de la o problemă locală- copiii orfani/copiii străzii- o problemă care mulți ani a creat probleme de imagine României, în fața Uniunii Europene și a întregii lumii, situații similare și cu mult mai grave se găsesc în toată lumea. Nu se poate ști numărul exact al acestor copii, deși sunt estimate cifre îngrijorătoare, el variază în timp fiind influențat de stilul lor de viață nestatornic. [18]

Pornind de la aceste premise, acest proiect își propune identificarea tuturor factorilor arhitecturali, psihologici și sociali determinanți în definirea unor strategii arhitecturale, urbanistice, politice și economice pentru a îmbunătăți viața acestor copii aflați în situații de risc.

1.3. Copilul și spațiul urban

Când vorbim de arhitectura dedicată copiilor sau de noi strategii arhitecturale, este important să ținem cont de relația copilului cu spațiul urban. Această relație a fost influențată de-a lungul timpului de agitația urbană, aglomerarea excesivă, intensitatea traficului, transformarea raporturilor familiale, și separarea categoriilor de vârstă; toate acestea ducând la perturbarea raportului dintre copii și mediile lor de viață. Trecerea de la joaca pe stradă, permisă peste tot, la zone limitate, copii au simțit-o ca și o îngrădire a libertății lor și a raportului lor cu orașul. Strada reprezenta inițial sursa primelor informații asupra societății. Astăzi prin spațiile amenajate doar într-un scop funcțional sau estetic, care au setul lor de reguli și interdicțiile aferente, copiii ajung să își formeze o percepție superficială și limitată asupra fascinantului furnicar care îi înconjoară.

Strada s-a transformat din maidanul în care copii anilor 70-80 băteau mingea, în spații cu funcțiuni distincte. Îngrădirea spațiului lor de joacă- principalul mod prin care ei descoperă lumea- poate afecta percepția asupra spațiului urban și totodată dezvoltarea lor. Îngrădirea spațiului de joacă duce automat la îngrădirea creativității, care este secundată la rândul său de o dezvoltare încorsetată a personalității și a spontaneității copiilor, într-o perioadă în care jocul poate stimula inteligenta și promova valorile sociale în contextul copilăriei.

Din dorința de a elabora strategiile optime pentru această categorie de copii aflați în situații de risc, ne-am canalizat atenția și asupra modului în care spațiul urban este perceput de copii în general și de fiecare categorie de copii în situații de risc în parte.

Analizând contextul urban al mai multor orașe din România, sesizăm că preponderent zonele dedicate copiilor sunt situate în zona centrală. În România, oferind copilului statutul de ființă socială, au fost ridicate în întreaga țară, în perioada anilor 1972-1973, parcuri ale copiilor denumite în majoritatea cazurilor "Orășelul Copiilor". Din ordinul lui Nicolae Ceaușescu, la începutul anilor '80, se construiește în București- Parcul Tineretului- "Orășelul Copiilor", reprezentând la acea vreme cel mai mare și mai modern parc de distracție din România. Parcul conținea diverse instalații de joacă pentru copii, buburuze, tiribombe, Montaigne-rousse, și a fost construită și o cale ferată pe encartament de 760 mm cu o lungime

de 1,8 km. Acest gen de intervenții ambientale urbane dedicate copiilor au contribuit în aceea perioadă semnificativ la echiparea orașelor cu zone recreative pentru copii.

În ultimii ani, majoritatea acestor „orașele” au fost modernizate. Modernizarea Orașelului Copiilor din Parcul Tineretului din București a fost finalizată în 2012, schimbându-și parțial menirea. Astfel parcul se transformă mai mult într-un parc de distracții care se adresează tuturor vârstelor decât într-un parc de aventură, de explorare și dezvoltare a capacităților copiilor. Printre cele mai importante dotări ale parcului se află inclusiv o plajă artificială care preia forma de Tom și Jerry, perdele de apă cu proiecții animate, canal navigabil și ansamblu de fântâni cu flăcări în vârful jetului de apă, toate acestea presupunând o implicare mai mult pasivă decât activă a copiilor.

Odată cu modernizarea Orașelului Copiilor, primăria Sectorului 4 a oferit autorizații pentru reamenajarea teraselor situate în orașel. Inițial, în anii '90, aceste terase erau doar niște simple chioscuri aparținând câtorva companii de stat. Ulterior, în 2009, au fost amenajate terase în jurul lor, iar în 2012 s-a realizat chiar etajarea lor, distrugând raportul acestor spații la scara copiilor. Raportul actualelor clădiri, dezvoltă noi percepții asupra Orașelului Copiilor atât pentru adulți- copii în anii 90, cât și pentru actualii copii. Exemple de astfel de orașele dedicate copiilor se găsesc în toată țara, precum Parcul Copiilor din Timișoara, Iași, Oradea etc.

Față de categoria copiilor obișnuiți, cu o copilărie plină de joc, inovație, și descoperiri fascinante, se mai distinge un segment cu totul neglijat în peisajul urban: „copiii străzii”. Din punct de vedere al psihologiei ambientale se pot sesiza modalitățile total diferite în care categoria copiilor străzii și cea a copiilor obișnuiți percep diverse zone ale orașului. Dacă pentru copii din familii obișnuite, atracția principală sunt parcurile destinate copiilor sau mallul cu zonele de joacă aferente, pentru cealaltă categorie de copii principalele atracții sunt piețele, complexele studențești sau gările, acestea reprezentând zonele cu cel mai mare potențial de a-și asigura hrana. (ANEXA 6- Hărți cognitive ale orașului Timișoara)

Dacă în planificarea spațiilor urbane este necesară luarea în calcul a perspectivei copiilor, cu atât mai mult trebuie avută în vedere, la elaborarea de noi strategii, percepția asupra orașului a acestor copii în situații de risc. Pentru a putea găsi o rezolvare la această problemă, pentru început este necesară identificarea tuturor factorilor principali care influențează și potențează existența acestei categorii de copii.

1.3.1. Mediul urban-sărăcie versus dezvoltare durabilă

“Am fost rugat să discut cea mai mare provocare pe care o avem de confruntat în zilele noastre. Dintre toate variantele posibile, am considerat cea mai serioasă și universală problema creșterii prăpastiei dintre persoanele bogate și persoanele sărace de pe pământ. Rezultatul acestei disparități își are rădăcinile în nerezolvarea problemelor globale precum: foametea, analfabetismul, degradarea mediului, conflictele armate, și numeroasele boli nenecesare care variază de la viermele de Guineea până la HIV/AIDS”

(discursul fostului președinte american, Carter, la decernarea premiului Nobel pentru pace în 2002).²³

²³ Vandemoortele, Jan, Poverty, Growth and Children: What's the Right Sequence? , Global Child Poverty and Well-Being.- www.equityforchildren.org/descargar-poverty-growth-and-

Cu fiecare an care trece populația urbană a lumii crește cu 60 de milioane. Se aproximează că în 2050, 7 din 10 persoane vor trăi în orașe. O creștere considerabilă a zonei urbane este înregistrată preponderent în zone din Asia și Africa. [92]

Ce înseamnă "urban"? Definiția spațiului urban variază de la o țară la alta țară, cu reclasificări periodice, și poate varia și în cadrul aceleiași țări în timp.

O zonă urbană poate fi caracterizată de unul sau mai mulți factori:

- Criterii administrative sau granițe politice (zonă aflată în jurisdicția municipalității unui oraș);
- Un număr de locuitori (minimumul este în general în jur de 2000 de persoane, dar acest număr variază pe întreg globul între 200 și 50,000);
- Densitatea populației;
- Funcția economică (unde majoritatea populației nu este angajată în activități agricole);
- Sau prezența unor caracteristici urbane ca și străzi pavate, iluminat electric sau canalizare. (deși aceste caracteristici au început să fie o normalitate și în mediul rural); [92]

În 2010, 3,5 miliarde de persoane trăiau în zone clasificate ca și zone urbane, conform datelor de la UNICEF. [92] Putem enunța câteva avantaje ale vieții urbane, care justifică această creștere a populației din mediul urban:

- Accesul la educație;
- infrastructură dezvoltată;
- Facilități medicale;
- Facilități recreaționale, culturale sau sociale;
- Oportunități mai mari economice;
- deschidere culturală mai mare.

Efectele crizei economice, care au început în 2007, au continuat să se simtă în toate capitalele lumii, deteriorând condițiile de muncă, ducând la o creștere a ratei șomajului, la reducerea veniturilor pe familie, costuri mai mari și inpredictibile pentru mâncare și combustibil. Societatea săracă a simțit și mai puternic efectele dezastruoase ale crizei, creșterea prețurilor la mâncare a devenit o problemă insurmontabilă pentru ei, în condițiile în care și înainte cheltuiau între 50-80% din venitul lor pentru a-și asigura hrana zilnică.

Pentru spațiul urban, cele mai problematice zonedin punct de vedere al sărăciei sunt zonele suburbane, numite mai demult mahalale. Majoritatea marilor orașe, datorită potențialului de dezvoltare, al locurilor de muncă, facilităților în sănătate și educație, atrag, ca și un magnet din ce în ce mai multe persoane, de diferite categorii sociale, dezvoltându-se foarte mult și în dimensiuni și favorizând apariția de cartiere periferice sărace, așa numitele mahalale.

Conform „Programului Națiunilor Unite pentru așezările umane”²⁴ noțiunea de mahala a apărut în jurul anului 1820 în jargonul londonez și definea zonele sărace care conțineau locuințe cu condiții sanitare precare. Deseori acestea erau un refugiu pentru infractori, o zonă a viciilor și o sursă pentru epidemiile care ulterior

children-whats-the-right-sequence/559/index.html. Consultat în mai 2013. ('I was asked to discuss the greatest challenge that the world faces. Among all the possible choices, I decided that the most serious and universal problem is the growing chasm between the richest and poorest people on earth. The results of this disparity are root causes of most of the world's unresolved problems, including starvation, illiteracy, environmental degradation, violent conflict, and unnecessary illnesses that range from Guinea worm to HIV/AIDS')

²⁴ The United Nations Human Settlements Programme- UN-Habitat.

au făcut ravagii în zonele urbane. Semnificația mahalalei la sfârșitul secolului XIX este asociată unei străzi înguste și aglomerate, unde locuiesc oameni din clasa socială de jos, fiind extrem de săraci. [83]

Secolul XX a înlocuit folosirea termenului învechit de "mahala", în mare parte datorită legislației intrate în vigoare între ani 1890 și 1930 care au interzis utilizarea termenului de "mahala" datorită conotațiilor negative. Noi cuvinte au fost utilizate, precum "vecinătăți", "cartiere" sau "comunități", din dorința de a înlocui demodatul și stigmatizantul "mahala".

În zilele noastre cuvântul "mahala" nu se mai folosește aproape deloc, și în general este folosit cu conotații urâte și jignitoare, fiind interzisă utilizarea sa în domeniul academic sau politic.

Tot UN-Habitant ridică problema cuantificării problemelor unei mahalale, și problematica acestui fapt din cauza lipsei unei definiții general acceptate. Mahalaua a fost denumită generic ca și :

" o așezare unde locuitori au locuințe inadecvate și minimul de utilități. O mahala, deseori nu este recunoscută, de autorități, ca și parte integrantă din oraș."²⁵ [33] dar definiții ale sale găsim și în multe documente oficiale precum în Cities Alliance Action Plan : " Mahalalele sunt părți neglijate ale orașului, unde locuințele și condițiile de viață sunt îngrozitor de sărăcicioase. Mahalalele variază între zone mizere foarte dens construite în zonele centrale ale orașului, până la așezări spontane fără recunoaștere legală și care se întind la marginea orașului. Aceste așezări au mai multe nume, favelas, kampongs, bidonvilles, tugurios, dar toate au aceleași condiții mizerabile de viață."²⁶ [84]

UN-Habitant consideră mahalaua foarte greu de definit, datorită unor caracteristici precum:

- Sunt prea complexe pentru a fi definite ținând cont de un singur parametru;
- Ceea ce este definit ca o mahala într-un anumit oraș, nu va fi regăsit în alt oraș din altă țară sub exact aceeași formă;
- O caracteristică a mahalaleor este continua schimbare și dinamismul cu care își schimbă înfățișarea, acest lucru făcând aproape imposibil definirea unui criteriu universal valabil;
- Caracteristica principală a dimensiunilor unei mahalale este vulnerabilitatea la schimbare și la agregare.

Chiar dacă definirea conceptului de mahala ținând cont de anumite criterii general valabile este foarte dificil de făcut, există anumite caracteristici specifice zonelor denumite "mahala". „Programul Națiunilor Unite pentru așezările umane”²⁷ a identificat aceste caracteristici după cum urmează:

- **Lipsa unor servicii de bază** precum accesul la apa potabilă, inexistența canalizării- acestea două fiind printre cele mai frecvente caracteristici, deseori completate de lipsa de electricitate sau a infrastructurii- străzi neasfaltate și lipsa trotuarelor.

²⁵ "a contiguous settlement where the inhabitants are characterized as having inadequate housing and basic services. A slum is often not recognized and addressed by the public authorities as an integral part of the city"

²⁶ " Slums are neglected parts of cities where housing and living conditions are appallingly poor. Slums range from high-density, squalid central city tenements to spontaneous squatter settlements without legal recognition or rights, sprawling at the edge of cities. Slums have various names, favelas, kampongs, bidonvilles, tugurios, yet share the same miserable living conditions."

²⁷ UN-Habitant

- **Clădiri construite în neconformitate cu legislația în vigoare** case care nu îndeplinesc minimul necesar pentru a putea fi definite ca și clădiri rezidențiale, utilizarea de materiale îndoielnice care dau caselor un aspect temporar. Foarte des proprietarii nu au acte pe teren sau pe construcțiile realizate.
- **Aglomerarea și densificarea**
Un spațiu de persoană foarte mic, o rată de ocupare a terenului foarte mare și ocuparea unei singure case de mai multe familii. Foarte des se întâlnesc locuințe cu o singură încăpere.
- **Condiții de viață nesănătoase și locații periculoase**
Condițiile nesănătoase de viață sunt o consecință a primului punct menționat- a lipsei facilităților de bază precum apa, canalizarea- dar și a depozitării neraționale și neorganizate a deșeurilor. Foarte des casele sunt amplasate în zone puternic poluate- în vecinătatea zonelor industriale, sau sunt realizate din diverse materiale improvizate punând astfel în discuție securitatea lor.
- **Poseziune ilegală, neregularități și așezări nelegale**
Una dintre caracteristicile mahalalelor este lipsa de acte legale pe teren sau pe construcțiile ridicate. De cele mai multe ori aceste mahalale apar pe terenul destinat altor funcțiuni, decât cea rezidențială sau în spațiul neinclus în zona construibilă.
- **Sărăcie și excluziune socială**
Veniturile mici și sărăcia sunt considerate, cu puține excepții, caracteristici ale unei mahalale. Condițiile dintr-o astfel de zonă reprezintă bariere psihice și sociale pentru a permite evoluția și dezvoltarea locuitorilor săi. De cele mai multe ori mahalalele sunt considerate nesigure și periculoase, având o rată a criminalității mult mai mare decât celelalte zone ale orașului. Foarte des putem asocia aceste zone cu imigranții sau minoritățile.
- **Așezământ cu dimensiune minimală**

Multe definiții ale mahalalelor au ca și condiție un număr minimal de așezări sau un număr minimal de locuitori pentru a putea fi numite mahalale. [83]

Problema sărăciei și a excluziunii sociale este una dintre cele mai abordate probleme din ultimii ani. Se efectuează studii, se elaborează strategii, legând diminuarea sărăciei de la nivel global de creștere economică și dezvoltarea zonelor urbane într-un mod inteligent și durabil. În acest context s-a definit dezvoltarea durabilă.

Dezvoltarea durabilă a fost definită în foarte multe moduri, incluzând definiția care a apărut în 1987- "*Dezvoltare care urmărește îndeplinirea nevoilor prezentului fără a compromite îndeplinirea nevoilor generațiilor viitoare.*"²⁸ [105]

Dezvoltarea durabilă constă în abilitatea instituțiilor statului de a găsi un echilibru între problemele sociale, economice și elementele mediului înconjurător.

Copiii și adolescenții sunt cei mai vulnerabili membri ai unei comunității care suferă din cauza sărăciei și a inegalităților. Copiii care locuiesc sau lucrează în stradă, cei care au fost supuși prostituției, traficului de persoane sau care au fost exploatați, este necesar să li se acorde o atenție specială.

²⁸"*Development that meets the needs of the present without compromising the ability of future generation to meet their own needs.*" The World Commission on Environment and Development's (*the Brundtland Commission*) report *Our Common Future*, Oxford University Press, 1987.

Paradoxal, în orașele care ascund cel mai mare potențial economic și cele mai multe facilități și oportunități, numărul de copii săraci care lucrează și trăiesc în stradă este impresionant de mare. Prea mulți copiii din mediul urban renunță la educație, prea mulți ajung să lucreze de la vârste mult prea fragede, și prea mulți sunt maltratați și abuzați. O cauză a acestui fapt poate fi faptul că spațiul urban, de cele mai multe ori, nu este proiectat având o viziune care să includă și perspectiva copiilor. Toate aceste lucruri se întâmplă în condițiile în care mai mult de jumătate din copiii din lume trăiesc în spațiul urban. [91] (Anexa 2- Proporția dintre urban și rural a copiilor cu vârsta cuprinsă între 0-19 ani în lume).

1.3.2. Copiii din cartierele sărace ale marilor orașe

Marile orașe au un potențial semnificativ, deținând cele mai noi și avansate tehnologii. Din nefericire, prea mulți copii care trăiesc în aceste orașe sau la periferia lor nu au acces nici măcar la facilitățile minime necesare dezvoltării într-un mod sănătos.

Conform datelor de la United for Children-Unicef, în fiecare an se înregistrează două milioane de decese, la copiii cu vârsta sub 5 ani, din cauza mediului poluat din spațiul urban. Pe lângă gazele toxice datorate traficului intens din marile orașe, stresul psihic, la care sunt expuși acești copii din cauza zgomotului și agitației marilor orașe, poate periclita buna dezvoltare a intelctului lor.

Unicef estimează, ca acum doi ani în 2013, zeci de milioane de copii trăiesc sau lucrează pe străzile marilor orașe ale lumii. Din nefericire numărul acestor copii este în continuă creștere, fiind influențat de creșterea numărului populației, de migrație și de creșterea urbanizării. Acești copii sunt expuși unui număr foarte mare de pericole și abuzuri, din nefericire cei care ar trebui să îi protejeze devin și ei agresori. Numeroși cercetători, asociații umanitare și organizații pentru drepturile copilului au constatat cazuri în care poliția și forțele speciale au ajuns să abuzeze și maltrateze copiii de pe străzile principalelor orașe ale lumii, în loc să le ofere protecție. [91]

Conform rapoartelor de la UNICEF, milioane de copiii din spațiul urban trăiesc într-o sărăcie extremă și în condiții inimaginabile. Încă din 2003 când UNICEF, cu ocazia conferinței din Florența 2003 dedicată drepturilor copilului din mediul urban, au lansat raportul " Sărăcie și excluziune printre copiii din mediul urban"²⁹, raport realizat de către biroul central de cercetare IRC UNICEF. Chiar dacă situația de atunci, din 2002 și din prezent nu este deloc una bună, numeroase orașe din lume au început cercetările pentru a găsi metode de a transforma orașul într-un mediu mai prietenos și mai potrivit pentru toți copiii și în mod deosebit pentru copiii aflați în situații de risc. [86]

Raportul din 2003 [93] indică o serie de elemente cheie în acest proces, care au fost puse mult prea puțin în practică până în prezent:

- Necesitatea unor strategii locale, alocarea de resurse și acțiunile conducerii orașului să aibă ca principală prioritate interesul copiilor.
- Egalitate și absența discriminării pentru a evita marginalizarea copiilor.
- Asigurarea de facilități și programe speciale copiilor aflați în situații de risc (copiii străzii- locuiesc sau muncesc în stradă- copiii cu handicap, sau copiii cu familii foarte sărace)

²⁹ Poverty and Exclusion among Urban Children- IRC [93]

- Facilitarea accesului la serviciile sanitare, la educație și asigurarea hranei și accesul la apă potabilă tuturor copiilor.
- Implicarea copiilor în luarea deciziilor privind situațiile care îi privesc.
- Amenajarea de spații dedicate lor: pentru educație, interacțiuni, recreere, activități sportive etc.
- Crearea de programe dedicate protecției copilului în caz de situații speciale- catastrofe naturale, epidemii etc.

În multe țări, copiii care locuiesc în zonele urbane au un nivel de viață mai scăzut sau egal cu cei care locuiesc în zonele rurale. Experiența urbană fiind pentru mulți copii o experiență a sărăciei și a excluziunii sociale. O treime din populația lumii trăiește în condiții inimaginabile și suferind de malnutriție, iar în Africa proporția este și mai îngrijorătoare, ajungând la 60 de procente. Excluziunea datorată sărăciei este deseori alimentată de discriminare sexuale, de etnie, rasă sau dizabilități. (Anexa 3- Harta populației, din Uniunea Europeană, aflată în situație de risc din punct de vedere al sărăciei și al excluziunii sociale-2013)

Analizând situația actuală și realizând gravitatea ei, este necesar să ne concentrăm și să oferim prioritate problemelor copiilor cei mai dezavantajați. Drepturile copiilor nu pot fi îndeplinite și protejate dacă municipalitățile, guvernele, organizațiile non-guvernamentale și organizațiile internaționale nu acordă o minimă atenție statisticilor și amplitudinii pe care o ia sărăcia în viețile atâtor de mulți copii. (Anexa 4-Harta sărăciei în lume)

Conform Convenției pentru Drepturile Copiilor³⁰, copiii în general și cei care locuiesc în mediul urban au toate drepturile politice, sociale, culturale și economice. Din nefericire, drepturile copiilor nu sunt respectate peste tot. Unul din trei copii în lume nu este înregistrat la naștere, acest lucru facilitând exploatarea și folosirea sa ca cerșetor sau pentru diverse alte munci.

Copiii care au cea mai mare nevoie de atenția și protecția statului și a organizațiilor specifice sunt cei ale caror drepturi sunt cel mai puternic încălcate. Una dintre cele mai dese încălcări ale drepturilor copilului sunt condițiile inadecvate în care locuiesc. Este foarte dificil pentru un copil să se dezvolte sănătos într-un mediu auster, în care principalele nevoi precum apa și instalația sanitară lipsesc în totalitate. Articolele 6 și 24 din Convenția pentru Drepturile Copilului se adresează Statului pentru a asigura "maximul posibil pentru a asigura supraviețuirea și dezvoltarea copilului"³¹ precum și drepturile copilului de a avea acces la "cele mai înalte standarde și facilități de sănătate pentru tratarea bolilor și însănătoșirea lor".³² [100]

O problemă esențială cu care se confruntă copiii din zonele urbane este asigurarea **apei potabile** și eliminarea pericolelor dintr-un **mediu poluat**. Peste 1.2 milioane de copiii cu vârsta sub 5 ani mor anual din cauza apei contaminate sau a lipsei de salubritate din mediile în care trăiesc. [91]

Chiar dacă populația din mediul urban se bucură de un acces mai ușor la apă potabilă decât cei din mediul rural, odată cu creșterea populației și extinderea spațiului urban, problema accesului la apă potabilă și salubritate începe să apară. Foarte des populația săracă ce trăiește la periferia orașului ajunge să plătească pentru un litru de apă, cu mult mai mult decât vecinii lor mai înstăriți din cartierele

³⁰ Convention on the Rights of the Child [100]

³¹ "ensure to the maximum extent possible the survival and development of the child."

³² "the highest attainable standard of health and to facilities for the treatment of illness and rehabilitation of health".

rezidențiale. Aglomerarea și condițiile insalubre din zonele periferice și sărace ale orașului transformă aceste cartiere în potențiale zone pentru apariția epidemiilor.

Unul din drepturile principale ale copilului, conform „Convenției pentru Drepturile Copilului” articolul 28, este **dreptul la educație**. [100] Acest drept al copiilor este subminat de inegalitatea și de sărăcia din anumite zone urbane. S-a estimat că în țările în curs de dezvoltare peste 200 de milioane de copii cu vârsta sub 5 ani nu reușesc să își atingă maximul de potențial cognitiv. În România, copiii din zonele sărace care sunt expuși sărăciei, alimentației precare și altor neajunsuri ajung ca la numai 12 ani să renunțe la educație. [93] (Anexa 5- Harta lumii reprezentând indexul educației realizată conform Raportului de Dezvoltare Umană 2007/2008)

Crimele și **violența** afectează milioane de copii care trăiesc în spațiul urban, unii fiind victime, alții participanți, iar unii doar martori ai acestor abuzuri. În foarte multe cazuri, copiii care sunt agresați în copilărie ajung să fie agresori la rândul lor. Conform asociației Unite for Children-Unicef, alte efecte negative ale expunerii copiilor la violență și abuzuri pot fi diminuarea încrederii în persoanele adulte și în societate și îngreunarea procesului de dezvoltare al copilului. Printre numeroasele și complexe cauze ale violenței urbane putem identifica sărăcia și inegalitatea socială. În urma unui studiu realizat în 24 de țări, din primele 50 cele mai bogate din lume, a rezultat că societățile care au cele mai mari dezechilibre din punct de vedere al populației bogate și sărace au și rata cea mai mare a violenței și a crimei. [92]

Din nefericire, violentele bande de cartier sunt alcătuite preponderent din tineri care ajung să jefuiască, să maltrateze și chiar să ucidă. Preponderent copiii sunt captați în aceste bande în jurul vârstei de 13 ani, dar chiar și mai mici, din percepția de a fi formați pentru a supraviețui în stradă.

Alte consecințe negative care pot fi identificate în rândul copiilor care provin din medii sărace sunt: un procentaj mare al abandonului școlar sau performanțe școlare foarte slabe, subnutriție, anxietate, agresivitate, neliniște, probleme de auto-control, depresie, etc.

1.3.3. Copiii din cartierele sărace din Timișoara- Cartierul Kuncz

Majoritatea zonelor suburbane ale marilor orașe sunt problematice din cauza sărăciei. Multe cartiere din Timișoara se confruntă cu diverse probleme de infrastructură, facilități sociale și sărăcie. Unul dintre cele mai problematice cartiere Timișorene este cartierul Kuncz, amplasat în partea de sud-vest a orașului Timișoara. Cartierul a fost numit după proprietarul fabricii de cărămizi din această zonă, Joseph Kuncz, evoluția cartierului fiind strâns legată de existența și funcționarea acesteia. Primele case din acest cartier au fost realizate în 1920, fiind destinate muncitorilor acestei fabrici.

Odată cu schimbările din mediul industrial și economic, imediat după revoluție, și cu închiderea fabricii de cărămidă, locuitorii cartierului s-au confruntat cu o criză majoră. Majoritatea populației era angajată în fabrică și astfel au rămas fără locuri de muncă și posibilitatea de a se întreține. Valoarea terenului a scăzut considerabil, atrăgând după sine migrarea populației sărace înspre acesta și construirea unui număr semnificativ de construcții fără proiecte arhitecturale sau forme legale. Astfel, cartierul Kuncz și-a păstrat și în prezent caracteristicile inițiale,

rămânând o insulă rurală în cadrul unui ansamblu urban, putând fi definită conform informațiilor anterioare ca și o „mahala”.

La sfârșitul anului 2010, studenții anului șase a Facultății de Arhitectură din cadrul Politehnici Timișoara au realizat un studiu urbanistic asupra acestui cartier, realizând o analiză SWOT. În vederea obținerii unor rezultate reale, studenții anului 6- din colectivul căruia făceam parte- au efectuat un sondaj în baza unui chestionar menit să identifice situația actuală a cartierului și a locuitorilor săi. Pe parcursul studiului realizat am reușit să identificăm principalele probleme urbanistice, economice și politice ale acestui cartier. Nu putem trata doar problemele urbanistice ale acestui cartier fără a lua în calcul factorul social, politic și economic.

Conform studiului realizat de anul șase de studiu al Facultății de Arhitectură-Politehnica Timișoara (2010-2011) au fost identificate următoarele probleme:

- **Absența utilităților publice** precum: gaz, lipsa canalizării, etc.
- **Infrastructura foarte slab dezvoltată**- Cartierul Kuncz are doar o stradă principală fără canalizare, trotuare sau piste pentru bicicliști.
- **Problema securității**- Se confruntă cu probleme de violență în stradă zilnic. Nu au o stație de poliție sau farmacie în imediata apropiere.
- **Problema educației**- în cartierul Kuncz 54% din populație e alcătuită din copii, dar nu există în cartier nicio grădiniță, școală, facilități sanitare sau alte centre dedicate copiilor. Procentajul abandonului școlar este foarte ridicat în special în cartierele sărace precum Kuncz, iar absența unei școli în imediata apropiere ajută la creșterea procentului.
- **Spațiul public**- Se poate observa absența principalelor funcțiuni specifice unui cartier rezidențial: parcurile, spațiile de joacă pentru copii, piețe sau spații culturale publice.
- **Transportul**- Cartierul se confruntă și cu problema accesibilității. Nu există nicio rețea de transport în comun care să ajungă în această zonă sau un mijloc de transport pentru copiii care merg sau vin de la școală.
- **Problema economică**- Majoritatea locuitorilor cartierului sunt șomeri, iar veniturile pe cap de locuitor sunt cu mult sub rata admisă.
- **Probleme legale**, problema proprietății- Foarte multe persoane nu dețin acte pe teren și implicit pe clădirile pe care le-au construit.
- **Factorul ecologic**- Un important element al cartierului este canalul care trece în imediata vecinătate. Deoarece apa nu este potabilă, ce chiar mai mult este contaminată de deșeuri, vegetație și reziduri animale, este o potențială sursă de epidemii.
- **Probleme Arhitecturale**- numeroase locuințe sunt realizate fără proiect și materiale îndoelnice. Principala problemă nefiind cea estetică (calitate care lipsește în 90% din cazuri), cât cea a siguranței locatarilor clădirilor și a funcțiunii. [65]

Principalul scop al studiului a fost identificarea principalelor probleme ale cartierului, din dorința de a găsi soluții viabile pentru a îmbunătăți calitatea vieții locuitorilor săi. Luând în calcul faptul că 51% din locuitorii cartierului sunt copii, condițiile insalubre și toate problemele identificate în cadrul aceluși studiu devin o bază în actuala cercetare și în elaborarea unor noi strategii arhitecturale, urbanistice, sociale și economice pentru acești copii.

Fig.1.3.3. Copiii din cartierele sărace ale Timișoarei.³³

Situația copiilor pe categorii de vârstă este după cum urmează: în proporție de 10% sunt copii cu vârste cuprinse între 0-2 ani, 39% cu vârste cuprinse între 3-6 ani, în procent de 37% cu vârste cuprinse între 7-14, iar 14% dintre copii au vârstele cuprinse între 15-18 ani. Se poate sesiza că procentul cel mai mare este înregistrat la categoriile de vârstă 3-6 ani și 7-14 ani. Statisticile devin cu adevărat îngrijorătoare când analizăm nivelul de educație al acestor copii. Analizând statisticile pe categorii de vârstă, realizăm că doar un număr foarte mic de copii au acces la educație. Pentru categoria de vârstă **3-6 ani** doar un procentaj de 30% dintre copii frecventează grădinița, pentru categoria de vârstă **7-14 ani** un procentaj de 25% dintre copii stau acasă și nu frecventează școala, iar pentru categoria de vârstă **15-18 ani** 50% dintre ei merg la liceu, restul rămânând acasă.³⁴ [65]

Un număr semnificativ de copii nu au acces la educație, și în încercarea de a găsi soluții la această problemă este important să luăm în calcul factori urbanistici precum: lipsa mijloacelor de transport care să îi aducă și să îi ducă la școală, lipsa școlilor, grădinițelor sau a centrelor speciale de tipul „after-school” pentru copii.

Analizând situația copiilor din cartierul Kuncz, din punct de vedere al condițiilor de viață, al accesului la educație putem cu siguranță să îi includem în categoria copiilor în situații de risc, deși păstrează permanent legătura cu familiile lor și nu sunt luați în evidența asistenților sociali. Majoritatea copiilor din cartierele sărace ale marilor aglomerări urbane pot face parte din categoria copiilor în situații de risc. Sărăcia, condițiile de viață, abandonul școlar și faptul că își petrec majoritatea timpului pe stradă îi fac potențiali candidați.

³³ Fotografii realizate de colectivul anului VI (2010-2011) Facultatea de Arhitectură, Timișoara, sub îndrumarea prof. Dr. Arh. Radu Radoslav, în Cartierul Kuncz din Timișoara.

³⁴ Informații rezultate în urma studiului efectuat de colectivul anului VI (2010-2011) Facultatea de Arhitectură din Timișoara, sub îndrumarea prof. Dr. Arh. Radu Radoslav, asupra Cartierul Kuncz din Timișoara.

1.4. O nouă categorie de copii în situații de risc- copiii cu părinții plecați în străinătate

Odată cu deschiderea grunțurilor și reglementarea rapoartelor de muncă în alte țări pentru cetățenii români, toate acestea fiind realizate în contextul aderării la Uniunea Europeană, o nouă categorie de copii în situații de risc a apărut- categoria copiilor cu părinți plecați în străinătate. Fenomenul migrației către țări mai dezvoltate are o amploare îngrijorătoare, având proporții uriașe în zonele mai sărace ale țării, unde sunt lăsați în urmă un număr impresionant de copii ca urmare a acestui fenomen. (Anexa 11- Situația copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate 2010-2013)

În septembrie 2014, în România erau peste 58 622 de familii plecate la muncă în străinătate, lăsând în urmă 82 945 cu cel puțin un părinte plecat și 15 216 cu amândoi părinții plecați. Numai în județul Timiș au fost înregistrați 2446 de copii aflați în sistemul de protecție specială, dar cele mai ridicate numere sunt înregistrate în estul țării, unde nivelul sărăciei este cu mult mai mare. [49]

În septembrie 2013, în România erau înregistrate 59774 de familii plecate la muncă în străinătate, lăsând în urmă un număr de 81 439 de copii, iar în septembrie 2010 erau înregistrate 62 939 de familii, cu un număr de 88 811 de copii. [49]

Numărul familiilor cu copii plecate în străinătate era cu mult mai mare înainte de instalarea crizei economice în întreaga Europă. De remarcat este faptul că deși și celelalte țări ale Uniunii Europene au probleme din punct de vedere financiar și al locurilor de muncă, numărul părinților care aleg să muncească departe de România este constant, suferind foarte mici fluctuații în ultimii cinci ani, iar numărul copiilor lăsați în urmă a suferit doar o ușoară scădere în ultimii trei ani.

Conform organizației Salvați Copiii, numărul real al copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate este mult mai mare decât cel înregistrat în documentele publice. Din cercetările efectuate de această organizație, copiii rămași fără îngrijire părintească nu reușesc să depășească momentul dificil al separării de părinte, ajungând să manifeste un dezinteres față de școală, revoltă față de persoanele în grija celor cărora au rămas față de întreaga lume care îi înconjoară. [72] Ajung să petreacă o mare parte din timp pe stradă sau în anturaje nepotrivite, având un factor de risc foarte mare de a ajunge copii ai străzii.

Cele mai frecvente probleme sesizate la copii cu părinții plecați la muncă în străinătate sunt: rezultatele slabe la învățătură, probleme la realizarea și înțelegerea temelor, acumularea unui număr foarte mare de absențe datorat și lipsei de supraveghere din partea unei persoane cu autoritate, probleme de integrare sau de socializare cu colegii, se sesizează o lipsă de comunicare cu persoanele în grija cărora a rămas sau cu celălalt părinte, agresiune verbală. De multe ori acești copii rămân în grija bunicilor, care nu pot exercita același grad de autoritate ca și părinții, copiii ajungând în numeroase cazuri în situația de exmatriculare datorită absențelor repetate.

Implicarea familiei în procesul școlar este esențială pentru obținerea unor performanțe satisfăcătoare, de aceea absența acestora în viața copilului chiar și pentru perioade scurte de timp trebuie compensată prin crearea unor forme substituente de suport educațional.

Apariția acestor noi categorii de copii în situații de risc a atras atenția autorităților administrației publice locale care au obligația să garanteze și să promoveze respectarea drepturilor copiilor din unitățile lor administrativ-teritoriale. Astfel în 2010, în municipiul Lugoj au fost începute demersurile pentru crearea unui

nou tip de centru dedicat copiilor care provin din mediile sărace ale municipiului, Centrul de zi pentru copiii aflați în situații de risc. Crearea de astfel de noi programe și centre are scopul de a oferi servicii specializate în vederea prevenirii separării copilului de familia sa.³⁵

1.5. Concluzii

Analizând poziția copilului în contextul marilor transformări tehnologice, economice și urbanistice, rezultă o varietate de unghiuri din care putem aborda noile tendințe de proiectare pentru aceștia. O perspectivă aparte este necesară când vorbim de această categorie specială, a copiilor în situații de risc, unde arhitectura și programele create pentru ei vor trebui să își depășească limitele obișnuite, fiind necesară îndeplinirea și a aspectului curativ, benefic pentru manifestarea rezilienței de către aceștia.

Actualitatea temei propuse este justificată de datele statistice prezentate anterior. Deși raportându-ne la context mondial, situația copiilor din România nu reprezintă o prioritate, din nefericire la nivel european, împreună cu celelate țări din Estul Europei ocupăm o poziție îngrijorătoare.

Căutarea de soluții și propunerea unor noi strategii de reabilitare și reintegrare a tuturor acestor categorii de copii în situații de risc necesită o analiză interdisciplinară, neputând vorbi de elaborarea unor noi programe arhitecturale pentru acești copii fără să luăm în calcul factorul psihologic, social, economic și politic. O soluție cu problematică aparte necesită o abordare aparte care să nu fie unidirecțională. Această analiză își propune studierea principalilor factori implicați încercând să găsească formula ideală care îi conectează și soluționează problema procentului atât de redus de reabilitare al copiilor străzii.

Nu putem vorbi de o soluție fără a identifica problema în sine, cauzele care o determină, soluțiile existente până în prezent și cauzele pentru care aceste soluții nu au rezultatul dorit și scontat. Această teză își propune analiza problematicii copiilor în situații de risc, acordând o atenție specială copiilor străzii, analizând **factorul uman** implicat din dorința de a ne familiariza cu problema și amploarea fenomenului; **factorul politic, social, economic și legal** pentru a putea identifica cauzele care l-au determinat și îl susțin; **factorul arhitectural** pentru a ne familiariza cu soluțiile propuse până în prezent și pentru a identifica cauzele neobținerii efectelor dorite.

Toată această analiză tridirecțională și interdisciplinară este necesară pentru a putea elabora acele strategii necesare pentru a oferi o soluție reală și aplicabilă problemei identificate, și totodată ea servind ca și argument principal pentru necesitatea propunerilor enunțate în partea a treia a tezei.

³⁵ Conform Justificării enunțate de către Consiliul Local Municipal Lugoj, Direcția de Asistență Socială Comunitară, Serviciul Autoritate Tutelară, din 2010

2. COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC ÎNTR-UN CONTEXT INTERDISCIPLINAR

"Cum tratăm noi copiii, așa vor trata copiii lumea întreagă"

Pam Leo

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Definirea principalelor argumente pentru importanța investiții în copii și în dezvoltarea lor.**
- **Argumentarea importanței copilului în societate din punct de vedere moral, legal, politic și economic.**
- **Analiza copiilor în situații de risc din perspectiva manifestării rezilienței psihologice.**
- **Studierea efectului culorilor și a formei asupra psihicului uman.**
- **Definirea factorului arhitectural ca și element determinant în obținerea rezilienței la copii.**
- **Analiza copiilor străzii în contextul urban din perspectiva psihologiei ambientale.**
- **Argumentarea importanței elaborării unor strategii la nivel global, interdisciplinare, pentru soluționarea problemei copiilor în situații de risc.**

36

2.1. De ce este important să investim în copii?!

Deși această întrebare este adresată mai mult retoric, un prim argument poate fi considerat faptul că, în modul în care formăm copiii generației noastre, influențăm viitorul următoarelor generații. Numeroase studii au fost realizate și au

³⁶"How we treat the child, the child will treat the world" Pam Leo- o scriitoare renumită prin cărțile sale legate de noi metode educaționale. Connection Parenting: Parenting Through Connection Instead of Corection, Through Love Instead of Fear.

demonstrat cât de importantă este copilăria în procesul de formare al unui om și în ce moduri neașteptate experiențele trăite încă din primii ani ai vieții își pot pune amprenta asupra acțiunilor noastre ca și adult.

Tinerii și în special copiii, percep lumea prin prisma interacțiunii cu mediul în care trăiesc sau își desfășoară activitățile, aceste interacțiuni afectând toate aspectele dezvoltării lor. Relația cu mediul, societatea, persoanele din imediata apropiere (familie, persoanele din cartier) sunt reperele care îi ajută să își formeze propria personalitate, definesc perspectivele de viitor ale acestora precum și impactul pe care îl vor avea asupra celorlalte persoane și a mediului.

Teoria lui Piaget susține că dezvoltarea copiilor se produce în mai multe stagii, fiecare stadiu de dezvoltare având schema sa reprezentând o anumită cantitate de informație și cunoaștere. Ținând cont de principiile constructiviste, copiii sunt niște ființe active și flexibile, care își adaptează procesul de cunoaștere, învățare și dezvoltare mediului în care trăiesc. Dezvoltarea se produce în baza echilibrului dintre procesul de asimilare a informației generate în jurul său și procesul de acomodare la mediul în care trăiește. Astfel, copiii ajung să învețe și să descopere lucruri noi prin intermediul jocului și se integrează mediului ambiant prin procesul de imitare. De aceea este foarte importantă influența părinților, a mediului, a orașului în care acești copii trăiesc, ei ajungând să imite, când sunt adulți, comportamentul care l-au văzut în copilărie. Dacă atunci când sunt copii imită aspecte din mediul care îi înconjoară doar din instinctul de a se adapta, când ajung la maturitate vor ajunge să fie creatori de medii în care se vor dezvolta alți copii. Neavând grijă de modul în care se dezvoltă copiii generației noastre ajungem să periclitàm și mediile și dezvoltarea generațiilor viitoare. [73] [67]

Expunerea copiilor într-un mediu subdezvoltat și sărăc, îi expune implicit la numeroase traume care la rândul lor cresc probabilitatea apariției de probleme cauzate de stresul post traumatic și cu atât mai grave cu cât aceste traume s-au întâmplat în copilăria lor, perioada lor de formare.

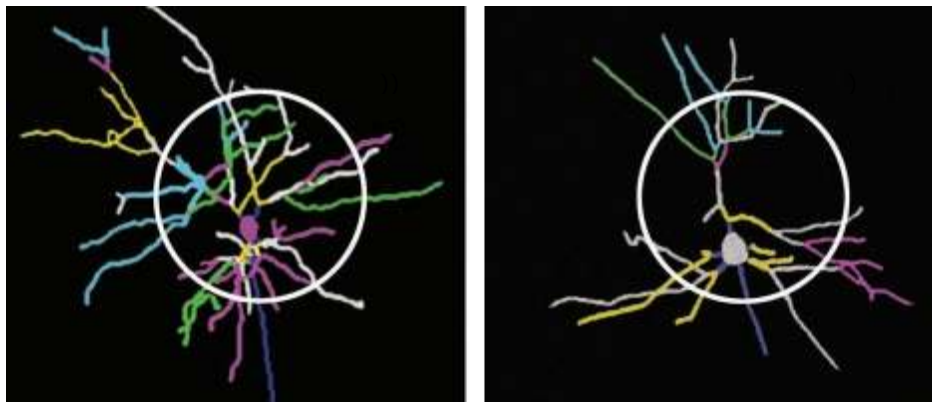

Fig. 2.1.b.: Stresul afectează dezvoltarea arhitecturii creierului uman. A) Neuronul în situații normale prezentând conexiuni multiple. B) Neuronul afectat de stres, prezentând un număr redus de conexiuni. [10]

Majoritatea copiilor, indiferent de familiile în care se nasc, ajung să trăiască diverse experiențe traumatizante în copilăria lor, fie că sunt datorate viciilor unuia dintre părinți, a neînțelegerilor dintre părinți sau chiar a divorțului dintre aceștia. Din nefericire, frecvența și persistența acestor traume din copilărie este mult mai mare

în cazul copiilor care trăiesc în zonele sărace și mahalale. Din studiile realizate preponderant pe copiii din Africa și America, în proporție de 70-90%, în perioada copilăriei lor, copiii sunt expuși la o rată destul de mare de experiențe traumatizante. [24]Pot fi identificate două tipuri de factori determinanți: factorul uman și factorul de mediu.

Analizând cauzele acestor traume din perspectiva factorului uman, preponderent acestea se petrec și din cauza factorilor de stres din interiorul familiei: familii destrămate, conflictele din familie, abuzuri, violență familială, lipsa unui părinte,³⁷ dar și maltratarea de către membri ai familiei.³⁸ Acest tip de traume mai pot fi cauzate și de activitățile mai puțin legale și morale ale părinților precum: consumul de droguri, alcool, dependența de jocurile de noroc sau acțiuni infracționale precum furtul, asocierea în diverse găști și chiar crima. Un alt factor determinat pentru apariția de traume sunt comunitățile în care trăiesc aceștia în perioada copilăriei. Foarte mulți copii au ca și un mediu normal pentru dezvoltare cartiere sărace și gălăgioase în care noaptea se aud frecvent certuri, țipete și chiar focuri de armă. [38]De foarte multe ori acești copii sunt nevoiți să se maturizeze prematur, ajungând să ducă ei povara grijilor cotidiene ale familiei: grija față de un părinte bolnav, sau grija pentru asigurarea hranei și elementelor necesare supraviețuirii pentru el și alți frați mai mici.

În afară de factorul uman, la fel de traumatizant poate fi mediul în care sunt obligați să își petreacă majoritatea timpului. Copiii din mahalale și cartierele defavorizate ale marilor orașe trăiesc în proporție de 90% din timpul copilăriei lor în medii insalubre- de la case realizate din materiale improvizate, până la școlile din cartier care nu îndeplinesc condițiile minime de igienă și sănătate.

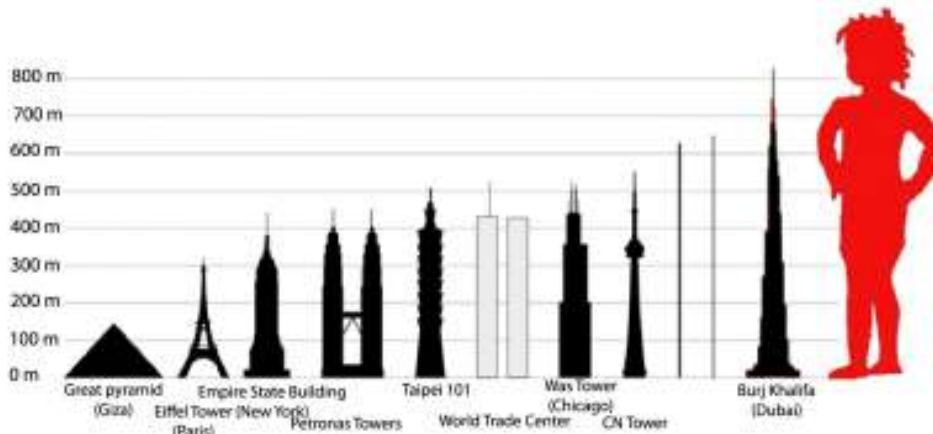

Fig.2.1.a. Copilul și spațiul construit. [67]

Alte efecte negative, ale mediului urban asupra copiilor în general, sunt studiate de către Gary Evans, psiholog la Cornell University. Conform studiilor sale, la fel de important ca și factorii psihologici³⁹ este și mediul de viață al copilului

³⁷ Datorată decesului, detenției sau abandonului.

³⁸ Preponderent de către părinți dar și de bunici sau alți frați mai mari.

³⁹ Afecțiunea părintească, o locuință stabilă, etc

împreună cu factorii săi determinanți: nivelul de zgomot foarte ridicat, supraaglomerarea, calitatea vieții, etc. [39]

Copii care locuiesc în mediul urban sunt expuși la mai mulți factori traumatizanți sau de stres, dezvoltarea lor fiind afectată semnificativ din punct de vedere psihologic și cognitiv. Unul din principalii factori perturbatori este zgomotul urban, datorat fie traficului⁴⁰ fie murmurului supraaglomerării unei metropole. Studiile arată că în proporție de 23-29% dintre copiii expuși la factori perturbatori și creatori de stres dezvoltă simptome de stres posttraumatic⁴¹, iar în cazul copiilor care sunt agresați fizic procentul de dezvoltare a unor astfel de simptome este de 70%. [5] Acești copii ajung să sufere dezechilibre psihologice și emoționale, ajungând să se lase copleșiți de sentimente precum: singurătate, depresie, furie, nefericire. Nu reușesc să își dezvolte un sentiment de încredere nici măcar în familie sau societate, se resemnează cu un trai mediu, fără să aibă așteptări și încredere într-un viitor mai bun. [6]

Dacă primul argument enunțat era din punct de vedere psihologic, și al dezvoltării emoționale, un al doilea argument care poate fi adus în favoarea investirii în copii este din punct de vedere economic și aparține lui Jan Vandermoortele. Henry George- un economist care candida la primăria New-York-ului acum mai bine de 100 de ani sesiza că "asocierea sărăciei cu progresul este marea enigmă a timpurilor noastre"⁴² subliniind faptul că pe plan mondial din punct de vedere al dezvoltării societății umane, principala soluție pentru reducerea sărăciei este dezvoltarea economică. Jan Vandermoortele, în lucrarea sa, încearcă o nouă abordare, ridicând ipoteza soluționării acestei probleme pentru viitor, investind în copiii de azi. Dacă mult timp a fost considerată creșterea economică soluția pentru diminuarea sărăciei, s-a demonstrat în timp că nu este suficient, și nu putem să ne bazăm numai pe acest fapt în cazul unei probleme așa de grave cu efecte atât de dezastruoase. [101](Anexa 4- Harta sărăciei în lume)

Fig.2.1.b Efectele cutremurătoare ale sărăciei asupra copiilor din Africa și asupra copiilor din România. ⁴³

⁴⁰ Traficul de mașini sau avioane.

⁴¹ Cunoscut sub denumirea PTSD

⁴² „the association of poverty with progress is the great enigma of our times”- Henry George, (1882)

⁴³ Prima poză- renumita poză realizată în Africa reprezentând un copil pândit de un uliu ca să moară pentru ca ulterior să se hrănească cu el. Fotografie realizată de către Kevin Carter și câștigătoare a premiului Pulitzer. Sursă online-

Situația globală economică din ultimii ani nu este deloc optimistă, și creșterea economică mult așteptată întârzie să apară pentru a soluționa una dintre cele mai grave probleme ale lumii actuale. Este necesară căutarea de soluții alternative în contextul economic actual. Întreaga lume se confruntă cu o criză economică care apare în Thailanda între ani 1997/1998, în Argentina în 2002 și ulterior în 2008 în Statele Unite și Europa. Unul dintre efectele dezastruoase ale crizei este o creștere a fenomenului de sărăcie globală și implicit o amplificare a efectelor negative din viețile a milioane de copii. [67]

Problema copiilor care cresc în medii sărace și subdezvoltate reprezintă o problemă reală a cărei gravitate nu o putem înțelege decât într-o măsură foarte mică raportându-ne strict la situația din Europa sau de la noi din țară. Cele mai dezastruoase efecte ale sărăciei precum: copii, asolescenți și tineri subdezvoltați având diferite malformații și boli, fără a avea acces la educație și posibilitatea de a-și însuși cunoștințele unei meserii sunt înregistrate preponderent în Africa și în anumite părți din Asia. (Anexa 4-Harta sărăciei în lume)Lipsurile din copilărie au efecte catastrofale și de lungă durată asupra copiilor, scăzând capacitatea lor intelectuală și fizică. Aceste efecte nu mai pot fi reparate ulterior în viață decât în puține cazuri și nu în totalitate, acest fapt implicând costuri foarte mari și cu siguranță cu mult mai mari decât ar fi necesare pentru prevenirea apariției lor de la început.

Imposibilitatea stopării apariției de noi copii în situații de risc este datorată și cercului vicios deja creat: părinții săraci cresc copii în sărăcie și neajunsuri, copii care la rândul lor vor avea copii care se vor dezvolta și crește în aceleași condiții. Cheia acestui cerc vicios stă în ruperea sa prin acordarea unei atenții deosebite generației acesteia de copii, investirea în ea tocmai pentru a rupe acest cerc, de a le oferi posibilitatea unei vieți în condiții normale, și de a stopa perpetuarea acestui fenomen. [67]

Conform Convenției pentru Drepturile Copilului, situația în care se află milioane de copii de pe glob este ilegală, dar condițiile de viață ale acestor copii nu sunt doar ilegale și imorale, în favoarea investirii în dezvoltarea, reabilitarea și reintegrarea lor pot fi enunțate și argumente economice și politice. Acești copii transmit sărăcia la rândul lor generațiilor viitoare de copii, generații care reprezintă fundația viitorului nostru. Astfel viitorul economic și politic al lumii putând fi periclitat de neajunsurile și problemele copiilor de azi.

Jan Vandermoorteale tratează în lucrarea sa principalele patru argumente care pot fi aduse necesității și importanței investiri în copii și reprezintă totodată răspunsul la întrebarea subcapitolului⁴⁴. Necesitatea investirii în copii, oferind o atenție specială copiilor în situații de risc poate fi justificată în opinia sa din punct de vedere politic, economic, moral și legal și poate fi argumentată după cum urmează. [101]

Argumentul politic- este susținut de toate cele menționate mai sus. Toate investițiile în dezvoltarea și reabilitarea copiilor cu diverse probleme sau în situații de risc pot reprezenta o strategie politică nu numai la nivel local cât și global pentru diminuarea sărăciei și îmbunătățirea condițiilor de trai ale generațiilor viitoare.

http://en.wikipedia.org/wiki/Kevin_Carter#/media/File:Kevin-Carter-Child-Vulture-Sudan.jpg
Consultată în martie 2015.

A doua poză- câștigătoarea premiului de Excelență la POY Pictures of the Year International, reprezentând copii ai străzii din România. Poza este realizată de către Jan Dago Jyllands. Sursă online- <http://www.poyi.org/64/08/ae01.php> Consultată în martie 2015.

⁴⁴ De ce este important să investim în copii?!

Argumentul legal- este susținut de existența „Convenției pentru Drepturile Copilului”, care a fost adoptată de Adunarea Națiunilor Unite la 20 noiembrie 1989.⁴⁵ Convenția a fost adoptată de 194 de țări, România fiind printre primele state care au ratificat Convenția ONU cu privire la drepturile copilului care militează pentru ca statul să își ofere maximul din resursele sale pentru a asigura accesul la sănătate, educație și la resursele necesare unei dezvoltări sănătoase a copilului.

Convenția privind Drepturile Copilului a fost susținută în România prin adoptarea legii nr. 18 din 28 septembrie 1990, la nici un an după adoptarea sa de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite. Toate acestea se petreceau în contextul unei situații cutremurătoare a copiilor instituționalizați înainte de revoluție în România, situație care a atras revolta și atenția mai multor instituții, ONG-uri și a lumii mediatice din întreaga lume.

Argumentul moral – Imaginea foarte tristă a copiilor care de la cele mai fragede vârste sunt nevoiți să trăiască în mizerie, într-un mediu plin de violență, fara nicio șansă la un viitor mai bun, fără a fi vinovați de ceva anume, poate doar de lipsa de noroc, cutremură o lume întreagă. Impactul psihologic pe care îl are acest fenomen asupra persoanelor din lumea întreagă poate fi remarcat și prin numeroasele campanii media care au fost inițiate în ultimii ani, cu scopul de a îmbunătăți condițiile de viață ale acestor copii.

Întrebarea care rămâne este de ce în condițiile în care numeroase instituții, ONG-uri, persoane publice s-au implicat în reabilitarea și rezolvarea acestei probleme, rezultatele scontate întârzie să apară. Răspunsul ar putea fi necesitatea unor strategii care să înglobeze toți acești factori, o strategie globală, și nu individuală și segmentată pe categorii sau zone.

Argumentul economic- Toate persoanele cu probleme sociale ajung în grija statului, fiind necesară consumarea de resurse financiare și nu numai pentru reabilitarea lor. De cele mai multe ori, valoarea acestor resurse depășind cu mult valorile necesare pentru prevenirea apariției problemelor de la început. Cu cât un copil sau tânăr are posibilitatea de a se dezvolta normal, de a-și atinge potentialul maxim, de a o urma o meserie, capacitatea sa de a contribui la bunăstarea și creșterea economică a zonei în care trăiește, crește semnificativ.

2.2. Reziliența psihologică și factorii determinanți în manifestarea sa

Conceptul de reziliență este utilizat ca și punct de referință în multe domenii, fie ca vorbim de ea din punct de vedere social, psihologic, arhitectural, ecologic sau din punct de vedere al tehnologiei informației⁴⁶ Reziliența este capacitatea de a te adapta la schimbări impuse, păstrând echilibrul inițial sau a-l recâștiga în timp, în urma expunerii la anumiți factori perturbatori și de stres. Când vorbim de reziliență, un loc aparte în studiile elaborate l-au avut copii care au suferit diverse traume sau care au trecut prin situații dificile pentru evoluția și vârsta lor. Obiectivul acestui subcapitol este de a trata legătura dintre mediul construit și apariția rezilienței, identificând potențialii factori determinanți în manifestarea sa de către o categorie aparte a copiilor aflați în situații de risc și anume a copiilor străzii.

⁴⁵ Sursă online- <http://www.salvaticopiii.ro/?id2=000200000000> Consultată în martie 2015.

⁴⁶ Information technology

Cuvântul „reziliență”⁴⁷ a fost utilizat prima oară referindu-se la capacitatea unui material de a absorbi energie externă, deformându-se elastic, dar având capacitatea de a reveni ulterior la forma sa originală. [40]

În ultimii 40 de ani, o atenție deosebită a fost oferită procesului de reziliență. Numeroase studii au fost elaborate, studii asupra individului, asupra factorilor de mediu, sociali, culturali, asupra factorului genetic sau a structurii creierului, toate aceste cercetări având ca și scop înțelegerea fenomenului de reziliență cu scopul de a putea favoriza apariția ei și la persoanele sau sistemele care nu ar manifesta-o în condiții normale.

Numeroase programe au fost elaborate și o multitudine de resurse au fost alocate în ultimul timp în vederea reabilitării și susținerii în mediul educațional al copiilor în situații de risc, astfel crescând gradul de reziliență și reducând efectele traumatice ale situației lor. O problemă încă nerezolvată este cea a copiilor străzii. Gradul de recuperare al acestora și de manifestare a rezilienței este undeva sub 1%. O altă serie de întrebări care se ridică în acest context sunt : Ce facem cu foștii copii din centrele de copii care în prezent sunt adulți și locuiesc pe stradă, fără a avea o locuință stabilă, o familie sau un loc de muncă? Cum putem să ajutăm apariția rezilienței și în aceste cazuri, atât a actualilor copii care locuiesc în stradă cât și în cazul adulților, mulți dintre ei reprezintă foști copii instituționalizați ai regimului comunist.

2.2.1. Studii asupra rezilienței

Studiile asupra rezilienței se pot împărți în patru mari valuri, fiecare val abordând acest subiect dintr-un unghi diferit. [54] Primul val se axează pe studii cazurilor individuale și pe modul în care diverși copii în situații speciale au reușit să se dezvolte în mod normal răspunzând tuturor cerințelor sociale și psihologice, totodată enunțându-se serie de factori care pot fi asociați cu reziliența.

PRIMUL VAL DE STUDII

Pe parcursul primului val de studii, s-a încercat cuantificarea ei încercând stabilirea gradului de reziliență la copiii aflați în situații deosebite. Au existat numeroase dezbateri privitoare la modul în care putem decide dacă un copil prezintă reziliență și dacă putem considera aceasta în cazul în care un copil din punct de vedere al reușitelor academice, profesionale sau al relațiilor interumane este perfect adaptat dar are probleme interioare de stres și neliniște. [45] Când vorbim de reziliență nu înseamnă că un copil nu poate da dovadă de reziliență în anumite situații sau domenii sau chiar într-o perioadă a vieții sale iar în alte circumstanțe să nu o manifeste fără a anula existența ei anterioară. [44]

Un factor determinat este vârsta, fiind demonstrat prin numeroase studii faptul că oamenii dau dovadă de diferite graduri de protecție și adaptabilitate la diverse situații și factori în funcție de vârsta pe care o au, astfel bebelușii sunt mai puternic afectați de lipsa de afecțiune a părinților sau de pierderea unuia dintre aceștia decât de sărăcie, război sau calamități naturale, factori care la acea vârstă nu îi asimilează și nu îi înțeleg. Gradul de reziliență poate fi cuantificat în funcție de modul în care copilul atinge așteptările avute de societate pe măsură ce înaintează în vârstă. Sunt numeroase standarde stabilite în funcție de vârstă, aparținând

⁴⁷ Resilience.

diverselor domenii precum cel: psihologic, emoțional, cognitiv, comportamental, social, moral sau funcțional. [46]

CEL DE AL DOILEA VAL DE STUDII

Cel de al doilea val tratează procesul de reziliență oferindu-i mai multă complexitate, implicând mai multe procese și oferind o importanță deosebită și sistemelor care influențează familia, precum mediul social, cultural, economic etc. Este acordată o atenție specială și modului în care omul interacționează cu mediul învecinat⁴⁸ [17] [43] [44] De exemplu reziliența este definită de către Wyman „Reziliența reflectă un set divers de procese care alterează interacția copilului cu condițiile de viață adverse reducând efectele negative și susține cu măiestrie dezvoltarea sarcinilor normative”. [106] Astfel această perioadă de studii s-a concentrat predominant asupra procesului care poate conduce la reziliență, făcându-se trecerea de la studierea individului la studierea relațiilor familial-sociale.

AL TREILEA VAL DE STUDII

Cel de al treilea val de studii a profitat de experiența acumulată în urma studiilor precedente și s-a axat pe studiul de modele și metode de creșterea șanselor apariției rezilienței și în cazurile în care era puțin probabilă. Numeroase metode și soluții pentru obținerea rezilienței au fost enunțate. [42] [29] Intervenind în modul de viață al unui copil în situație de risc, prin reducerea expunerii sale la factorii perturbatori, oferirea de resurse necesare sau prin includerea sa în diverse sisteme sociale sau educaționale, poate fi considerat ca și un proces de protecție a sa. Tot în această perioadă numeroase studii au evidențiat rolul părinților în prevenirea expunerii acestor copii la alte evenimente sau medii dăunătoare. Cel de al treilea val de studii evidențiază clar necesitatea înțelegerii procesului de reziliență în complexitatea sa și a relațiilor între toți factorii implicați. Astfel, vom putea găsi soluții pentru a oferi suport și soluții viabile pentru cei vulnerabili și în situații de risc. Este necesară crearea de sisteme de protecție în toate domeniile și prin intermediul tuturor resurselor existente, cu scopul de a oferi o protecție cât mai completă, sau de a reduce, întârzia sau chiar preveni efectele unor situații traumatice din viața unui copil.

AL PATRULEA VAL DE STUDII

Cel de al patrulea val de cercetări în domeniul rezilienței constă în studii multiple asupra procesului epigenetic și neurobiologic. Cel de al patrulea val de studii își concentrează atenția asupra proceselor multiple, dinamice și interconectate dintre genetică, adaptarea din punct de vedere neurobiologic, dezvoltarea neuronală, dezvoltarea comportamentală și mulți factori contextuali. [109] În aceste studii un interes deosebit a fost acordat modului de exprimare al fondului genetic, structura și funcțiile creierului și modul în care influențează exprimarea socială. [17] [44] Aceste studii au avut ca și precursori studii predominant axate pe cercetarea din punct de vedere psihologic și social, studiind conexiunea cu relațiile familiale, comunitatea și mediul educațional.

Studiul rezilientei se extinde multidisciplinar, în diverse domenii⁴⁹, caută relații și conexiuni cu scopul de a oferi o imagine mai exactă asupra factorilor determinanți, cu scopul de a găsi soluțiile necesare pentru obținerea rezilienței în urma expunerii la diverse situații cauzatoare de stres precum abandonul, sărăcia, terorismul, zone de conflict, accidente aviatice etc.

⁴⁸ Cultural, organizațiile religioase, etc.

⁴⁹ Managementul, ecologia, ingineria, sănătatea publică, etc.

2.2.2. Reziliența și domeniile conexe

Vorbim despre reziliență în majoritatea domeniilor și cu atât mai mult putem vorbi de ea în domenii precum arta, arhitectura și urbanismul. Pentru a putea crea strategii în vederea calamităților naturale, schimbări climatice, topirea ghețarilor permanenți, seceta dar și împotriva războaielor civile sau terorismului, cu siguranță luăm în calcul factorii relaționați cu mediul înconjurător și astfel ajungem la o puternică legătură cu arhitectura și urbanismul. În ultimi ani s-a acordat o importanță deosebită rezilienței prin arhitectură⁵⁰, the U.S. Green Building Council cei care au creat și administrează standardele LEED⁵¹, a declarat reziliența ca și o politică prioritară în arhitectura noilor construcții și orașe. [82] Deși arhitectura verde⁵² este una dintre cele mai cotate tipuri de design în ultima perioadă, fiind în armonie cu schimbările de mediu actuale și fiind sustenabilă, s-a sesizat că nu este suficientă când vorbim de dezastre naturale sau acte teroriste, optându-se pentru o arhitectură rezilientă chiar dacă uneori este în detrimentul noilor tehnologii ecologice. Din dorința de a se trasa o direcție în acest sens, mai multe seturi de principii care să stea la baza proiectării unei astfel de arhitecturi au fost enunțate, astfel a fost înființat și Institutul pentru Design Rezilient⁵³.

Un fapt concludent pentru importanța arhitecturii în procesul de reziliență este faptul că totii tinerii intervievați din vechile centre de plasament au putut să descrie cu exactitate clădirea, camerele unde au dormit sau studiat, amintindu-și cromatica, mobilarea, gradul de iluminare și sentimentele trăite acolo. Rugându-i să îmi deseneze încăperile care și le amintesc, au putut să îmi deseneze majoritatea încăperilor. Deși își aminteau perfect planimetrile și toate detaliile, prima descriere a camerelor și a clădirilor era strict din punct de vedere al sentimentelor trăite în acele locuri și încăperi: frig, aglomerare, neliniște, singurătate, izolare, etc.

2.2.3. Culoare, formă și psihologie

Aspectul exterior al lucrurilor este definit prin formă și culoare ca și principale atribute, ele fiind cele care ajută la identificarea și deosebirea obiectelor între ele. Încă din Antichitate li s-a oferit o atenție deosebită⁵⁴, pentru ca în secolul al XVI-lea să trezească numeroase polemici privitor la primordialitatea uneia dintre ele. Cercetătorul american E. Schachtel, încearcă separarea celor două, afirmând că petele de culoare provoacă din punct de vedere subiectiv, în timp ce limbajul formelor implică într-o oarecare măsură partea rațională. Este important de menționat că amândouă, atât culoarea cât și forma, poartă o încărcătură afectivă care poate fi analizată din punct de vedere psihologic. [48]

Importanța teoretică, psihologică dar și practică a culorilor a fost un subiect cercetat încă din Antichitate de către Aristotel în *Parva Naturalia*, pentru ca în

⁵⁰ Resilient architecture and design.

⁵¹ Leadership in Energy and Environmental Design.

⁵² Green architecture.

⁵³ The Resilient Design Institute.

⁵⁴ Ca și dovadă avem numeroase obiecte de artă și arhitecturală renumite prin forma și cromatica lor.

perioada Renașterii, când pictura a cunoscut o ascensiune remarcabilă, au apărut și primele tratate, precum cel al lui Leonardo da Vinci⁵⁵. Este important de menționat importanța contribuției pe care a avut-o Goethe privitor la efectele din punct de vedere emoțional pe care îl au culorile, precum și teoria armoniei cromatice, prin lucrarea Teoria Culorilor⁵⁶. [48]

Printre cei care au tratat importanța culorilor, importanța stării sufletești în percepția lor, armonia generată de acestea, dar și legile opticii fiziologice, putem aminti pe Van Gogh, Delacroix, Delaunay, W. Van Bezolt⁵⁷, pictorul și teoreticianul J. Itten⁵⁸, P. Renner și numeroși alți pictori, teoreticieni și cercetători.

Deși importanța culorilor, armonia lor, teoriile fizice ale culorilor au preocupat oameni de știință ai tuturor timpurilor, fiind aduse contribuții remarcabile, modul în care stările sufletești pot fi împărtășite prin manifestări cromatice este un subiect controversat și care stârnește polemici și în prezent. Mulți susțin că nu este posibilă realizarea unei sistem rațional de interpretare al culorilor, deoarece intuirea și înțelegerea semnificațiilor acestora este determinată de factori precum: cultura, mediul de viață, specia și experiențele trăite, după cum susține și Rudolf Arnheim⁵⁹.

Pe lângă rolul de a oferi informații semnificative și estetice [52], psihologul român Florian Ștefănescu analizează și ia în calcul funcția expresivă a culorii, prin lucrarea sa de doctorat intitulată *Cercetarea experimentală a caracteristicilor afective ale culorilor*⁶⁰. El analizează reacțiile psihofiziologice ale culorilor din perspectiva percepției acestora ca și surse de excitație, iritare sau liniște și calm. În cercetarea sa ia în calcul subiectivitatea datorată contextului psihologic din momentul respectiv.

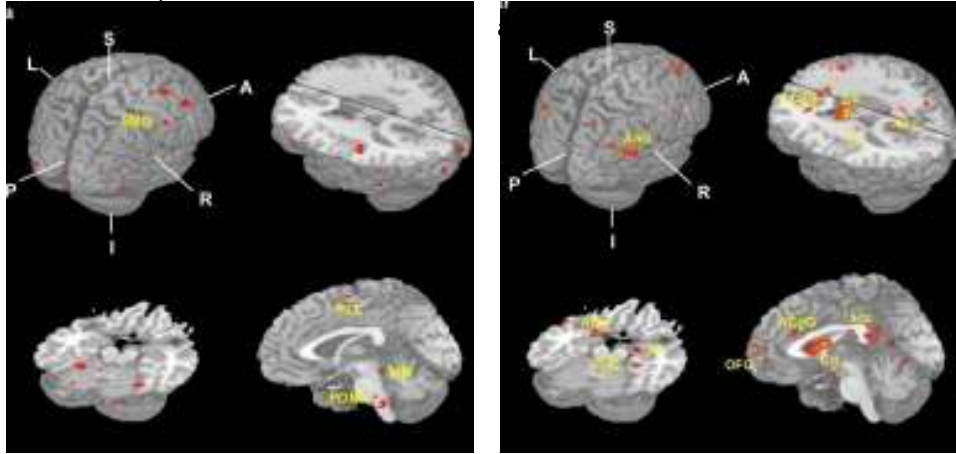

Fig.2.2.3. Hartă neuronală 3D a creierului, rezultată în urma expunerii la a) culorile favorite/ nefavorite și b) culorile nefavorite/favorite. (Imagini preluate [78])

⁵⁵ Este vorba despre Tratatul despre pictură al lui Leonardo da Vinci.

⁵⁶ Farbenlehre- Goethe

⁵⁷ De amintit lucrarea sa Dialectica culorii cu privire la artă și artizanat.

⁵⁸ Dezvoltă teoria armoniei în lucrarea sa *Arta culorii (Kunst der Farbe)*

⁵⁹ Scriitor și teoretician German.

⁶⁰ Experimentelle Untersuchungen zur Gefühlsbetonung der Farben- lucrare apărută în anul 1911 la Leipzig.

De menționat, ca și argument al importanței culorilor din punct de vedere psihologic, sunt constatările realizate de către Luscher care susține că unele electromagnetice ale culorilor influențează într-un mod fundamental comportamentul uman. [41]

Putem vorbi de importanța culorilor și din punct de vedere medical, numeroase studii au fost realizate la nivel neuronal pentru a depista modul de reacție al creierului uman la vizualizarea culorilor favorite sau a culorilor care nu ne plac. A fost demonstrat prin realizarea unor imagini 3D ale creierului că sunt activate și stimulate zone distincte la vizualizarea culorilor care ne plac față de cele care ne displac (Fig. 2.2.3.). [78] [75]

La fel de importantă precum culoarea este forma, care în arhitectură se exprimă prin volume, module, elemente constructive, dar și prin elemente decorative și cromatice. Corelând forma cu psihologia, apare o întrebare fundamentală: De ce vede omul forma într-un anumit fel? Astfel, psihologia formei își concentrează atenția asupra percepției, un domeniu interesant reprezentându-l și cel al iluziilor optice.

Numeroși psihologi sau oameni de știință utilizează culoarea și forma, prin teste de desen, ca și un mod de interpretare al personalității oamenilor, de depistare al existenței anumitor traume, identificarea unor sentimente ascunse în subconștient și chiar ca și terapie prin artă⁶¹. [47]

2.2.4. Rolul arhitecturii în manifestarea rezilienței la copiii în situații de risc

Cromatică are un rol aparte în estetica unei clădiri și este esențială în definirea aspectului interior al acestora, influențând activ sau pasiv comportamentul uman. [77] Cromatică joacă un rol important pentru crearea unui climat propice pentru învățare și asimilarea de cunoștințe. „Culoarea dispune sau deranjează pe cei prezenți într-o sală de curs, le menține interesul pentru studiu, stimulează atenția în cazul unor planșe, obosește sau odihnește privirea.” [48] Dacă în ciclul primar copiii manifestă o predilecție pentru culorile vii, ulterior, o dată cu creșterea în vârstă, manifestă predilecții pentru tonalități de albastru, verde, galben-verzui. Culorile joacă un rol la fel de important și în amenajarea spitalelor sau al centrelor de recuperare, ele contribuind psiho-terapeutic la procesul de vindecare și recuperare al pacienților.

Chiar dacă numeroși filosofi, artiști, scriitori au încercat să ofere o importanță mai mare culorii sau formei, conform lui Corbusier, pentru a le releva pe oricare dintre cele două, împreună sau separat, avem nevoie de lumină. Astfel toate trei definesc arhitectura.

„Arhitectura este jocul savant, corect și magnific al volumelor reunite sub lumină; lumina și umbra revelează aceste forme ...” Le Corbusier - „Vers une architecture”

Sub influența luminii, culorile și formele ni se relevă diferit. Când intensitatea luminii crește, tonul apare mai deschis, iar având o luminozitate mai scăzută culorile ni se prezintă cu reflexe mai închise. Astfel, când lumina este mai puternică, portocaliul tinde spre galben, roșul tinde spre portocaliu, iar când

⁶¹ American Art Therapy Association. Sursă online-www.arttherapy.org Consultată în martie 2015

intensitatea luminii scade galbenul tinde spre portocaliu și portocaliul tinde spre roșu.

Sentimentele transmise de clădirile și fomele arhitecturale, precum și atmosfera unui spațiu, le înțelegem și ni le asumăm înainte de a le înțelege. Chiar dacă nu putem enunța o concluzie semnificativă la anumite spații, putem defini o atitudine clară din punct de vedere emoțional privitor la relația noastră cu acele spații. [55] Acest fapt atenționează asupra necesității de a lua în calcul experiențele arhitecturale cu care s-au confruntat copiii anterior, în procesul de proiectare a unor noi centre dedicate lor.

Percepția și imaginația, din punct de vedere neurologic și neuropsihologic, împart mecanisme de procesare comune. Există regiuni specializate în creier pentru a recunoaște chipurile umane și clădirile. Vizualizarea fețelor umane sau a clădirilor produc stimuli neuronali mai intensi decât vizualizarea altor categorii de obiecte. Orice emoție ne creează o imagine. Astfel se explică și predilecția pentru case sau forme arhitecturale care ne amintesc de anumite imagini din copilărie, sau clădiri istorice renumite. [103]

Crearea unei locuințe este un proces subiectiv care este recomandat să ia în calcul autobiografia environmentală, experiențele anterioare trăite și factorul cultural al beneficiarului. Cu atât mai mult este necesară luarea în calcul al factorului psihologic când vorbim de un spațiu destinat copiilor care au locuit în stradă și care trebuie să aibă un rol curativ și determinant în manifestarea rezilienței de către aceștia.

2.2.5. Concluzii

Studiile prezentate mai sus, precum preferințele, simbolistica, modul în care sunt percepute culorile precum și celelalte elemente arhitecturale sunt realizate din perspectiva copiilor obișnuiți. Cu siguranță pentru copii în situații de risc, copiii care au fost instituționalizați sau sunt în prezent, copiii din mediile sărace sau cei care locuiesc pe străzi, toate aceste elemente arhitecturale primesc o altă semnificație și sunt percepute diferit.

Pentru a putea identifica factorii arhitecturali determinanți în manifestarea rezilienței pentru această categorie de copii și propunerea unor strategii arhitecturale pentru reabilitarea lor, este necesară identificarea diferențelor de percepție. Această cercetare își propune identificarea acestor diferențe din punct de vedere arhitectural și cromatic, și prezintă în capitolele 5 și 6 rezultatele obținute.

Dacă pentru copiii din familiile obișnuite și chiar pentru cei din mediile sărace, arhitectura și designul au rol important în modul în care percep aceștia mediul înconjurător și reprezintă principalele lor repere, pentru copiii străzii, toate aceste repere sunt schimbate, iar orașul cu străzile și elementele sale urbane devin principalele puncte de referință.

2.3. Percepția mediului urban de către copii

Dacă în primul capitol am tratat copilul în contextul urban, realizând un studiu de caz asupra cartierului Kuncz din orașul Timișoara, în acest subcapitol ne propunem să analizăm modul în care percep din punct de vedere al psihologiei ambientale acești copii spațiul urban, actuala lor locuință. Folosindu-ne de instrumentele psihologiei ambientale, prin realizarea unor hărți ambientale, vom încerca să analizăm percepția copiilor străzii asupra locuinței lor- mediul urban- și să identificăm dacă există diferențe de percepție între aceștia și copii din familii obisnuite.

2.3.1. Studii asupra psihologiei ambientale

“Psihologia ambientală este studiul tranzacției dintre indivizi și setările lor psihologice. Prin aceste tranzacții, persoanele își schimbă mediul și comportamentul iar experiențele sunt schimbate, influențate de către mediul înconjurător.” [79] Astfel era definită psihologia ambientală de către Robert Gifford în 2007⁶².

Termenul de “environment” își are originile în cuvântul medieval francez “environ” care înseamnă a crea un cerc de jur împrejur sau a împrejmui. Obişnuim să traducem acest cuvânt ca și mediul care ne înconjoară și înțelegem prin el condițiile de viață și dezvoltare pe care le are o anumită persoană sau o ființă. [81]

Psihologia ambientală analizează modul în care omul și mediul interacționează, luând în calcul aspecte interdisciplinare. Această relație este studiată atât la nivel general cât și la nivel micro, fiind urmărite sentimentele, emoțiile și percepțiile care rezultă în urma acestei interacțiuni. [28]

Principalele instrumente ale psihologiei ambientale sunt: **atenția** sau înțelegerea modului în care oamenii percep mediul lor înconjurător; **percepția și harta cognitivă**- bazată pe ceea ce știu și simt despre mediul lor, care se materializează prin intermediul unor hărți și **psihologia conservatoare**- care explorează atitudinea, valoarea și percepția ambientală. Ca și elemente cu care lucrează psihologia ambientală, putem enumera: **preferința pentru anumite locuri**- psihologia ambientală studiază înclinația umană spre a frecventa anumite zone sau spații unde au gradul cel mai ridicat de confort, se simt bine și în siguranță; **stresul mediului înconjurător**- pe lângă factori de stres obișnuiți⁶³ unii consideră ca și factori de stres: incertitudinea sau impredictibilitatea unui spațiu; și **implicarea**- în proiectarea spațiului în care petrecem mai mult sau mai puțin timp. Numeroase experimente au demonstrat că oamenii preferă **coerența**⁶⁴ și **lizibilitatea**⁶⁵ când este vorba de un mediu nou pe care sunt nevoiți să îl exploreze. [58] [23]

⁶²“Environmental psychology is the study of transactions between individuals and their physical settings. In these transactions, individuals change the environment and their behaviour and experiences are changed by the environment” (Robert Gifford,2007)

⁶³ Zgomotul, condițiile de climă extreme, etc.

⁶⁴ Lucrurile dintr-un anumit spațiu să aibă o legătură logică între ele.

⁶⁵ Sentimentul de a putea explora un spațiu fără a te simți pierdut sau confuz.

Tendențele anilor '60 de a crea o arhitectură „egocentrică” în care nevoile oamenilor care utilizau clădirile erau în plan secundar față de monumentalitatea și simbolismul clădirii a favorizat apariția psihologiei ambientale. A apărut din nevoia de a oferi clădirilor nu doar un aspect impunător și monumental, ciși confortul necesar beneficiarilor, fiind incluse astfel în procesul de proiectare și chiar punându-se un accent notabil asupra nevoii de a include dorințele și sentimentele locatarilor în procesul de creație. Astfel, psihologia a fost necesară și a devenit un factor important în a obține rezultatele scontate, și care în timp a dus la dezvoltarea unei noi ramuri, cunoscută sub numele de *psihologie ambientală*⁶⁶.

Influența omului asupra mediului este evidentă și conștientizată astăzi mai ales datorită unor date obiective: majoritatea problemelor de mediu de astăzi sunt datorate intervenției umane asupra echilibrului naturii. În urma perturbării acestui echilibru, în prezent tot elementul care a produs dezechilibrul, adică omul, încearcă să înțeleagă și să rezolve aceste probleme. Lumea creată de om a luat în mare parte locul „naturii”, dar este greu de afirmat dacă activitățile omului au avut un efect pozitiv sau au condus spre mai multe efecte negative asupra mediului înconjurător. Cu siguranță putem considera că au fost și efecte negative cât și pozitive, într-un raport și echilibru greu de stabilit.

Din perspectiva psihologiei ambientale interesant este modul în care mediul înconjurător-construit sau natural- ne influențează percepția. Un element important asupra căruia studiile din domeniul psihologiei ambientale s-au concentrat este modul în care poate contribui la schimbările pozitive din societate, la îmbunătățirea condițiilor de viață a oamenilor și la modificările de comportament uman. [66]

2.3.2. Rolul Psihologiei ambientale în arhitectură

Psihologia ambientală are legături interdisciplinare, intersectându-se cu numeroase alte domenii precum: arhitectura, urbanismul sau designul ambiental.

La nivel micro, folosind instrumentele psihologiei ambientale la nivelul unui individ, putem transforma locuințele oamenilor în ambiente plăcute și pentru a le oferi nu numai caracteristici funcționale, ci și un confort emoțional. La nivel macro, psihologia ambientală ne poate ajuta la transformarea unor comunități întregi sau chiar orașe în spații mai primitoare, oferindu-le semnificații și sentimente. De exemplu, de multe ori spațiul urban este utilizat cu scopul organizării unor expoziții și evenimente de artă, pentru a da viață acestor spații și a le transforma în zone plăcute și atractive pentru locuitorii acestora. [28] [66]

Psihologia poate fi un instrument pentru procesul de creație al unui spațiu, conform teoriilor lui David Canter și a lui Terence Lee, doi pionieri ai psihologiei ambientale. Ea poate oferi: informații privitoare la activitățile umane care urmează să se desfășoare în acel spațiu⁶⁷, *informații privind natura umană* și comportamentul uman în relație cu spațiul înconjurător sau poate realiza o *ierarhizare apreciativă a priorităților* viitorilor utilizatori. [79]

Putem considera, fără a ne hazarda, că una din temele centrale ale psihologiei ambientale este spațiul urban –orașul, chiar dacă acest subiect preocupă în mod special arhitecții, urbanistii, geografilor sau sociologii. La fel ca și

⁶⁶ Environmental psychology.

⁶⁷ Care sunt? Unde se desfășoară? Cum se desfășoară? Cum influențează spațiul?

urbanismul, psihologia environmentală privește orașul ca și un organism alcătuit din componente diferite care formează un tot unitar, fiecare element asigurând funcționarea întregului. În interiorul acestui organism omul joacă rolul de receptor pentru mesajele pe care spațiul urban- mediul construit- i le transmite. Un rol important în recepția acestor mesaje îl joacă **percepția** care depășește pragul senzațiilor primare. Tot prin intermediul percepției spațiul- atât cel construit cât și peisajul- acționează pentru a influența modelarea structurii interioare a individului, și trăirea pe care o transmite omului care îl vizitează. [66]

Pentru a obține rezultatul scontat, prin proiecte de arhitectură, urbanism sau design, este necesară adresarea către simțuri și nu numai către rațiune, și urmărirea realizării unei interacțiuni prin toate mijloacele posibile cu individul, provocându-l și astfel dezvoltându-se în esența sa.

2.3.3. Percepția copiilor asupra orașului. Studiu de caz- Timișoara

Psihologia environmentală analizează percepția fiecărui individ asupra spațiilor care îi înconjoară. Foarte des aceste percepții pot fi foarte diferite. Putem să ne gândim doar la câteva exemple: la modul în care percep Complexul Studentesc studentii sau la modul în care percep copiii stăzii.

Domeniul psihologiei environmentale este un domeniu care a luat amploare în ultima perioadă, dar studiile existente sunt într-o măsură foarte mică utilizate, nefiind înțeleasă aplicabilitatea și rolul important al acestor studii în dezvoltarea durabilă a unui spațiu urban. Folosind în cercetarea noastră instrumentele psihologiei environmentale, putem analiza modul în care copiii percep spațiul urban. Chiar mai mult de atât, putem compara percepțiile, identifica zonele favorite ale orașului în cazul copiilor obișnuiți și în cazul copiilor străzii, categoria care face obiectul principal al studiului nostru.

Pentru realizarea acestui studiu au fost rugați 12 copii obișnuiți și 6 copii care locuiesc pe stradă să enumere principalele locuri favorite ale orașului Timișoara. Astfel au fost realizate 2 hărți cognitive ale orașului, prima fiind realizată din perspectiva copiilor obișnuiți, iar cea de a doua din perspectiva copiilor străzii. (Anexa 6- Hărți cognitive ale orașului Timișoara)

În urma realizării acestui studiu am putut remarca faptul că preferințele acestora diferă cutremurător. Copiii din familii obișnuite se gândesc la joc, inovație, preferând zone precum *Parcul Copiilor, Parcul Rozelor, zona de joacă de la Mall sau din diverse centre comerciale*, în timp ce copiii care locuiesc în stradă privesc orașul nu din punct de vedere ludic, precum cealaltă categorie, ci ca o sursă de viață.

Copiii străzii privesc orașul din perspectiva centrelor dedicate lor și unde pot să își asigure igiena și din perspectiva zonelor cu cel mai mare potențial de obținere a hranei, încercând să își asigure traiul de zi cu zi prin cerșit în zone precum *Gara de Nord, Complex, Piața Unirii și alte zone aglomerate*.

Zona centrală reprezintă zona favorită pentru copiii străzi deoarece într-o zonă cu multe magazine, restaurante și persoane le este mai ușor să își asigure mâncarea fie prin cerșit, fie hrănindu-se cu resturile rămase. Zona complexului este aleasă și ea cu precădere de aceștia pentru a-și petrece timpul din aceleași considerente ca și zona centrală, plus datorită prezenței studenților care sunt îngăduitori cu eiși a vieții de noapte care se potrivește cu stilul lor haotic de viață. Alte două categorii de zone importante alese de aceștia sunt piețele, fie că vorbim

de Piața 700⁶⁸ sau de alte piețe din oraș și Gara de Nord. În majoritatea orașelor țării, gările reprezintă o atracție pentru copiii străzii, permițându-le să se camufleze în masa de mulțime și de persoane străine, reprezentând pentru ei un loc de refugiu dar și o sursă de hrană, deși preponderent mănâncă resturi din coșurile de gunoi.

Percepția acestor copii asupra centrelor dedicate lor, precum Centru de Zi pentru Copiii fără Adăpost de pe Str. Căpitan Damșescu, este total diferită de cea căutată de către inițiatorii centrului. Deși noi percepem aceste centre ca și o oportunitate, ei le percep doar ca și un spațiu de tranzit în care pot să găsească haine, hrană și un adăpost, dar impresia dominantă asupra acestora este de „închisoare”, care îi constrânge să respecte alte reguli decât regulile cu care sunt ei obișnuiți, cele ale străzii.

S-a putut observa cu ușurință că locurile frecventate de copiii străzii⁶⁹, sunt cele din zonele centrale, aglomerate, deoarece noi, oamenii obișnuiți, sunem foarte importanți pentru ei, acțiunile noastre influențându-le direct viața. Analizând viața acestor copii din prisma piramidei nevoilor a lui Maslow realizăm că ei nu se încadrează nici măcar în prima treaptă a piramidei. Pentru ei strada reprezintă casa lor și principala lor sursă de hrană, petrecându-și fiecare zi încercând să își satisfacă doar nevoile primei trepte ale piramidei.

Modul atât de diferit în care această categorie vitregită de copii percepe spațiul urban ne indică ipoteza necesității creării unor spații arhitecturale proiectate în conformitate cu nevoile și percepțiile acestora, astfel încât să le ofere sentimentele care le caută orice persoană la un spațiu nou, necunoscut la care este nevoit să se adapteze, și anume coerență și lizibilitate. Procesul aparent simplu trebuie să răspundă întrebării: ce anume le conferă lor această coerență și lizibilitate? Proiectarea de spații pentru copii reprezintă o provocare pentru orice arhitect, și cu siguranță vorbim de întâmpinarea unor probleme aparte când vorbim de proiectarea dedicată copiilor în situații de risc, când diferențele de percepție dintre ei și copiii obișnuiți fiind atât de evidente și diferite.

2.4. Strategii urbanistice, politice, și economice

Analizând problema copiilor în situații de risc atât la nivel național cât și internațional, se sesizează necesitatea abordării problemei elaborând strategii interdisciplinare ținând cont atât de factorul social, psihologic, urban, politic cât și de cel economic, înțelegând importanța fiecăruia dintre ele. Oricare dintre acești factori are un rol determinant în funcționarea întregului mecanism, și soluția problemei acesteia constă în elaborarea unor strategii care să îi conecteze într-un mod echilibrat.

Programul „Unite for children- Unicef- Children in an urban world” propune mai multe puncte care ar trebui avute în vedere pentru a încerca să rezolve problemele întâmpinate de copii în mediul urban:

- **Înțelegerea amplitudinii fenomenului sărăciei și a exclușiuni sociale și modul în care acești factori afectează copiii.**- Sunt necesare realizarea de studii pentru a se ști cu precizie care este numărul real de copii din

⁶⁸ Una din zonele preferate a copiilor străzii din Timișoara.

⁶⁹ Fie că vorbim de copii care locuiesc sau sunt trimiși doar la cerșit.

zonele marginalizate și în ce măsură sunt respectate drepturile lor privind dreptul la facilități medicale, educație, protecție și dezvoltare.

mai bună înțelegere a elementelor determinatoare ale excluziunii sociale pentru a putea realiza incluziunea socială.- Sărăcia, discriminarea și lipsa de acte, de înregistrare a copiilor nou născuți aduc după sine excluziunea socială.

- **Acordarea unei atenții speciale priorităților și nevoilor speciale ale copiilor** în procesul de elaborare de planuri urbanistice, depunându-se eforturi pentru reducerea sărăciei. Sunt acceptate și tolerate mult prea ușor locuințe improvizate care nu pot fi considerate case și medii propice pentru dezvoltarea unor copii. Este necesară realizarea de eforturi suplimentare pentru a proteja copiii defavorizați de riscul traficului, a abuzului, a drogurilor, etc.
- **Realizarea de parteneriate între spațiul urban sărac și instituțiile statului.** Această metodă a avut numeroase efecte benefice în special asupra tinerilor și copiilor dar și asupra comunității.
- **Realizarea unei strategii globale** pentru a obține îmbunătățiri și o dezvoltare durabilă în domeniul drepturilor copilului. [95]

Pentru a oferi o soluție reală, cu potențial de a îmbunătăți situația acestor copii, și în timp chiar dispariția acestei categorii de probleme, este necesară realizarea de parteneriate globale atât între conducătorii diferitelor țări, dar și între diverse organizații guvernamentale sau non-guvernamentale pentru a reuși împreună adunarea tuturor factorilor determinanți și încercarea formulării unei strategii durabile și interconectate care să se susțină în toate țările lumii, bineînțeles adaptată la nevoile fiecărei în parte. Un argument pentru necesitatea unei astfel de strategii este exemplul României și al Franței. Începând cu anul 2007 din ce în ce mai multe familii sărace cu copii din România au migrat în Franța, devenind o reală problemă pentru guvernul francez. Majoritatea copiilor erau forțați să lucreze sau să cerșească și locuiau în locuințe improvizate de la periferia marilor orașe din Franța. Astfel, problema copiilor defavorizați a afectat implicit un alt stat. Pentru a soluționa problema acestor copii este nevoie de o strategie europeană sau chiar globală pentru a putea preveni apariția unor situații asemănătoare.

2.5. Concluzii

Din cele prezentate mai sus rezultă importanța necesității unei viziuni de ansamblu pentru a stopa evoluția acestui fenomen și necesitatea de a interveni la nivel global și nu numai local. Chiar dacă un oraș va reuși să rezolve această problemă, bunăstarea și potențialul său vor atrage copiii și tinerii defavorizați din celelalte zone învecinate și nu numai. Din nefericire, țara noastră, chiar dacă la nivel global în privința acestei probleme nu este situată în topul țărilor afectate, la nivel european, alături de Bulgaria și alte țări din estul Europei are situația cea mai dificilă în privința copiilor străzii. Numeroase familii sărace din România, odată cu aderarea la Uniunea Europeană, au migrat spre diverse țări dezvoltate economic, unde copiii noștri au devenit copii ai străzii în orașele altor țări, în majoritatea marilor capitale

Europene⁷⁰. Astfel a devenit o problemă de reprezentare a țării la nivel European, fiind stigmatizați ca și națiune.

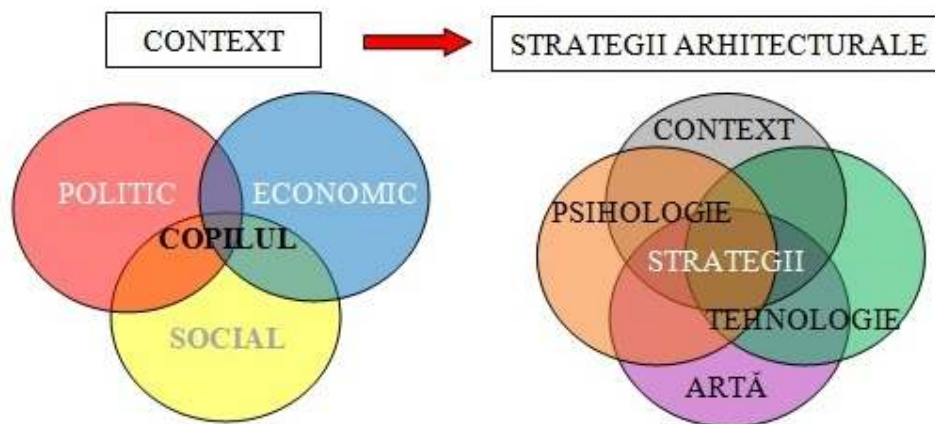

Fig.2.5. Contextul în care este situat copilul din zilele noastre și factorii determinanți în elaborarea unor strategii viabile. (contribuție proprie)

Analizând amploarea și gravitatea situației copiilor în situații de risc din lumea întreagă, precum și posibilele efecte în dezvoltarea psihologică, neuronală și socială a acestora, această cercetare își propune analiza situației actuale a acestei categorii de copii în țara noastră, realizând un studiu de caz asupra județului Timiș. Luând în calcul cele prezentate mai sus rezultă interconectivitatea acestei probleme cu numeroase alte domenii. Contextul în care se găsește copilul de azi fiind unul cu implicații sociale, politice și economice, chiar dacă cercetarea este în domeniul arhitecturii, își propune elaborarea unor strategii care să țină cont de toți factorii determinanți: psihologici, artistici, contextuali și tehnologici, și care să fie valorificate prin noi programe arhitecturale. (Fig. 2.5.)

Această teză urmărește conștientizarea amplitudinii și implicațiile globale a situației dar și imposibilitatea de a rezolva o problemă care frământă milioane de specialiști din lumea întreagă în ultimii 15 ani prin elaborarea unor proiecte individuale și de amploare locală, dar își propune elaborarea unei viziuni și a unei strategii arhitecturale pentru Timișoara la nivel național, cu posibilitate de aplicabilitate a principiilor enunțate pentru România la nivel european.

⁷⁰ Pot fi văzuți copii români la cerșit în Paris, Bruxelles, Londra, etc.

3. OBIECTIVE ȘI METODOLOGIA CERCETĂRII

"Haideți să creștem copii care nu trebuie să recupereze după perioada copilăriei!"

Pam Leo

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Enunțarea principalelor întrebări la care se caută răspuns prin această cercetare.**
- **Definirea principalelor obiective și ipoteze ale cercetării.**
- **Prezentarea structurii lucrării.**
- **Descrierea metodologiei de lucru.**
- **Identificarea principalilor factori determinanți în configurarea terenului de lucru.**
- **Prezentarea principalelor surse bibliografice și prezentarea stadiului actual al cercetărilor în domeniu.**

71

3.1. Scopul și obiectivele cercetării

Documentarea acestei cercetări a fost realizată pe parcursul a mai bine de 5 ani, fiind un subiect care m-a preocupat încă din facultate. A fost subiectul tratat atât la lucrarea de diplomă de la terminarea Facultății de Arhitectură și Urbanism, sesiunea 2011, cât și la lucrarea de dizertație pentru finalizarea Masterului în Urbanism și Amenajarea Teritoriului, sesiunea din 2013.

În cadrul lucrării de diplomă a fost studiată situația copiilor străzii din România și în special din județul Timiș, lucrarea având ca și finalitate propunerea unui centru de reabilitare și reintegrare socială a copiilor străzii în localitatea Lugoj, județul Timiș. Continuând cercetarea începută pentru finalizarea studiilor de master, am abordat problema copiilor din punct de vedere al relației lor cu mediul urban și

⁷¹ „Let’s raise children who won’t have to recover from their childhoods” Pam Leo- o scriitoare renumită prin cărțile sale legate de noi metode educaționale. Connection Parenting: Parenting Through Connection Instead of Corection, Through Love Instead of Fear.

cu mediul construit în general, dar și din punct de vedere al psihologiei ambientale. Rezultatul acestui studiu s-a concretizat prin realizarea mai multor hărți environmentale pentru orașul Timișoara, atât pentru copii obișnuiți cât și pentru copiii străzii. Analizând concluziile din cele două studii precedente, această teză își propune înglobarea rezultatelor obținute anterior și elaborarea unor strategii arhitecturale viabile pentru copiii aflați în situații de risc.

Pornind de la premisa enunțată anterior, în primul capitol s-a încercat o identificare și definire a acestei categorii- a copiilor în situații de risc, împreună cu subcategoriile aferente: copiii din cartierele sărace, copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate, copiii care locuiesc în stradă, etc.⁷² și o înțelegere cât mai exactă a nevoilor lor și totodată a modului în care percep și simt mediul ambiant. Pentru a putea enunța soluțiile optime din punct de vedere arhitectural a fost necesară luarea în calcul, în capitolul doi, și a celorlalți factori determinanți precum cel: politic, legislativ, economic, social, și în mod deosebit cel psihologic.

Pentru a înțelege imaginea de ansamblu, situația actuală și importanța acestei probleme, au fost analizate datele statistice la nivel global și situația copiilor în situații de risc pentru a ne putea poziționa în contextul mondial⁷³. Principalele studii, experimente și interviuri au fost realizate la nivel local pentru a ne familiariza cu situația și contextual actual și pentru a identifica categoriile de copii care sunt cel mai puternic afectate.

Actualitatea acestei probleme a fost studiată în relație cu primele semne ale apariției ei la noi în țară și modul în care a evoluat în timp. Au fost analizate și influențele din domeniul politic, legislativ și social care determină în mare parte transformările arhitecturale din acest domeniu. Au fost realizate interviuri, experimente și studii de caz pentru a studia situația actuală, nevoile acestor copii precum și programele arhitecturale existente, dedicate copiilor în situații de risc.

Soluțiile propuse, detaliate în Capitolul 7 al tezei, intitulat "**Contribuții personale**", sunt tratate din trei perspective diferite. Prima este cea a necesității elaborării unei strategii globale și interdisciplinare. Ceea de a doua vizează necesitatea definirii unui concept arhitectural special pentru această categorie de copii- copiii străzii. Iar ultima perspectivă tratată este cea a individualității fiecărui copil în parte, fiind necesară oferirea unei atenții speciale problemelor, traumelor, experiențelor trăite de aceștia și luarea lor în calcul în proiectarea unui spațiu nou dedicat copiilor aflați în situații de risc, în special când vorbim de cei care au petrecut o parte din viața lor în stradă.

3.2. Întrebările și ipotezele cercetării

La începutul cercetării întrebările determinante erau:

- Care este numărul real al copiilor străzii?
- Problema copiilor străzii este într-adevăr o problemă reală în România?
- Este necesară o abordare diferită a proiectării pentru copiii în situații de risc, față de cei din familiile obișnuite?

⁷² De analizat capitolul **1.2. Clasificare și definiții**, al prezentei teze.

⁷³ Analiză realizată în cadrul capitolului 1, subcapitolul **1.2.1 Situația copiilor străzii în lume**.

- Este posibilă crearea unui program arhitectural care să îmbunătățească semnificativ procentul de recuperare și reintegrare socială a copiilor care au petrecut o perioadă de timp în stradă?

După finalizarea lucrării de diplomă și cea de dizertație și lărgirea orizontului asupra acestei probleme prin participarea la câteva conferințe internaționale, am putut finaliza setul de întrebări determinat pentru această teză prin luarea în calcul și a următoarelor aspecte:

- Percep copiii în situații de risc spațiul construit diferit față de cei din familiile obișnuite?
- Care sunt nevoile copiilor în situații de risc și care sunt cele ale copiilor obișnuiți? Pot fi cele două categorii tratate la fel din punct de vedere arhitectural?
- Este necesară tratarea, și din punct de vedere arhitectural, categoriei copiilor care au locuit sau locuiesc în stradă ca și o categorie aparte diferențiată față de cea a copiilor în situații de risc?

Pentru a găsi răspunsuri la toate aceste întrebări s-a propus analiza și studierea situației actuale, precum și a factorilor determinanți, realizarea de studii și experimente pentru a identifica profilului real al beneficiarului acestui tip de program și anume al **copilului în situație de risc**. Una dintre ipotezele acestei cercetări este necesitatea tratării categoriei de copii care au locuit în stradă ca și o categorie aparte a copiilor în situații de risc. Am pornit de la premisa că nu poți lua un copil de pe stradă, care nu are minimele cunoștințe despre igienă, educație, reguli, care se subordonează propriilor seturi de norme, și să ai pretenția să se adapteze într-un centru creat după propriile noastre principii, care nu am trăit niciodată o experiență asemănătoare cu a lor. Am încercat să determinăm ce înseamnă o casă pentru acești copii și unde se simt ei în siguranță, care sunt elementele pe care le percep ei necesare în viața lor, tocmai pentru a putea adapta aceste caracteristici noilor centre propuse, și pentru a face tranziția de la viața pe stradă la viața în centru mult mai ușoară de acceptat de către ei.

O altă ipoteză importantă a acestei cercetări pornește de la ideea că fiecare copil care a locuit în stradă, fie petrecându-și doar o parte a zilei, fie strada reprezentând casa lui, trăiește experiențe diferite care îi afectează modul de a percepe mediul înconjurător într-un mod definitoriu pentru personalitatea și percepția sa. Aceste experiențe unice produc la rândul lor transformări și moduri de percepție unice. Neputându-se crea un set de reguli general valabil, este necesară crearea unei arhitecturi flexibile, dinamice care se poate transforma și modela în funcție de analiza psihologică și socială a fiecărui copil în parte.

Din dorința de a oferi un răspuns științific și de a aduce un aport real în găsirea unei soluții pentru rezolvarea problemei stringente a copiilor străzii și a copiilor în situații de risc, au fost stabilite următoarele obiective:

- Stabilirea unei strategii arhitecturale de prevenire, reabilitare și reintegrare a copiilor în situații de risc prin propunerea unor noi tipologii de centre în această direcție.
- Enunțarea unor principii directe pentru procesul de proiectare a centrelor pentru copiii aflați în situații de risc, care să îmbunătățească eficiența acestora în procesul de reabilitare și reintegrare socială a acestor copii.
- Elaborarea unui algoritm ajutător în procesul de proiectare pentru copii care au locuit în stradă care să ia în calcul atât factorii arhitecturali cât și factorii specifici pentru fiecare copil în parte rezultați din analizele psihologice și sociale efectuate asupra fiecărui copil în parte. Acest algoritm își propune să

efectueze o analiză complexă a factorilor determinanți și interconectivitatea lor, luând în calcul coeficienți diferiți de importanță pentru fiecare factor, în funcție de rezultatele analizei psihologice efectuate.

3.3. Metode și mijloace de investigare

Metodele de cercetare folosite pentru documentarea acestei teze și a celor trei studii componente prezentate în capitolele următoare pot fi împărțite în patru categorii: metoda analizei documentelor publice, analiza empirică, analiza statistică a principalilor indici caracteristici și analiza altor studii în domenii conexe.

3.3.1. Metoda analizei documentelor publice

A fost analizată literatura de specialitate, articole și cărți care au tratat subiectul fie din punct de vedere istoric, politic, social, sau arhitectural; principalele rapoarte întocmite imediat după revoluție care încercau stabilirea gravității situației și a factorilor determinanți, dar și rapoartele ulterioare care cuantificau rezultatele reformelor implementate. A fost realizată o analiză a legislației și a normativelor existente în perioada comunistă, precum și evoluția lor în contextul reformelor succesive implementate în sistemul social. Principalele documente oficiale studiate au fost cele de la UNICEF, strategiile de la Direcția pentru protecția copilului (DGPC) pentru datele globale și cele de la *Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului- Timiș*, pentru analiza contextului județean.

3.3.2. Analiza empirică

Această parte a documentării a constat în studierea și analiza percepțiilor și opiniilor a principalelor personaje implicate. Când vorbim de persoane implicate, pornim de la cei pe care îi deservește aceste programe, atât cele sociale cât și cele arhitecturale, în cazul nostru copiii; luând în calcul atât asistenții sociali, directorii de institute, persoanele din sistemul de conducere care iau parte activ la elaborarea de noi strategii, cât și responsabilii din instituții publice care implementează programele noi propuse.

Identificând personajele cheie ale ecuației, s-a încercat obținerea unei imagini de ansamblu și enunțarea principalelor probleme dar și direcții prin studii, folosind ambele metode ale analizei empirice atât cea cantitativă- realizându-se chestionare și experimente cu copiii, cât și cea calitativă- realizându-se interviuri cu personalul angajat, conducerea instituției și cu responsabilii cu realizarea unor astfel de programe din primării.

Din punct de vedere al personajelor investigate și al rolului lor în mecanism, analiza poate fi împărțită în patru categorii:

1. **BENEFICIARIII SISTEMULUI ȘI AL PROGRAMELOR**- Copiii cărora li se adresează aceste centre.

2. **PERSONALUL DIRECT IMPLICAT ÎN OFERIREA DE SERVICII-**
Personalul angajat al centrelor dedicate acestor copii: asistenți sociali, educatorii, directori de centre etc.
3. **CEI CARE SUNT IMPLICAȚI ÎN ELABORAREA STRATEGIILOR-**
Personalul din conducerea sistemului.
4. **RESPONSABILII CU IMPLEMENTAREA STRATEGIILOR** - primăriile, ONG-urile etc.

ANALIZA EMPIRICĂ DIN PUNCT DE VEDERE AL COPIILOR, REPREZENTÂND BENEFICIARII SISTEMULUI ȘI AL PROGRAMELOR

Din punct de vedere arhitectural, crearea unui spațiu pentru copii este total diferită față de proiectarea pentru persoane adulte, în principal deoarece aceștia nu au o personalitate formată și maturitatea necesară de a-și enunța propriile dorințe și de a îmbina funcționalul cu esteticul. Provocarea de a proiecta pentru copii devine cu mult mai grea când vorbim de copii cu nevoi speciale, cum este situația acestor copii în situații de risc, care au trecut prin diverse experiențe care le-au perturbat percepția asupra mediului ambiant și asupra vieții. Astfel, prin programele noi propuse, proiectantul nu trebuie să răspundă doar exigențelor funcționale sau estetice, spațiile nou create trebuind să aibă și proprietăți curative, terapeutice și educaționale.

Arhitectura se subjugă cu siguranță funcțiunii, în cazul acestor programe arhitecturale nou propuse, pe lângă funcțiunile clasice ale unui centru dedicat copiilor obișnuți, trebuie să cuprindă și spații formate, care să îi ajute pe copii să se integreze, și în proiectarea lor este imperativă luarea în considerare a factorului psihologic.

Pornind de la premisa că nevoile și percepția copiilor în situații de risc sunt diferite față de cele ale copiilor din familii armonioase și obișnuite, se încearcă identificarea principalelor diferențe și argumentarea necesității creării unor programe diferențiate pentru copii în situații de risc în funcție de categoria problemei identificate. În capitolele anterioare s-a încercat definirea principalelor categorii în funcție de gradul de risc, tocmai pentru a putea răspunde cât mai eficient nevoilor lor.

A fost folosită metoda interviului, a observației, dar și cea de tip experiment. Pentru analiza percepției tinerilor de peste 18 ani care au fost instituționalizați în perioada comunistă am ales metoda de tip interviu. Au fost analizate poveștile, contextul familial și social a 8 tineri care aproape toată viața lor sau mai bine de jumătate din ea au petrecut-o în instituțiile statului.

Am folosit metoda de analiză de tip experiment, realizând trei teste prin desen de tip psihologic, pentru a analiza percepția și sentimentele copiilor cărora le este mult mai greu sau nu au încă maturitatea necesară pentru o autoanaliză obiectivă.

Cele trei teste realizate au vizat patru categorii de tineri:

- Copiii din familii obișnuite.
- Copiii din actualele centre pentru copii.
- Copiii care petrec o mare parte din timp pe stradă.
- Copiii instituționalizați în perioada comunistă, care reprezintă adulții din zilele noastre.

În total au luat parte la experimente 43 de tineri, 18 fete și 25 băieți cu vârste cuprinse între 2 și 33 de ani, din 5 județe ale țării. Au fost un număr de 17 copii care au reprezentat copiii din familiile obișnuite, 16 copii din actualele centre pentru copiii, 3 copiii ai străzii și 8 adulți din vechile centre pentru copii. Mai multe informații privitoare la criteriile de alegere ale eșantionului studiat, împartirea pe categorii de vârstă, regiune, etc, pot fi găsite în capitolul dedicat acestui studiu.⁷⁴

ANALIZA EMPIRICĂ DIN PUNCT DE VEDERE AL PERSONALUL DIRECT IMPLICAT ÎN OFERIREA DE SERVICII

Asistenții sociali, educatorii, profesorii, directori centrelor dedicate copiilor în situații de risc, sunt cei care au percepția cea mai reală. Ei se confruntă cel mai des cu problemele sistemului și pot identifica cel mai pertinent aspectele pozitive și negative din centrele respective și chiar ale sistemului social actual în general. Au fost realizate 3 interviuri cu angajați ai centrelor pentru copiii, 2 interviuri cu asistenți sociali, și 2 interviuri cu asistenți maternali.

ANALIZA EMPIRICĂ A CELOR CARE SUNT IMPLICAȚI ÎN ELABORAREA STRATEGIILOR

Au fost realizate interviuri cu doi reprezentanți din conducerea Departamentului de Protecție a Copilului Timiș.

ANALIZA EMPIRICĂ A RESPONSABILILOR CU IMPLEMENTAREA STRATEGIILOR

Importanța și aplicabilitatea noilor reforme a fost cercetată prin discuții și o relație strânsă cu responsabilii din cadrul Primăriei Lugoj, pentru implementarea Centrului pentru Copiii în Situații de Risc din Lugoj, atât în perioada de discuții premergătoare proiectării proiectului, cât și pe parcursul proiectării, avizării, obținerii de fonduri, dar și în prezent prin urmărirea șantierului construcției propuse.

3.3.3. Metoda analizei statistice a principalilor indicatori caracteristici

Au fost analizate principalele date statistice, studiindu-se indicatorii globali pentru a putea stabili amploarea fenomenului în contextul mondial. Din punct de vedere statistic, raportându-ne la situația pe glob, problema copiilor în situații de risc din România nu reprezintă o problemă stringentă, țări din Africa sau Asia fiind în atenția organizațiilor internaționale având o prioritate mult mai mare decât a țării noastre. Raportându-ne la nivel European, și luând în calcul gradul de recuperare al copiilor străzii sub 1%, necesitatea unor noi programe arhitecturale devine o problemă demnă de cercetat și luat în considerare.

Principalele surse pentru datele statistice globale au fost: rapoartele UNICEF și baza de date de la Consortium for Street Children⁷⁵. Pentru analiza

⁷⁴ A se consulta Capitolul 5 al prezentei teze.

⁷⁵ Consortium for street children. Sursă online- <http://streetchildren.org/>

datelor statistice, la nivel național și local, informațiile de la Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopției au fost esențiale⁷⁶.

3.3.4. Analiza altor studii în domenii conexe

Fiind o cercetare cu problematică interdisciplinară, au fost analizate mai multe manuale de psihologie și studii privitoare la reziliența psihologică manifestată de copii și factorii determinanți în obținerea sa, precum și studii privitoare la psihologia environmentală. Studiul realizat asupra modului în care copilul se deschide și se manifestă prin artă a avut un puternic caracter psihologic. În conceperea și cuantificarea rezultatelor experimentului realizat a fost necesară consultarea unui specialist în domeniu, psihologul Amalia Axentie, și analiza mai multor publicații și manuale de interpretare a desenelor copiilor.

Rezultatul cercetării se concretizează printr-un algoritm care are la bază principiile algoritmilor genetici, fiind necesară analizarea mai multor articole și materiale de specialitate, privind modul de funcționare al acestor algoritmi și aplicabilitatea lor.

O analiză și o exemplificare mai detaliată a metodelor enunțate mai sus va fi realizată în cadrul capitolului dedicat fiecărui studiu în parte, în funcție de metodologia utilizată în investigarea sa.

3.4. Factorii determinanți în configurarea terenului de lucru

Cercetarea este organizată pe trei direcții majore: cercetarea situației actuale și evoluția în timp a fenomenului, analiza factorului uman implicat, analiza factorului architectural prin studierea centrelor existente și a tendințelor care se prefigurează. Ținând cont de aceste trei direcții, putem defini grupurile țintă ale studiului și instrumentele folosite în cercetarea fiecărui grup în parte după cum urmează:

GRUPURILE ȚINTĂ	INSTRUMENTELE DE ANALIZĂ FOLOSITE	
ANALIZA FACTORULUI UMAN		
Copiii în situații de risc	-„copiii străzii”; -copiii abandonați; -copiii din cartierele sărace; - copiii cu părinții plecați în străinătate;	-analiză prin observare; -studii de caz; -interviuri; -realizarea de experimente psihologice;

⁷⁶ Sursă online- <http://www.copii.ro/statistici.html?id=96>

Copiii instituționalizați	-copiii din centrele de azi; -copiii instituționalizați în perioada comunista-reprezentând adulții din zilele noastre;	-analiză prin observare; -studii de caz; -interviuri; -realizarea de experimente psihologice;
Copiii din familiile obișnuite		-realizarea de experimente psihologice;
Famiiliile copiilor	-famiiliile copiilor reintegrați; -părinții adoptivi;	-analiză prin observare; -studii de caz; -interviuri;
Principalii reprezentanți	-reprezentanți ANPCA; -reprezentanți ai ONG-urilor;	-interviuri;
Reprezentanții locali	- Directori DPC; - Directori de centre pentru copii; - Asistenți sociali;	-interviuri;
CERCETAREA SITUAȚIEI ACTUALE ȘI EVOLUȚIA ÎN TIMP A FENOMENULUI		
NIVEL GLOBAL	-Statistici; -Strategii; -Rapoarte; -Proiecte de lege; -Legislație în vigoare; -Normative existente;	-analiza rapoartelor și documentelor publice; -studii de caz; -interviuri; -analiză prin observare; -analiza cadrului legislativ în contextul politic existent;
NIVEL EUROPEAN		
NIVEL LOCAL		
CENTRE PENTRU COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC		
CENTRELE DIN PERIOADA COMUNISTĂ	-Centrul din Halmeu; -Centrul din Satul Mare; -Centrul din Popești;	-studii de caz; -interviuri; -analiză prin observare; -analiza documentelor și rapoartelor din acea perioadă;
CENTRELE DIN ZILELE NOASTRE	-case de tip familial; -„Casa Haiducilor”, din Husasău de Tinca, județul Bihor; -Satul de copii Rudolf Walter din Timișoara;	-studii de caz; -interviuri; -analiză prin observare;

TENDINȚE ÎN ARHITECTURA SOCIALĂ	-Centrul pentru copiii aflați în situații de risc-Lugoj; -proiecte de diploma ale studenților Facultății de Arhitectură din Timișoara;	-studii de caz; -interviuri; -analiză prin observare; -analiza proiectelor propuse și realizarea de interviuri cu proiectanții;
---------------------------------	---	--

Tabel 3.4. Grupurile țintă și instrumentele de analiză folosite în această cercetare

3.5. Surse bibliografice și stadiul actual al cercetărilor

După cunoștințele autorului tezei, subiectul copiilor în situații de risc nu a mai fost tratat din punct de vedere arhitectural în contextul marilor reforme din sistemul social, implementate post revoluție în România.

În perioada imediat următoare căderii comunismului, situația delicată a copiilor din vechile centre comuniste a atras atenția internațională, numeroase studii și cercetări fiind realizate cu scopul de a reforma și îmbunătăți sistemul social dedicat copiilor. Astăzi, la mai bine de 25 de ani de la revoluție, deși sistemul social a cunoscut îmbunătățiri consistente, și acest fapt poate fi demonstrat prin analiza comparativă a datelor statistice, România este departe de a putea considera problema copiilor în situații de risc rezolvată.

În urma cercetării efectuate, se poate vedea, în capitolele următoare, că sistemul social a fost îmbunătățit, trecând prin reforme succesive și implementarea de noi legi, dar putem constata cu tristețe că normativele și programele arhitecturale dedicate acestor copii nu au evoluat simultan cu sistemul. Astfel, deși au apărut noi categorii de copii în situații de risc precum: „copiii străzii”, copiii cu părinții plecați la lucru în străinătate, copiii din cartierele sărace, etc., centrele proiectate pentru aceste categorii de copii nu au un normativ arhitectural adaptat modificărilor din sistemul social și situației actuale după care să fie proiectate. În cazul categoriei de “copii ai străzii”, în România nu există un normativ special pentru proiectarea centrelor dedicate lor, singura bază documentară în proiectarea delicată a unui astfel de centru este Manualul “Guidelines For the Design of Centres for Street Children”, realizat de Architecture for Education ED/ERD/EAR-UNESCO, având ca și autor pe Barbara Brink.⁷⁷ Ținând cont de cele enunțate mai sus, această teză își propune trasarea unor direcții și stabilirea unor strategii arhitecturale pentru proiectarea centrelor dedicate copiilor în situații de risc din România.

Teza fiind situată la granița mai multor domenii de interes, bibliografia consultată poate fi împărțită în trei categorii, în funcție de aceste domenii. Primul este cel al contextului: social, politic, economic și legislativ, tocmai pentru a înțelege pe deplin fenomenul, pentru a ne familiariza cu situația acestor copii și pentru a stabili gravitatea problemei. Cel de al doilea domeniu studiat este cel psihologic, pentru a analiza implicațiile pe care le au aceste experiențe pe care le trăiesc acești

⁷⁷ Sursă online- <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001091/109106eo.pdf>, Consultată în data de 15.03.2015

copii asupra dezvoltării lorși pentru a determina factorii determinanți în obținerea rezilienței. Ținând cont de importanța raportării la mediul ambiant, au fost consultate surse bibliografice din domeniul psihologiei environmentale, pentru a putea defini relațiile acestor categorii de copii cu mediul construit. Ultimul domeniu, dar nu mai puțin important este cel al arhitecturii și urbanismului, prin intermediul căruia se urmărește realizarea unor programe cu efect curativ și care să cească procentul de reabilitare al copiilor care și-au petrecut o parte a copilăriei pe stradă.

4. STUDIU 1 - SITUAȚIA COPIILOR ÎN SITUAȚII DE RISC

ÎN CONTEXTE ISTORICE, SOCIALE, POLITICE, ECONOMICE ȘI ARHITECTURALE DIFERITE

"Este mai ușor să crești un copil puternic, decât să vindeci un adult bolnav"

Frederick Douglass

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Identificarea cauzelor apariției "copiilor străzii" la noi în țară.**
- **Prezentarea evoluției fenomenului în timp și în contextul marilor reforme din sistemul social românesc post revoluție.**
- **Studierea modului în care contextul politic, economic și legislativ a influențat situația numerică a acestor copii.**
- **Cercetarea rapoartelor și a surselor existente în vederea identificării principalelor probleme din vechile centre comuniste.**
- **Identificarea principalelor instituții responsabile de protecția și promovarea drepturilor copilului.**
- **Analiza principalelor servicii de protecție a copilului existente în prezent.**

78

Copiii în situații de risc sunt o problemă cu care omenirea se confruntă din Antichitate și până în prezent, din nefericire fără a găsi o soluție viabilă adaptabilă în timp. Imposibilitatea găsirii unei soluții general valabile este influențată de factorii determinanți ai acestei probleme care sunt atât de natură: socială, economică, politică, psihologică, cât și arhitecturală. Astfel, nu putem vorbi de identificarea unei probleme și enunțarea unei soluții fără să ținem cont de contextul său. Pornind de la această premisă, pentru o mai bună înțelegere a problemei enunțate, se face o scurtă trecere în revistă a principalelor evenimente a cadrului legislativ, politic,

⁷⁸ „It is easier to build strong children than to repair broken men” Frederick Douglass- după ce a scăpat de sclavie, a fost un reformator social American, orator, scriitor și om de stat.

social și arhitectural pentru a identifica și corela situația acestor copii din Antichitate și până în prezent.

4.1. Introducere- Evenimente determinante și perioade caracteristice

DIN ANTICHITATE PÂNĂ ÎN PERIOADA RENAȘTERII-

ANTICHITATE- Copiii în situații de risc au reprezentat o problemă încă din perioada Imperiului Roman. După cum descrie Boswell John în cartea sa "The Kindness of Strangers: The Abandonment of Children in Western Europe from Late Antiquity to the Renaissance", copiii abandonați erau în mare parte copii nelegitimi, copii ai prostituatelor și de cele mai multe ori ajungeau să fie vânduți ca și sclavi pentru jertfe-practici având origini barbare, dar cel mai des pentru prostituție.

În perioada Romei Antice, majoritatea prostituatelor masculine, care erau la mare căutare în aceea perioadă, erau orfanii vremurilor acelea. Băieții abandonați mai erau castrați și vânduți ca și eunuci, o practică ce a fost interzisă prin lege în perioada Creștină. [110]

Evul Mediu-Renaștere

Deși începând cu perioada creștină situația copiilor orfani a cunoscut îmbunătățiri, copiii nemaifiind vânduți ca și sclavi sau pentru prostituție, vechii romani erau creștinii de atunci și își abandonau în continuare copiii. Numeroși copii abandonați erau mutilați și trimiși să cerșească. Din anumite puncte de vedere situația copiilor abandonați a devenit mai gravă sub influența creștinismului. Biserica a încercat ajutarea lor prin oferirea unui loc de adăpost, astfel părinții nu au mai considerat abandonul așa de grav pentru copiii lor, iar numărul copiilor orfani a crescut. [110] Este cunoscut fenomenul de trimitere la mănăstire inclusiv a copiilor de nobili nelegitimi din aceea perioadă.

În perioada Rusiei țariste, copiii orfani, care locuiau pe stradă erau cunoscuți sub denumirea de „besprizornye”, terminologie care era puternic răspândită cu mult înainte de Revoluția din Rusia și fenomen care nu a putut fi suprimat nici până în zilele noastre. "In tsarist Russia, seventeenth-century sources described destitute youth roaming the streets, and the phenomenon survived every attempt at eradication thereafter. Long before the Russian Revolution, the term **besprizornye** had gained wide currency".⁷⁹ [1]

Concentrându-ne atenția asupra situației din țara noastră, principalele surse identificate privitor la situația copiilor în situații de risc sunt cele post comuniste,

⁷⁹ "În perioada Rusiei țariste, surse ale secolului XVII-lea, au descries tinerii fără adăpost ca și cutreierând străzile, și fenomenul a supraviețuit oricărei tentative de eradicare ulterioare. Cu mult înaintea revoluției din Rusia, termenul de **besprizornye** era destul de răspândit."

când printre ororile scoase la iveală de revoluția din 1989 este și situația copiilor instituționalizați din centrele comuniste.

PERIOADA PRECURSOARE LUI 1989-

- 1965-** Datorită industrializării rapide, se doresc **familii cât mai numeroase**, ca să existe forță de muncă.
- 1966-** Statul Român **interzice avortul**, ca și rezultat al scăderii fertilității (dacă în 1956 se înregistra o rată a fertilității de 89.9%, în 1966 era doar de 55.7%) [94 p. 11] Ca urmare a acestui fapt numeroși copii sunt instituționalizați.
- 1970-** Se adoptă **legea 3/1970** pentru protecția minorilor, ca și o necesitate, din cauza numărului ridicat de copii abandonati. Rezultatele nu sunt cele scontate și se remarcă **o creștere în numărul copiilor instituționalizați**.
- 1980-** Din dorința de a plăti toate datoriile externe, prin măsurile adoptate, se ajunge la înfometarea populației și cu atât mai mult la reducerea cheltuielilor cu centrele pentru copii orfani sau cu dizabilități, ducând la condiții inumane de viață pentru acei copii.
Datorită sărăciei, numeroase familii ajung să își **instituționalizeze copii, ca și o soluție temporară**. Astfel copii perfect sănătoși ajung în centre pentru copii cu dizabilități.
- 1989-** În decembrie are loc **REVOLUȚIA**, care duce la înlăturarea sistemului comunist și scoaterea la iveală a situației mizere a copiilor instituționalizați. [111]

1990-1991- PERIOADA SOLUȚIILOR RAPIDE⁸⁰

- 1990-** Numeroase televiziuni internaționale vizitează țara noastră cu scopul de a evidenția terorile sistemului comunist. Reportajele din fostele case de copii, care prezintă camerele suprapopulate și condițiile inumane în care erau ținuți acești copii, atrag atenția întregii lumi asupra **problemelor existente în sistemul social românesc dedicat copilului**.
- Numeroase ONG-uri și guverne a diverse țări trimit ajutoare pentru copii instituționalizați.
- Se adoptă **LEGEA 11/1990**, care facilitează adopțiile pentru străini.⁸¹ Rezultatul acestei legi se poate vedea **în 1999, când**

⁸⁰ Stabilirea principalelor perioade a fost făcută ținându-se cont de scrierile următorilor scriitori: Filipescu, I. În 1998, Roth, M. În 1999 și Greenwell, K. Fern în anul 2000.

⁸¹ Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-11-1990-961.aspx>, Consultată în data de 14 Iulie 2014.

3041 de copii au fost adoptați de către străini din care 1005 în Statele Unite ale Americii. [112 p. 23]

**26 Septembrie
1990-**

Conform **Hotărâri 1032/1990**,⁸² Comisia Centrală pentru protecția Minorilor a fost înlocuită de **COMITETUL PENTRU SPRIJINIREA INSTITUȚIILOR DE OCROTIRE A COPILULUI**.

**27 Septembrie
1990-**

Se ratifică Convenția cu privire la drepturile copilului, adoptată de Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite, prin adoptarea **Legii nr 18/1990**.⁸³

1991-

Pentru a stopa valul adopțiilor internaționale și traficul de copii, se adoptă **Legea nr 48/1991**.⁸⁴ și se înființează **Comitetul Român pentru Adopții**.

1992-1996- PERIOADA REFORMELOR CONTRADICTORII

România semnează numeroase tratate internaționale legate de drepturile și protecția copilului.

1992-

Se adoptă **Legea nr. 100/1992**⁸⁵ pentru aderarea României la Convenția de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii.

1993-

Se adoptă **Legea nr 15/1993**⁸⁶ pentru aderarea României la Convenția Europeană în materia adopției de copii (Strasbourg 1967).

Se adoptă **Legea 47/1993**⁸⁷ cu privire la abandonul de copii, astfel **un copil instituționalizat** va fi declarat **abandonat, dacă părinți nu arată nici un interes față de el pe o perioadă care depășește șase luni**, putând fi dați astfel spre adopție. Un nou val de adopții apare, care va fi stopat doar în 2001, când autoritățile vor fi nevoite să adopte măsuri pentru stoparea acestui fenomen.

Numeroși copii au fost instituționalizați și mutați ulterior în alte centre din alte județe. Neexistând o bază de date privitoare la starea lor și locul în care se găsesc, **numeroși copii au fost**

⁸² Sursă online: <http://www.legex.ro/Hot%C4%83r%C3%A2rea-1032-26.09.1990-1720.aspx>, Consultată în 14 Iulie 2014.

⁸³ Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-18-1990-992.aspx> Consultată în 14 Iulie 2014.

⁸⁴ Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-48-1991-1979.aspx> Consultată în 14 Iulie 2014.

⁸⁵ Sursă online: [http://www.lege-online.ro/lr-LFGE-100-1992-\(2376\).html](http://www.lege-online.ro/lr-LFGE-100-1992-(2376).html) Consultată în 14.07.2014.

⁸⁶ Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-15-1993-3650.aspx> Consultată în 14.07.2014.

⁸⁷ Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-47-1993-3780.aspx> Consultată în 14.07.2014.

pierduți în sistem, neputându-se reintegra în familii, și fiind dați spre adopție în cel mai fericit caz.

1994- Se adoptă **Legea 84/1994**⁸⁸ reglementând situația adopțiilor internaționale.

Comitetul pentru drepturile copilului, de la Geneva, oferă în 1994 un răspuns la raportul depus de către România, în 1993, privitor la implementarea convenției, **semnalând mai multe probleme** printre care:

- necesitatea unor legi pentru copii abuzați sau neglijați în familii.
- Necesitatea creării unei structuri alcătuite din personal calificat în protecția copilului
- Nevoia de asistare a familiilor în situații de risc. Etc. [94 p. 24]

1995- Ca și urmare a presiunilor și rapoartelor prezentate mai sus, se ia **Hotărârea nr. 972/1995**⁸⁹ privind aprobarea **Planului național de acțiune în favoarea copilului**, prin care se susține **familia ca și mediu privilegiat** pentru dezvoltarea copilului și instituționalizarea ca și ultimă măsură posibilă.

Se depune cererea de **aderare a României la Uniunea Europeană**.

1996- Chiar dacă eforturile interne și internaționale au îmbunătățit situația copiilor instituționalizați în perioada 1990-1995, din nefericire studiile realizate de către „United Nation Children Fund” au confirmat că **situația copiilor instituționalizați în anul 1996 era asemănătoare cu cea imediat după revoluție**, din 1990. [112]

1997-2001- PERIOADA MARILOR SCHIMBĂRI

1996- Se realizează **descentralizarea serviciilor publice** și se întemeiază **principiile autonomiei locale** prin adoptarea **Legii nr. 24/1996**⁹⁰

1997- Guvernul României a înființat **Departamentul de Protecție a Copilului**, înlocuind „Comitetul Național de Protecție a Copilului” și atribuțiile altor câteva ministere.

În anul 1997 **peste 44,500 de copii** trăiau în centre de plasament. [112 p. 17]

⁸⁸ Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-84-1994-5061.aspx> Consultată în 14.07.2014.

⁸⁹ Sursă online: <http://lege5.ro/Gratuit/q4ztmoj/hotararea-nr-972-1995-privind-aprobarea-planului-national-de-actiune-in-favoarea-copilului> Consultat în 14.07.2014.

⁹⁰ Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-24-1996-8663.aspx> Consultată în 14.iulie 2014.

Se adoptă **Ordonanța de Urgență nr.26/1997** privind protecția copilului aflat în dificultate. În cadrul prezentei ordonanțe se definește termenul de „copil în dificultate” astfel: “ **Copilul se află în dificultate dacă dezvoltarea sa fizică sau morală este periclitată.**”⁹¹

- 1998-** Se adoptă **Legea nr. 189/1998**⁹² privitoare la finanțele locale, astfel **restructurarea sistemului de protecție a copilului** este acompaniată de **descentralizarea sistemului administrativ și financiar**. Această descentralizare aduce o mai bună viziune asupra situației copiilor din județul respectiv, dar ca și aspect negativ merită a fi menționat faptul că în județele sărace copiii au de suferit din punct de vedere al alocării banilor.
- 1999-** Procentul copiilor instituționalizați scade cu 29%, înregistrându-se un număr de **31,500 de copii**, dar se sesizează o creștere a numărului de copii care primesc asistență în cadrul familiilor de la 11,900 la 19,400 de copii. [112 p. 17]
- 2000-** Departamentul de Protecție a Copilului va fi transformat în „**Agencia Națională de Protecție a Drepturilor Copilului**” din dorința de a fi o singură instituție coordonatoare pe problemele legate de copii în situații de risc, prin **Hotărârea nr. 96, din 9 Februarie 2000.**⁹³
- Începerea negocierilor** pentru aderarea **României la Uniunea Europeană**. Odată cu acest nou pas, Uniunea Europeană, dar și alte organizații internaționale, cât și presa au pus **presiuni semnificative** asupra Guvernului român în vederea îmbunătățirii sistemului de protecție al copilului.

2002-2007- PERIOADA PREMERGĂTOARE ADERĂRII LA U.E.

- Dec**
- 2004-** Sunt înregistrați **54 de copii ai străzii** în Timișoara.⁹⁴
- Se adoptă **Legea 272/2004**, privitoare la **protecția și promovarea drepturilor copiilor**, și intră în vigoare la 1 Ianuarie 2005.

⁹¹ Sursă online: http://legislatie.resurse-pentru-democratie.org/26_1997.php, Consultată în data de 14.07.2014

⁹² Sursă online: <http://www.legex.ro/Legea-189-1998-15443.aspx> Consultată în data de 14.07.2014.

⁹³ Sursă online: <http://www.legex.ro/Hotararea-96-2000-21093.aspx> Consultată în data de 14.07.2014

⁹⁴ Date extrase din *Strategia Direcției generale de asistență socială și protecția copilului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2008-2013)* a Direcției Generale pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș

Ianuarie

2005-

Conform rapoartelor UNICEF, în România în ultimii ani (2003 și 2004) au fost înregistrați peste 9 000 de copii „abandonați” la naștere în fiecare an.⁹⁵ [113]

În ianuarie 2005 s-a dorit crearea unei singuri structuri, la nivelul fiecărui județ, fiind creată **Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului**.⁹⁶

2004-2007-

În perioada 2004- 2007, din cauza situației semnalate în sistemul nostru de protecție a copilului, se adoptă o nouă strategie de abordare a acestor copii aflați în situații de risc. Conform Direcției Generale pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș- *Strategia Județeană privind protecția copiilor din județul Timiș 2003-2007*, se dorește o nouă abordare a copiilor cu probleme sociale. Urmărind direcțiile trasate de Uniunea Europeană, se dorește desființarea vechilor forme de instituții dedicate copiilor abandonati și adoptarea unor programe de tip familiar care să îi ajute să se integreze într-o familie și în societate. Odată cu restructurarea vechilor case de copii, în perioada 2004-2007, și încercarea de integrare a lor în familii, se remarcă o creștere a numărului de copii care locuiesc în stradă.⁹⁷

2006-

Se adoptă **Legea nr.47/2006**, elaborată de Ministerul Muncii, Solidarității Sociale și Familiei prin care s-a dorit obținerea unui cadru legal general de gestionare a serviciilor sociale.

1 ianuarie

2007-

România devine stat membru al Uniunii Europene.

Dec

2007-

Numărul de copii care locuiesc în stradă continuă să crească, ajungându-se la un număr de **65 de copii** numai în Timișoara.⁹⁸

2007-2014- PERIOADA POST- ADERARE LA U.E.

August

⁹⁵https://www.unicef.org%2Fceecis%2Fwg3t1_1.ppt&ei=27u7U5jSAuaS7AbEm4HwCQ&usg=AFOjCNEsaPPz5P9u1F6c3Zu8a3Hmde1_wQ Consultată la data de 21 februarie 2014

⁹⁶ Date extrase din *Strategia Direcției generale de asistență socială și protecția copilului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2008-2013)* a Direcției Generale pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș

⁹⁷ Ibidem

⁹⁸ Ibidem

- 2007-** Aproximativ **350 000 de copii** au cel puțin un părinte plecat la lucru în străinătate, din care **126 000 de copii** aveau amândoi părinții plecați. [87 p. 19]
- Martie 2013-** În România erau 58 902 familii plecate în străinătate la lucru, lăsând în urma lor **82 073 de copii** cu cel puțin un părinte plecat și 23 312 copii cu amândoi părinții plecați. Numai în județul Timiș erau **2477** de copii în această situație.⁹⁹
- Apare necesitatea creării unor noi centre pentru acești copii, pentru a preveni transformarea lor în copii ai străzii.
- 2010-** Se elaborează **Platforma Europeană pentru Combaterea Sărăciei și a Excluziunii Sociale**, reprezentând un punct de sprijin în adoptarea Strategiei Europa 2020.
- 2011-** Se elaborează **proiectul pentru realizarea Centrului dedicat copiilor în situații de risc** din Lugoj, județul Timiș.
- 2014-** Se începe construcția sa, având ca și termen de finalizare anul 2015.

4.2. Metode și mijloace de investigare

Studiul are în vedere identificarea și corelarea a cinci mari factori determinanți, identificând influența și interconectivitatea lor în evoluția problemelor copiilor în situații de risc de-a lungul timpului. Situând încă de la început această teză într-un context interdisciplinar, aceste cinci domenii pot fi definite astfel:

- **Contextul politic, limitările și provocările sale**

Sunt analizate atât surse documentare, precum și rapoarte oficiale realizate în acea perioadă, atât de UNICEF cât și de ambasadele țărilor implicate în reforma sistemului social românesc. Putem menționa raportul ambasadorului SUA, James C. Rosapepe, din partea ambasadei SUA la București din februarie 2001 [112 p. 17], dar și rapoartele UNICEF, cel din 1997- FICF, UNICEF, "Causes of Institutionalization of Children in Romania", cel din 2004- National Authority for Child Protection and Adoption, „Child Care System in Romania, 2004” [88 pg. 25-26], dar și cel din 2008- *Alternativa sociale, analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate*. [87 p. 19] Sunt luate în calcul principalele direcții impuse pentru aderarea la Uniunea Europeană dar și exigențele post aderare, principalele informații fiind extrase de pe Platforma Europeană pentru combaterea sărăciei și a excluziunii sociale.¹⁰⁰

⁹⁹ Conform informației de la Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopției- Statistici- Sursă online- http://www.copii.ro/alte_categorii.html Consultată în iulie 2014.

¹⁰⁰ Platformă Europeană pentru combaterea sărăciei și a excluziunii sociale, http://ec.europa.eu/europe2020/index_ro.htm Consultată în 21.02.2015

O atenție deosebită a fost acordată statisticilor care au putut identifica principalele puncte de inflexiune precum și identificarea influențelor din mediul politic în evoluția numerică a acestor copii. Principalele surse pentru datele statistice prezentate în acest studiu sunt cele de la *Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopției- Statistici*¹⁰¹ precum și cele din *Strategiile direcției generale de asistență socială și protecția copilului Timiș*.¹⁰²

- **Beneficiarii, în cazul nostru copiii, nevoile și problemele lor**

Studiul empiric a fost utilizat pentru a identifica principalii beneficiari ai acestor centre, precum și elementele pozitive și negative identificate de aceștia atât din punct de vedere al percepției generale (psihologic, al gradului de confort), cât și din punct de vedere arhitectural. Au fost realizate 15 studii de caz concretizate prin interviuri și chestionare cu adulții de azi, foștii copii instituționalizați în perioada comunistă. 2 dintre studii au fost asupra copiilor instituționalizați la Școala Ajutătoare din Popești, 5 asupra unor foști copii instituționalizați, în prezent oameni fără adăpost, și 3 dintre ele asupra unor adulți care au reușit să se integreze în societate, să aibă un job și chiar să își întemeieze o familie.

- **Sistemul social și noile reforme adoptate**

Principalul mod de a studia reformele adoptate a fost din documentele acelor perioade, rapoarte, studii și strategii propuse, dar am încercat și o abordare empirică pentru a putea relaționa efectele acestor reforme, pozitive sau negative, asupra subiecților noștri din cele 15 studii de caz efectuate.

- **Contextul legislativ**

Pentru o mai bună înțelegere a reformelor din sistemul social, și pentru a identifica erorile și cauzele nesoluționării acestei probleme, am căutat fundamentul și baza legislativă. Principalele legi și normative au fost identificate și încadrate de-a lungul acestor perioade cu scopul de a studia și de a identifica impactul lor în construirea sistemului social și a programelor arhitecturale pentru acești copii. (Anexa 7 și Anexa 15)

- **Serviciile oferite de către sistem**

Acest subiect a fost în principal soluționat prin metoda de studiu empirică, atât prin studiile de caz realizate cât și prin consultarea altor articole, studii sau strategiile Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, după cum reiese și din bibliografia anexată.

¹⁰¹ Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopției- Statistici- Sursă online- http://www.copii.ro/alte_categorii.html Consultată în iulie 2014.

¹⁰² Strategii elaborate pentru perioade 2004-2007, 2008-2013 și 2014-2020. Sursă online- <http://www.dgaspctm.ro/index.php/strategie>, Consultată în noiembrie 2014

4.3. Rezultate și discuții

4.3.1. PERIOADA PRECURSOARE LUI 1989

Una dintre cele mai importante probleme sociale scoase la iveală imediat după căderea regimului comunist în decembrie 1989, a fost situația cutremurătoare și condițiile de neimaginat în care erau obligați să se dezvolte copiii instituționalizați. În perioada comunistă, din dorința de a avea forță de muncă, dictatorul Nicolae Ceaușescu a promovat familiile mari, interzicând și pedepsind aspru avortul. Între ani 1970-1980, România s-a confruntat cu probleme economice, astfel sărăcia și neajunsurile au pus familiile numeroase într-o situație delicată, foarte mulți părinți alegând să își lase copii în diverse centre pentru a le putea asigura mâncarea și condițiile necesare creșterii lor. Problemele economice, sărăcia dar și supraaglomerarea centrelor pentru copiii au determinat înscrierea a numeroși copii perfect sănătoși în centre destinate copiilor cu dizabilități fizice sau psihice. Astfel, acești copii nu au avut condițiile necesare și personalul specializat care să le faciliteze dezvoltarea firească și normală, ajungând să imite comportamentul copiilor bolnavi și neavând posibilitatea de-ași valorifica capacitățile intelectuale la maxim.

Odată cu industrializarea puternică ce a fost aplicată țării noastre și noua arhitectură de locuit - în clădiri de tip bloc - viața și modul de viață de la țară este afectat și este distrus în mare parte echilibrul dintre generații, nemaifiind utilizat modul tradițional de creștere a copiilor de către bunici. După cum afirmă Christopher Alexander în cartea sa „A Pattern Language”, bătrânii au un rol determinant în interiorul și dezvoltarea unei familii. [16] În mediul rural tinerii căsătoriți locuiau cu păriții și bunicii sau în imediata vecinătate, astfel aceștia ajutându-i la creșterea copiilor. Datorită industrializării și schimbărilor urbanistice și arhitecturale prin crearea de orașe industriale și mutarea tinerilor în blocurile de apartamente comuniste fără a putea apela la ajutorul bătrânilor familiei pentru a-și lăsa copii cât sunt plecați la lucru, precum și lipsa de instituții precum biserica, independente de stat care să ofere suport moral tinerelor familii, echilibrul a fost perturbat atrăgând după sine consecințe negative și foarte greu de corectat.

Toți acești factori, enumerați mai sus au dus la instituționalizarea a peste 170 000 de copii numai în perioada 1970-1980. La revoluție, în decembrie 1989, în România existau peste 700 de instituții pentru copiii orfani sau cu dizabilități, având vârste cuprinse între 0-18 ani. [69]

PRINCIPALELE CAUZE ALE INSTITUȚIONALIZĂRII COPIILOR ÎN PERIOADA COMUNISTĂ (ÎNAINTE DE 1989)

- Erau abandonați copii nedoriți din exteriorul familiei, dar și cei din interiorul unei familii deoarece legislația de atunci care interzicea avortul a dus la apariția unor familii mult prea numeroase.
- Existența unor dizabilități fizice sau mentale.
- Problemele sociale, alcoolismul părinților sau violența domestică.
- Din cauza situației familiale delicate, cauzată de separarea sau divorțul părinților.
- Condițiile de viață, sărăcia și nesiguranța financiară [26] [61]

4.3.2 Perioada cuprinsă între 1989-1995

Revoluția din decembrie 1989 a scos la suprafață toate problemele sistemului comunist, atrăgând atenția presei internaționale prin cazurile și condițiile de viață ale copiilor români instituționalizați. Problemele maltratării, a condițiilor insalubre, lipsa de personal calificat și numeroase alte probleme au captat atenția a numeroase televiziuni internaționale care au prezentat situația copiilor români într-un mod mai mult sau mai puțin real, neputându-se ști cu siguranță gravitatea și atrocitatea evenimentelor întâmplare în aceste centre.

Principalele probleme identificate în acea perioadă le putem împărți, după tipul lor și scopul acestei teze, în două mari categorii. O categorie a problemelor generale din punct de vedere social, psihologic, etic, moral etc. iar a doua categorie, care prezintă și subiectul acestei teze, sunt problemele arhitecturale. Cu siguranță nu le putem separa și tranșa individual, ele fiind conectate între ele și determinându-se reciproc.

A. Probleme sociale, psihologice și morale identificate în vechile centre comuniste

- Centrele erau izolate, amplasate în sate îndepărtate, asigurarea de servicii medicale și asistență psihologică fiind îngreunată astfel.
- Numărul de copii instituționalizați fiind foarte mare, centrele erau suprapopulate, ajungând să locuiască într-o singură cameră până la 30 de copii. Acest lucru era permis de către conducerea centrelor pentru copii cu dizabilități și a orfelinatelor deoarece bugetul era acordat în funcție de numărul de copii ai centrului.
- Instituționalizarea în centrele pentru copii cu dizabilități fizice sau psihice și a unui număr semnificativ de copii perfect sănătoși, deoarece familiile lor nu își permiteau să îi crească. Astfel, acești copii nu au condițiile de mediu și de asistență educațională pentru a-și exploata maximul de potențial.
- Nu exista o bază de date care să centralizeze situația tuturor copiilor aflați în grija sistemului. Un copil instituționalizat într-un centru, putea fi oricând mutat într-un alt centru din altă localitate sau chiar din alt județ, astfel fiind foarte greu și pentru rudele sale să păstreze legătura cu el. Nu se realiza niciun demers pentru a încuraja și a facilita relația cu familiile lor, chiar dimpotrivă foarte mulți copii au fost „pierduți”, prin repetate mutări. Nu existau programe pentru reintegrarea lor în familii.
- Copiii cu dizabilități nu aveau posibilitatea integrării într-un mediu normal, frecventării unei școli normale, de multe ori handicapul fiind unul fizic și le-ar fi permis adaptarea într-o școală cu program normal. Din cauza lipsei de resurse și de personal specializat, erau ținuti în condiții de captivitate, nu aveau posibilitatea de a părăsi centrul în care locuiau, fiind ca niște prizonieri și inhibându-li-se astfel personalitatea și intelectul.
- Personalul care lucra în aceste centre era necalificat în acest domeniu, neavând pregătirea necesară pentru a răspunde într-un mod adecvat nevoilor acestor copii. În foarte multe centre personalul era depășit de numărul foarte mare de copii cu probleme și recurgeau la măsuri inumane pentru a-i proteja și totodată pentru a-și simplifica atribuțiile: îi legau de

pat, îi hrăneau cu biberonul până la vârste foarte înaintate, 17 ani, sau îi închideau în baie.

- În anul 1980, Ceaușescu, constrâns de contextul politic și economic din acea perioadă și din dorința de a plăti cât mai repede datoriile poporului român, adoptă o serie de măsuri prin care întreaga populație a avut de suferit din cauza lipsei de căldură și de alimente. Aceste măsuri au fost resimțite mult mai puternic de către copiii instituționalizați care au suferit de foame, de lipsa apei calde, a căldurii, a scutecelor, hainelor, rechizitelor și materialului didactic etc. [30]
- O altă problemă majoră identificată în aceste centre pentru copii, recunoscută oficial doar după anul 1990, este cea a copiilor infectați cu HIV. Din cauza sistemului medical deficitar din aceste centre, mai mult de jumătate dintre copiii bolnavi de HIV din Europa în aceea perioadă erau înregistrați în România. [26] [61]

B. Probleme din punct de vedere arhitectural identificate în vechile centre comuniste

- Numeroase camere din centrele pentru copii în perioada comunistă aveau probleme de iluminat natural, unele dintre ele neavând deloc ferestre, iluminatul fiind asigurat doar indirect.¹⁰³
- Ferestrele, atât cele de la parter cât și cele de la etaj, prezentau gratii metalice fapt care din punct de vedere psihologic a dus la îngrădirea libertății și a creativității acestora.
- Din punct de vedere al schemei funcționale, centrele prezentau doar funcțiunile primare, prima treaptă a piramidei lui Maslow. Nu existau ateliere de creație, baze sportive sau ateliere muzicale care să le permită să își descătușeze energia, astfel valorificând-o într-un mod constructiv, sau de a-și descoperi și dezvolta aptitudini înăscute.
- Camerele erau foarte mari, astfel locuind până la 30 de persoane într-o singură încăpere. Nu aveau intimitate și nu dezvoltau sentimentul de a aparține și de a deține ceva.
- Numeroase centre aveau concentrate toate funcțiunile într-un singur corp de clădire, nepermițând ieșirea sau părăsirea sa aproape deloc, creând astfel un sentiment de izolare și îngrădire.
- La polul opus, numeroase centre, precum era și centrul din Halmeu, aveau funcțiunile dispuse în mai multe corpuri de clădire, dar având distanțe foarte mari între ele. Acest lucru devenea un inconvenient major iarna, când pe frig copiii erau obligați să parcurgă distanțe însemnate pentru a ajunge din zona de dormitoare la cantină, școală, iar cel mai dificil până la toaleta, care erau separate față de zona de dormit.
- Clădiri foarte mari cu numeroși copii, de diferite vârste fiind foarte greu de armonizat. Copiii cei mari agresând copiii mai mici, care la rândul lor vor agresa generațiile de copii mai tineri. Nu exista o împărțire pe vârstă sau după alte criterii psihologice, intelectuale, sau sociale. [61]

¹⁰³ Centrul de la Hamleu, din informațiile primite de la Mihai- copil instituționalizat mai bine de 16 ani în acest centru, inclusiv în perioada 83-89.

Odată cu revoluția din 1989 și cu difuzarea imaginilor care prezentau situația și condițiile în care erau obligați să trăiască peste 170 000 de copii români [26], gradul de subnutriție, condițiile mizere în care trăiau, modul prin care își manifestau lipsa de afecțiune prin legănat continuu sau izbirea de gratiile patului, a fost șocată întreaga lume mediatică europeană și chiar internațională, trăgându-se un semnal de alarmă asupra problemelor sistemului social românesc.

Odată această problemă identificată și adusă în atenția mediatică internațională, numeroase instituții, guverne a numeroase țări, Organizații Non-Guvernamentale, organizații ale bisericilor dar și persoane fizice au colaborat împreună pentru implementarea unui plan de îmbunătățire a condițiilor de viață ale acestor copii. Atât centrul de la Halmeu, cât și numeroase alte centre sociale au fost transformate, dotate și modernizate cu finanțare germană. Un alt exemplu al resurselor germane este satul de copii Rudolf Walter din Timișoara, care alături de satele de copii din Guatemala și Bosnia-Herțegovina au fost create pentru a oferi un sprijin copiilor instituționalizați. Numeroase organizații și-au creat sedii în România în vederea oferirii de suport permanent.

Proiecte remarcabile au fost derulate și de UNICEF, având suportul financiar al Statelor Unite ale Americi, al Germaniei și Olandei pentru crearea de proiecte în vederea îmbunătățirii situației copiilor aflați în situații de risc din România. Încercând să se alinieze la cerințele internaționale, statul român a semnat în, septembrie 1990, Convenția ONU privind drepturile copilului, precum și legea adopțiilor libere. [69]

Numeroase eforturi de a îmbunătăți situația acestor copii au fost realizate atât din punct de vedere național cât și internațional, dar din păcate situația nu a cunoscut îmbunătățiri semnificative în perioada 1990-1995. Studiile realizate de către „United Nations Children Fund”¹⁰⁴ au confirmat că situația copiilor instituționalizați în anul 1996 era asemănătoare cu cea imediat după revoluție, din 1990. [69]

Din punct de vedere al reformelor derulate în sistemul social și în domeniile conexe, putem vorbi de patru perioade importante în intervalul de timp 1989-1995¹⁰⁵: 1) perioada de dinainte de 1989, 2) Perioada soluțiilor rapide 1990-1991, 3) perioada contradictorie, a diferitelor reforme (1992-1996), și ultima perioadă 4) perioada reformelor reale, începând cu anul 1997 până în prezent.

4.3.3 Situația copiilor instituționalizați între 1995-2000

Situația centrelor pentru copiii în situații de risc a fost cu mult îmbunătățită în perioada 1989-1996, dar în ciuda eforturilor depuse și a reformelor implementate nu s-a reușit reducerea numărului acestora, astfel în 1996 numărul copiilor cu probleme sociale și instituționalizați este aproape același ca și imediat după revoluție în, 1990. S-a putut remarca o diferență între cazurile de abandon dinainte de 1989 și cele de după revoluție, aceste diferențe ducând la enunțarea unor noi strategii și soluții sociale în vederea integrării acestor copii. [2]

Dacă înainte de 1989, datorită politicii pro-nataliste a dictatorului Nicolae Ceaușescu, familiile erau obligate să dea naștere la un număr foarte mare de copii

¹⁰⁴ Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite

¹⁰⁵ Periodizare realizată conform spuselor mai multor scriitori români sau străini- Filipescu, I. În 1998, Roth, M. În 1999 și Greenwell, K. Fern în anul 2000,

pe care nu și-i doreau sau nu îi puteau întreține, acest lucru ducând la abandonarea lor în spitale și inserția lor în instituții fiind realizată de către medici, prima diferență sesizată la majoritatea copiilor abandonați după 1990 este faptul că au fost inserați în instituții de către părinți care deși își doreau acești copii, nu își permiteau să îi crească și foloseau centrele și orfelinatele ca și soluții temporare pentru sărăcie, păstrând legătura în mod permanent cu copiii lor. Datorită nesiguranței sistemului economic în perioada imediat după revoluție și datorită modificărilor politice și economice din aceea perioadă, populația a avut de suferit din cauza instabilității financiare și a sărăciei, fapt care a dus la abandonul a numeroși copii. Această situație o regăsim și în povestea lui Florin și a lui Maria, poveste prezentată în capitolul următor, care deși au fost instituționalizați încă de mici, au păstrat permanent contact cu familia, fiind reușită ulterior și reintegrarea lor în familie. Factorii determinanți, elementele pozitive și negative ale unei copilării trăite într-un centru pentru copii cu nevoi speciale atât în perioada comunistă cât și în perioada marilor reforme sociale reprezintă subiectul unuia dintre studiile de caz prezentate în subcapitolul următor.

Perioada 1996-2000 poate fi caracterizată de eforturile susținute depuse atât de Guvernul României, cât și de diverse organizații naționale și internaționale în vederea restructurării și îmbunătățirii sistemului social dedicat copiilor prin elaborarea de noi reforme și legi actualizate cu cerințele situației actuale a copiilor instituționalizați sau cu factor de risc.

În anul 1999, unul dintre criteriile impuse României de către Uniunea Europeană ca și condiție a aderării sale la Uniunea Europeană este cel al alinierii sistemului social românesc la standarde europene. Ca și o consecință a acestor condiții nou impuse și din dorința de a implementa reforme viabile în sistemului social, în anul 1999 Guvernul României înființează Agenția Națională de Protecție a Drepturilor Copilului, care a devenit principalul coordonator al politicii adoptate pentru siguranța și bunăstarea copiilor. Agenția Națională de Protecție a Drepturilor Copilului, începând cu anul 2000, preia și atribuțiile de coordonare a sistemului dedicat copiilor cu nevoi speciale, atât cele fizice cât și cele psihice. Astfel, se realizează trecerea sistemului social dedicat nevoilor copiilor de sub coordonarea a șase ministere diferite în coordonarea unei singure agenții care împarte la rândul ei atribuțiile la nivel de județ și ulterior la nivel local. Se urmărește colaborarea și realizarea de parteneriate cu diverse asociații non-guvernamentale (ONG-uri) în vederea elaborării unei noi politici sociale, a creării unei viziuni de ansamblu, fapt care a simplificat cu mult procesul anterior, remarcându-se îmbunătățiri notabile într-o perioadă scurtă de timp. Un alt factor important în îmbunătățirea sistemului social dedicat copiilor a fost acordarea unei atenții deosebite personalului angajat, investindu-se mai mult în formarea și specializarea asistenților sociali. Spre deosebire de vechile centre în care preponderent lucrau personal necalificat și nespecializat în tratarea acestor tipuri de probleme, în noile centre îndeplinirea anumitor standarde profesionale era o condiție obligatorie pentru intrarea în sistem. [69]

În încercarea de a găsi soluții pentru problemele identificate în acea perioadă, s-a creat un program axat pe dezvoltarea unui sistem social orientat și având ca și principal obiectiv integrarea copiilor în propriile familii. Astfel au fost enunțate trei direcții principale:

- 1) Oferirea de suport financiar și consiliere familiilor cu probleme, urmărindu-se menținerea sau reintegrarea copiilor în familiile proprii. Organizarea de programe după școală sau diverse centre de asistență care să sară în

ajutorul familiilor cu nevoi speciale, cât și copiilor a căror părinți sunt despărțiți sau plecați la muncă în străinătate.

- 2) Se urmărește închiderea în timp a centrelor foarte mari dedicate copiilor abandonati și încurajarea adopțiilor sau a unor centre de tip familial, sub forma unei case normale cu nu mai mult de 15 copii.
- 3) Dezvoltarea și crearea de noi parteneriate cu Organizațiile Non-Guvernamentale în vederea oferirii unor servicii de suport adiționale și de o varietate mai mare. [69] [61]

Realizând necesitatea unei strategii naționale și a unei bune centralizări a situației acestor copii, se ajunge la soluția creării unei singure instituții coordonatoare pe problemele legate de copii în situații de risc. Astfel, în 1997, Guvernul României a înființat „Departamentul de Protecție a Copilului” și ulterior, în 1999, înființează „Agenția Națională de Protecție a Drepturilor Copilului.

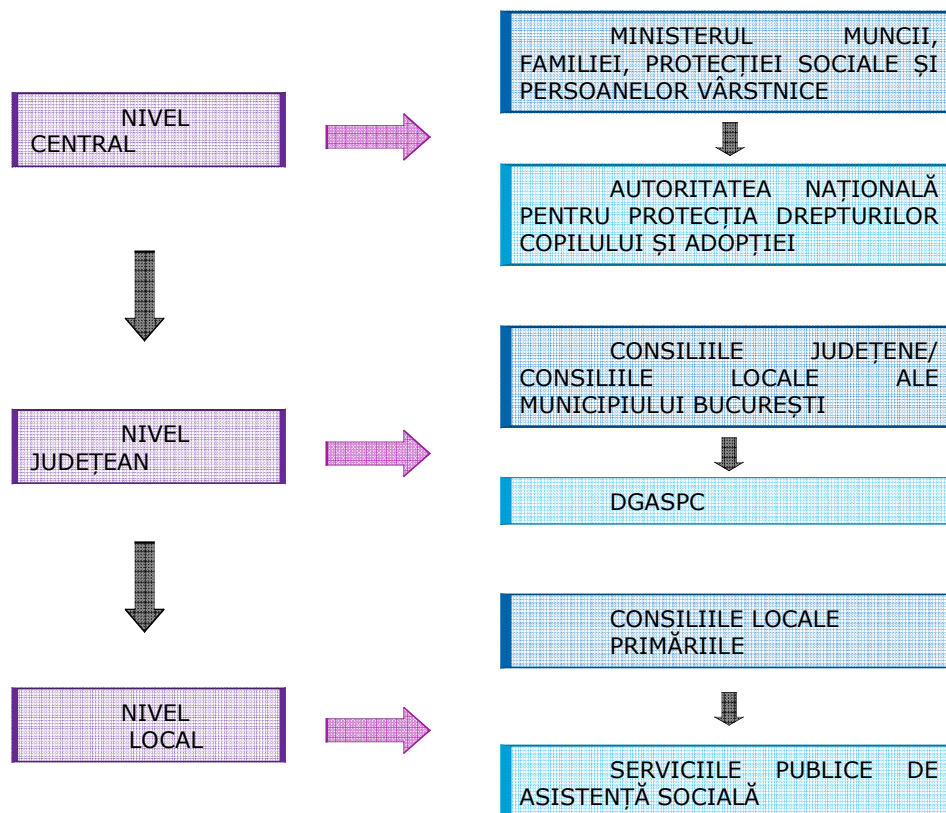

Fig.4.3.3. Instituțiile responsabile cu protecția și promovarea drepturilor copilului în prezent (contribuție proprie)¹⁰⁶

¹⁰⁶ Organigramă realizată în concordanță cu informațiile de pe pagina Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și persoanelor vârstnice. Sursă online-

Sistemului administrativ și financiar se restructurează și se descentralizează la nivel județean, prin adoptarea Legii nr. 24/1996¹⁰⁷ și a Legii nr. 189/1998¹⁰⁸, organigrama actuală a instituțiilor responsabile cu protecția și promovarea drepturilor copilului devenind conform Fig. 4.3.3. Ca și o consecință a acestor restructurări se pot remarca următoarele aspecte atât pozitive cât și negative:

- **Pozitive:**

- Din punct de vedere al centralizării situației și datelor acestor copii, este mult mai ușor de realizat la nivel județean, oferindu-se astfel și o imagine mult mai exactă asupra fiecărui caz în parte.
- Cunoscând în detaliu situația fiecărui copil în parte, se poate realiza o strategie mai detaliată asupra intervenției adecvate pentru fiecare caz și de a se acționa în consecință. [61]

- **Negative:**

- Procesul de tranziție și de preluare a reponsabilităților la nivel local a fost încet și greoi.
- S-a putut remarca o colaborare slabă între departamente, unele imediat după ce s-a realizat descentralizarea au devenit coordonate la nivel local și altele nu, putând da exemplu sănătate, educație, protecția copilului, etc.
- Un aspect negativ important al acestui proces a fost determinat de diferențele de dezvoltare dintre diversele zone sau județe ale țării, precum și de contextul politic și economic. Astfel intervențiile au fost realizate neuniform la nivelul întregii țării, copii din anumite județe mai sărace au avut de suferit în urma acestui proces. [88 pg. 25-26]

Din dorința de a crea o imagine cât mai exactă asupra efectelor acestor schimbări, putem să analizăm comparativ datele statistice din acei ani. Astfel, în anul 1997 peste 44,500 de copii trăiau în centre de plasament, sesizându-se în 1999 o scădere cu 29 de procente, înregistrându-se un număr de 31,500 de copii, dar se sesizează o creștere a numărului de copii care primesc asistență în cadrul familiilor de la 11,900 la 19,400 de copii. [69]

O imagine mai exactă asupra evoluției situației din acea perioadă putem să ne creăm în urma analizei raportului din februarie 2001 a ambasadorului Statelor Unite în România. James C. Rosapepe notează în raportul său adresat Statelor Unite, următoarele date:

<http://www.copii.ro/activitate/sistemul-de-protectie-a-copilului/prezentare-general/>

Consultată în aprilie 2015.

¹⁰⁷ Sursă online-<http://www.legex.ro/Legea-24-1996-8663.aspx> Consultată în 14.iulie 2014.

¹⁰⁸ Sursă online-<http://www.legex.ro/Legea-189-1998-15443.aspx> Consultată în data de 14.07.2014.

- În 1990, UNICEF estima numărul de copii instituționalizați la peste 170 000 de mii de copii, numărul lor scăzând la 98.872 în 1997 (1.7% dintre copii români cu vârsta cuprinsă între 0-18 ani).
- În 1997 erau înregistrați peste 30 000 de copii care locuiau împreună cu rudele sau cu familii substituente.
- Deși în 1997 centrele dedicate copiilor cu dizabilități, conform raportului lui James C. Rosapepe, nu îndeplinesc încă condițiile necesare, peste 55 000 de copii sunt instituționalizați în aceste centre, ei nefiind neapărat orfani, mulți dintre ei având nevoie doar de asistență specializată.
- În 1997, în România sunt înregistrate 6,117 de persoane infectate cu virusul HIV, dintre care 87% dintre ei sunt copii. Se înregistrează un procent mai mare de jumătate- 59,1% dintre toți copiii infectați cu HIV ca locuind în România.
- **COPIII STRĂZII** – din cauza stilului lor nomad de viață lipsa de documnte, este foarte greu de estimat numărul real al lor, totuși în 1997 erau estimați 400-450 de copii locuind pe stradă în mod constant, numărul lor crescând în perioada verii la 1000-1500 în București și la 2500 în întreaga țară. Principalele orașe menționate care prezintă copii ai străzii sunt: București, Iași, Craiova, Timișoara, Suceava, Galați, Constanța și Târgul Mureș.
- Uniunea Europeană condiționează aderarea României de reformarea și îmbunătățirea sistemului și a facilităților pentru copiii aflați în situații de risc.
- Sunt menționate și principalele trei direcții pentru următorii patru ani ale UNICEF și anume de a acorda o atenție specială: 1) copiilor cu nevoi speciale; 2) copiilor care trăiesc, locuiesc sau petrec o mare parte din timp pe stradă; 3) realizării unei mai bune vizibilități și mediatizare ale drepturilor copiilor.
- Au fost împrumutați aproape 5 milioane de dolari de la Banca Mondială, bani care au fost investiți în îmbunătățirea sistemului în această perioadă.

și sunt enunțate în cadrul aceluiași raport următoarele probleme care împiedică evoluția sistemului:

- Lipsa unei baze de date acurată și care să centralizeze situația din întreaga țară. Se pot remarca existența unor diferențe foarte mari între numerele folosite în diferite rapoarte, variațiile fiind între 60 000 și 300 000 de copii aflați în instituții. Nu există o bază de date centralizată cu datele tuturor copiilor aflați în situații de risc și situația lor familiară.
- Nu a fost încă elaborată o strategie pe termen lung în ceea ce privește copii aflați în instituții și situația lor după ce părăsesc aceste centre, legat de strategii de integrare a lor în societate și oferirea de sprijin în crearea unei familii proprii.
- Deoarece în 1999 au fost încurajate adopțiile, 3041 de copii au fost adoptați de către străini, din care 1005 în Statele Unite ale Americii. Deși adopțiile nu sunt considerate un fenomen negativ, adopțiile foarte numeroase din aceea perioadă și lipsa unei situații și a unei analize post adopție au dus la crearea de suspiciuni în privința scopurilor acestor adopții.
- Lipsa unui cadru legislativ coerent și actualizat în conformitate cu situația și cerințele actuale duce la apariția unui blocaj în sistem și la o îngreunare a îmbunătățirii situației acestor copii, foarte multi dintre ei având situația incertă din punc de vedere legal.

- Este menționată și lipsa de fonduri suficiente pentru îmbunătățirea sistemului social dedicat copiilor în situații de risc. [69 pg. 22-24] [61]

4.3.4 Perioada cuprinsă între 2000-2007

În perioada post revoluție sistemul social românesc dedicat protecției copilului a fost în căutarea unui pachet de legi adecvat rezolvării problemelor scoase la iveală de presa națională și internațională din vechile centre comuniste. Toată publicitatea negativă și intensa mediatizare a situației triste a copiilor în situații de risc din România a dus la căutarea de soluții care au implicat în proces pe lângă instituțiile avizate și numeroase ONG-uri naționale și internaționale, biserica dar și guvernele mai multor țări. Seria de schimbări în sistemul social continuă și după anul 2000, cu atât mai mult cu cât România era în tratative pentru aderarea la Uniunea Europeană.

O dată cu începerea negocierilor de aderare a României la Uniunea Europeană, sistemul social românesc adresat copiilor în situații de risc a cunoscut o presiune mărită asupra sa pentru a reglementa situația încă nerezolvată a principalelor centre dedicate acestora. Principalele măsuri luate au fost concentrarea noilor proiecte propuse pe un sistem al incluziunii copiilor în propriile lor familii sau la asistenți maternali, instituționalizarea lor fiind o măsură pe cât posibil de evitat și aplicat doar când celelalte metode au eșuat. Acest proces de transformare și de creare de noi strategii a dus în perioada 2004-2007 la creșterea numărului copiilor care își petrec majoritatea timpului în stradă. Deoarece reintegrarea copiilor în familiile lor nu a fost și nu este un proces ușor, deoarece familiile acestor copii sunt preponderent familii cu probleme sociale, cu părinți violenți sau care suferă de diverse adicții, mulți dintre copii au preferat să fugă de acasă și să locuiască în stradă, ajungându-se la un număr de 65 de copii care locuiesc în stradă în Timișoara, numărul lor real fiind probabil mult mai mare, dar fiind imposibil de centralizat datorită stilului lor nomad de viață.

Conform Direcției Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului” situația copiilor abandonați în spitale sau maternități este următoarea:

- În anul 2003 au fost înregistrați 5 130 de copii, din care doar 2 512 au fost reintegrați cu succes în familiile lor.
- În anul 2004 numărul copiilor abandonați în spitale a cunoscut o ușoară scădere față de anul precedent, fiind înregistrați 4 614, din care au fost reintegrați în familiile lor doar jumătate, 2 389. [56]

În această perioadă, conform strategiei Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2008-2013) a fost dezvoltată și diversificată gama de servicii sociale în funcție de noile nevoi identificate, au fost subvenționate de la bugetul de stat organizațiile neguvernamentale care au ca și domeniu serviciile sociale. Un mare plus al acestei perioade a fost investirea în formarea personalului care activează în cadrul serviciilor publice de asistență socială. Finanțarea a fost obținută prin implementarea unor serii de programe cu finanțare internațională. Pe parcursul acestei perioade, între anii 2004-2007, se observă o ușoară creștere a copiilor străzii, această creștere fiind influențată și schimbările produse în sistemul social. Dacă în Decembrie 2004, conform strategiei Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2008-2013) erau 54 de copii ai străzii, în decembrie 2005 sunt înregistrați 61, sesizându-se o ușoară scădere în 2006,

ajungându-se la 60, dar din păcate ajunge la numărul de 65 de copii ai străzii înregistrați în decembrie 2007, numărul lor real fiind cu mult mai mare.

4.3.5 Perioada cuprinsă între 2007-2014 și direcții propuse pentru 2020

Printre obiectivele enunțate în Strategia pe anii 2008-2013, Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului menționează reducerea numărului de copii din sistemul rezidențial, acordarea unei atenții speciale copiilor care locuiesc în stradă printr-o analiză individuală a contextului social și familial în care se găsesc, dar și organizarea de programe speciale cu scopul de a preveni apariția de noi copii ai străzii prin oferirea de servicii și beneficiarilor indirecti. În categoria beneficiarilor indirecti pot fi incluse familiile cu risc de abandon, tinerele însărcinate cu risc de abandon, precum și familiile cu copii cu nevoi speciale.

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului enunță ca și un obstacol important întâmpinat „dificultatea în organizarea unui sistem real și eficient de servicii sociale rezidă și din faptul că el trebuie să răspundă nevoilor cetățenilor, nevoi care se schimbă permanent în funcție de o multitudine de factori (economici, sociali, politici, demografici)”.¹⁰⁹ O dovadă a celor enunțate precedent este apariția unei noi categorii de copii aflați în situații de risc, copii cu părinți plecați la lucru în străinătate. Această categorie de copii a apărut ca și o consecință a aderării României la Uniunea Europeană și a deschiderii pieței de muncă pentru români la nivel european. În august 2007 aproximativ 350 000 de copii aveau cel puțin un părinte plecat la lucru în străinătate, acest număr continuând să crească în anii următori. [87] Numai în județul Timiș au fost înregistrați, în martie 2013, peste 2477 de copii în această situație.¹¹⁰

În elaborarea noii strategii- *Strategia județului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2014-2020)*¹¹¹ - a Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului, se ține cont atât de contextul județean, național dar și european prin coordonarea cu *Strategia Europa 2020*¹¹². Printre principalele obiective menționate în strategia elaborată pentru următorii ani se dorește atingerea următoarelor obiective până în 2020:

- Reducerea numărului de persoane cu risc de sărăcie și excluziune socială cu un număr de 580 000 de persoane
- Reducerea ratei abandonului școlar timpuriu până la 11,3%.
- Înființarea la nivelul județului Timiș a mai multor servicii sociale precum: centre de zi, centre de consiliere și sprijin pentru părinți și copii, servicii de

¹⁰⁹ Date extrase din Strategia Direcției generale de asistență socială și protecția copilului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2008-2013) a Direcției Generale pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș

¹¹⁰ Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopției- Statistici- Sursă online- http://www.copii.ro/alte_categorii.html Consultată în iulie 2014.

¹¹¹ Date extrase din *Strategia județului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2014-2020)* a Direcției Generale pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș, Sursă online- http://www.dgaspctm.ro/files/doc_ox9s8qsvdb.pdf Consultată în data de 21.02.2015

¹¹² Platformă Europeană pentru combaterea sărăciei și a excluziunii sociale, http://ec.europa.eu/europe2020/index_ro.htm Consultată în 21.02.2015

asistență de tip after-school, servicii de asistență și sprijin pentru copilul cu probleme psiho-sociale, dar și cantine sociale.

În categoria grupurilor țintă avute în vedere pentru strategia 2014 -2020, alături de vechile categorii avute în calcul (copiii aflați în risc de separare de părinți, copiii separați de părinți, copii părăsiți în unități sanitare, copiii abuzați, neglijăți sau supuși exploatării, copiii străzii etc.) și categoria de copii ai căror părinți sunt plecați în străinătate. În urma unei analize comparative pe ani a situației copiilor cu părinții plecați la muncă în străinătate se poate remarca o creștere a numărului acestora în intervalul 2010-2013. Dacă în anul 2010 erau luați în evidență de către Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului în județul Timiș un număr de 1191 de copii, în anul 2012 sunt înregistrați 1395, în 2012 se remarcă o ușoară scădere a acestora, la 1367, pentru ca în 2013 numărul lor să crească îngrijorător de mult, fiind luați în evidență un număr de 1879 de copii în această situație.¹¹³

4.4. Concluzii

Problemele prezentate mai sus vizează o categorie foarte mare de copii, numită generic categoria „copiilor în situații de risc”. Această categorie putând fi ulterior împărțită în alte subcategorii: copiii fără părinți, copiii instituționalizați, copiii cu părinții plecați la lucru în străinătate, copiii străzii etc., subcategoriile definite în funcție de tipul problemelor și gradul de risc de a ajunge în stradă a fiecărui copil.

Raportând situația din România la nivel global, situația copiilor care locuiesc sau își petrec mare parte din timp în stradă nu este alarmantă, principalele țări cu probleme aflate în vizorul principalelor instituții internaționale și a organizațiilor non-guvernamentale sunt țările din Africa de Sud și din Asia. Nivelul de sărăcie și condițiile de viață în care sunt constrânși să trăiască un număr cutremurător de copii din aceste țări nu poate fi comparat cu situația din România nici din punct de vedere al condițiilor și nici numeric vorbind.

Fenomenul „copiilor străzii” este o consecință a creșterii gradului de sărăcie din ultimii ani, dar și a constanței transformării din sistemul de protecție al copilului. Imediat după revoluție, condițiile în care locuiau copiii instituționalizați au declanșat o nemulțumire globală, fiind puse presiuni și oferite ajutoare pentru îmbunătățirea sistemului și programelor arhitecturale oferite lor, astfel încât astăzi, din punct de vedere numeric, nu putem identifica o categorie de copii cu probleme dominante în România. Această concluzie rezultă în urma unei analize asupra situației din punct de vedere numeric, dar dacă analizăm din punctul de vedere al procentului de reabilitare a unei anumite categorii de copii, descoperim o reală problemă în situația copiilor străzii”. Sistemul social, condițiile de viață, programele arhitecturale au suferit multiple transformări în perioada post-comunistă și ulterior perioada pre-aderare la Uniunea Europeană, condițiile de viață și situația globală a copiilor în situații de risc cunoscând îmbunătățiri sesizabile și notabile, dar aceste multiple transformări au avut ca și consecință negativă creșterea numărului de copii care locuiesc în stradă. Dacă din punct de vedere numeric, situația acestor copii nu

¹¹³ Date extrase din *Strategia județului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2014-2020)* a Direcției Generale pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș, Sursă online- http://www.dgaspctm.ro/files/doc_ox9s8gsvdb.pdf Consultată în data de 21.02.2015

mai reprezintă un caz alarmant la nivel internațional, cu siguranță ar trebui să atragă atenția autorităților locale și naționale. Această categorie de copii, având un procent de reabilitare și manifestare a rezilienței sub 1%, îi situează pe lista cu principalele probleme nesoluționate încă în sistemul social românesc. Se înregistrează un procent atât de scăzut datorită necesității creării unor centre specializate pe această categorie de probleme.

În ciuda eforturilor susținute care au îmbunătățit semnificativ sistemul social dedicat copiilor din România în ultimii douăzeci de ani, o categorie cu totul specială rămasă încă în impas și din nefericire a cărei situație cunoaște înrăutățiri, este cea a copiilor străzii, care la rândul lor vor avea copii care vor crește și se vor forma pe stradă, fără a avea acte sau acces la asistență medicală gratuită sau educație, nestoparea acestui fenomen ducând în timp la amplificarea sa. Pornind de la afirmația lui Frederick Douglass: „este mai ușor să crești un copil puternic decât să vindeci un adult bolnav”, este necesară o strategie interdisciplinară care să acționeze atât din punct de vedere social, cât și educațional, psihologic, arhitectural, economic și politic gândită în trei pași principali cu rolul de a: 1) preveni și de a stopa extinderea fenomenului și apariția de noi copii ai strazii; 2) realizarea unor centre educationale de lucru, de tip workshop, cu copiii străzii în stradă, pentru a facilita tranziția și integrarea lor în centrele speciale dedicate procesului de reabilitare a lor; și 3) crearea unor centre dedicate reabilitării și reintegrării lor în societate care să corespundă din punct de vedere al necesităților lor, al modului de viață, al adicțiilor de care suferă, prin enunțarea unor principii arhitecturale în conformitate cu situația și modul lor de viață și aplicarea lor în crearea mai multor categorii de centre: centre de consiliere, centre de reabilitare și reintegrare socială etc. (Fig. 4.4.)

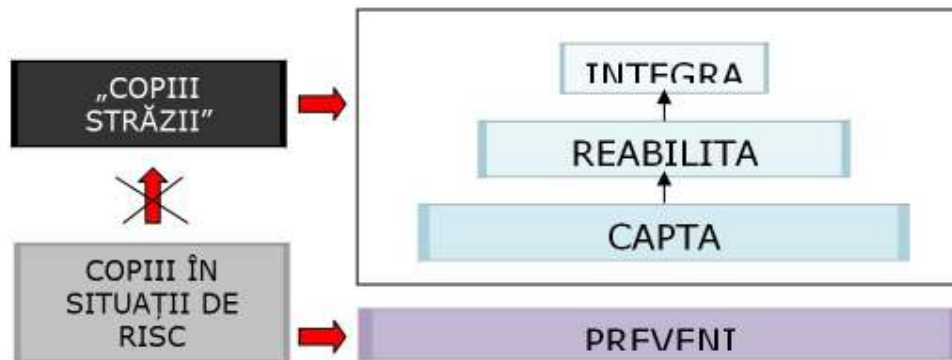

Fig.4.4. Principalii pași necesari. (contribuție proprie)

Dacă vorbim de a preveni și de a stopa fenomenul de apariție a noi copii ai strazii, găsim programe atât sociale, chiar și arhitecturale în ultima perioadă dintre care putem aminti „Centrul pentru Copiii Aflați în Situații de Risc” de la Lugoj precum și campania educațională after school a organizației „Salvații Copiii: „pentru copiii cu unul sau amândoi părinții plecați la muncă în străinătate.” Din păcate, ceilalți doi pași ai programului propus sunt prea puțin dezvoltăți și luați în calcul ca și factori determinanți. Copiii care locuiesc în stradă sunt de cele mai multe ori repartizați la centrele pentru copiii în situații de risc obișnuite, astfel procesul de recuperare și reintegrare fiind foarte greoi din cauza lipsei de resurse și îngrijire

specializată, ducând la întoarcerea lor în stradă după o perioadă scurtă de timp petrecută în centruși la un procent doar de 1% de recuperare și de manifestare a rezilienței în rândul acestora.

Procesul educațional atinge maximul de potențial în condițiile în care se desfășoară într-un mediu adecvat și proiectat conform nevoilor acestora care îl utilizează. Acest proces educațional și de formare continuă a copiilor este influențat într-un mod determinant de apariția constantă în timp a unor noi categorii de copii cu probleme, precum: copiii străzii, copiii cu părinți plecați la lucru în străinătate etc., acest fapt impunând ca și o consecință necesitatea gândirii și creării unor noi medii de învățare realizate conform unor strategii sociale, educaționale, psihologice și nu în ultimul rând arhitecturale.

5. STUDIU 2 – FACTORUL UMAN

"Mi-au trebuit patru ani să învăț să desenez ca Rafael și o viață întreagă ca să învăț să desenez ca un copil"

Pablo Picasso

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Analiza fenomenului copiilor în situații de risc din perspectiva factorului uman și a percepției lor.**
- **Investigarea situației actuale a foștilor copii instituționalizați în perioada comunistă și analiza percepției lor actuale asupra mediului construit.**
- **Realizarea de teste psihologice și interpretarea lor cu scopul de a identifica caracteristicile particulare ale fiecărei categorii de copii în parte.**
- **Cercetarea modului în care percep o casă copiii străzii, copiii instituționalizați și copiii din familii obișnuite.**
- **Analiza comparativă pentru cele patru categorii de tineri, din perspectiva preferințelor cromatice sau pentru anumite categorii de obiecte**
- **Studierea potențialei existențe a unei viziuni diferite asupra mediului construit în cazul copiilor în situații de risc.**

114

5.1. Introducere

Pentru a ne crea o imagine cât mai reală posibil asupra fenomenului și a factorilor determinanți, s-a încercat realizarea unei documentații cât mai exacte și interdisciplinare, fiind analizat contextul legislativ, social cât și cel politic al evenimentelor și a situației din acea perioadă, precum s-a văzut în capitolul

¹¹⁴ „It took me four years to paint like Raphael, but a lifetime to paint like a child” Pablo Picasso- un renumit artist plastic spaniol.

precedent. Prin acest capitol se dorește prezentarea unui studiu realizat asupra problemei copiilor în situații de risc, analizând factorul uman, beneficiarii sistemului social creat și al programelor arhitecturale nou generate în contextul prezentat în studiul anterior.¹¹⁵

Pentru a propune o strategie viabilă și revoluționară, din orice punct de vedere am vorbi: social, politic, economic sau arhitectural, este necesar să analizăm trecutul, prezentul și strategiile viitoare propuse. Înțelegerea modului în care foștii copii instituționalizați din perioada comunistă percepeau acele centre, într-un mod pozitiv sau negativ, precum și analiza situației actuale a copiilor în situații de risc, modul în care percepția și nevoile lor s-au schimbat, determină și argumentează necesitatea creării unei strategii noi din punct de vedere arhitectural și nu numai.

O altă ipoteză importantă pe care acest studiu dorește să o abordeze este necesitatea tratării diferențiate, nu numai din punct de vedere social sau psihologic ci și arhitectural, al copiilor care au locuit sau locuiesc încă în stradă, cunoscuți sub denumirea generică de „copiii străzii”.

5.2. Materiale și metode ale cercetării

5.2.1. Studii de caz- tip interviu

Vorbind de sentimente și percepții, cu siguranță încadrăm studiul lor în categoria analizei de tip empiric. Au fost realizate 8 interviuri. Interviurile au fost realizate vizând 2 categorii de copii instituționalizați în perioada comunistă: cea a copiilor care în prezent sunt adulți integrați în societate, având un loc de muncă stabil și care și-au creat familii proprii, iar cea de a doua categorie este cea a copiilor care au fost instituționalizați în perioada comunistă dar imediat după revoluție au profitat de situația confuză și de perpetue schimbări din sistemul social pentru a fugi și a trăi în stradă, unde locuiesc și în prezent.

Au fost realizate 3 interviuri cu oameni ai străzii din Timișoara care au fost instituționalizați înainte de revoluție și 5 interviuri cu cei care au reușit să se integreze în societate. Numărul de interviuri realizat nu este sugestiv pentru gradul de recuperare al vechilor copii instituționalizați, numărul de persoane intervievate care locuiesc în stradă este mai mic, deoarece aceștia sunt foarte reticenți în a vorbi cu persoane străine.

5.2.2. Analiză prin realizarea unor teste psihologice

În cazul foștilor copii instituționalizați, metoda interviului a fost cea mai indicată, fiind în prezent adulți ei au o imagine concretă și coerentă despre întâmplările și experiențele din viața lor, dar pentru studiul și analiza copiilor a fost

¹¹⁵În Capitolul 4.al prezentei teze, intitulat STUDIU 1- SITUAȚIA COPILOR ÎN SITUAȚII DE RISC ÎN CONTEXTE ISTORICE, SOCIALE, POLITICE, ECONOMICE ȘI ARHITECTURALE DIFERITE.

necesar să apelăm la alte modalități de cunoaștere și analiză a sentimentelor și dorințelor lor, și anume prin artă.

Nefiind specialitatea și nici domeniul principal în care este realizată cercetarea, aceste teste au fost realizate cu consultarea unui specialist în domeniul psihologiei pentru copii, doamna Amalia Axentie. Au fost realizate 3 teste pe un eșantion de 43 de persoane, cu vârste cuprinse între 2 și 31 de ani, din 5 județe ale țării.

Experimentele au fost realizate vizând patru categorii de subiecți-

- **Copiii instituționalizați în perioada comunistă, reprezentând adulții de azi-** Au fost realizate trei teste psihologice cu 8 persoane cu vârste cuprinse între 22 și 32 de ani, 5 de genul masculin și două de genul feminin.
- **Copiii care locuiesc în stradă-** Au fost realizate aceleași 3 teste pe un eșantion de 3 copii, 2 băieți și o fată.
- **Copiii instituționalizați în centrele de azi-** S-a realizat studiul pe un eșantion de 16 copii cu vârste cuprinse între 10-15 ani, 8 băieți și 8 fete.
- **Copiii din familiile obișnuite-** Eșantionul pe care s-a realizat testele a fost de 17 copii, cu vârste cuprinse între 2 și 17 ani, participând 10 băieți și 7 fete.

Experimentul a fost alcătuit din trei teste menite să identifice modul în care copii percep o locuința, casa și preferințele lor pentru culori, încercându-se identificarea unor diferențe între categorii.

Primul test consta în desenarea unei case, având la dispoziție o coală A4 și 40 de creioane colorate de culori variate și mai multe nuanțe. Se urmărea analiza modului în care subiecții celor patru categorii percep locuința și dacă experiențele trăite au influențat și individualizat modul lor de a vedea o casă.

Cel de al doilea test consta în desenarea de către fiecare subiect a trei obiecte pe care și le doresc în camera lor. Prin efectuarea acestui test s-a urmărit identificarea lucrurilor cărora ei le simt lipsa cel mai mult.

Cel de al treilea test și ultimul a constat în alegerea a 5 culori diferite dintr-un set de 22 de culori tempera de nuanțe diferite și aplicarea lor pe jumătatea unei coli A4, ulterior împăturindu-se coala și obținându-se un fluturaș colorat. Prin efectuarea acestui test s-a urmărit identificarea preferințelor cromatice a fiecărei categorii în parte și interpretarea din punct de vedere psihologic al culorilor dominante alese de către aceștia.

5.3.Rezultatele cercetării

5.3.1. Rezultatele interviurilor

Primele trei interviuri prezentate în continuare sunt realizate cu persoane care au fost instituționalizate în perioada comunistă, ulterior, imediat după revoluție părăsind centrul și petrecând mai bine de 10 ani pe stradă.

Interviul 1¹¹⁶- Vlaicu (Vârsta-30 de ani, din Bacău, locuiește pe străzile din Timișoara)

Este un tânăr de 30 de ani din Bacău care de la vârsta de 12 ani locuiește în stradă. Provine dintr-o familie destramăta, fiind abandonat și instituționalizat imediat după naștere. Nu a păstrat legătura cu familia, aceștia nefiind preocupați de soarta sa, iar toate încercările de reintegrare în familia sa au eșuat. A locuit într-un centru de plasament de lângă Bacău până la vârsta de 12 ani. Își amintește încă foarte bine perioada petrecută în acel centru, pe care îl descrie ca având două clădiri frumoase, cu o sală de mese mare unde primea tot timpul mâncare și nu suferea de foame ca și acum. Fuge din centru la vârsta de 12 ani din cauza bătăilor repetate de la copiii mai mari, împreună cu alți doi baiieți. Petrece o perioadă de timp pe străzile din București, ulterior ajungând la Timișoara. Este găsit de poliție și dus la Bacău, unde în urma investigației poliției i se găsește familia și se încearcă integrarea sa, conform noii strategii sociale din 1997, axată pe reintegrarea copilului în familia sa. În ciuda eforturilor asistenților sociali, mama sa nu îl recunoaște ca și copilul ei și îl alungă în repetate rânduri de acasă, astfel ajungând să locuiască în stradă din nou, și pe străzile din Timișoara de mai bine de 15 ani.

Își duce existența în mare parte în Timișoara, în zona Complexului Studentesc, hrănindu-se cu resturile de la mesele studenților sau din mila lor. A fost acuzat de tâlhărie, petrecând un an și jumătate închis, ulterior dovedindu-i-se nevinovăția și fiind eliberat. În perioada petrecută în centrul de plasament a învățat să scrie și să citească, dar nu a apucat să deprindă o meserie.

A avut mai multe încercări de a avea un loc de muncă, fie la floraria din Complex, fie la diverse alte tarabe, dar instabilitatea modului său de viață, imposibilitatea de a-și asigura constant igiena și adicțiile netratate de care suferă (alcool, aurolac și alte droguri ușoare), nu i-au permis să aibă un mod și un loc de muncă stabil.

Caracterizează centrul de pe Brâncoveanu¹¹⁷ destinat persoanelor fără adăpost ca un loc nesigur, argumentând că de multe ori s-a trezit și fără puținele lucruri pe care le are, fiind jefuit de alte persoane fără adăpost. În prezent lucrează la florăria din Complex, unde cară marfă, mătură sau schimbă apa la flori, petrecându-și nopțile în stradă. Deși își dorește foarte mult să își schimbe modul de viață și să aibă propria sa locuință, lipsa unei meserii, imposibilitatea de a-și asigura igiena zilnică, lipsa unor acte de identitate, instabilitatea modului său de viață, dar și consumul de alcool și de droguri ușoare, face situația sa foarte dificil de rezolvat în acest context.

Din povestea sa realizăm că este mult mai greu de reintegrat o persoană adultă, chiar dacă își dorește acest lucru, care a petrecut mai mult de 15 ani pe stradă și de a o adapta la un mod de viață normal, comparativ cu recuperarea și reintegrarea socială a unui copil sau adolescent, aceștia fiind încă în formare și personalitățile lor mult mai ușor de modelat.

¹¹⁶ Numele folosite în prezentarea interviurilor, sunt pseudonime folosite din dorința de a le proteja identitatea.

¹¹⁷ Azilul de noapte- Federația Caritas a Diecezei Timișoara. Sursă online- <http://www.federatia-caritas.ro/servicii-sociale-persoane-fara-adapost-azilul-de-noapte.php> Consultată în data de 16.03.2015

Interviul 2- Mihai (născut în '88, 26 de ani, din județul Timiș)

A început să locuiască în stradă de la vârsta de 10 ani și până în prezent a alternat viața în stradă cu scurte perioade de timp petrecute în diverse centre sociale din județul Timiș, din Deva și București. Nu poate spune nimic negativ, sau să îl fi deranjat ceva în mod deosebit la modul în care erau proiectate sau funcționau aceste centre, însă nu a reușit să se adapteze modului de viață impus și regulilor. Dintre toate centrele vizitate, cel mai mult a apreciat Satul de Copii Rudolf Walter, atât datorită condițiilor și a bunei organizări cât și a faptului că aveau toate funcțiunile compacte. A făcut parte și din programul Școala de Clovni, cu ajutorul căruia a vizitat Bruxelles, precum și în programul Feress Europa, dar în care nu a rezistat mai mult de 4 luni, datorită personalității sale rebele și din dorința de a nu se supune regulilor.

A fugit de acasă din cauza problemelor tatălui cu alcoolul care au dus la acte de violență atât împotriva lui și a celorlăți 4 frați cât și a mamei. În urma decesului mamei, toți cei 5 frați fug de acasă, ulterior petrecându-și viața prin diverse centre sociale și în mare parte în stradă. Deși a dorit să se întoarcă acasă în urmă cu un an, tatăl său nu l-a mai primit, problemele sale cu alcoolul persistând încă. În prezent Mihai locuiește în stradă, doar într-o casă părăsită, igiena personală și-o asigură prin bunăvoința unui prieten în apartamentul acestuia. Deși caracterizează viața în stradă în mod negativ „aiurea”, preferă acest mod de viață deoarece este liber și poate să facă ce își dorește. Este printre puținii oameni ai străzii care posedă o carte de identitate.

Interviul 3- Florian(31 de ani, născut în '83 în București)

Printr-o conjunctură nefericită, în clasa I se pierde de părinții săi și petrece o perioadă de timp în stradă. Începe să îi placă modul facil în care primește bani și diverse lucruri care îi lipseau acasă și deși este dus de poliție acasă fuge în repetate rânduri. În prezent locuiește în stradă în Timișoara, putând fi găsit cu ușurință în Complexul Studențesc. Își petrece nopțile într-o mașină cu permisiunea proprietarului, iar igiena și-o realizează la centrul de pe Brâncoveanu, cum este cunoscut între tinerii de pe stradă azilul de noapte Federația Caritas a Diecezei Timișoara.

A luat legătura cu familia sa și deși ar avea opțiunea de a locui cu mama sa într-un sat de lângă Timișoara, consideră condițiile de viață de acolo egale cu cele de pe stradă în Timișoara și preferă liberarea oferită de acest mod de viață.

Dacă ar fi fost o soluție optimă reintegrarea sa în familie cât încă era copil sau adolescent, petrecându-și ultimii 20 de ani în stradă, situația sa a devenit mult mai complicată în prezent.

Următoarele cinci interviuri au fost realizate cu tineri care au fost și ei instituționalizați la revoluție, dar care în prezent au o familie sau au fost reintegrați în familiile lor. Primele trei interviuri au fost realizate cu persoane care au locuit în așa numitele orfelinate aproape toată viața lor, iar ultimele două cu doi tineri care au păstrat contactul cu familiile lor pe întreaga perioadă, dar au fost instituționalizați în centre pentru copiii cu probleme, chiar dacă nu prezentau o problemă reală.

Interviul 4- Ana (32 de ani, centrul din Satu Mare, locuiește în prezent în Timisoara)

Anca este o tânără care si-a petrecut aproape întreaga copilărie departe de familie, în instituțiile statului. Din cauza situației dificile a familiei sale: părinți alcoolici și neglijenți cu proprii copii, mătușa sa alege să îi ducă la un orfelinat pe ea

și pe fratele său, considerând că vor fi mai bine îngrijiți și vor avea posibilitatea de a merge la școală. În anul 1989 a fost dusă la centrul de plasament din Satu Mare și nu a mai păstrat legătura cu părinții săi, aceștia, despărțindu-se, nu au mai fost interesați de situația copiilor lor.

Îmediat după revoluție, când după cum s-a văzut în capitolul anterior numeroși copii au fost adoptați de familii din străinătate fără a se ține o evidență a situației lor ulterioare, fratele său mai mic a fost adoptat de o familie din străinătate. Datorită lipsei unei baze de date și a centralizării situației fiecărui fost copil instituționalizat nu a mai putut să ia legătura cu el și nu știe nimic de el nici în prezent, fiind unul din miile de cazuri de copii rătașiți de sistem și despărțiți de frații săi.

Locuia în centrul de plasament din Satu Mare dar mergea la școala normală din același oraș, ulterior la liceu, pentru ca mai apoi să urmeze cursurile Facultății de Chimie Industrială, absolvind și Masterul de Protecția și Sănătatea Muncii din Timisoara. Deși a locuit aproape toată viața sa într-un centru de plasament, puțini dintre colegii lor de la facultate știau acest lucru, locuia la căminele studențești ca orice student care nu este din localitate și încerca să ascundă pe cât posibil situația sa familială.

În anul 2000, în clasa a 12 fiind, deoarece centrul de plasament de la Satu Mare este închis, este mutată la Petrești, ulterior este închis și acesta în nici jumătate de an, ulterior fiind mutată la Halmeu unde îl cunoaște pe Micky și unde va rămâne până va merge la facultate. Analizând informația din capitolul precedent și corelând anul indicat de Anca, putem trage concluzia că aceste centre au fost închise ca urmare a marilor reforme din sistemul social și din implementarea noilor strategii care urmăreau închiderea marilor centre de copii, cu peste 100 de persoane și încercarea de a crea case de tip familial. În prezent are un loc de muncă stabil, este căstorită cu colegul său din liceu, Micky, acesta trecând printr-o poveste de viață similară cu a sa, locuind o perioadă de timp la același centru.

Interviul 5- Mihai (31 ani, centrul de la Halmeu)

A fost abandonat imediat după nașterea sa, fiind instituționalizat la creșa din Carei și fiind mutat ulterior la centrul din Halmeu când a împlinit vârsta de 7 ani, necesară pentru a merge la ciclul primar de școală.

Perioada de dinainte de revoluție a petrecut-o la Carei și imediat după revoluție a fost transferat la Halmeu, unde a și urmat școala 1-8 din localitate. A absolvit Liceul de Industrie Ușoară din Satu Mare, ulterior urmând cursurile Facultății de Mecanică din Timisoara. În timpul facultății se căsătorește cu Anca și se mută de la căminele studențești într-o locuință ANL. În prezent este angajat ca și inginer la o firmă multinațională.

Nu a păstrat legătura cu familia sa, cunoscându-și mama și restul familiei în clasa a 9-a (1997), când la fel ca și în cazul prezentat anterior, al lui Vlaicu, datorită noii strategii sociale de reintegrare a copilului în familia sa, a fost dus de la centru și lăsat în grija mamei sale. Descrie această experiență drept cea mai grea perioadă a vieții sale, deoarece mama sa nu îl dorea și îl gonea constant de acasă. Pe perioada unui an a fost dus de trei ori acasă la mama sa, încercându-se reintegrarea sa, dar a fost primit mereu cu ostilitate. Deoarece la singura casă pe care o cunoștea, centrul din Halmeu, nu mai putea fi primit, se simțea abandonat și fără niciun loc unde să se adăpostească. În urma repetatelor încercări ale mamei sale de a-l face să plece, primarul localității, autosesizându-se, l-a gazduit la dânsul, ulterior făcând demersurile necesare pentru a fi reacceptat la centru.

Își amintește că în județul Satul Mare erau multe centre pentru copii și că cele mai rele condiții erau la Căuaș- un centru numai de băieți- și în centrul de la Petrești, care era atât pentru fete cât și pentru băieți. Cea mai urâtă amintire a sa legată de centrul de la Halmeu este legată de amplasarea toaletelor în curte, fiind nevoiți să iasă iarna în frig și prin zăpadă.

Atât Vlaicu cât și Mihai au avut de suferit în urma modului de aplicare a strategiei de reintegrare a foștilor copii instituționalizați în familiile lor, un factor extern a contribuit la redirecționarea situației lui Micky pe un drum stabil și liniștit, total diferit față de cel al lui Viorel, confirmând ipoteza enunțată de domnul Cristian Popescu¹¹⁸ că cel mai important factor în reintegrarea unui copil este norocul.

Revoluția, reformele din sistem și valul de fonduri din străinătate au dus la transformarea centrului din Halmeu, fiind modernizat și dotat cu toalete conectate cu dormitoare. Modernizarea a fost realizată cu ajutorul unor fonduri primite din Germania și pe parcursul ultimilor 25 de ani a suferit mai multe transformări succesive, în prezent fiind o „casă de tip familial”, având denumirea „Floare de Colț”. Dacă în perioada copilăriei lui Mihai centrul adăpostea în jur de 100-150 de copii, în prezent în centru nu sunt mai mult de 20 de copii.

Interviul 6- Dan (31 ani, centrul de la Halmeu)

A fost abandonat la naștere de către o mamă mult prea tânără și obligată de părinții săi să își instituționalizeze copilul. A fost cel mai bun prieten al lui Mihai în perioada petrecută în centrul de la Halmeu, aceștia păstrând legătura și în prezent. Dan a fost reintegrat în familia sa după 14 ani petrecuți în centru. Mama sa, ajungând la vârsta maturității, căsătorindu-se și având posibilitatea financiară să îl întrețină, a făcut toate demersurile pentru a-și găsi și lua copilul înapoi acasă.

Trecerea bruscă de la viața de până atunci la cea în mijlocul unei familii, vârsta delicată la care s-a produs schimbarea, a dus la o adaptare mai greoaie la noua situație.

Povestea lui Dan ne prezintă aspectele negative ale unei povești fericite, el reușind să se reintegreze în familia sa. Trebuie notat că și aspect negativ trecerea bruscă de la o situație la alta, fapt care duce la întâmpinarea unor dificultăți, din punctul de vedere al psihologului consultat, în regăsirea și raportarea sa la noua situație, la noul concept de casă.

Interviul 7- Florian(32, Centrul de plasament din Popești, în prezent lucrează în Anglia)

Provine dintr-o familie săracă, fiind fratele mai mare al unei familii cu trei copii. În urma separării de soț și a problemelor financiare întâmpinate, neputând să își întrețină copiii, mama a hotărât trimiterea la un centru de plasament a doi dintre ei: pe Fery și pe Melinda- cel mai mic dintre copii.

În urma unui consult, Fery este diagnosticat cu probleme cu inima, diagnostic infirmat câțiva ani mai târziu, și îi este recomandată o atenție specială. În aceea perioadă centrele de plasament erau suprapopulate, astfel deși copiii erau perfect sănătoși și fără nicio dizabilitate, au fost instituționalizați într-un centru pentru copii cu nevoi speciale, la școala ajutoare din Popești. Fery a fost dat la 7 ani, dar sora sa mai mică, Melinda, avea doar un an în momentul intrării în centru. Păstrau legătura cu familia, vacanțele și le petreceau împreună cu mama și cu

¹¹⁸ Cristian Popescu- director Satul de copii- Kinderzukunft- Fundația Rudolf Walter din Timișoara

cealaltă soră a lor. În clasa a 9-a a fost mutat la liceul din Cadea, liceu tot pentru copii cu probleme speciale.

Deși a absolvit 12 clase, din cauza mediului inadecvat și a cerințelor educaționale minime, la finalizarea studiilor, Fery nu știa nici să scrie nici să citească. Fiind centre pentru copii cu nevoi speciale, erau cazați în internate speciale și de asemenea aveau un centru educațional adaptat nevoilor lor, neavând posibilitatea de a urma cursurile unei școli normale și de a-și valorifica maximul de potențial. Situația acestui tânăr este cu atât mai dramatică cu cât a fost captiv într-un mediu sub nivelul potențialului său, ajungând astfel să imite comportamentul altor copii cu probleme. „Copiii se lipeau de un zid și se legănau tot timpul, așa că, fără să îmi dau seama am ajuns să mă leagan și eu”. Un factor pozitiv în dezvoltarea sa a fost menținerea relației cu familia sa (mama, bunica precum și cu cele două surori mai mici), vacanțele petrecându-le în mare parte în satul bunicii sale.

La începutul clasei a 12 hotărăște să nu se mai întoarcă la centru și se mută cu mama sa, cu cele două surori și cu noul său tată vitreg într-un sat din județul Bihor. Din cauza unei slabe pregătiri profesionale nu știe să scrie și să citească, lipsa unei meserii, lucrează în agricultură ca angajat la zi. Din discuțiile cu el remarcam potențialul, visele și speranța pentru un trai mai bun și totuși imposibilitatea de a recupera perioada pierdută și lipsurile acumulate, făcând evidentă necesitatea unor centre speciale de învățare a unei meserii și de formare a acestor tineri. Cu ajutorul unui prieten din copilărie reușește să meargă în Anglia pentru a lucra pe șantierele de construcții, unde lucrează și în prezent.

Printre aspectele pozitive ale perioadei petrecute în centru enumeră existența unui program impus, ei trebuiau să facă curat în camerele lor și să își facă patul. Aveau intimitate, fiind doar câte 4-5 în cameră, precum și căldură și mâncare, de multe ori considerând că din aceste puncte de vedere este mai bine decât acasă.

Printre aspectele negative menționează bătăile de la copiii mai mari, faptul că nu s-a ocupat de ei din punct de vedere al studiilor, mediul trist în care și-a dezvoltat trăsăturile principale de personalitate, povestind cum se abținea să nu se legene ca și ceilalți copii din jurul său.

Interviul 8- Maria(28, Centrul de plasament din Popești)

Este sora mai mica a lui Fery, având o copilărie asemănătoare cu a fratelui său. Este instituționalizată la vârsta de nici un an în același centru de plasament ca și fratele său, urmând școala din Popești pentru copii cu nevoi speciale.

Spre deosebire de acesta reușește să citească și să scrie la un nivel de clasele primare. Mama sa, constientizând imposibilitatea copilului său de a-și asigura singură un trai decent, hotărăște să o căsătorească la 20 de ani cu un pastor din satul vecin, din acea căsătorie rezultând un copil care va rămâne în grija bunicii în urma separării celor doi. În prezent Melinda a trecut prin mai multe mariaje, neavând o situație familială constantă și asigurându-și cele necesare lucrând ca și ajutor pe la casele diversilor oameni din sat.

Deși nu putem analiza și judeca obiectiv, din informațiile culese, de ce au fost instituționalizați în centre pentru copii cu nevoi speciale copii perfect sănătoși sau dacă motivația a fost justă, putem trage concluzia necesității creării unor centre speciale de reintegrare a tinerilor de azi, copiii instituționalizați la revoluție. Situația acestor copii a scandalizat întreg mapamondul, ducând la reforme remarcabile și la îmbunătățirea considerabilă a sistemului și programelor dedicate actualilor copii instituționalizați, dar problema copiilor instituționalizați în acea perioadă a rămas

fără rezolvare, foarte mulți dintre ei ajungând pe străzi sau fără un loc de muncă constant.

5.3.2. Rezultatele testelor efectuate

Această cercetare pornește de la premisa că este necesară crearea unor programe arhitecturale speciale pentru fiecare categorie de copii în situații de risc în parte. Pentru a putea determina aceste categorii, este necesară identificarea modului de percepție a unei locuințe de către acești copii și de o analiză din punct de vedere psihologic al nevoilor lor. Astfel, pentru a demonstra această ipoteză am realizat trei teste psihologice, beneficiind de consultanța și îndrumarea doamnei psiholog Amalia Axentie, specializată în psihologie clinică și având experiență în lucrul cu copiii de peste 6 ani.

5.3.2.1 TESTUL 1- Testul casei

Prin realizarea primului test s-a urmărit modul în care cele patru categorii de tineri percep o casă, și care ar fi factorii determinanți în modelarea percepției lor despre ce înseamnă o locuință.

Prin culoare și desen, copilul își proiectează la exterior propriile sentimente și emoții pe care nu are maturitatea necesară să le conștientizeze. Testele prin desen sunt de multe ori utilizate și la persoanele adulte, pentru a descoperi lucruri ascunse în subconștient sau traume neconștientizate până atunci. Studiile psihologice încurajează comunicarea prin desen grafic, fiind considerat un limbaj alternativ pe care copiii îl folosesc pentru a transmite informații din lumea lor interioară, construindu-și propria lor simbolistică. [114]

Fig 5.3.2.1.a Testul 1 –Desenul unui **copil care locuiește în stradă** când i s-a cerut să deseneze o casă

Fig 5.3.2.1.b Testul 1 –Desenul unui copil instituționalizat, în prezent un **tânăr care locuiește în stradă**, când i s-a cerut să deseneze o casă.

Fig. 5.3.2.1.c Testul 1 –Desenul unui **copil în situație de risc dintr-un centru de tipul casei familiale**, în urma cerinței de a desena o casă.

Fig 5.3.2.1.d Testul 1 –Desenul unui **copil dintr-o familie obișnuită**, în urma cerinței de a desena o casă

Odată cu începutul secolului XX și acceptarea în lumea academică a psihologiei ca știință socială, desenul devine un instrument de introspecție a lumii interioare a fiecăruia. În această direcție putem enumera câțiva reprezentanți importanți care au revoluționat percepția asupra artei infantile: Corrado Ricci, Georges Rouma, Karl Buhler, James Sully etc.

Conform tezei de doctorat a doamnei Adriana Cârstea, intitulată *Valoarea estetică a artei infantile*, copilul dă dovadă de sinceritate și lipsă de inhibare în alegerea culorilor pe care le manipulează instinctiv, care duce la conceptul de estetică a artei copiilor și la privirea acestor desene nu numai ca un mijloc de analiză psihologică. [114] Dar această sinceritate și lipsă de inhibare manifestate de copii sunt două caracteristici esențiale pentru validarea unui test psihologic.

În cercetarea de față ne interesează caracterul psihologic al desenelor infantile și informațiile pe care le putem culege din interpretarea simbolisticii acestora. În interpretarea desenelor (Anexa 8) am beneficiat de consultarea doamnei psiholog Amalia Axentie și au putut fi sesizate următoarele aspecte:

- Modul în care percep ei termenul de "casă " este influențat de experiențele trăite, dacă în cazul copiilor din familii obișnuite o casă este o simplă casă cu ferestre, uși, în cazul copiilor care au fost instituționalizați, aceștia asociază această casă cu centrul în care au locuit, astfel apărând în desenele mai multor tineri și denumirea centrului pe fațada clădirii. (fig. 5.3.2.1.b.) În cazul copiilor străzii, 70% dintre ei au reprezentat un câmp cu copaci, sugerând locul pe care ei îl percep "acasă" (fig. 5.3.2.1.a.).
- Dacă în cazul celorlalte categorii de copiii nu apar oameni în desenele lor, în cele ale actualilor copii instituționalizați în "case de tip familial", în procent de 50% din desene apar reprezentați alți copii, de multe ori identificați prin nume. În opinia doamnei psiholog, acest lucru se datorează faptului că ei

percep "acasă", o casă cu mulți copii, precum în centrele în care locuiesc. (fig 5.3.2.1.c.)

- Un alt element distinctiv sesizat între categoria de copii obișnuiți și cea a copiilor instituționalizați este faptul că în desenele celei de a doua categorii în procentaj de 80% căsuța are reprezentat și un gard, (fig. 5.3.2.1.c.) pe când în cazul copiilor din familii obișnuite apare doar în procent de 5%.
- Majoritatea desenelor copiilor obișnuiți sunt foarte simple, alegând să reprezinte doar o simplă casă, de multe ori fără a o colora și fără a adăuga alte elemente de anturaj, pe când în cazul copiilor instituționalizați se sesizează o varietate de elemente de anturaj: flori, copaci, animale, copii, nori, soare, garaj, mașini, minge etc. Acest fapt poate reprezenta modul complex în care percep ei locuința și faptul că este un concept care îi preocupă și le face plăcere să și-l imagineze și să aibă puterea de a-l proiecta puțin diferit.
- Norii care pot fi un semn de insecuritate, anxietate sau înțelegere eronată a situației, apar în procentaj de 80% în cazul copiilor din actuale centre și doar în proporție de 10% în cazul copiilor din familii obișnuite. [115]

5.3.2.2 TESTUL 2- 3 obiecte la alegere

Dacă prin realizarea primului test s-a urmărit modul în care cele patru categorii de tineri percep o casă, cel de al doilea test efectuat cu aceleași categorii de copii urmărește identificarea categoriilor de obiecte care le lipsesc și consideră că au cea mai mare nevoie de ele. Copiii au fost rugați să deseneze pe jumătatea unei coli de hârtie trei obiecte pe care și le doresc cel mai mult în camerele lor. După centralizarea rezultatelor obținute le-am putut împărți în trei categorii principale și în 10 subcategorii. Principalele trei categorii au fost: categoria obiectelor utile, funcționale, categoria elementelor infantile, sensibile și categoria elementelor extravagante, organizate astfel în ordine descrescătoare a necesității obiectelor alese.

Rezultatele acestui test au fost centralizate în tabelul prezentat mai jos în procente și raportându-se la cele trei categorii de copii studiate. Nu au fost incluse și rezultatele tinerilor care au fost instituționalizați anterior, în prezent fiind adulți, nu dorim să compromitem rezultatele testului.

CATEGORIA DE OBIECTE	COPIII DIN FAMILII OBIȘNUITE	COPIII DIN CENTRE	„COPIII STRĂZII”
Categoria obiectelor utile	9%	11%	27.8
Alimente (bax de suc)	2%	3%	5.6%
Elemente funcționale (casă, lampă, masă, canapea etc.)	7%	8%	22.2%
Categoria elementelor infantile, sensibile	38.5%	81.5%	72.2%
Jucării (puzzle, minge, cuburi lego, role, etc.)	8%	25%	0%

Electronice (telefon, televizor)	1%	35%	22.2%
Elemente de decor (tablou)	13%	8%	5%
Animale (câine, ponei,fluturaș, etc.)	11%	3%	0%
Elemente vegetale(floare, om de zăpadă, copac, coșuleț cu flori etc.)	1%	2%	45%
Haine/accesorii (dulap cu haine, pălărie)	4,5%	9.5%	0%
Categoria elementelor extravagante	52.5%	6.5%	0%
Elemente de brand (Iphone, tricouri ale jucătorilor de fotbal, cântăreți faimoși, Hello Kitty etc.)	12.5%	3.5%	0%
Tehnologie smart (televizor cu plasmă, telefon smart, aparat de jocuri, laptop,etc.)	40%	3%	0%

Tabel 5.3.2.2. Testul 2 – Centralizarea datelor înregistrate Test 2- alegerea obiectelor.

În urma analizei datelor obținute se pot sesiza diferențe de preferințe foarte mari între cele trei categorii de copii, după cum se poate vedea în graficul prezentat mai jos.(Fig. 5.3.2.2.) Făcând o corelație între categoriile de obiecte alese de copii și piramida nevoilor lui Maslow vom realiza că copiii care au o familie care le oferă tot ce își doresc ajung să își dorească elemente extravagante de care nu au neapărat nevoie sau sunt potrivite pentru vârsta lor. Astfel, mai bine de jumătate din copiii din familii obișnuite, nu neapărat înstărite, în procent de 52.5% își doresc elemente precum tehnologie smart, diverse obiecte de la firme importante sau chiar diamante.

De partea cealaltă a balanței, cu un procent de 0% în alegerea obiectelor din categoria extravagantei, copiii care locuiesc în stradă optează în proporție de 72.2% pentru cea de-a doua categorie de obiecte, manifestând o predilecție pentru elementele vegetale, 45% dintre ei alegând obiecte din această categorie.

Copiii din actualele centre au ales în proporție cea mai mare, de 35%, tot elemente electronice, dar fără a specifica marca sau necesitatea unor caracteristici speciale. O altă subcategorie de obiecte preferată de aceștia este cea a jucăriilor, fiind aleasă de 25% dintre ei. Față de categoria copiilor care locuiesc în stradă, unde s-a înregistrat un procentaj de 0% în alegerea categoriei de obiecte extravagante, categoria copiilor instituționalizați a optat pentru elementele acestei categorii în proporție de 6.5%.

În urma analizării și comparării procentelor obținute am putut trage concluzia că cele trei categorii de copii au nevoi și percepții diferite, toate acestea fiind influențate de experiențele trăite și de mediul în care trăiesc. (Fig. 5.3.2.2.) Acest rezultat argumentează ipoteza enunțată la începutul cercetării, a nevoii de a proiecta diferențiat spațiile dedicate copiilor și a necesității tratării în moduri distincte și prin programe arhitecturale diferite diversele categorii de copii aflate în situații de risc.

Contrar așteptărilor, deși au cel mai mare procent în categoria elementelor utile, doar 22% dintre copiii străzii au ales casa ca și un element care le lipsește,

vârful de grafic al alegerilor lor fiind elementele vegetale. Explicația psihologică ar fi că ei s-au adaptat mediului în care trăiesc, nesimțind nevoia unei case în modul în care o percepem noi. Având ca și argument toate datele prezentate mai sus, putem trage concluzia că ar fi o greșeală, atât din punct de vedere psihologic cât și arhitectural, să proiectăm centre de reabilitare a acestor copii ignorând viziunea lor asupra unei locuințe.

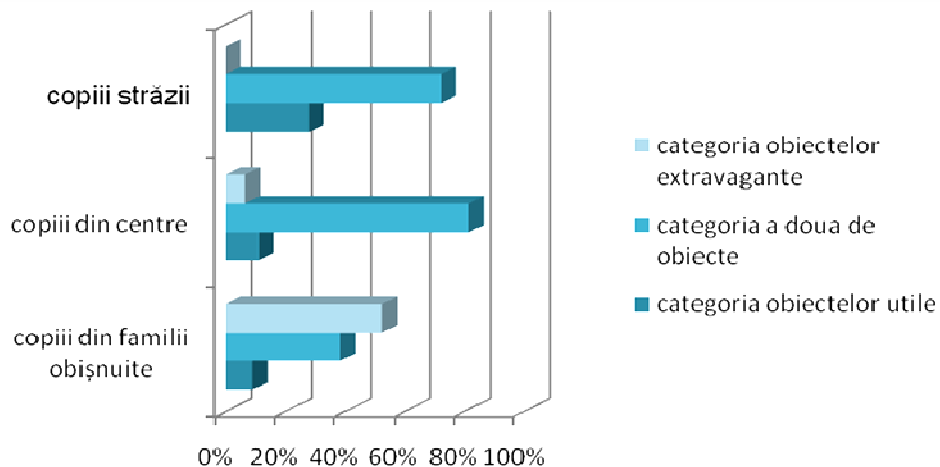

Fig 5.3.2.2. Testul 2 –Preferințele copiilor exemplificate pe categorii de obiecte.

5.3.2.3 TESTUL 3- Realizarea unui fluturaș colorat

Ultimul test realizat a urmărit o analiză psihologică a preferințelor celor trei categorii de copii și a tinerilor care au fost instituționalizați din punct de vedere cromatic. Copiii au fost rugați să realizeze un fluturaș colorat prin dispunerea pe jumătatea unei coli de hârtie A4 5 culori la alegere, care prin împăturirea colii în jumătate va duce la crearea unui desen simbolic. (Fig. 6.3.2.1.a, Fig. 5.3.2.1.b, Fig. 5.3.2.1.c, Fig. 5.3.2.1.d , mai multe exemple de desene pot fi găsite în Anexa 9) Au avut la dispoziție 22 de culori de nuanțe diferite de tip tempera.

Exercițiile terapeutice pentru copii sunt foarte des utilizate în majoritatea tipurilor de tulburări suferite, existând numeroase manuale sau ghiduri de bună practică pentru aplicarea acelor exerciții. [97] Cromoterapia era utilizată încă din Antichitate, fiind apreciate efectele sale benefice. Totodată, prin desen copiii lasă loc emoțiilor și sentimentelor să se manifeste. Prin acest exercițiu realizat cu toate cele patru categorii de subiecți nu am intrat în simbolistica culorilor, fiind necesară o analiză mai detaliată a contextului familial al fiecărui copil, dar am încercat să identificăm predilecțiile pentru anumite categorii de culori sau nuanțe la fiecare categorie de copii în parte.

Fig 5.3.2.3.a Test 3-alegerea culorilor - copiii instituționalizați în perioada comunistă.

Fig 5.3.2.3.b Test 3- alegerea culorilor - copiii care locuiesc în stradă.

Fig 5.3.2.3.c Test 3- alegerea culorilor- copiii instituționalizați în centrele de azi.

Fig 5.3.2.3.d Test 3- alegerea culorilor - copiii din familii obișnuite.

Cuantificând culorile alese de fiecare categorie în parte după două criterii diferite am putut genera graficele următoare. Primul criteriu a fost cel al preferinței pentru culori calde, reci, nonculori, iar cel de al doilea criteriu al analizei a fost în funcție de nuanțele culorilor utilizate în desenele lor: deschise sau închise.

Din punct de vedere al preferinței pentru culori calde sau culori reci, se remarcă o predilecție pentru cele calde la toate cele patru categorii de copiii, copiii străzii alegând această categorie de culoare în proporție de aproape 70%, fapt care poate fi explicat prin nevoia lor de afecțiune.

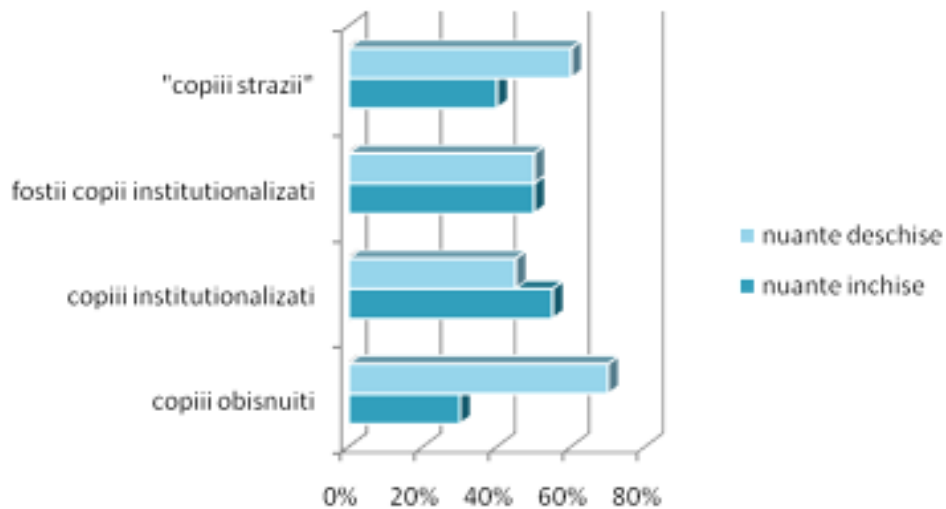

Fig 5.3.2.3.e Test 3 -alegerea culorilor- Graficul preferințelor cromatice din punct de vedere al nuanțelor.

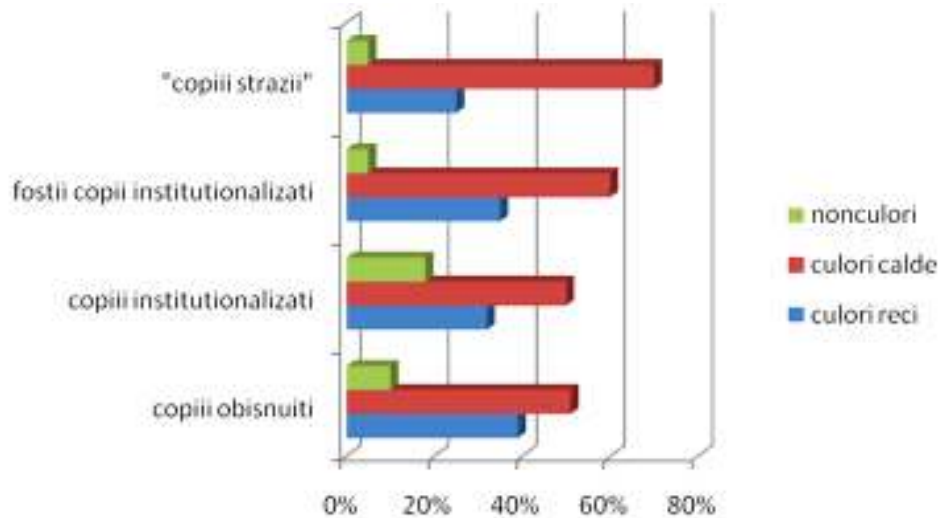

Fig 5.3.2.3.f Test 3 -alegerea culorilor- Graficul preferințelor cromatice din punct de vedere al următoarelor categorii- calde, reci, nonculori.

Analizând opțiunile lor din punct de vedere al nuanțelor, se remarcă un procentaj de peste 50% la aproape toate categoriile, excepție făcând copii din actualele centre în care nuanțele închise domină cu un procent de 55%. Foștii copii instituționalizați și cei din actualele centre au un raport echilibrat între cele două tipuri de nuanțe, de 55%-45% în favoarea celor închise pentru cei din actualele centre și un raport de aproximativ 50%-50% în cazul foștilor copii instituționalizați.

O predilecție demnă de luat în calcul pentru culorile deschise se regăsește la categoria copiilor din familii obișnuite, cu un procent de 70% în favoarea nuanțelor luminoase și deschise. Surprinzător, balanța preferințelor copiilor care locuiesc pe stradă înclină tot spre nuanțe deschise, într-un procentaj de 60%, acest fapt poate semnifica existența unei sensibilități aparte a acestor copii.

Procentele obținute în urma realizării acestui studiu sunt reprezentate în graficele prezentate mai sus.

5.4. Concluzii

În urma interviurilor realizate cu tinerii care și-au petrecut copilăria în centre ajutătoare, în centrele de plasament sau în stradă sesizăm o modalitate diversă de a percepe aceste intens mediatizate și controversate centre. Percepția lor este influențată de experiențele trăite după părăsirea centrului. Remarcăm un număr mult mai mare de aspecte pozitive și aproape o lipsă a celor negative din partea acelor tineri care în prezent au ajuns să locuiască în stradă. Tinerii care au reușit să se integreze în societate și să își facă o familie au o percepție asupra centrelor de plasament unde și-au petrecut copilăria caracterizată de mai multe aspecte negative decât pozitive. Modul lor de a gândi și a percepe o casă și a mediului locuibil a fost adaptat la viziunea societății și la noul lor mod de viață, detasându-se de mediul

inițial în care au fost crescuți. În prezent, având capacitatea de a identifica obiectiv aspectele pozitive și negative ale acelor centre.

Tinerii care locuiesc momentan în stradă, deși caracterizează pozitiv centrele, au ales strada ca și locuință în detrimentul lor. Încercând să găsim un răspuns la întrebarea *care sunt motivele pentru care au făcut această alegere?*, am putut extrage din răspunsurile lor următoarele concluzii:

- Preferă libertatea străzii, unde pot face ce doresc ei, fără a fi constrânși să se supună regulilor unui centru.

- Percep centrele ca și niște instituții cu prea multe reguli de urmat.

- Pentru cei care au locuit deja o perioadă de timp în stradă este greu să se adapteze modului de viață dintr-un centru. Sunt obișnuiți să își petreacă majoritatea timpului plimbându-se în aer liber, condiționarea la un spațiu închis este foarte greu de acceptat.

- Au libertatea de a consuma alcool și droguri ușoare.

Prin realizarea celor trei teste am realizat modalitățile diverse în care cele trei categorii de copii: copiii din familii obișnuite, copiii din actualele centre și copiii care locuiesc în stradă, percep o locuință și mediul construit din jurul lor. Percepțiile lor fiind puternic influențate de experiențele și mediul în care locuiesc.

Studiile de caz și testele prezentate în acest capitol, relaționate cu procesul de dezvoltare al sistemului social dedicat copilului, arată clar necesitatea unei mai bune corelări cu celelate domenii și necesitatea unei cercetări mai avansate asupra situației copiilor străzii, a centrelor dedicate lor și asupra metodelor în care se poate dezvolta reziliența manifestată de aceștia. Concluziile trase la fiecare test în parte sunt concludente pentru argumentarea necesității unei proiectări diferențiate pentru copiii obișnuiți și pentru cei instituționalizați și chiar mai mult pentru fiecare categorie de copii în situații de risc în parte.

În prezent, procentul de recuperare al copiilor străzii este sub 1% în România¹¹⁹. Rezultatele testelor prezentate identifică drept cauză principală a eșecului actualelor centre de rehabilitare a copiilor care au petrecut o perioadă de timp în stradă, lipsa unor centre proiectate în concordanță cu nevoile lor. Reintegrarea și reabilitarea lor încercând să se realizeze în centrele obișnuite, dedicate tuturor copiilor în situații de risc. Nevoile și percepția acestora asupra spațiului construit fiind distinctă, nu reușesc să se adapteze condițiilor centrului și ajung din nou pe stradă. În vederea găsirii unor soluții pentru problemele identificate, vom continua cu un studiu asupra arhitecturii dedicate copiilor în situații de risc din trecut și din prezent.

¹¹⁹ Procent indicat de conducerea Direcției de Protecție a copilului Timiș.

6. STUDIU 3- CENTRELE PENTRU COPIII ÎN SITUAȚII DE RISC

DIN PERIOADA COMUNISTĂ PÂNĂ ÎN PREZENT- STUDII DE CAZ

"Interesul copilului este captat de la vârstă fragedă de ceea ce este misterios și spectaculos"

Miltiade Filipescu

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Studierea evoluției programelor arhitecturale în timp, în contextul marilor reforme sociale, politice și economice.**
- **Analiza din punct de vedere arhitectural al centrelor pentru copiii aflați în situații de risc.**
- **Identificarea aspectelor arhitecturale și nu numai, pozitive și negative, ale vechilor centre pentru copii din perioada comunistă.**
- **Studierea principalelor programe arhitecturale pentru copiii în situații de risc din România, în prezent.**
- **Definirea principalelor tendințe în proiectarea pentru copiii cu diferite tipuri de probleme.**
- **Prezentarea procesului de proiectare a unui astfel de centru și aplicabilitatea principiilor și teoriilor enunțate în cazul unui proiect real.**

120

6.1. Introducere

În capitolele anterioare am studiat problema copiilor în situații de risc din punct de vedere statistic în Capitolul 1, psihologic în Capitolul 2, al contextului istoric, social și politic în Capitolul 4, al factorului uman implicat în Capitolul 5,

¹²⁰ Miltiade Filipescu (1901-1993), membru titular al Academiei Române.

dedicând Capitolul 6 punctul de vedere arhitectural și al centrelor pentru copiii în situații de risc din trecut prezent și tendințele care se prefigurează.

Prin analizele realizate în capitolele anterioare am putut studia evoluția sistemului social după revoluție și prin testele realizate cu copiii în situații de risc am putut identifica nevoile lor din punct de vedere al mediului construit. În capitolul 6 ne-am propus tratarea din punct de vedere arhitectural al modului în care centrele dedicate copiilor în situații de risc s-au adaptat reformelor realizate după '89 și răspund nevoilor lor actuale,¹²¹ și a modului lor de a percepe spațiul, fie că vorbim de copii cu părinții plecați la muncă, copii din familii sărace sau copiii străzii.

Pentru o mai bună înțelegere a arhitecturii sociale actuale dedicate copilului, prima parte a acestui capitol este dedicată analizei centrelor sociale de dinainte de revoluție și a transformărilor suferite de ele în urma reformelor adoptate în sistemul politic, social și juridic.

În Capitolul 4, dedicat analizei contextului social și politic al marilor reforme din sistemul social dedicat copilului, am putut identifica aspectele negative ale situației centrelor din punct de vedere al rapoartelor, studiilor și documentelor oficiale. Dar în urma interviurilor realizate cu cei 8 tineri, poveștile lor fiind detaliate în capitolul anterior, am putut identifica principalele aspecte negative și pozitive ale centrelor dinainte de revoluție și imediat după, din punctul de vedere al unei persoane care a trebuit să locuiască acolo, a percepției sale și a modului în care acest fapt i-a influențat viața și dezvoltarea sa.

Scopul acestei teze de doctorat este de a propune noi strategii arhitecturale pentru copiii în situații de risc, acordând o atenție specială reabilitării și reintegrării sociale a copiilor care au petrecut o perioadă de timp în stradă. Pe parcursul elaborării acestor strategii, am identificat punctele slabe ale centrelor comuniste, situația actuală a tipurilor de programe dedicate acestora, precum și tendințele actuale de proiectare pentru copii în situații de risc.

Astfel au fost analizate în prima parte a studiului centrele comuniste¹²². În cea de a doua parte este prezentată situația actualelor centre și au fost realizate două studii de caz asupra a două centre din două județe diferite. Primul asupra Satului de Copii¹²³ al fundației Rudolf Walter din Timișoara, iar cel de al doilea asupra casei de tip familial „Haiducii”, din localitatea Husasău de Tinca, județul Bihor. Ultima parte a studiului a fost alocată analizei tendințelor care se prefigurează în proiectarea pentru acești copii, fiind prezentate trei studii de caz asupra a trei proiecte propuse. Unul dintre acestea este centrul de reabilitare pentru copii în situații de risc din Lugoj,¹²⁴ la proiectarea căruia am participat activ și care în momentul de față este în construcție, iar celelalte două reprezintă proiecte de diplomă ale studenților de la Facultatea de Arhitectură și Urbanism din Timișoara.

6.2. Centrele din perioada comunistă și perioada imediat următoare

Situația inumană descoperită la revoluție a copiilor instituționalizați și condițiile neadecvate în care erau obligați să locuiască a șocat lumea mediatică a

¹²¹ Nevoi identificate în capitolele anterioare.

¹²² Orfelinatele și școlile ajutătoare.

¹²³ Kinderzukunft.

¹²⁴ Proiect realizat de firma S.C. Rheinbrucke S.R.L.

întregului mapamond. Din dorința de a avea o percepție mai reală, nu doar din studii și rapoarte, asupra centrelor din acea perioadă, am rugat pe cei 8 tineri pe care i-am intervievat¹²⁵ și care au locuit în acele centre o perioadă mai scurtă sau mai lungă de timp, să enumere aspecte pozitive și negative ale acestora. Rezultatele le-am centralizat în tabelul prezentat mai jos, încadrându-le în patru categorii: generale, sociale, psihologice și arhitecturale.

NUME PRENUME	DENUMIRE CENTRU	ASPECTE POZITIVE	ASPECTE NEGATIVE
Florin, 32 ani	Școala ajutătoare din Popești	GENERALE -programul riguros (curățenie) -aveau haine și încălțări -condiții bune, căldură și mâncare	SOCIALE -bătăile de la copiii mai mari EDUCAȚIONAL -nu se pune accent pe școală -foarte mulți copii cu probleme și nu se ocupau nici de ceilalți
		ARHITECTURALE -ferestre mari -aveau camere mari în care locuiau 4-5 persoane. -două corpuri de clădire separate pentru fete și băieți.	PSIHOLOGICE -foarte mulți copii se legănuau și își impunea să nu se legene și el, deși avea tendința de imitare a comportamentului celorlalți copii. ARHITECTURALE -aveau gratii la geamuri, ulterior au fost date jos și lăsate numai în zona de parter a clădirii.
Mihai (Satu Mare)- 31 ani	Centrul din Hamleu	SOCIALE -participau la activități precum realizarea gemului sau a compoturilor pentru iarnă	GENERALE -mâncare proastă (supă de prune/vișine) -era frig -copiii mai mari îi băteau pe cei mai mici. -o perioadă scurtă de timp imediat după revoluție băile erau în exterior și nu beneficiau de apă caldă. -nu aveau hainele lor, la fiecare sfârșit de săptămână predau setul de haine și primeau un nou set de haine curate dar utilizate, rupte sau nu, în funcție de cum aveau noroc.

¹²⁵ Interviu prezentat în capitolul anterior- Capitolul 5.

		ARHITECTURALE -încăperi spațioase -nu te simțeau limitat sau închis -multe funcțiuni, diversitate	ARHITECTURALE -distanțe foarte mari între corpurile de clădire care adăposteau funcțiuni diverse (între dormitoare-școală-cantină) -nu erau foarte luminoase încăperile, dar nu aveau gratii. -unele încăperi nu aveau ferestre deloc. -toaletele erau un corp separat (înainte de '90), erau obligați să iasă în frig și să meargă prin zăpadă la baie, sau după ce făceau duș. -camere foarte mari și foarte mulți copii într-o cameră, peste 20-30 de copii într-o încăpere. -dormeau mai mulți copii într-un pat de tip single: 2-3 copii, iarna le era bine pt. că nu le era frig (înainte de anii '90).
Ana - 32 ani	Centrul de plasament de la Satu Mare	ARHITECTURALE -spațios -ferestre mari.	GENERALE -mâncare proastă -pachetele care le primeau ca și ajutor social din străinătate erau luate de angajați. -erau obligați să se spele cu apă rece mai tot timpul. -bătăi de la copiii mai mari. SOCIALE -suprapopulat, dormeau mai mulți într-un pat (înainte de anii '90) PSIHOLOGICE -gratii la geam, sentimentul de captivitate. -părăseau centrul doar când mergeau la școala normală din Satu Mare. ARHITECTURALE -era un singur corp de clădire -gratiile de la geam, -foarte mulți într-o cameră și chiar mai mulți într-un pat în perioada comunistă.

	Centrul de la Petrești	ARHITECTURALE -spațios -ferestre mari.	GENERALE -mâncare proastă
			ARHITECTURALE -ferestrele aveau gratii
Mihai (Timiș)-26 ani	Diverse centre din Timiș, Deva și București	ARHITECTURALE -deși nu aveau toate un grad de confort ridicat, era bine -era liniște comparativ cu viața în stradă -avea camera lui -geamuri termopan	GENERALE -educatorii nu erau prea amabili cu ei
		SOCIALE -legătura cu prietenii lui	PSIHOLOGICE -lui îi este greu să se supună regulilor -se caracterizează singur cu un caracter mai dificil
	Satul de copii Rudolf Walter	ARHITECTURALE -„cel mai frumos din județul Timiș „ -toate funcțiunile împreună -avea un grad de confort ridicat	PSIHOLOGICE -a plecat din cauza că nu a putut să se supună regulilor
Florian- 31 ani	Casa de copii Onisim Timișoara	ARHITECTURALE -erau condiții și confort	ARHITECTURALE -erau mai mulți în cameră, dormeau în paturi suprapuse, dar nu poate să spună că era rău
		GENERALE -era cald -aveau mâncare bună	SOCIALE -petreceau majoritatea timpului în casă
		SOCIALE -mergeau la pescuit la turbină	PSIHOLOGICE -regulile la care trebuiau să se supună, îl atrăgea libertatea și oportunitățile străzii.
Vlaicu- 30 ani	Centru de plasament de la Târgu Ocna	GENERALE -aveau tot timpul mâncare -nu suferea de frig și avea unde să doarmă -primeau pachete din străinătate ca și ajutoare pentru ei.	SOCIALE -bătăile de la copiii mai mari

		ARHITECTURALE -două clădiri foarte frumoase și spațioase -sala de mese foarte mare	
--	--	---	--

Tabel 6.2. Caracteristicile principale ale centrelor dedicate copiilor orfani în comunism și perioada imediat următoare

Urmand directiile trasate in cel de al doilea val de studii realizate asupra rezilienței¹²⁶ și anume relația copil-context și influența mediului în care se dezvoltă, în urma interviurilor realizate cu tinerii a căror cazuri sunt prezentate în capitolul anterior și a aspectelor pozitive și negative identificate de ei și prezentate în tabelul de mai sus, am putut identifica mai multe caracteristici ale centrelor din acea perioada. Elementele arhitecturale și de design, după cum a fost demonstrat și în capitolul 2 al acestei cercetări, sunt importante în procesul de dezvoltare și manifestare a rezilienței la copii. Tratănd aceste elemente arhitecturale din acest punct de vedere, am identificat următoarele aspecte:

- Camerele, din vechile centre comuniste aveau probleme de asigurare a iluminatului natural. Numeroase spații destinate zonei de odihnă nu prezentau deloc ferestre¹²⁷, iluminatul fiind asigurat doar pe cale artificială. Existau gratii metalice la ferestre în majoritatea centrelor, fapt care din punct de vedere psihologic le îngrădea libertatea și creativitatea.
- Din punct de vedere al funcțiilor incluse, centrele asigurau doar funcțiile primare, prima treaptă a piramidei lui Maslow. Nu existau ateliere sau zone pentru dezvoltarea creativității, nu aveau cabinete psihologice asociate sau o bibliotecă, ateliere de teatru, lectură etc.
- Au fost identificate mai multe probleme la schema funcțională a centrelor analizate. Majoritatea centrelor aveau mai multe corpuri de clădire și relația dintre ele era deficitar rezolvată. Copiii erau nevoiți să parcurgă distanțe mari pe jos din zona dormitoarelor până la zona unde luau masa. O problemă o reprezenta amplasarea toaletelor și a zonei de dușuri într-un corp separat de cel al dormitoarelor, copiii fiind nevoiți să iasă în frig. Toate aceste distanțe trebuiau parcurse indiferent de anotimp, ducând la îmbolnăvirea și sensibilizarea a numeroși copii.¹²⁸
- Un alt aspect negativ identificat din punct de vedere al arhitecturii centrelor de atunci este faptul că nu aveau intimitate sau o zonă numai a lor, centrele fiind suprapopulate, ajungând uneori să doarmă 3 într-un pat. Dormitoarele erau niște încăperi foarte mari, cu cel puțin 15 paturi, fiecare pat având o noptieră, zona de dulapuri și de depozitare a hainelor fiind într-o incapere alăturată. O situație foarte tristă identificată la centrul din perioada comunistă de la Halmeu este faptul că nu aveau voie să aibă hainele lor. Erau nevoiți să poarte aceleași haine o săptămână întregă, ulterior la

¹²⁶ Prezentat în capitolul 2 al acestei teze.

¹²⁷ Acest fapt poate fi sesizat și în desenele planurilor Centrului de la Halmeu, realizate de către Mihai. (Anexa 12)

¹²⁸ Concluzii trase în urma informațiilor primite de la Mihai legate de centrul de la Halmeu, județul Satul Mare.

sfârșitul săptămânii primind un set curat care săptămâna anterioară a fost la un alt copil.

Un fapt concludent pentru importanța arhitecturii în procesul de reziliență este faptul că toți tinerii intervievați din vechile centre de plasament au putut să descrie cu exactitate clădirea, camerele unde au dormit, zona de studiu. Descrierile lor conținând cel mai mic detaliu legat de înălțimea și numărul ferestrelor din fiecare cameră, de poziția paturilor și a noptierelor etc.

Din dorința de a vedea modul în care spațiul unde au copilărit și au locuit o mare parte din viața lor le-a rămas întipărit în memorie, i-am rugat să reprezinte printr-o mică schiță ce își amintesc ei. Mihai a desenat toate corpurile de clădire ale centrului din Halmeu: corpul de clădire al dormitoarelor, cantina, școala cu terenul de sport aferent, incluzând în desenele sale planimetri ale camerelor de studiu, magaziile de depozitare a hainelor, ale băilor, etc.

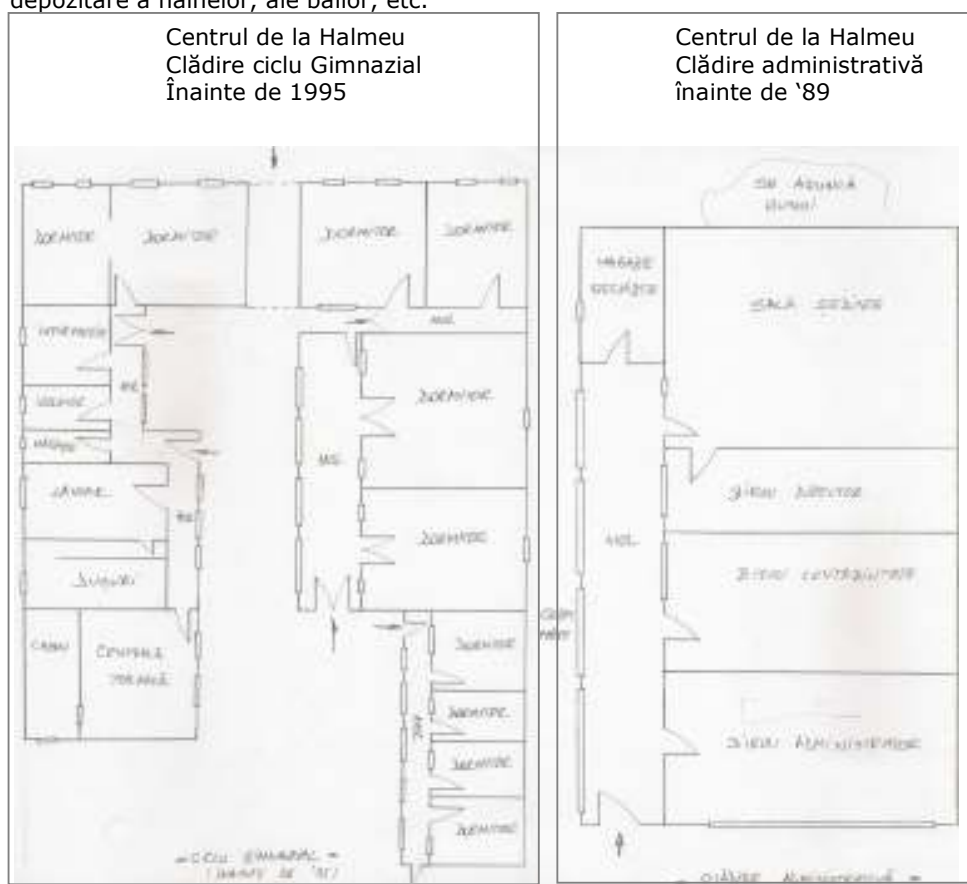

Fig 6.2. Planimetri ale Centrului de la Halmeu în perioade diferite, înainte 89 și înainte de 95, desenate din memorie de un fost copil al centrului.¹²⁹

¹²⁹ Desenele au fost realizate de către Mihai, care a locuit în acest centru mai bine de jumătate din viața sa. Restul desenele realizate de el sunt prezentate în Anexa 12.

Este impresionant că deși au trecut mai bine de 20 de ani, el își aminteste cu exactitate fiecare spațiu și clădire a centrului. Acest fapt este concludent pentru importanța modului în care copiii percep arhitectura și mediului construit și aportul pe care îl are aceasta în dezvoltarea lor.

6.3. Situația actuală a centrelor pentru copii în situații de risc

6.3.1. Introducere

Deși studiile asupra factorilor determinanți ai rezilienței manifestate de copiii în situații de risc au prins proporții impresionante în ultimii 40 de ani, categoria copiilor străzii are în continuare un procent mult prea mic de reabilitare. În contextul marilor schimbări de strategii sociale din ultimii 20 de ani, programele arhitecturale și normativele legate de acestea nu au fost modificate în același ritm. Odată cu închiderea unora dintre vechile centre comuniste, modernizarea altora și realizarea de centre de tip familial, noi strategii arhitecturale trebuiau elaborate pentru o eficientizare a procesului, mediul fiind unul dintre factorii determinanți ai rezilienței.

Majoritatea centrelor analizate anterior au fost închise sau transformate conform noilor standarde în urma marilor reforme din sistem. Vechiul centru de la Halmeu din județul Satul Mare, unde au fost instituționalizați Mihai și Ana, în prezent este un centru modern și dotat corespunzător, denumit în prezent Floare de Colț. Centrul a fost modernizat printr-un proiect din Programul Operațional Regional 2007-2013 și co-finanțat de Uniunea Europeană prin Fondul European pentru Dezvoltare Regională, oferind suport celor 50 de copii care locuiesc acolo.¹³⁰

Noile strategii sociale adoptate se axează pe integrarea copiilor în familiile proprii, sau oferirea de servicii de tip familial, prin asistenți maternali sau integrarea lor în alte familii. Din punct de vedere al serviciilor de tip rezidențial, există mai multe centre pentru copii abuzați sau neglijăți, sub forma de case de tip familial, fiecare dintre ele adăpostind un număr de 10-20 de copii. Situația exactă a centrelor dedicate copiilor în situații de risc din județul Timiș este prezentată în ANEXA 10. În județul Timiș cel mai mare centru care oferă servicii de tip rezidențial este Kinderzukunft, Satul de Copii al Fundației „Rudolf Walter” filiala din Timișoara, având 48 de copii în grijă¹³¹.

În contextul actual, din punct de vedere al reabilitării copiilor în situații de risc, categoria cea mai vitregită este cea a „copiilor străzii”. Din dorința de a găsi noi metode și strategii arhitecturale pentru reabilitarea lor, am analizat principalele tipuri de centre existente, încercând să identificăm factorii pozitivi și negativi care pot duce la o creștere a procentului de reabilitare a acestora. Au fost analizate mai

¹³⁰ Conform Conferinței de încheiere a proiectului: “Reabilitarea și dotarea Centrului de Plasament Floare de Colț”. Sursă online: <http://actualitateasm.ro/stiri/41744-conferinta-de-incheiere-a-proiectului-reabilitarea-si-dotarea-centrului-de-plasament-floare-de-colt/> Consultată în aprilie 2015.

¹³¹ Sursă online Fundația Kinderzukunft- <http://www.kinderzukunft.ro/> Consultată la data de 09.10.2014

multe tipuri de centre sociale pentru copii precum căsuța de tip unifamilial „Casa Haiducilor” din Husasău de Tinca, dar principalul centru analizat este Satul de Copii Rudolf Walter din Timisoara, reprezentând și primul sat de copii din România. Pe parcursul studiului au fost realizate mai multe interviuri cu angajații centrelor dar și cu directorul Satului de Copii din Timșoara, domnul Cristian Popescu.

6.3.2. Studiu de caz- Satul de Copii- Rudolf Walter din Timișoara¹³²

Mediatizarea intensă a situației dezastruoase a căminelor de copii în 89 a atras numeroase fonduri din exterior atât de la ONG-uri, persoane fizice, guvernele altor țări cât și de la Uniunea Europeană ulterior. Impresionat de situația de atunci a centrelor în care mii de copii își duceau existența, omul de afaceri german Rudolf Walter a creat o fundație umanitară în România care îi poartă numele, menită să ajute la îmbunătățirea condițiilor de viață a acestor copii. Prin crearea acestei fundații la noi în țară, totodată, a dorit să își arate recunoștința față de tânărul român care i-a salvat viața în timpul celui de-al Doilea Razboi Mondial.¹³³

Fundația „Rudolf Walter” a realizat sate de copii menite să ajute și să ofere condiții propice dezvoltării lor copiilor cu probleme sociale din trei țări: România, Bosnia-Herțegovina și Guatemala. Primul sat de copii din Romania a fost inaugurat în 13 septembrie 1994. Satul de copii se întinde pe o suprafață de 80.000 de mp și s-a investit în realizarea sa peste 5 milioane de mărci germane.

Fundatia Rudolf Walter, filiala din Timișoara prin Kinderzukunft, a reușit să se adapteze schimbărilor perpetue din sistemul legislativ și social românesc. În anul 2005 a primit acreditarea pentru funcționare a trei servicii: serviciul rezidențial, serviciul de suport și asistență pentru familiile și copiii aflați în dificultate și serviciul pentru dezvoltarea deprinderilor de viață independentă prin „Casa Tinerilor”. Printre principalele principii ale fundației putem enumera: respectarea demnității copilului, menținerea împreună a fraților, deschiderea către comunitate, respectarea și promovarea cu prioritate a interesului superior al copilului.

În prezent satul de copii oferă o gamă variată de servicii copiilor care locuiesc în căsuțele din „sat”, precum și celorlalți copii din cartier. Pe lângă serviciul de tip rezidențial, copiilor li se oferă acces la educație, complexul având o grădiniță și o școală gimnazială. Oferind posibilitatea copiii din cartier să urmeze cursurile aceleiași școli ca și copiii care locuiesc în acest centru se asigură climatul necesar pentru o mai bună integrare în societate a copiilor aflați în situații de risc. Absolvenților de școală gimnazială li se oferă suport în vederea continuării unui liceu în Timisoara sau posibilitatea de a urma o specializare în cadrul complexului Rudolf Walter.

¹³² Asistenta, informațiile și suportul fotografic au fost oferite de Fundația „Rudolf Walther” Filiala Timiș, reprezentată prin directorul general Cristian Popescu.

¹³³ Sursă online Fundația Kinderzukunft- <http://www.kinderzukunft.ro/> Consultată la data de 09.10.2014

6.3.2. a. Satul de copii Rudolf Walter din Timișoara în 1994.¹³⁴ [116]

Fig 6.3.2. b. Satul de copii Rudolf Walter din Timișoara în 2001.¹³⁵ [60]

¹³⁴ Suportul fotografic a fost oferit de domnul director Cristian Popescu de la Kinderzukunft.

Centrul de formare profesională "Gunther Rick" oferă cursuri de: bucătar, coafor, cofetar-patiser, contabil, cosmetică, inspector resurse umane, manichiură-pedichiură, mecanic auto și operator confecționar industrial.

O problemă încă rămasă nerezolvată la nivel național este problema tinerilor care împlinesc 18 ani și nu urmează cursurile unei universități și sunt nevoiți să părăsească centrele în care locuiau fără să aibă un loc unde să locuiască. Fundația Rudolf Walter încurajează dezvoltarea și susținerea continuă a tinerilor prin înființarea „Casei Tinerilor” care oferă suport în prezent unui număr de 36 de tineri.¹³⁶ Prin acest tip de program se urmărește dezvoltarea deprinderilor de viață independentă. Se urmărește susținerea integrării lor pe piața muncii, în prezent aproximativ 10% din personalul centrului e alcătuit din foști rezidenți ai săi, ocupând în prezent poziții precum: portar, educator, brutar, asistent social etc. Reușita programului dedicat integrării lor în societate este dovedit de procentul de 80-85% al tinerilor care reușesc să își găsească un loc de muncă.¹³⁷

Directorul satului de copii Rudolf Walter din Timișoara, domnul Cristian Popescu consideră trei factori importanți în evoluția și reintegrarea unui copil în situații de risc în societate:

- Partea genetică;
- Mediul în care se dezvoltă și se formează;
- Educația, care din punctul dânsului de vedere din păcate influențează mult prea puțin.

Pe langa cei trei factori general recunoscuți în toate studiile sociale și psihologice efectuate asupra acestei categorii de copii, mai e și un alt factor care din punctul dânsului de vedere este cel mai important, dar subiectiv din punct de vedere științific: norocul și soarta fiecăruia, ideal fiind o combinație din toate cele patru. Ceea mai mare pondere ca influență este oferită mediului și educației, mediul având un impact într-o proporție mult mai mare din perspectiva dânsului de a vedea lucrurile. Mediul poate avea o influență pozitivă sau negativă inclusiv asupra procesului educațional și didactic.¹³⁸

Un alt aspect interesant dezvoltat la copiii care locuiesc în staul de copii Rudolf Walter, sesizat de domnul Cristian Popescu, este necesitatea apartenenței la o familie. În ciuda unei relații foarte deficitare cu familiile lor, majoritatea dintre copii fiind abandonati sau vizitati de părinți foarte rar, aceștia au simțit nevoia de a-și etala familia pe Facebook. Majoritatea copiilor centrului, în cadrul opțiunii de membri ai familiei, au adăugat nu numai părinții și surorile, ci toate rudele până la gradul 3. Chiar dacă relația cu familia este deficitară, simt nevoia de a compensa lipsa unei familii în mediul virtual prin diverse aplicații de socializare.

Cercetarea noastră urmărește elaborarea unor noi strategii arhitecturale pentru reabilitarea copiilor în situații de risc, acordând o atenție specială copiilor care au petrecut o perioadă de timp în stradă. Aceștia reprezintă categoria cea mai

¹³⁵ Sursa fotografiilor este Fundația "Rudolf Walther", filiala Timiș, prin amabilitatea directorului general Cristian Popescu, sursă online: <http://www.kinderzukunft.ro/>

¹³⁶ Conform Strategiei județului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2014-2020), elaborată de Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Timiș, pag.27.

¹³⁷ Informații obținute în urma interviului realizat cu domnul Cristian Popescu, director al Satului de copii Rulof Walter, și implicat în dezvoltarea centrului din 1995, imediat după deschiderea acestuia.

¹³⁸ Conform datelor primite de la domnul Cristian Popescu- director Satul de copii- Rudolf Walter din Timișoara.

vitregită și cu cele mai slabe rezultate în încercările de reintegrare. În capitolul precedent, ca urmare a testelor efectuate, au fost aduse argumente din punct de vedere psihologic ipotezei lansate la începutul cercetării. Ipoteză constă în necesitatea proiectării diferențiate pentru fiecare categorie de copii în situații de risc în parte. Din acest punct de vedere Satul de Copii Rudolf Walter a reprezentat un bun exemplu de analizat. Primii rezidenți ai acestui centru au fost chiar copii care locuiau în stradă. În toamna lui 1994, aproximativ 35-40 de copii au fost luați de pe străzile orașului¹³⁹ și aduși în centrul nou inaugurat, oferindu-li-se o sursă de hrană constantă și un loc de dormit și adăpostit pentru perioada iernii. Marea majoritate a acestor copii nu au rămas în centru decât până primăvara următoare. Imediat ce au reușit să depășească frigul iernii, s-au reîntors la modul lor de viață anterior. Viața în stradă cu neajunsurile ei le oferea totuși libertatea cu care s-au obișnuit.¹⁴⁰

Fig 6.3.2. c. Satul de copii Rudolf Walter din Timișoara în 2014.⁸ [60]

Din cei aproximativ 40 de copii ai străzii care au fost aduși inițial, au rămas în centru aproximativ 10-15 copii, cei mai tineri dintre ei. În urma discuției purtate cu domnul Cristian Popescu¹⁴¹ și încercând să identificăm principalii factori pentru care această categorie de copii nu a reușit să se adapteze condițiilor acestui centru, am putut identifica următoarele probleme:

- Un factor foarte important în procesul de recuperare al acestor copii, sesizat de domnul Cristian Popescu, este durata perioadei petrecute de aceștia în stradă. De-a lungul perioadei de când este la conducerea centrului a avut mai mulți copii care au locuit în stradă ca și rezidenți. Majoritatea nu au putut fi integrați și au părăsit centrul într-o perioadă scurtă de timp, dar cei care au fost recuperați cu succes, prin oferirea unei atenții speciale, nici unul dintre ei nu petrecuse perioade lungi de timp în stradă. Chiar și copii care au fost integrați și reabilitați cu succes au dat dovadă în continuare de anumite dereglări de comportament și de o nevoie de a inhala anumite substanțe. Toți copiii care au petrecut o perioadă mai mare de 2-3 ani în stradă sunt mult mai greu de integrați în comunitate, fiind aproape imposibil

¹³⁹ Preponderent copii străzii puteau fi găsiți în Piața 700 în aceea perioadă.

¹⁴⁰ Conform datelor primite de la domnul Cristian Popescu- director al centrului de copii al fundației Rudolf Walter din Timișoara.

¹⁴¹ Director al Satului de copii Rulof Walter, și implicat în dezvoltarea centrului din 1995.

prin intermediul unui centru obișnuit. În timpul perioadei petrecute în stradă ei își schimbă percepția asupra unei familii, a unei locuințe.¹⁴²

- Este necesară asigurarea de asistență specială în vederea tratării traumelor și adicțiilor dobândite în perioada trăită în stradă.
- Din punct de vedere legislativ, includerea lor într-un centru este destul de greoaie. Procesul de adaptare a lor la diverse programe de reabilitare este îngreunat de modul de viață nomad și stilul de viață dezechilibrat pe care l-au avut perioade lungi de timp.
- Nu reușesc să se adapteze mediilor de învățare obișnuite, cu ceilalți copii, acestea fiind foarte diferite de stilul de viață și obiceiurile cu care erau ei obișnuiți. Este foarte greu de realizat trecerea pentru acești copii de la o viață fără nici o regulă la un program educațional normal, fiind un mediu restrictiv și mult prea rigid pentru ei. Este necesară găsirea unor programe educaționale mai dinamice și interactive desfășurate în medii special amenajate astfel încât să le permită să se adapteze și să se dezvolte conform nevoilor și problemelor lor.
- Acești copii care au petrecut o perioadă îndelungată de timp pe stradă, din punct de vedere al nevoilor pe care le au se situează la baza piramidei lui Maslow. Este necesară crearea unui alt tip de centru configurat nevoilor și problemelor lor, mulți dintre ei având adicții, probleme cu consumul de alcool, aurolacul sau alte droguri ușoare. Centrele dedicate copiilor în situații de risc, cu programele educaționale aferente, nu răspund în totalitate nevoilor lor. Este necesar un mediu de viață flexibil, care să nu îi rupă complet de stradă și de ceea ce reprezenta pentru ei înainte o casă, adaptabil nevoilor fiecărui copil în parte. Mulți dintre acești copii nu au cunoștințe și deprinderi minime pentru asigurarea unei igiene personale, centrele dedicate lor configurând serviciile oferite pentru satisfacerea nevoilor primare, ulterior crescând gradual spre treapta superioară a piramidei lui Maslow.
- Un factor care îngreunează procesul de reabilitare și crearea unor centre speciale pentru reintegrarea lor este necesitatea investiției unei cantități enorme de resurse atât la nivelul personalului cât și din punct de vedere financiar. [60]

Toate aceste elemente enumerate mai sus reprezintă cauze ale procentului redus de reabilitare a copiilor străzii și sunt noi argumente pentru necesitatea creării unor centre speciale dedicate acestora care să le ofere asistență personalizată.

6.3.3. Concluzii

Analizând situația actuală a centrelor și programelor dedicate copiilor în situații de risc din România, se pot remarca îmbunătățiri considerabile din punct de vedere al copiilor abandonati sau cu dizabilități. O categorie a căror probleme au rămas încă nesoluționate este cea a copiilor care locuiesc sau au petrecut o perioadă de timp pe stradă și suferă de numeroase adicții și traume.

Din punctul de vedere al tinerilor care împlinesc vârsta majoratului și sunt nevoiți să părăsească centrele, numeroase alte programe au fost înființate pentru ei. Un bun exemplu de astfel de centru este și Casa Tinerilor a fundației Rudolf Walter,

¹⁴² Acest fapt a fost demonstrat și în capitolul anterior prin testele psihologice realizate.

unde li se oferă servicii de dezvoltare a deprinderilor unei vieți independente și suport în vederea încadrării pe piața muncii.

Chiar dacă sistemul s-a reorganizat după revoluție și s-a îmbunătățit cu mult situația copiilor instituționalizați, problema copiilor din vechile centre comuniste ajunși adulții de azi a rămas fără rezolvare. Mulți dintre ei sunt oameni ai străzii sau nu au nici o profesie. Lipsa unei specializări face imposibilă integrarea lor în câmpul muncii. Gândindu-ne că în '89 peste 50% din copiii bolnavi de HIV din Europa erau la noi în țară¹⁴³ și întrebându-ne ce s-a întâmplat cu ei, realizăm necesitatea unor programe sociale și arhitecturale menite să ofere suport și asistență pentru deprinderea unei meserii în vederea integrării lor în societate și oferirea unor condiții decente de viață.

6.4. Noi tendințe în proiectarea pentru copiii aflați în situații de risc

6.4.1. Introducere

Problema copiilor în situații de risc a fost printre preocupările mele încă din timpul facultății, alegând ca și subiect pentru lucrarea de diplomă un centru de reabilitare și reintegrare socială a copiilor în situații de risc, axându-mă în special pe categoria copiilor străzii. Pe parcursul procesului de proiectare am analizat cadrul legislativ și normativele arhitecturale dedicate acestor copii și am descoperit cu tristețe că deși această categorie de copii este complet diferită față de cea a celorlalte categorii de copii în situații de risc și cu atât mai mult față de cea a copiilor obișnuiți, nu există un normativ de proiectare diferențiat. Am găsit doar un manual cu principalele direcții de urmat atunci când proiectăm pentru copiii străzii, elaborat de Architecture for Education ED/ERD/EAR- UNESCO Paris, în mai 1997, intitulat "Guidelines for the design of centres for street children"¹⁴⁴. [8]

Actualitatea și importanța subiectului este demonstrată și de faptul că mulți alți studenți ulterior și-au îndreptat atenția spre această categorie de copii, fie prin propunerea unor centre de reabilitare a copiilor care suferă de adicții, fie prin propunerea de centre pentru tinerii care părăsesc centrele la vârsta majoratului. Am ales să detaliez în acest capitol două dintre ele, primul reprezentând „Centrul Teen Challenge de dezintoxicare și reabilitare a adolescenților”, propus în Dumbrăvița, jud. Timiș¹⁴⁵. Cel de al doilea proiect de centru analizat este proiectul meu de diploma din sesiunea iunie 2011, reprezentând „Centrul de Reabilitare și Reintegrare Socială a Copiilor în Situații de Risc” din Lugoj, județul Timiș. Ambele proiecte au rămas la faza de proiect, nefiind construite încă.

Ca urmare a muncii depuse până în 2012 și a cercetării realizate, am avut posibilitatea de a participa la realizarea proiectului "Centru de zi pentru copiii aflați în situații de risc" din municipiul Lugoj, județul Timiș.¹⁴⁶ Această experiență mi-a

¹⁴³ FICF, UNICEF, "Causes of Institutionalization of Children in Romania", 1997.

¹⁴⁴ Sursă online: <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001091/109106eo.pdf> Consultată în octombrie 2010.

¹⁴⁵ Reprezentând lucrarea de diplomă a studentei Amalia Boeriu, la Facultatea de Arhitectură și Urbanism din Timișoara, sesiunea iunie 2012.

¹⁴⁶ Proiect realizat de firma S.C. Rheinbrucke S.R.L., Șef de proiect: Arh. Hamza Augustin, Proiectat de: Arh. Georgiana Hatcu, Arh. Dari Vladimir și Arh. Povian Cristina-Maria.

oferit posibilitatea de a pune în practică, în soluția propusă, concluziile cercetării mele, dar totodată a contribuit la continuarea cercetării din prisma interacțiunii cu beneficiarul, reprezentanții primăriei, și necesitatea de a satisface cerințele și exigențele lor. Întregul proces de proiectare, avizare, promovare pentru obținerea de fonduri, dar și urmărirea de șantier au demonstrat diferența dintre proiectarea teoretică și practică. Etapele procesului de proiectare a acestui centru, precum și argumentele pentru necesitatea elaborării unor strategii care să asigure echilibru între partea teoretică¹⁴⁷ și partea practică¹⁴⁸ sunt prezentate în cel de al treilea studiu de caz al prezentului subcapitol.

6.4.2. Studiu de caz 1: Centrul Teen Challenge de dezintoxicare și reabilitare a adolescenților, Dumbrăvița, jud. Timiș

Până în anul 1995 existau un număr nesemnificativ de persoane care sufereau de adicții în România. Ultimele statistici au devenit din ce în ce mai îngrijorătoare, statisticile din 2012 arată că mai bine de 10% din tinerii români consumă regulat droguri,¹⁴⁹ iar Timișoara ocupă unul din primele trei locuri din țară. Din nefericire, nu există centre de reabilitare pentru copiii cu astfel de probleme în România.¹⁵⁰

Proiectul analizat aparține arhitectei Amalia Boeriu și reprezintă lucrarea sa de diplomă la absolvirea Facultății de Arhitectură și Urbanism din Timișoara, sesiunea iunie 2012. Complexul este propus în localitatea Dumbrăvița, județul Timiș și dorește să ofere asistență medicală, psihologică și educațională unui număr de aproximativ 30 de tineri care suferă de diverse adicții. Acest proiect reprezintă un exemplu important și datorită procesului modern de proiectare relaționat cu efectul terapeutic al designului și artei în procesul de reabilitare al tinerilor, cât și datorită importanței sale în procesul de reabilitare și reintegrare a copiilor în situații de risc. Dacă necesitatea unor centre diferențiate pe categorii de copii în situații de risc nu mai este doar o ipoteză, ci un fapt dovedit în capitolele anterioare, necesitatea unor centre de dezintoxicare este susținută de faptul că mai bine de 90% din copiii care locuiesc în stradă suferă de diverse adicții. Nu putem vorbi de reabilitarea lor fără să luăm în calcul procesul medical de dezintoxicare, acesta reprezentând unul din primii pași necesari în vederea recuperării și reintegrării lor.

Este cunoscut efectul mediului construit asupra psihicului uman, de aceea din dorința de a putea proiecta un centru viabil și care să aibă rezultate în timp, a fost necesară o documentare asupra ceea ce înseamnă adicție și necesitatea creării unor astfel de centre în județul Timiș. Răspunsul la această întrebare este dat de studiul realizat în 2013 în liceele din Timișoara. Aproximativ 25.3% dintre cei

¹⁴⁷ Factorii arhitecturali, cromatici, psihologici, sociali necesari în manifestarea și reabilitarea acestor copii.

¹⁴⁸ Din punct de vedere al terenului existent, al condițiilor de finanțare, al sistemului constructiv, etc.

¹⁴⁹ Date obținute de la Teenage Drug Use Sursă online- <http://www.allpsychologycareers.com/topics/teenage-drug-use.html>. Consultată în martie 2013.

¹⁵⁰ Date obținute de la Consortium for Street Children. Sursă online- www.streetchildren.org.uk, Consultată în Martie 2013.

intervievați au recunoscut că au prieteni care consumă droguri, 11.9% că au colegi, iar 0.9% au declarat că au membri ai familiei care consumă droguri. [68]

Informațiile utilizate de către domnișoara arhitect Amalia Boeriu în argumentarea temei au fost obținute de la Departamentul de Protecție al Copilului Timiș și din studiile realizate de EMCDDA¹⁵¹ și ale organizației EU Youth Report¹⁵². Conform datelor de la EMCDDA, procentul tinerilor care consumă droguri în România a crescut de la 3.5% în anul 2005, la 9% în 2010 și chiar mai mare în prezent.

Centrul propus conține trei funcțiuni principale: centrul de detoxifiere, centrul de reabilitare și funcțiunile conexe necesare pentru buna funcționare a primelor două. Primul bloc funcțional, centrul de detoxifiere, este proiectat să ofere asistență medical și psihologică tinerilor în nevoie și are o capacitate de 25 de pacienți, fiind compus din 5 saloane, o cameră a asistentelor, una pentru personalul medical, o zonă dedicată urgențelor și o recepție. Cel de al doilea bloc funcțional, proiectat cu scopul de a oferi un mediu sigur tinerilor și posibilitatea de a se reintegra, conține mai multe zone menite să faciliteze interacțiunea interumană precum: o bibliotecă, zona de mese, o sală de sport, o zonă multifuncțională, o capelă, o zonă dedicată atelierelor de creație etc. Ultimul bloc funcțional, menit să le deservească pe primele două, este compus din: bucătăria cu zonele de depozitare aferente, spațiul tehnic, zona administrativă compusă din birouri, zona de terapie și consiliere precum și capela.

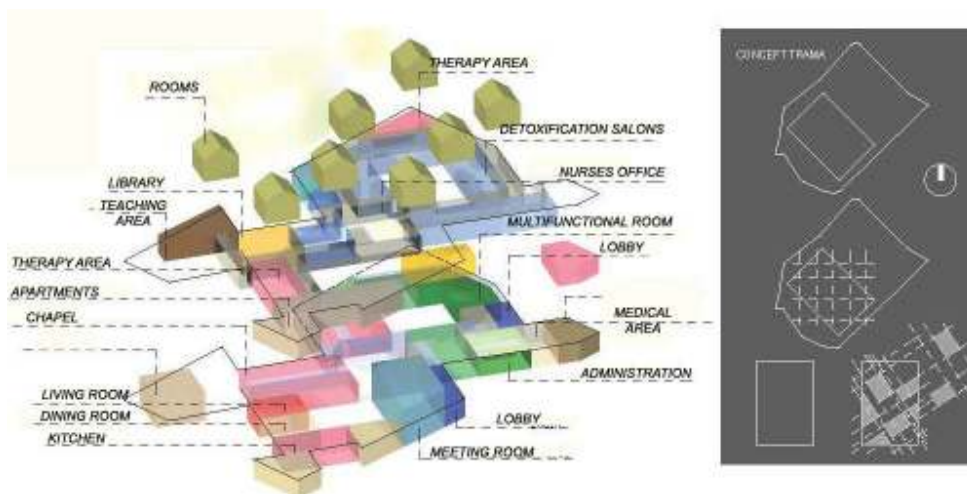

Fig 6.4.2. a. Dispunerea funcțională în „Centrul Teen Challenge de dezintoxicare și reabilitare pentru adolescenți”¹⁵³ [59]

În ultima perioadă numeroase studii au demonstrat importanța mediului construit asupra psihologiei umane. Ultimele articole publicate de arhitectul Roger S.

¹⁵¹EMCDDA, 2012, General presentation of the country: Romania, Sursă online- <http://www.emcdda.europa.eu/html.cfm/index158087RO.html#gps>. Consultată în martie 2013

¹⁵²EU Youth Report, 2012, Sursă online- http://ec.europa.eu/youth/library/reports/eu-youth-report-2012_en.pdf Consultată în Martie 2013.

¹⁵³ Imaginile ne-au fost puse la dispoziție prin amabilitatea domnișoarei arhitect Amalia Boeriu.

Ulrich prezintă importanța designului și arhitecturii în procesul de reabilitare medicală a tinerilor care suferă de adicții. Un rol important îl are **iluminatul natural**, care asigură legătura dintre exterior și interior. Studiile recente accentuează importanța iluminatului natural asupra psihicului pacientului și importanța sa în procesul de vindecare, fiind recomandată acordarea unei atenții deosebite orientării spațiilor după punctele cardinale și dimensionării spațiilor vitrate. **Cromatică spațiilor** are puternice implicații psihologice, diferite culori creând senzații diferite, de la senzația de libertate la cea de sufocare, captivitate și singurătate. Culorile calde fiind recomandate pentru spațiile private care emană confort și căldură, pe când nuanțele reci sunt indicate pentru a fi folosite pentru zonele de relaxare și spațiile adiționale. Este necesară o atenție deosebită în alegerea materialelor și texturilor, astfel încât să asigure fonoizolarea dar fără a da un aspect impersonal și rece spațiului. Este recomandată alegerea unei palete reduse de **materiale și texturi**, înțelegerea ușoară a spațiului oferă rezidentului o stare de calm și astfel se evită anxietatea și confuzia. Designul personalizat al fiecărei încăperi și al mobilierului aferent oferă tinerilor un grad ridicat de confort și o ușurință mai mare în adaptarea la noile condiții de viață.

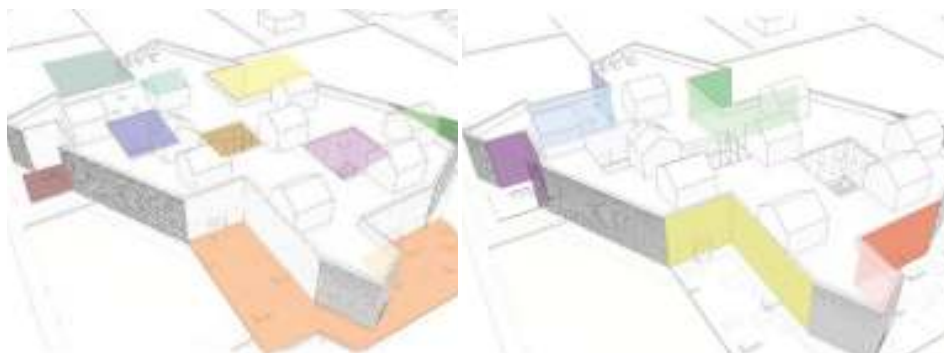

Fig 6.4.2. b. Dispunerea curților interioare și cromatică propusă pentru „Centrul Teen Challenge de dezintoxicare și reabilitare pentru adolescenți”¹⁵⁴ [59]

Ținând cont că percepția organizației despre întregul proces nu este cea tipică și că depășește sfera problemelor psiho-emoționale luând în calcul și partea sufletească, omul este privit holistic și nu într-un mod fragmentat și superficial. Din acest motiv acest centru își propune o regândire a conceptului unui astfel de centru, menit să înglobeze principiile și atitudinea organizației față de viață.

Un concept introdus recent în procesul de proiectare a unor astfel de centre este cel de “on stage”¹⁵⁵ cuprinzând spațiile publice, unde au acces vizitatorii și persoanele din exterior și spațiile de tip “off stage”¹⁵⁶ dedicate în exclusivitate pacienților și personalului medical. Reușita proiectării unui astfel de centru constă în modul în care se realizează tranziția dintre cele două tipuri de spații.

Din punct de vedere formal, complexul se poate înscrie într-un dreptunghi asupra căruia s-a suprapus trama generată de direcția punctelor cardinale,

¹⁵⁴ Imaginile ne-au fost puse la dispoziție prin amabilitatea domnișoarei arhitect Amalia Boeriu.

¹⁵⁵ Spații publice.

¹⁵⁶ Spații private.

rezultând o volumetrie dinamică. Pentru a evidenția dinamismul volumetric s-a optat pentru diferențierea cromatică a decupajelor realizate în volumul de bază. Căsuțele din partea superioară a volumului oferă un farmec aparte atât din punct de vedere volumetric cât și conceptual. Adiția acestor volume în partea superioară contrastează cu masivitatea volumului de la bază. Aceste volume au fost concepute cu scopul de a oferi un spațiu privat fiecărui tânăr în parte, reprezentând „căsuța” fiecăruia.¹⁵⁷

Abordând problema tinerilor care suferă de adicții din punct de vedere arhitectural, educațional, medical și psihologic, se poate remarca importanța armonizării mai multor factori precum: culorile, lumina, anumite tipare, materialele și textură, cu scopul de a oferi pacientului o experiență încurajatoare și motivatoare în procesul de reabilitare. Proiectul analizat în acest subcapitol este un exemplu pozitiv de cum arta și arhitectura pot influența procesul de reabilitare și cum anumite elemente de design pot deveni factori determinanți în reușita proiectului.

Fig 6.4.2. Volumetria propusă și noul concept de zonă privată sub formă de căsuță în proiectul propus „Centrul Teen Challenge de dezintoxicare și reabilitare pentru adolescenți”, Dumbrăvița, județul Timiș¹⁵⁸

6.4.3. Studiu de caz 2- Centru de reabilitare și reintegrare socială a copiilor străzii, Lugoj, jud. Timiș

Subiectul lucrării mele de diplomă pentru finalizarea studiilor universitare a constat în propunerea unui centru de reabilitare și reintegrare socială a copiilor străzii din județul Timiș. Deși atunci doar intuiam rezultatele confirmate prin această cercetare, doresc să reiau principalele direcții trasate atunci cu scopul de a le oferi ca suport științific și de a confirma sau infirma ipotezele lansate atunci.

Centrul propus (Anexa 13) dorea tratarea problemei sociale a copiilor străzii din punctul de vedere al dezvoltării durabile și al arhitecturii ecologice¹⁵⁹. Două din cele mai controversate probleme ale timpurilor noastre sunt dezvoltarea durabilă și copiii din mediile sărace. [3] [32] Dacă prin analiza centrului prezentat anterior a fost subliniată importanța culorilor, materialelor și a elementelor de design în

¹⁵⁷ Informații obținute de la domnișoarei arhitect Amalia Boeriu.

¹⁵⁸ Imaginile ne-au fost puse la dispoziție prin amabilitatea domnișoarei arhitect Amalia Boeriu

¹⁵⁹ Green design.

procesul de rehabilitare a tinerilor care suferă de adicții, acest centru dorește să apeleze la beneficiile terapiei prin horticultură, beneficii dovedite medical și prin numeroase studii și fiind utilizată în special în tratarea adicțiilor la droguri și alcool. [76] Majoritatea copiilor care locuiesc sau au petrecut o perioadă în stradă suferă de acest tip de adicții, dar fiind minori este ilegală folosirea lor la munci agricole. Pentru a putea folosi efectele terapeutice ale horticulturii fără a încălca drepturile copilului, acest centru propune utilizarea fațadelor verzi pe post de grădini verticale. Astfel fiecare copil va avea propria sa grădină verticală pe care o va avea în grijă, bucurându-se de efectele roadelor sale. [34]

Prin proiectarea unei fațade verzi se ajută la obținerea eficienței energetice a clădirii. Cercetările conduse de David Tilley, doctorand la Univesitatea Maryland din Statele Unite ale Americii, au demonstrat că pe parcursul lunilor călduroase de vară, existența unei fațade verzi poate îmbunătăți coeficienții termici ai clădirii, reducând substanțial necesarul de energie folosit pentru ventilare și răcire. [117]

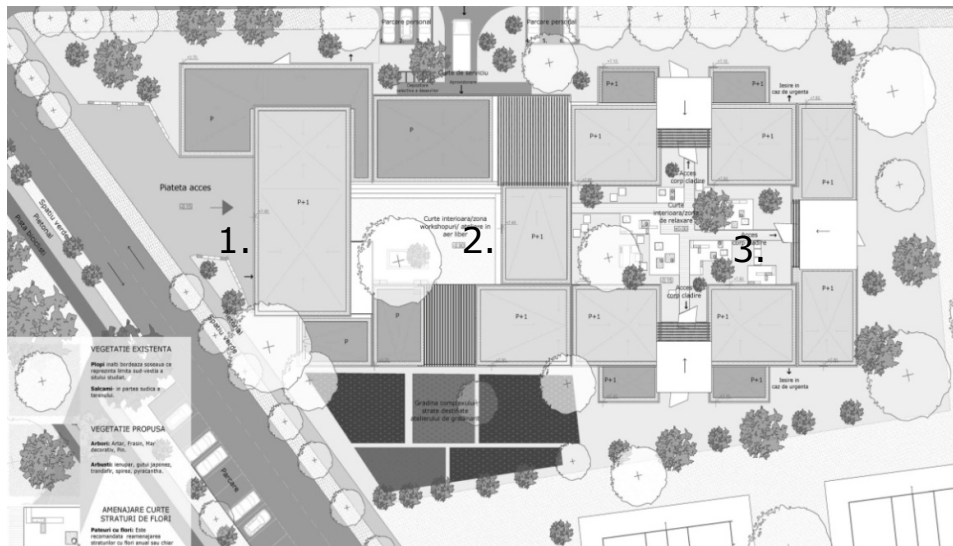

Fig 6.4.3 a. Centrul de rehabilitare și reintegrare socială a copiilor în situații de risc, Lugoj, județul Timiș 1- zona publică (piațeta) 2- zona semi-privată (unde se desfășoară workshopuri) 3- zona privată (zona cu dormitoare)

Din punct de vedere funcțional centrul propus este împărțit în trei zone funcționale distincte cu grade de intimitate diferite. Una dintre problemele semnalate în studiile prezentate anterior asupra gradului de rehabilitare a copiilor care au locuit în stradă este incapacitatea lor de a se adapta unui mediu total diferit față de cel cu care au fost obișnuiți. Luând în calcul acest lucru, zonificarea centrului prin intermediul a trei curți cu trei grade de intimitate diferite urmărește facilitarea adaptării lor la noile condiții. Prima zonă, având aspectul unei piațete și deschizându-se spre spațiul urban, are rolul de a le oferi posibilitatea de a păstra contactul cu modul de viață libertin pe care l-au avut anterior. Totodată aici pot fi desfășurate diverse activități menite să ajute la reintegrarea lor în societate și în contextul urban fără a le îngrădi libertatea. Cea de a doua zonă a centrului este destinată workshopurilor și organizării de diverse activități în care copiii centrului

pot primi oaspeți și își pot exersa calitatea de gazdă. Ultima unitate funcțională conține zona de dormit, având cel mai mare grad de intimitate și unde copiii pot exersa sentimentul de proprietate și responsabilitate. Separarea față de mediul exterior și între unitățile funcționale este realizată mai mult figurativ, prin schimbarea cotei terenului, materialității sau texturii, din dorința de a se evita transmiterea sentimentului de îngrădire. Cele trei curți interioare în jurul cărora sunt organizate cele trei zone funcționale sunt reprezentate în figura 6.4.3.a.

Camerele de dormit ale copiilor sunt dispuse în jurul unei curți interioare. Fațada exterioară a fiecărei camere este compusă dintr-o grădină verticală aflată în grija copiilor din respectiva cameră. Prin intermediul fațadelor verzi, copiii beneficiază de efectele terapeutice ale horticulturii și învață sentimentul de proprietate și responsabilitate. Modul în care ei își manifestă grija față de plante va fi sesizat și de ei din interior cât și din exteriorul clădirii, lipsa lor de grijă afectând întreaga fațadă. Această metodă reprezintă un mijloc de a-i responsabiliza cu minimum de resurse, fără a le încălca drepturile și obținând eficientizarea energetică a clădirii.

Fig 6.4.3. b. . Centrul de rehabilitare și reintegrare socială a copiilor în situații de risc, Lugoj, județul Timiș, vedere axonometrică și dinspre curtea interioară a zonei private.

Plantele selectate pentru fațadele verzi ale centrului propus sunt plante locale, fiind ușor de adaptat la condițiile de mediu de la noi din țară. Selecția plantelor pentru realizarea grădinilor verticale este foarte importantă, fiind critică în succesul sistemului de fațade verzi implementat. (Fig. 6.4.3.c.)

Fațadele verzi sunt utilizate pentru reducerea consumului de energie și totodată și ca un mijloc terapeutic de vindecare pentru persoanele care suferă de adicții. Aplicând cele două efecte benefice ale grădinilor verticale în proiectele arhitecturale dedicate copiilor care au locuit pe stradă și care pe lângă problemele de adicții au și alte probleme de ordin psihologic, aceștia vor ajunge să experimenteze într-un singur centru sentimentul de a fi utili, își vor dezvolta respectul față de natură și sentimentul de proprietate. [64]

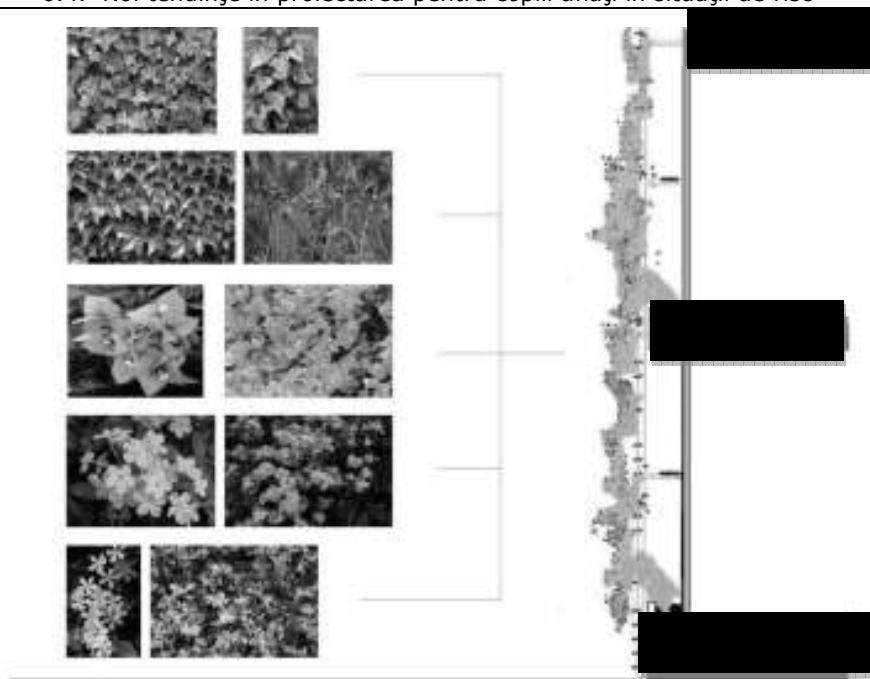

Fig 6.4.3. c. Secțiune verticală prin zona rezidențială cu detalierea grădinilor verticale.

6.4.4. Studiu de caz 3- Centru de zi pentru copiii aflați în situații de risc din municipiul Lugoj, județul Timiș

Având la bază principiile arhitecturale ale centrului prezentat mai sus în orașul Lugoj, județul Timiș, a fost proiectat un centru pentru copiii în situații de risc de către firma S.C. Rheinbrucke S.R.L, în cadrul căreia îmi efectuam stagiul.

Odată cu intrarea în vigoare a Legii 272/2004, obligația înființării de servicii pentru prevenirea separării copilului de familie a fost transferată către autoritățile publice de la nivelul municipiilor, orașelor și comunelor. Conform justificării elaborate de Consiliul Local Municipal Lugoj, Direcția de Asistență Socială Comunitară, Serviciul Autoritate Tutelară, în municipiul Lugoj există un număr semnificativ de familii aflate în dificultate care au în întreținere unul sau mai mulți copii. Problemele sociale și economice ale familiei se reflectă asupra dezvoltării copilului, în special afectând performanțele școlare ale acestora și ducând pe termen mediu la abandonul școlar sau chiar la separarea de familie.

În subordinea DASC¹⁶⁰ Lugoj nu există un centru de zi pentru copii aflați în situații de risc, de multe ori fiind necesară recurgerea la alte măsuri din lipsă de locuri în serviciile existente. Primăria are încheiat un parteneriat cu Centrul Educativ Socio-Sanitar Sf. Ioana Antida, dar acest centru oferă asistență doar copiilor care domiciliază în cartierul Mondialul Bocșei.

¹⁶⁰ Direcția de Asistență Socială Comunitară.

Lipsa unor centre de zi speciale pentru copiii aflați în situații de risc a dus la necesitatea creării unui astfel de centru de zi care să vină în ajutorul lor. Un argument important pentru necesitatea înființării acestui nou tip de centru social este numărul în continuă creștere a copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate. În evidența Serviciului de Autoritate Tutelară Lugoj se găsesc peste 250 de copii în situații de risc a căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate și situația lor este permanent monitorizată. Sărăcia și migrația sunt principalii factori care duc la destrămarea familiilor și la apariția de noi copii ai străzii. Majoritatea copiilor sunt lăsați în grija bunicilor, a rudelor apropiate sau chiar a vecinilor, lipsa de afecțiune și perioade lungi de timp petrecute departe de părinți le afectează performanțele școlare și dezvoltarea personalității. Astfel a apărut necesitatea proiectării unui centru de zi pentru copiii aflați în situații de risc social, care să ofere asistență și servicii specializate în scopul prevenirii separării copilului de familia sa.¹⁶¹

Ca și argumente pentru necesitatea creării unor astfel de centre în majoritatea orașelor țării putem enunța, pe lângă cele oferite de DASC Lugoj, următoarele:

- Numărul impresionant și alarmant de familii sărace care nu le pot oferi copiilor săi un mediu propice de dezvoltare. Conform studiului UNICEF din Mai 2012, "Measuring child poverty", un procent mai mare de 25.5% din copiii români locuiesc în sărăcie. Acest procent este cel mai mare procent înregistrat dintre cele 35 de țări membre ale Uniunii Europe și a organizației de Cooperare și Dezvoltare Economică¹⁶² ce au luat parte la studiu. [98]
- Procentul în continuă creștere a abandonurilor școlare. În România, în 2011, erau înregistrați 400 172 de copii cu vârste cuprinse între 3 și 17 ani care nu participau la nicio formă de învățământ¹⁶³.
- Numărul redus de centre de zi dedicate copiilor cu situații sociale dificile, precum și numărul în continuă creștere a copiilor cu părinți plecați la muncă în străinătate¹⁶⁴.

Principalele obiective ale centrului propus în municipiul Lugoj sunt de a crea un mediu educațional și recreațional propice pentru dezvoltarea a mai bine de 100 de copii din familii cu probleme sociale pe parcursul unei perioade de trei ani.

Schema funcțională a noului centru a suferit modificări constante, datorate în mare parte lipsei unui precedent sau a unor normative arhitecturale dedicate proiectării unor astfel de centre. Echipa de arhitecți care s-a ocupat de proiectarea centrului a colaborat pe parcursul perioadei de proiectare cu mai mulți sociologi și psihologi, cu scopul de a crea un mediu construit care să stimuleze procesul educațional și dezvoltarea capacităților copiilor la maximum de potențial.

¹⁶¹ Conform Consiliului Local Municipal Lugoj, Direcția de Asistență Socială Comunitară, Serviciul Autoritate Tutelară, prin Justificarea necesității creării Centrului pentru copiii aflați în situații de risc din Lugoj, 2010.

¹⁶² The Organization for Economic Co-operation and Development

¹⁶³ Conform datelor de la Institutul Național de Statistică- National Institute of Statistics (INSSE), (2011), Sursă online: <https://statistici.insse.ro/shop/> Consultată în martie 2013.

¹⁶⁴ Datele statistice privitoare la numărul de copii cu părinți plecați în străinătate sunt prezentate în primul capitol al prezentei teze.

Fig 6.4.4. a. Prima schemă funcțională propusă; b. Cea de a doua schema funcțională luată în calcul. [62]

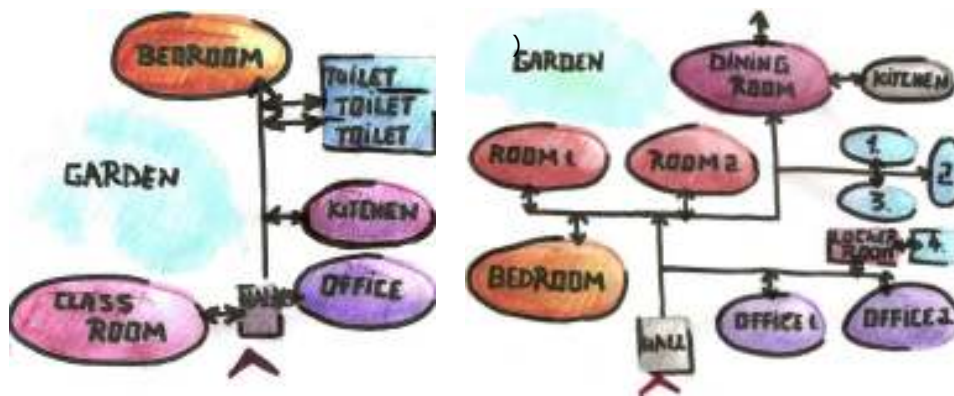

Fig 6.4.4. c. Cea de a treia schema funcțională propusă; d. Soluția finală implementată.¹⁶⁵ [62]

Au fost elaborate mai multe variante, pornind de la patru scheme funcționale distincte prezentate mai sus. (Fig. 6.4.4. a), b), c) și d)). Modificările au fost realizate în urma discuțiilor cu reprezentanții primăriei și ca și o consecință a analizei nevoilor beneficiarilor centrului, copiii.

Centrul fiind dedicat copiilor cu vârste cuprinse între 3 și 11 ani, a fost necesară organizarea sa din perspectiva diferențierii lor pe categorii de vârste, în funcție de activitățile destinate fiecărei grupe în parte. Prima grupă fiind cea a copiilor cu vârste cuprinse între 3 și 7 ani, iar cea de a doua copiilor cu vârste cuprinse între 7 și 11 ani.

Prima variantă, propusă din punct de vedere funcțional (Fig. 6.4.4. a.), conținea o sală multifuncțională destinată atât activităților educaționale cât și a celor recreative, un cabinet psihologic, un birou administrativ, un dormitor pentru copii de

¹⁶⁵ Schițe funcționale realizate în perioada procesului de proiectare. [62]

vârste mai mici având o capacitate de 7 paturi, pentru a le putea asigura somnul de prânz, precum și toalete și vestiare pentru copii. Luând în considerare aspectele prezentate în subcapitolele anterioare, și anume importanța vegetației și a arhitecturii ecologice în procesul educațional și de reabilitare al copiilor, toate funcțiunile centrului au fost organizate în jurul unei grădini, oferindu-i astfel importanța dovedită. [76] [64]

Cea de a doua schemă funcțională propusă, prezentată în Fig. 6.4.4.b., nu aduce modificări semnificative soluției, fiind adăugate doar vestiare și toalete pentru personal și se propune o singură încăpere pentru biroul administrativ și cabinetul psihologic.

În urma discuțiilor cu reprezentanții proiectului și în urma analizei obiectivelor centrului a rezultat necesitatea adăugării încă a unei funcțiuni: bucătăria. Mulți dintre copii vor petrece întreaga zi la centru, astfel încât este importantă existența unei săli de mese cu o bucătărie aferentă. Cea de a treia schemă funcțională discutată, prezentată în Fig 6.4.4.c., aduce încă o modificare și anume reducerea capacității dormitorului la 4 paturi, fiind un centru de zi și dormitorul fiind doar pentru situații excepționale.

Fig 6.4.4. e. Planul centrului propus și imagini 3D ale volumetriei.¹⁶⁶

Ultima variantă funcțională care s-a concretizat în soluția finală, fiind în prezent în construcție, a adus modificări din punct de vedere al funcționării centrului. (Fig 6.4.4.d.) Luând în calcul împărțirea în două grupe de vârstă a copiilor centrului, a rezultat necesitatea creării a două spații multifuncționale. Totodată, factorul psihologic are un rol semnificativ și determinant în dezvoltarea copilului,

¹⁶⁶ Reprezintă variantă finală a proiectului depusă pentru obținerea Autorizației de Construcție. Planul și imaginile au fost puse la dispoziție de către firma S.C. Rheinbrucke S.R.L, proiectantul general al proiectului.

fapt demonstrat și în capitolele anterioare, rezultând necesitatea creării a două spații distincte: unul pentru cabinetul psihologic iar altul pentru administrație.

Soluția finală a încercat să înglobeze toate funcțiunile necesare identificate pentru o bună funcționare a sa și s-a încercat crearea unui spațiu modern, dinamic și atractiv. (Figura 6.4.4.e.)

În prezent, centrul este în construcție (Fig.6.4.4.f.), având ca și termen de finalizare finele anului 2015. Eficiența sa din punct de vedere funcțional, coerența sa din punct de vedere artistic vor putea fi demonstrate în urma funcționării sale și a efectelor pe care le va avea asupra copiilor pe care îi va găzdui.

Fig 6.4.4. f. Șantierul Centrului pentru copii în situații de risc din Lugoj în martie 2015¹⁶⁷

6.5. Concluzii

Acest capitol prezintă situația centrelor pentru copii din perspectiva arhitecturală, fie că vorbim de: funcțiune, formă sau culoare; din trecut, prezent și viitor. Dacă analizăm aceste centre prezentate din prisma cercetărilor, studiilor și concluziilor enunțate în capitolele anterioare, vom identifica elemente pozitive și negative la toate. Interesant este că centrele care iau în considerare prioritar factorii arhitecturali, psihologici, neuronali, sociali, ecologici sunt doar proiecte de planșetă, proiectele reale care răspund nevoilor copiilor de azi, odată cu intervenția factorilor economici, politici, contextuali, ajung să răspundă într-o mai mică măsură principiilor enunțate anterior.

După cum s-a văzut în cazul proiectării "Centrului pentru Copii Aflați în Situații de Risc" din Lugoj, deși cercetarea în acest domeniu era într-un stadiu avansat, au fost întâmpinate numeroase obstacole chiar de la prima etapă, cea a definirii funcțiunilor necesare. Cauza tuturor acestor obstacole fiind lipsa unor normative adaptate schimbărilor, din ultimii ani, din sistemul social dedicat copiilor.

¹⁶⁷ Poze realizate de către dr. Ing. Vlad Gabriel Gurza în martie 2015.

Trecând la nivelul amenajărilor spațiilor, a fost demonstrată anterior importanța culorilor, formelor, luminii în procesul de recuperare al acestor copii, cu atât mai mult când vorbim de copii care au petrecut o perioadă de timp în stradă. Totodată prin studiile și testele psihologice prezentate în capitolul anterior¹⁶⁸ a fost argumentată importanța tratării diferențiate a categoriei de "copii ai străzii", și chiar al fiecărui copil în parte. Experiențele anterioare ale fiecărui copil care a petrecut o perioadă de timp în stradă, fiind determinate în procesul de proiectare și eficiența sa în reabilitarea și reintegrarea acestora. Luând toate acestea în calcul, problema proiectării unui centru dedicat "copiilor străzii"¹⁶⁹ devine aparent imposibil de rezolvat prin crearea unui ghid sau normativ arhitectural general valabil.

În capitolul următor vom încerca enunțarea unei strategii și definirea unui algoritm care să permită proiectarea diferențiată pentru fiecare copil în parte în funcție de experiențele, traumele, preferințele și nevoile sale, totodată putând fi folosit ca și o regulă generală în proiectarea pentru categoria "copiilor străzii".

¹⁶⁸ În Capitolul 5: "STUDIUL 2- COPIII INSTITUȚIONALIZAȚII LA REVOLUȚIE- ADULȚII DE AZI" al prezentei teze

¹⁶⁹ Street children.

7.CONTRIBUȚII PERSONALE - STRATEGII ARHITECTURALE PROPUSE

"Copiii sunt mesajul viu pe care îl trimitem unor timpuri pe care nu le vom vedea."

Neil Postman

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Justificarea necesității unei soluții interdisciplinare.**
- **Definirea strategiei principale în trei pași esențiali: Prevenire, Reabilitare și Reintegrare.**
- **Elaborarea strategiei pornind de la nivel macro/urban până la cel micro, al designului personalizat.**
- **Prezentarea aplicabilității algoritmilor genetici în arhitectură.**
- **Definirea modului de operare al algoritmilor genetici cu factorii determinanți în procesul de proiectare pentru "copiii străzii"**
- **Argumentarea necesității creării unei arhitecturi modulare, flexibile și adaptabile relației generate cu ajutorul algoritmilor genetici.**

170

7.1. O viziune globală interdisciplinară

Într-o lume a vitezei, a tehnologiei și a transformărilor perpetue este necesară crearea unei viziuni bazate pe strategii adaptabile și interconectate la nivel global și nu numai, deservite de o proiectare arhitecturală bazată pe interdisciplinaritate, flexibilitate și tehnologie.

Progrese notabile au fost realizate, în ultimii 25 de ani, în sistemul social dedicat copiilor, reușind să se remedieze situația dezastruoasă identificată imediat după revoluție și să ne aliniem standardelor Uniunii Europene. Din păcate problema

¹⁷⁰ „Children are the living messages we send to a time we will not see” Neil Postman-un renumit scriitor American.

copiilor în situații de risc este departe de a fi considerată rezolvată, și probabil în ciuda eforturilor depuse de orice departament, cât timp vom vorbi de sărăcie vom avea și copii în situații de risc, precum și copii ai străzii.

Categoriile copiilor în situații de risc își schimbă gravitatea în timp, dacă în 1989 problema copiilor instituționalizați avea prioritate maximă, momentan ne confruntăm cu noi categorii de copii cu probleme având un factor mare de risc de a deveni copii ai străzii, precum sunt copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate sau copiii din cartierele sărace. Astfel în vederea găsirii unei soluții viabile și pe termen lung pentru problema copiilor care își petrec o mare parte din timp în stradă¹⁷¹, este necesară o strategie structurată în trei pași:

Fig 7.1. Aplicabilitatea strategiei propuse din prisma celor trei etape în momentul actual și programele noi propuse.

- **PASUL 1: PREVENIRE-** Acest pas are în vizor toate categoriile de copii aflați în situații de risc care dezvoltă un potențial pentru a ajunge în stradă, și urmărește monitorizarea lor și crearea de centre speciale care să vină în întâmpinarea nevoilor lor.¹⁷²
- **PASUL 2: REABILITARE-** În această etapă se urmărește captarea și integrarea copiilor care locuiesc pe stradă în centre speciale în vederea reabilitării lor din punct de vedere: psihologic, social, medical, al adicțiilor, etc.¹⁷³
- **PASUL 3: INTEGRARE-** Reprezintă ultimul pas, care vizează copiii care au petrecut o perioadă foarte scurtă de timp pe stradă, sau copiii care au reușit să

¹⁷¹ "Copiii străzii"- Street children.

¹⁷² Un exemplu, de astfel de centru, poate fi considerat **Centrul pentru copiii aflați în situații de risc din Lugoj**, aflat momentan în construcție, proiect realizat de S.C. Rheinbruche S.R.L.

¹⁷³ Exemple de astfel de centre sunt cele două studii de caz prezentate în capitolul anterior-Capitolul 6: 1) Centrul pentru reabilitarea și reintegrare a copiilor străzii, Lugoj, realizat de Povian Cristina pentru lucrarea de diploma sesiune iunie 2011; și 2) Centrul Teen Challenge de dezintoxicare și reabilitare a adolescenților, Dumbrăvița, realizat de stud. Arh. Amalia Boeriu pentru lucrarea de diploma sesiunea iunie 2012.

se reabiliteze și să manifeste reziliență în urma îndeplinirii pasului doi al procesului. Se urmărește integrarea lor în centrele existente, precum este "Casa Haiducilor" din Husasău de Tinca, jud. Bihor sau Satul de copii al Fundației Rudolf Walter, din Timișoara¹⁷⁴, etc.

Când vorbim de reabilitare și reziliență în cazul acestei categorii de copii în situații de risc¹⁷⁵, deschidem larg câmpul de interes și asupra altor domenii precum educație, psihologie, neurologie, arhitectură, etc. Toate aceste domenii au un rol în acest proces și în parcurgerea acestor 3 pași, cu atât mai mult când sunt luate în discuție reformele sociale care afectează copiii. Este necesară elaborarea unei strategii care să interconecteze sistemul social cu cel educațional, economic, politic, urbanistic și arhitectural, tocmai pentru a reduce situațiile în care anumite categorii de copii rămân cu urme aproape irecuperabile, precum este cazul copiilor străzii.

Prin studiile prezentate în capitolele anterioare, această cercetare a încercat trecerea de la simpla cooperare multidisciplinară la practicarea interdisciplinarității. După cum spunea prof. dr. Ion Drăgan este necesară "Acceptarea și utilizarea unei paradigme comune ca bază pentru o cooperare ""organică"" între cercetători din diverse discipline (ale naturii și sociale) apelul la abordări conceptuale și metodologice transdisciplinare, la limbaje științifice care tind să devină universale(...) constituie, indiscutabil, demersuri fructuoase, expresii ale formelor superioare de interdisciplinaritate denumite generic prin termenul de transdisciplinaritate." [22]

Studiile de caz anterioare și relaționarea lor cu procesul de dezvoltare al sistemului social dedicat copiilor, arată clar necesitatea unei mai bune corelări cu celelalte domenii și necesitatea nu doar a unei analize interdisciplinare ci și a elaborării unor soluții transdisciplinare mai avansate care să conecteze domenii diverse în vederea îmbunătățirii procentului de reabilitare a celei mai vitregite categorii de copii în situații de risc: copiii străzii. Astfel acest capitol urmărește prezentarea principalei strategii interdisciplinare rezultate în urma acestei cercetări. Se pornește abordarea strategiei în trei pași trecând prin trei nivele: de la nivelul macro-urban și mergând până la cel micro- al designului personalizat.

Cele trei nivele de aplicabilitate ale strategiei în trei pași (**PREVENIRE, REABILITARE ȘI REINTEGRARE**), prezentate în subcapitolele următoare sunt:

- **Nivelul macro-urban**- Vizând mediul urban și necesitatea adoptării unor noi strategii pentru mutarea centrului de interes și captarea de investitori în cartierele sărace ale marilor orașe, în vederea îmbunătățirii condițiilor de viață ale copiilor din aceste cartiere și pentru a preveni transformarea lor în "copii ai străzii".
- **Nivelul arhitectural**- Este necesară crearea de centre speciale dedicate reabilitării copiilor care au petrecut o perioadă de timp în stradă, centre care să fie proiectate în concordanță cu nevoile, traumele și percepția acestora. O justificare a gradului foarte redus de reabilitare a "copiilor străzii" poate fi chiar lipsa unor astfel de centre, fiind aproape imposibilă reabilitarea lor în centrele obișnuite, percepția acestor copii asupra mediului construit, a cromaticii, a regulilor și a exigențelor societății, și chiar asupra vieții fiind distorsionată și complet diferită față de a celorlalte categorii de copii în situații de risc sau a copiilor din familii obișnuite.

¹⁷⁴ Centru prezentat și studiat în Subcapitolul 6.3.2 al prezentei teze.

¹⁷⁵ "Copiii străzii"

- **Nivelul micro: designul personalizat**-Adaptarea spațiului privat dedicat fiecărui copil, printr-un design flexibil și personalizat, și în funcție de nevoile rezultate în urma evaluării psihologice a copilului. Acest design putând fi transformat odată cu evoluția psihologică a copilului, modificându-se odată cu el. Echilibrul optim între toți factorii arhitecturali care pot influența spațiul respectiv putând fi determinat cu ajutorul algoritmilor genetici, interconectând astfel proiectarea cu tehnologia avansată de astăzi.

7.2. Nivelul macro- Strategii urbanistice pentru copiii aflați în situații de risc

În cartierele sărace, periferice marilor orașe ale țării, găsim cei mai mulți copii în situații de risc, fiind copiii care deși au familii și un loc unde să se întoarcă seara, își petrec majoritatea timpului în stradă, fie pentru a se juca, fie pentru a munci, trimiși de părinții lor. Sărăcia și condițiile de viață ale acestor copii reprezintă principalul motiv pentru care foarte mulți dintre aceștia ajung "copii ai străzii". Astfel pentru a preveni acest lucru și pentru a stopa dezvoltarea acestui fenomen este nevoie să oferim o alternativă la viața în stradă cu care sunt obișnuiți acești copii, prin dezvoltarea cartierelor sărace și crearea de centre dedicate lor.

În aproape toate orașele din România, facilitățile dedicate copiilor obișnuiți sunt organizate în zona centrală, din dorința de a fi cât mai eficiente și accesibile pe cât este posibil. Luând ca și exemplu orașul Timișoara, majoritatea programelor dedicate copilului: Palatul copiilor, Școala de arte populare, Parcul copiilor, zona de joacă de la principalul centru comercial, toate sunt situate în partea centrală a orașului.

Ca să reușim dezvoltarea cartierelor sărace de la periferia orașelor, este necesară crearea de strategii urbanistice care să atragă oamenii înstăriți și investitorii. Dacă copiii din cartierele sărace nu pot ajunge la centrele și parcurile destinate lor, din zona centrală, putem aduce ceilalți copii la ei, prin crearea de centre mari, cu activități educaționale și recreative în cartierele sub-dezvoltate ale orașelor. Prin propunerea de centre pentru copii și tineri în aceste zone sub-dezvoltate, dăm o șansă copiilor din aceste cartiere și totodată oferim mai mult spațiu pentru joacă celorlalți copii, realizând astfel interacțiunea între diverse categorii sociale și permițând să se dezvolte durabil aceste cartiere. Este foarte populară strategia de a reduce excluziunea socială și rasismul pornind de la cel mai tânăr segment al populației și anume copiii.

Problema sărăciei urbane este o problemă globală, a cărei soluție se găsește într-o strategie bazată pe: analize economice, situația politică, realitatea urbanistică și arhitecturală. Abordând problema sărăciei și a dezvoltării durabile în spațiul urban, realizăm interconectivitatea cu celelate spații. Spațiul urban este un magnet pentru populația săracă din mediul rural care caută un trai mai bun, la fel cum populația săracă din țările subdezvoltate migrează spre țările mai dezvoltate, cu un potențial mai mare economic și cu un grad mai ridicat al calității vieții. Pentru a putea rezolva problema de la nivel macro, trebuie rezolvată cea de la nivelul micro, astfel pentru a rupe acest cerc vicios, familiile sărace care perpetuează sărăcia și lipsa de educație generațiilor viitoare, trebuie acționat la nivelul care mai poate fi schimbat și format-copiii.

Tratând problema cartierelor periferice ale marilor orașe din punct de vedere al sărăciei, al dezvoltării durabile și al copiilor din aceste zone, o strategie general valabilă poate fi transformarea lor în noi puncte de interes pentru restul copiilor din oraș și implicit a familiilor lor. Prin crearea de centre pentru copii în aceste cartiere sărace, oferim o șansă acestor zone spre o dezvoltare durabilă și implicit șansa la un viitor mai bun pentru copiii lor. Din perspectiva copiilor aflați în situații de risc, consider necesară crearea de spații care să aibă grijă de respectarea drepturilor lor și să ofere toate facilitățile necesare pentru a le permite și acestor copii atingerea potențialului lor maxim de dezvoltare și să prevină transformarea lor în "copii ai străzii".

7.3. Concept- un centru pentru fiecare copil în parte

Categoriile copiilor în situații de risc își schimbă gravitatea în timp, dacă în 1989 problema copiilor din centrele de plasament avea prioritate maximă, momentan ne confruntăm cu noi categorii de copii cu probleme având un factor mare de risc de a deveni copii ai străzii, precum copiii cu părinții plecați la muncă în străinătate sau copiii din cartierele sărace.

Fiecare proiect de arhitectură este diferit și unic, fiind proiectat în funcție de nevoile, așteptările și dorințele beneficiarilor săi. În cazul proiectelor dedicate unor beneficiari care nu pot participa activ la proiectarea centrelor, există normative special create, precum există numeroase normative, standarde și reguli privitoare la modul în care este bine să proiectăm pentru copii (Anexa 7 și Anexa 15). La finalizarea studiilor universitare, având ca și temă pentru lucrarea de diplomă realizarea unui "Centru pentru copiii străzii", am căutat standardele, regulile și normativele existente privitoare la proiectarea pentru acest tip de proiect. Singurul material găsit a fost un ghid elaborat de către arhitecta Barbara Brink în colaborare cu UNESCO- Architecture for Education, care cuprindea linii directoare privitoare la proiectarea centrelor dedicate copiilor străzii. [8]

Deși situația copiilor care locuiesc în stradă este o problemă reală și de importanță globală, având gradul de recuperare foarte scăzut peste tot în lume, nu există normative sau standarde speciale pentru proiectarea centrelor dedicate reabilitării lor. Analizând situația copiilor străzii și a adulților care locuiesc pe stradă, poate fi găsit un număr redus de centre dedicate asigurării nevoilor primare precum: cantine sociale, centre de zi, centre de noapte; dar nu avem centre specializate pe recuperarea și reintegrarea lor socială. Din punctul meu de vedere în actualul sistem social, copiii străzii sunt tratați din două perspective:

- Din punct de vedere legal acești copii nu ar trebui să existe, orice copil găsit pe stradă ar trebui preluat de sistem, și fie reintegrat în familia sa, fie optat pentru una din posibilitățile oferite de sistemul social: asistenți maternali, centre de zi sau centre de tip familial.

- Copiii care în ciuda încercărilor reprezentanților sistemului de a-i reabilita și reintegra, aleg să locuiască în stradă, sunt considerați cauze pierdute.

Chiar dacă în timp, eficientizarea sistemului social își dorește să nu mai existe copii care locuiesc în stradă, deși analizând fenomenul din punct de vedere

istoric această ipoteză pare cel puțin utopică¹⁷⁶, mereu vor apărea categorii de copii în situații de risc noi, în funcție de problemele politice, economice, sociale și psihologice cu care lumea se va confrunta.

Astfel ca și o concluzie la studiile efectuate în capitolele precedente, deși un normativ arhitectural este foarte greu de realizat, care să aducă și o îmbunătățire notabilă în proiectarea pentru copiii străzii și pentru orice categorie de copii în situații de risc, se poate enunța o nouă strategie de abordare a acestei probleme.

Centrul de dezvoltare al copilului de la Universitatea Harvard¹⁷⁷ aduce argumente pentru importanța experiențelor din copilărie în dezvoltarea creierului. Adveristățile din copilărie creatoare de stres încă de la o vârstă fragedă pot afecta dezvoltarea normală a creierului, a sistemului cardiac, a sistemului imunitar, al sistemului metabolic și chiar pot altera modul de exprimare al genelor și dezvoltarea pe termen lung. [12] Astfel chiar și cele mai îndepărtate experiențe ale copilăriei noastre pot avea efecte negative nu numai asupra dezvoltării noastre psihologice, cât și asupra celei fizice și mentale. [15] [13] [14] [11]

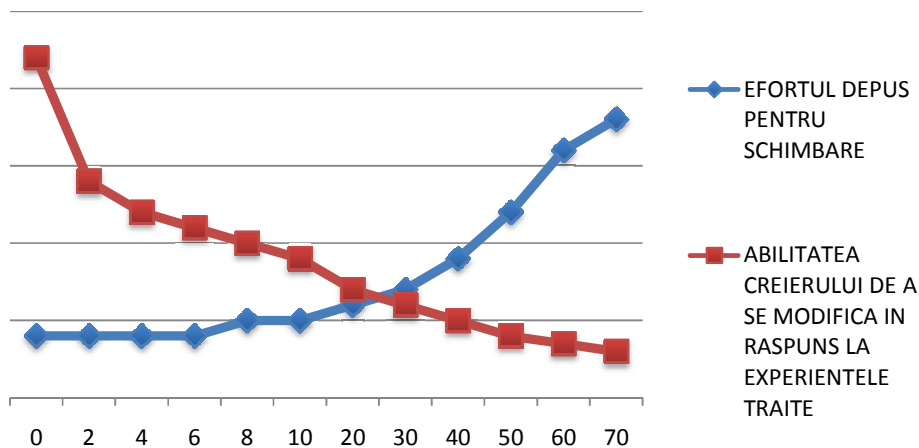

Fig. 2.1.a. Abilitatea de a modifica structura creierului și a comportamentului uman scade cu înaintarea în vârstă (Grafic realizat în concordanță cu datele de la Centrul de dezvoltare al copilului de la Universitatea Harvard) [10]

Pentru că nu vorbim de spitale, instituții publice sau private, vorbim de arhitectura dedicată copiilor, care sunt foarte receptivi din punct de vedere al dezvoltării fizice și neuronale la mediul înconjurător și au o abilitate impresionantă de a-și modifica structura neuronală ca și răspuns la experiențele trăite [10], nu putem proiecta centre pentru ei ținând cont de un normativ general valabil. Avem nevoie de un spațiu proiectat pentru fiecare copil în parte, adaptat la nevoile și percepțiile sale, mai ales când vorbim de copii cu traume și care au trecut prin

¹⁷⁶ Evoluția în timp a copiilor în situații de risc și a copiilor străzii a fost prezentată în capitolul 4 al tezei, date despre primii copii ai străzii fiind înregistrate încă din antichitate.

¹⁷⁷ Center on the Developing Child- Harvard University

experiențe pe care nici măcar nu ni le putem imagina, cum este cazul copiilor străzii¹⁷⁸.

Chiar dacă acest lucru pare imposibil, sau o soluție mult prea costisitoare și greu de implementat încât să poată fi realizată, proiectarea și designul personalizat pentru fiecare copil în parte, ținând cont de experiențele, traumele și problemele sale, pare a fi singura soluție pentru a-i recupera pe copiii care au petrecut o perioadă de timp în stradă. Astfel este necesară crearea de centre speciale destinate reabilitării lor, care să aibă o arhitectură flexibilă, modulară și adaptabilă.

7.3.1. Centre destinate reabilitării și reintegrării sociale a copiilor străzii

Problema prevenirii, creării de noi centre și recuperarea acestor copii cade în grija consiliilor locale sau județene. România și reprezentanții săi au obligația conform Convenției Națiunilor Unite pentru drepturile copilului, să ofere și să susțină fiecare copil pentru a-și atinge maximul de potențial, de a avea acces la educație și un mediu sănătos. Astfel este importantă crearea de centre speciale nu numai pentru a le asigura nevoile primare, este necesară proiectarea și construirea de centre speciale destinate reabilitării lor și reintegrării în sistem, prin tratarea tuturor problemelor cu care aceștia se confruntă: malnutriție, abuzuri, adicții, etc.

Mulți dintre "copiii străzii" au dormit pe stradă, în guri de canal insalubre, mașini abandonate, în pubela de gunoi a unei case de scară, au fost abuzați, violați, au consumat droguri, alcool și alte substanțe, percepția lor asupra sentimentului de siguranță, asupra societății, a igienei, etc. fiind complet diferită față de a celorlalți copii de vârsta lor. Toate aceste experiențe trăite, și percepția lor asupra vieții le îngreunează adaptarea și integrarea în centrele deja existente, dedicate copiilor abandonați sau cu probleme sociale. Pentru a le oferi o șansă de a se reabilita, este necesară proiectarea centrelor dedicate lor ținând cont de diferențele acestea de percepție și adaptarea centrului la modul lor de viață, pentru ca transformarea să fie treptată, fără a-i cere să intre într-o lume complet nouă, diferită în care ei se simt constrânși și nici măcar în siguranță.

Ținând cont de toate elementele enunțate mai sus, se poate contura "teoria celor trei grade de intimitate". Pentru a facilita adaptarea unui copil al străzii într-un mediu nou, cu reguli noi, este important ca el să se simtă acasă. Este foarte dificil să imprimi în conștiința unui copil care toată viața lui a știut că strada este casa și familia lui, noțiunile elementare ale unei locuințe. Din această cauză consider necesară adaptarea noțiunii noastre de casă în conformitate cu modul lui de a percepe lucrurile, astfel propun realizarea a trei zone distincte în orice centru de reabilitare nou propus, cu granițe materializate doar senzorial nu și fizic (prin înălțarea anumitor zone, diferențe de materialitate sau textură). [66]

Prima zonă fiind *zona publică*- având rolul de a-l face pe copil să se simtă ca și în stradă, în această zonă se pot realiza diferite evenimente publice (expoziții, spectacole, etc.) și se poate materializa printr-o piațetă în fața clădirii propuse. Totodată poate conține un magazin sau spații amenajate pentru vânzarea a diverse obiecte realizate de copii, cu scopul de a-i face să se simtă utili și totodată putând să își petreacă viața în stradă dar într-un mod diferit de cum erau obișnuiți anterior.

¹⁷⁸ Street children.

Cea de a doua zonă este cea *semi-privată*- aici copiii vor putea primi oaspeți, familia, și se pot realiza ateliere de creație cu persoane din exterior. Prin intermediul acestei zone copiii vor putea experimenta sentimentul de gazdă, având și diverse activități terapeutice.

Ultima zonă este cea *privată*, având cel mai mare grad de intimitate și reprezintă zona de locuit- copiii familiarizându-se astfel cu sentimentul de proprietate. O atenție deosebită vom acorda, în subcapitolele care urmează, acestei zone, fiind propusă o proiectare modulară și flexibilă, adaptabilă nevoilor și evaluării psihologice a fiecărui copil în parte, reușind astfel să răspundem nevoilor lor și transformărilor prin care vor trece.

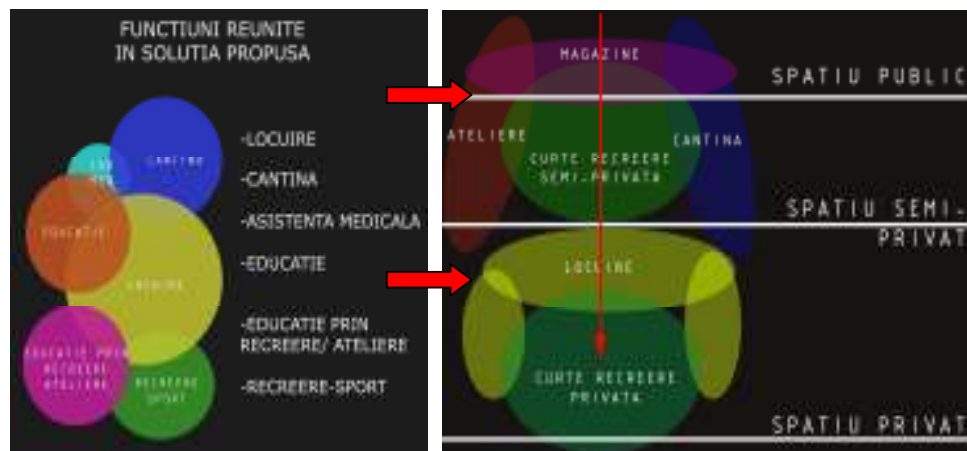

Fig 7.3.1. Funcțiunile necesare dezvoltării și educării unui copil în legătură și dispunerea lor în conformitate cu "Teoria celor trei grade de intimitate". [66]

Un exemplu de centru proiectat în concordanță cu "teoria celor trei grade de intimitate" este "Centrul de reabilitare și reintegrare socială a copiilor străzii", arh. Cristina-Maria Povian, prezentat ca și studiu de caz în capitolul anterior¹⁷⁹. (Anexa 13- Centrul propus pentru reabilitarea și reintegrarea "copiilor străzii" în cadrul lucrării de diplomă) O metodă de proiectare arhitecturală benefică și cu efect terapeutic pentru acești copii, propusă în cadrul aceluiași centru, sunt fațadele verticale. Terapia prin grădinarit este renumită pentru efectele sale în tratarea adicțiilor, dar este greu de implementat în cazul copiilor, fiind interzisă exploatarea lor prin muncă. Astfel grădinile decorative verticale de la ferestrele camerelor lor sunt o opțiune optimă pentru a aplica această terapie, fără a fi necesară depunerea unui efort peste puterile lor. Copiii vor fi nevoiți să aibă grijă fiecare de plantele sale, dacă doresc o perspectivă verde la ferestrele camerelor lor. [64]

¹⁷⁹ Centrul prezentat în cadrul studiului de caz, din capitolul anterior, "Centru de reabilitarea și reintegrarea socială a copiilor străzii", proiect pentru lucrarea de diplomă, sesiunea iunie 2011, arh. Cristina-Maria Povian, prof. coordonator Romeo Szorad.

7.3.2. O proiectare modulară și flexibilă

Abordând problema copiilor străzii din punct de vedere arhitectural și al psihologiei environmentale realizăm importanța transmiteri sentimentului de "familiar" în noile centre propuse. Astfel prin "teoria celor trei grade de intimitate" enunțată în această lucrare se încearcă reconfigurarea conceptului de locuință din perspectiva copiilor străzii și introducerea de elemente familiare lor, din perioada locuirii în stradă, în centrul nou creat. Aplicând teoria celor trei grade de intimitate copilul ajunge să experimenteze, în interiorul unui singur centru, sentimentul de a desfășura activități în stradă (sentiment cu care a fost obișnuit până în prezent), dar și sentimentul de a avea o locuință conform nevoilor sale de dezvoltare.

7.4. Nivelul micro- Design personalizat cu ajutorul algoritmilor genetici

Algoritmii genetici sunt deja folosiți în procesul de proiectare și arhitectură, în general pentru a găsi varianta optimă de design și care să răspundă nevoilor beneficiarilor. În cazul centrelor pentru reabilitarea copiilor străzii beneficiarii se schimbă mereu, copiii evoluează, nevoile lor se schimbă, și trec la următoarea etapă- reintegrarea în societate, familii sau centre obișnuite, iar locul lor în centru este luat de alt copil, astfel spațiul trebuie să fie adaptabil unei infinități de posibilități.

Crearea unui centru ideal proiectat pentru fiecare copil în parte și care să țină pasul cu transformările sale pe parcursul procesului de recuperare, pare o ipoteză ireală. Prin intermediul unei arhitecturi flexibile pe cele trei direcții principale(x,y,z), care se poate adapta nevoilor psihologice ale fiecărui copil și evoluției sale prin găsirea combinației optime între principalii factori (înălțime, lățime, lungime, spațiu vitrat, umiditate, iluminare artificială, cromatică, materialitate, temperatură) cu ajutorul algoritmilor genetici, designul personalizat pentru fiecare copil în parte nu mai pare așa inabordabil și imposibil de rezolvat.

În acest caz utilizarea algoritmilor genetici nu este doar un moft, devenind o necesitate sau chiar un element cheie în îmbunătățirea procesului de reabilitare a "copiilor străzii".

7.4.1. Algoritmii genetici- Principii de bază

Informatica joacă un rol important în ultimii ani și a cunoscut o dezvoltare spectaculoasă în ultimul secol, având aplicabilitate în majoritatea domeniilor: medicină, economie, educație, inginerie, mecanică și arhitectură.

Un concept introdus relativ recent în domeniul arhitecturii este cel al proiectării cu ajutorul algoritmilor genetici în scopul de a eficientiza procesul. Algoritmii genetici au la bază principiile evoluției speciei, și modul cum din numărul enorm de posibilități de combinații genetice, se multiplică și supraviețuiesc cele care

se adaptează cel mai bine mediului, ajutând astfel specia să devină mai puternică și adaptabilă în viitor. Recent se încearcă stabilirea din punct de vedere științific dacă într-adevăr algoritmi genetici sunt necesari în procesul de proiectare pentru a răspunde anumitor nevoi arhitecturale sau sunt utilizați pentru diversitatea și ingeniozitatea formelor rezultate.

Conceptul de Algoritmi Genetici a fost introdus prima oară de John Holland în anul 1960, fiind utilizați într-o multitudine de domenii pentru a optimiza procesul de lucru cu o multitudine de soluții. Algoritmii genetici, la fel ca și teoria evoluționistă a lui Darwin, are la bază faptul că pornind de la un set de variante posibile, acestea evoluează în timp, fiind selectate totdeauna cele mai puternice, cele care se potrivesc cel mai bine soluției. Modul de codificare al algoritmilor diferă în funcție de complexitatea problemei, dar principiul rămâne același.

Acești algoritmi utilizează o analogie directă cu comportamentul naturii, individul cel mai puternic și care are capacitatea cea mai mare de a se adapta, va supraviețui și va procrea. Pentru început există o familie inițială de subiecți, fiecare dintre ei reprezentând o posibilă soluție. Fiecărui subiect îi putem atribui un coeficient de potrivire stabilit în funcție de o regulă sau o formulă matematică, pentru a avea un reper la care să raportăm eficiența subiectului respectiv. Cei mai adaptați subiecți, cei cu coeficientul de potrivire cel mai mare, se vor reproduce ulterior creând generații noi de subiecți, al căror grad de potrivire va crește succesiv. Prin acest procedeu, cu fiecare generație care apare, soluțiile ajung să fie mai eficiente. [35; 17] Părinții noii generații sunt aleși în funcție de coeficientul de evoluție. Deoarece într-o generație pot exista mai mulți subiecți cu același coeficient, alegerea lor va fi realizată aleator, existând posibilitatea ca cei cu coeficientul cel mai mare să aibă selecții multiple, în timp ce subiecții cu coeficientul cel mai mic de adaptabilitate vor dispărea cu trecerea la noile generații de subiecți. Majoritatea problemelor cu soluții multiple pot fi rezolvate cu ajutorul acestor algoritmi, dar este necesară acordarea unei atenții deosebite procesului de codare și stabilirea a parametrilor inițiali, precum și a funcțiilor și coeficienților necesari.

Algoritmii genetici sunt utilizați în găsirea de soluții pentru problematice complexe precum: recunoaștere facială, prelucrare de imagini, aeronautică, robotică, etc., putând fi utilizați în domenii variate: automatică, economie, optimizare, sistemul social, medicină, securitate, etc. [27]

7.4.2. Algoritmii genetici- un instrument pentru optimizarea proiectării

Începând cu ani 90, datorită complexității proiectelor de arhitectură care întâmpinau probleme aproape imposibil de rezolvat cu metodele de proiectare tradiționale, Algoritmii Genetici au fost folosiți pentru a opera cu multitudinea de soluții posibile și de a o identifica pe cea mai potrivită.

Din dorința de a optimiza procesul de proiectare, de a reduce costurile, de a obține forma optimă atât din punct de vedere arhitectural (lumină, acustică, energie, formă, etc.) cât și structural și economic, utilizarea Algoritmilor Genetici a devenit o necesitate.

Luisa Caldas și Leslie Norford introduc în 1999 un instrument de calcul care are la bază algoritmi genetici, din dorința de a calcula eficiența clădirii din punct de vedere energetic. Se încearcă dimensionarea zonelor vitrate din dorința de a găsi

varianta optimă pentru a satisface exigențele de iluminat, și performanțele de răcire/încălzire. [9]

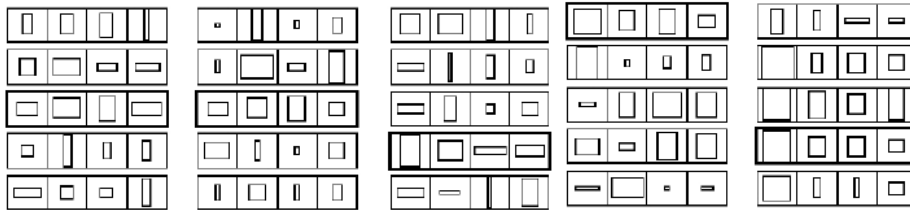

Fig 7.4.2.a. Generarea de variante pentru suprafața vitrată în cazul proiectului Phoenix. [9]

Dacă mai sus putem vedea variantele generate în scopul obținerii unei soluții din punct de vedere funcțional, este important de precizat că algoritmiile genetice oferă și o tehnică revoluționară în crearea de noi forme. Un exemplu de algoritm folosit pentru modelarea de suprafețe este Genr8¹⁸⁰ dezvoltat în 2001 de Emergent Design Group. [80]

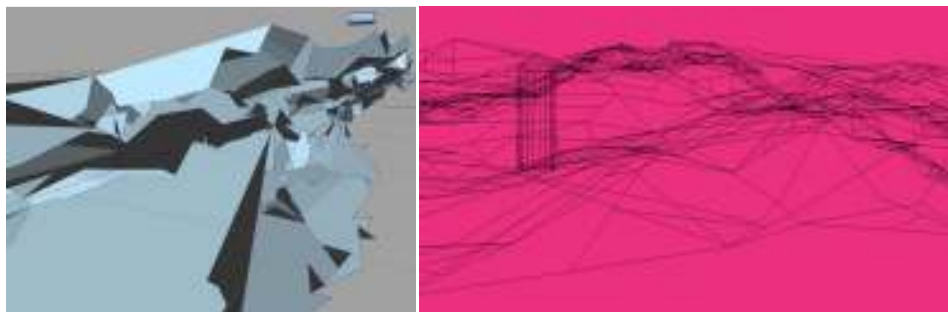

Fig 7.4.2.b. Suprafețe generate cu ajutorul lui Genr8. [80]

Utilizarea acestor algoritmi a captat un interes deosebit în ultimii ani, stârnind totodată controverse legate de necesitatea sa și modul în care afectează procesul de proiectare și rolul arhitectului. Deși mulți îl consideră un moft sau o modă trecătoare, vom lăsa polemicile generate de acest algoritm în grija altor studii pentru a le dezbate. În această lucrare vom încerca să vedem modul în care principiul acestor algoritmi poate fi folosit din punct de vedere funcțional și cum poate crește adaptabilitatea spațiului față de persoana care îl utilizează, și cum poate crește efectul terapeutic și curativ al spațiului în cazul copiilor care au locuit o perioadă de timp în stradă.

Având datele obținute în urma analizei psihologice a fiecărui copil, cu ajutorul unui program care are la bază algoritmul genetic enunțat anterior putem găsi relația ideală dintre factorii arhitecturali care să răspundă în cel mai optim mod posibil examenului psihologic efectuat anterior, prin proiectarea unui centru de reabilitare modular, flexibil și adaptabil în funcție de rezultatul generat.

¹⁸⁰ Generative Form Modeling and Manufacturing.

7.4.3. Factori determinanți în procesul de proiectare

În procesul de proiectare este foarte important să ținem cont de dorințele și de unicitatea fiecărui beneficiar în parte, încercând să redăm prin spațiul creat atmosfera dorită și care să ofere un grad ridicat de confort fizic și psihic. Dacă în cazul proiectării obișnuite, putem folosi informațiile din normative pentru a crea spații destul de spațioase și luminoase, în cazul proiectării pentru copii a căror percepție asupra mediului construit este puternic distorsionată, întreg procesul de proiectare devine o provocare și orice reper își pierde sensul. "Copiii străzii" care o perioadă lungă de timp s-au simțit în siguranță în spații înguste (guri de canal, zone de depozitare, etc.) și în întuneric, vor avea nevoie de spații în proiectarea cărora să se găsească un nou echilibru între factorii determinanți ai unui spațiu.

Primul pas necesar este identificarea acestor factori determinanți, putând să îi împărțim în trei categorii principale: factori de confort, factori arhitecturali și factori individuali- psihologici și sociali. Deși în tabelul de mai jos nu a fost menționat, unul dintre cei mai importanți factori este cel economic, dar care datorită complexității sale, alegem să îl menționăm doar tangențial. (Tabel 7.4.a.)

Între factorii fiecărei categorii există numeroase relații, existând multiple conexiuni între ei și relații matematice pentru a stabili valorile ideale ținând cont de anumiți parametri. (Anexa 14)

FACTORI DE CONFORT (de mediu)	FACTORI AI SPAȚIULUI (Arhitecturali)	FACTORI INDIVIDUALI (Sociali și psihologici)
<ul style="list-style-type: none"> • Acustică 	<ul style="list-style-type: none"> • Volum • Arie 	<ul style="list-style-type: none"> • Fiziologici
<ul style="list-style-type: none"> -intensitatea zgomotului -vibrații 		<ul style="list-style-type: none"> -vârstă
<ul style="list-style-type: none"> • Climat 	<ul style="list-style-type: none"> • Lungime • Adâncime • Înălțime • Materialitate • Textură • Transparență 	<ul style="list-style-type: none"> -gen -condiție fizică -stare de sănătate
<ul style="list-style-type: none"> -temperatură -presiunea aerului -umiditate -ventilație -radiațiile solare -compoziția aerului 		<ul style="list-style-type: none"> • Psihologici
		<ul style="list-style-type: none"> -nivele de intimitate -adicții -abuzuri -fobie - etc.
<ul style="list-style-type: none"> • Iluminat 	<ul style="list-style-type: none"> • Densitate • Cromatică • Reflexie • Percepție 	<ul style="list-style-type: none"> • Social
<ul style="list-style-type: none"> -iluminat natural -iluminat artificial 		<ul style="list-style-type: none"> -etnie -nationalitate -limba maternă

Tabel 7.4.3. a. Principalii factori determinanți în procesul de proiectare a unui spațiu. (contribuție proprie) [63]

Umiditatea este influențată de temperatură, gradul de iluminare este influențat de suprafața încăperii și înălțimea sa, percepția cromatică poate fi influențată de textură și lumină, intensitatea zgomotului de materialitate și

dimensiune, toți acești factori reprezentând elemente determinante în procesul de proiectare și totodată esențiali în transmiterea sentimentului de familial și în îndeplinirea unui rol curativ al unui spațiu, pentru copiii care au petrecut o perioadă de timp în stradă. Relațiile dintre acești factori sunt determinate prin numeroase tabele, existând formule care pot determina gradul de iluminare sau de confort al unei încăperi.

Înălțime H(m)	Arie S(m ²)	Factorul de reflexie		
		070502	050201	000
		luminos	mediu	întunecat
2.40-3.00	20	0.75	0.65	0.60
	50	0.90	0.80	0.75
	>100	1.00	0.90	0.85
3-5 m	20	0.55	0.45	0.40
	50	0.75	0.65	0.60
	>100	0.90	0.80	0.75
5-7 m	50	0.55	0.45	0.40
	>100	0.75	0.65	0.60

Tabel 7.4.3.b. Relația între înălțimea, arie, intensitatea lumii într-un spațiu și percepția umană. Tabel realizat conform datelor din Neufert. [53 pg. pp 144-146]

Percepție	Umiditatea Relativă (%)	Temperatura (°C)	Conținutul de apă (g)	Conținutul de (g/k)
-Ca și o zi plăcută de iarnă- un climat sănătos pentru plămâni.	50	0		2
- O zi frumoasă de toamnă.	100	4		5
- Un climat foarte bun.	40	18		5
- Un climat foarte bun.	50	21		8
- Un climat bun.	70	20		10
- O umiditate mult prea mare.	100	30		28
- Climat tropical.				

Tabel 7.4.3.c. Percepția umană influențată de relația dintre umiditate și temperatură. [53 pg. pp 20-24]

Analizând aceste tabele (Tabel 7.4.3.a., Tabel 7.4.3.b. Tabel 7.4.3.c.) precum și cele din Anexa 14¹⁸¹, stabilirea unei relații optime între toți acești factori de confort pare aproape imposibilă și cu siguranță imposibilă pentru creierul uman dacă luăm în calcul și factorii sociali și psihologici ai unui individ. Deoarece importanța acestor elemente și legătura dintre ele fiind dovedită de numeroase studii, putem folosi algoritmi genetici în stabilirea relației optime dintre acești factori răspunzând astfel particularităților fiecărui copil în parte.

7.4.4. Algoritmii genetici și proiectarea personalizată pentru "copiii străzii"

Dacă analizăm Tabelul 7.4.b., sesizăm că este suficientă modificarea unui singur parametru pentru ca percepția asupra spațiului să se modifice. Chiar dacă vorbim doar de trei parametri rezultă multiple soluții, și cu atât mai mult când vorbim de un centru pentru reabilitarea "copiilor străzii" unde sunt necesari spre a fi luați în calcul o multitudine de factori care vor genera la rândul lor și mai multe posibile soluții, fiind necesară o abordare diferită, mai eficientă. Astfel o posibilă soluție poate fi utilizarea algoritmilor genetici în scrierea unui cod care să genereze valorile optime pentru înălțime, lățime, lungime, suprafață vitrată, temperatură, dar luând în calcul relația lor cu toți factorii arhitecturali și psihologici rezultați din analiza psihologică efectuată.

Stringul de bază este alcătuit din factorii determinanți în cazul acesta: suprafața, înălțimea și intensitatea luminii. Aceștia pot lua valori în concordanță cu tabelul 7.4.b. Stringul mai este compus din coeficientul de potrivire, pentru a putea detecta soluția optimă, un coeficient de evoluție, pentru a determina generația din care face parte și îi este alocată o familie pentru a putea analiza factorii între care sunt realizate relațiile. Fiecărui factor îi este acordat un coeficient de importanță, care ajută la stabilirea formulei finale de calcul al gradului de potrivire al stringului.

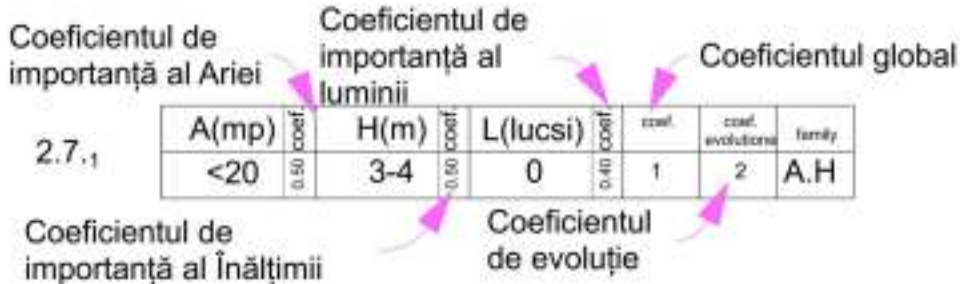

Fig 7.4.4.a. Componenta stringului de bază. (contribuție proprie) [63]

Pentru o mai bună înțelegere a algoritmilor vom încerca prezentarea evoluției a două generații de soluții posibile luând în calcul trei factori determinanți: aria, înălțimea și gradul de iluminare. Deși nu putem găsi soluția optimă ținând cont doar de acești trei factori, am ales doar trei elemente din considerentul oferirii unei

¹⁸¹ Anexa 14- Exemplificarea complexității relațiilor dintre câțiva factori determinanți în procesul de proiectare.

explicații simple și concise, principiul exemplificat putând fi extrapolat luând în calcul o multitudine de alți factori, dar folosind un cod informatic pentru generarea soluției optime.

Pentru a exemplifica modul de funcționare al algoritmului, pornind de la stringul de bază, considerăm prima generație alcătuită din 7 stringuri, având coeficienți diferiți de evoluție și familii diferite. Între factorii determinanți ai stringurilor primei generații nu există încă relații, existând valori în maxim unul dintre elemente. Oferim un coeficient de importanță egal înălțimii și suprafeței, și un coeficient mai mic în cazul intensității lumii. Stabilirea acestor coeficienți va fi realizată pentru fiecare copil în parte în funcție de rezultatele testelor psihologice efectuate de personalul specializat al centrului.

PRIMA GENERAȚIE

coeficientul de importanță pentru fiecare element

1.	A(mp)	0.50coef.	H(m)	0.50coef.	L(lucs)	0.40coef.	coef.	coef. evol.	family
	0		0		0		0	0	0
2.	A(mp)	0.50coef.	H(m)	0.50coef.	L(lucs)	0.40coef.	coef.	coef. evoluție	familie
	<20		0		0		0.50	1	A
3.	A(mp)	0.50coef.	H(m)	0.50coef.	L(lucs)	0.40coef.	coef.	coef. evoluție	familie
	20-50		0		0		0.50	1	A
4.	A(mp)	0.50coef.	H(m)	0.50coef.	L(lucs)	0.40coef.	coef.	coef. evoluție	familie
	0		0		0.55		0.40	1	L
5.	A(mp)	0.50coef.	H(m)	0.50coef.	L(lucs)	0.40coef.	coef.	coef. evoluție	familie
	0		0		0.75		0.40	1	L
6.	A(mp)	0.50coef.	H(m)	0.50coef.	L(lucs)	0.40coef.	coef.	coef. evoluție	familie
	0		<2.70		0		0.50	1	H
7.	A(mp)	0.50coef.	H(m)	0.50coef.	L(lucs)	0.40coef.	coef.	coef. evoluție	familie
	0		3-4		0		0.50	1	H

Fig 7.4.4.b. Prima generație de stringuri. (contribuție proprie) [63]

Pentru a alege stringurile cu rol de "părinte", care vor interacționa generând stringurile generației viitoare, este important să se stabilească o funcție de potrivire. Această funcție returnează o valoare, care este direct proporțională cu nivelul de compatibilitate al individului față de cerințele problemei. [4]

În acest caz pentru a stabili funcția de compatibilitate au fost stabiliți patru tipuri de coeficienți:

- **Coeficientul de importanță-** este atribuit fiecărui factor al stringului, în funcție de importanța sa în procesul de proiectare sau ca urmare al unei analize psihologice în cazul "copiilor străzii" pentru care se caută combinația ideală de factori arhitecturali.
- **Coeficientul de evoluție-** de fiecare dată când un string adaugă valori unui alt factor (suprafață, înălțime, intensitatea luminii) coeficientul crește.
- **Un coeficient global-** Acest coeficient se calculează în funcție de relațiile de compatibilitate între elementele stringului, precum sunt ilustrate în Tabelul 7.4.b. în cazul nostru. Sunt ilustrate și alte tipuri de relații între alții factori care pot fi incluși în componența unui string în Tabelul 7.4.c. și în Anexa 14. Coeficientul global va fi calculat luând în calcul valorile factorilor, coeficienții lor de importanță precum și compatibilitatea relațiilor rezultate cu caracteristicile psihologice ale copilului.
- **Familia-** se contabilizează care factori sunt completați cu date, iar în cazul coeficientului de evoluție 1, stringurile din aceeași familie nu pot interacționa pentru a crea un nou string. [63]

POTENȚIALI "PĂRINȚI"

7.	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. evolutione	family	
	0	0.50	3-4	0.50	0	0.40	0.50	1	H
2.	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. evolutione	family	
	<20	0.50	0	0.50	0	0.40	0.50	1	A

POTENȚIALI "COPII"

2.7.1	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. evolutione	family	
	<20	0.50	3-4	0.50	0	0.40	1	2	A.H
2.7.2	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. evolutione	family	
	0	0.50	0	0.50	0	0.40	0	0	A.H

Fig 7.4.4.c. Potențialii copii rezultați din relaționarea a două stringuri (contribuție proprie) [63]

Coeficientul global reprezintă nivelul de compatibilitate și în funcție de valoarea sa, probabilitatea ca acel string să fie ales ca și părinte pentru noua generație scade sau crește.

Calculul coeficientului global pentru stringul 7. poate fi realizat după formula:

$$\text{Coef}_{\text{glob}} = 1 \times A \times \text{coef}_A + 1 \times H \times \text{coef}_H + 1 \times L \times \text{coef}_L = 1 \times 0 \times 0.5 + 1 \times 1 \times 0.5 + 1 \times 0 \times 0.5 = 0.5$$

2.7.1	<table border="1"><tr><td>A(mp)</td><td>coef.</td><td>H(m)</td><td>coef.</td><td>L(lucs)</td><td>coef.</td><td>coef. acumulat</td><td>coef. evoluție</td><td>familie</td></tr><tr><td><20</td><td>0.50</td><td>3-4</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.40</td><td>1</td><td>2</td><td>A.H</td></tr></table>	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie	<20	0.50	3-4	0.50	0	0.40	1	2	A.H
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie											
<20	0.50	3-4	0.50	0	0.40	1	2	A.H											
2.	<table border="1"><tr><td>A(mp)</td><td>coef.</td><td>H(m)</td><td>coef.</td><td>L(lucs)</td><td>coef.</td><td>coef. acumulat</td><td>coef. evoluție</td><td>familie</td></tr><tr><td><20</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.40</td><td>0.50</td><td>1</td><td>A</td></tr></table>	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie	<20	0.50	0	0.50	0	0.40	0.50	1	A
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie											
<20	0.50	0	0.50	0	0.40	0.50	1	A											
3.	<table border="1"><tr><td>A(mp)</td><td>coef.</td><td>H(m)</td><td>coef.</td><td>L(lucs)</td><td>coef.</td><td>coef. acumulat</td><td>coef. evoluție</td><td>familie</td></tr><tr><td>20-50</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.40</td><td>0.50</td><td>1</td><td>A</td></tr></table>	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie	20-50	0.50	0	0.50	0	0.40	0.50	1	A
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie											
20-50	0.50	0	0.50	0	0.40	0.50	1	A											
4.	<table border="1"><tr><td>A(mp)</td><td>coef.</td><td>H(m)</td><td>coef.</td><td>L(lucs)</td><td>coef.</td><td>coef. acumulat</td><td>coef. evoluție</td><td>familie</td></tr><tr><td>0</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.50</td><td>0.55</td><td>0.40</td><td>0.40</td><td>1</td><td>L</td></tr></table>	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie	0	0.50	0	0.50	0.55	0.40	0.40	1	L
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie											
0	0.50	0	0.50	0.55	0.40	0.40	1	L											
5.	<table border="1"><tr><td>A(mp)</td><td>coef.</td><td>H(m)</td><td>coef.</td><td>L(lucs)</td><td>coef.</td><td>coef. acumulat</td><td>coef. evoluție</td><td>familie</td></tr><tr><td>0</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.50</td><td>0.75</td><td>0.40</td><td>0.40</td><td>1</td><td>L</td></tr></table>	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie	0	0.50	0	0.50	0.75	0.40	0.40	1	L
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie											
0	0.50	0	0.50	0.75	0.40	0.40	1	L											
6.	<table border="1"><tr><td>A(mp)</td><td>coef.</td><td>H(m)</td><td>coef.</td><td>L(lucs)</td><td>coef.</td><td>coef. acumulat</td><td>coef. evoluție</td><td>familie</td></tr><tr><td>0</td><td>0.50</td><td><2.70</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.40</td><td>0.50</td><td>1</td><td>H</td></tr></table>	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie	0	0.50	<2.70	0.50	0	0.40	0.50	1	H
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie											
0	0.50	<2.70	0.50	0	0.40	0.50	1	H											
7.	<table border="1"><tr><td>A(mp)</td><td>coef.</td><td>H(m)</td><td>coef.</td><td>L(lucs)</td><td>coef.</td><td>coef. acumulat</td><td>coef. evoluție</td><td>familie</td></tr><tr><td>0</td><td>0.50</td><td>3-4</td><td>0.50</td><td>0</td><td>0.40</td><td>0.50</td><td>1</td><td>H</td></tr></table>	A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie	0	0.50	3-4	0.50	0	0.40	0.50	1	H
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie											
0	0.50	3-4	0.50	0	0.40	0.50	1	H											

Fig 7.4.4.d. Cea de a doua generație în care sunt incluse și stringurile rezultate din combinarea stringurilor generației inițiale- 2.7.1. (contribuție proprie) [63]

Din prima generație, analizând coeficientul de importanță global, cele mai adaptate stringuri sunt 2,3,6 și 7. Deoarece aceste stringuri au coeficientul de evoluție unu și sunt din aceeași familie, nu se pot combina între ele, rezultând perechile de stringuri cu cea mai mare probabilitate de a deveni "părinți": 2 cu 6, 2 cu 7, 3 cu 6 și 3 cu 7. Alegerea stringurilor care vor juca rolul de părinți sunt alese în funcție de coeficientul global cel mai mare, și în mod aleator dintre cele care au același coeficient. Luând ca și situație ipotetică cazul în care stringurile 2 și 7 sunt alese ca și potențiali "părinți", rezultă două noi stringuri: 2.7.₁ și 2.7.₂. Este ales ca și element al celei de a doua generație stringul 2.7.₁ având coeficientul global cel mai mare. [63]

POTENȚIALI "PĂRIȚI"

2.7. ₁								
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie
<20	0.50	3-4	0.50	0	0.40	1	2	A,H

4.								
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie
0	0.50	0	0.50	0.55	0.40	0.40	1	L

POTENȚIALI "COPII"

(2.7. _{1.4}). ₁								
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie
<20	0.50	3-4	0.50	0.55	0.40	1.40	3	A.H.L

(2.7. _{1.4}). ₂								
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie
<20	0.50	0	0.50	0.55	0.40	0.90	2	A.L

(2.7. _{1.4}). ₃								
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie
0	0.50	3-4	0.50	0.55	0.40	0.90	2	H.L

(2.7. _{1.4}). ₄								
A(mp)	coef.	H(m)	coef.	L(lucs)	coef.	coef. acumulat	coef. evoluție	familie
0	0.50	3-4	0.50	0	0.40	0.50	1	L

Fig 7.4.4.e. Generația a doua și potențiali "copii" rezultați. (contribuție proprie) [63]

Din combinațiile stringurilor primei generații (Fig. 7.4.3.a.) apare o nouă generație de stringuri. Funcția de potrivire va alege stringurile care au coeficientul de potrivire cel mai mare pentru a se combina în căutarea soluției ideale, iar cele cu coeficientul cel mai mic vor dispărea pe măsura evoluției generațiilor. Populația care alcătuiește fiecare generație în parte poate avea un număr maxim de stringuri admis, cum este în acest caz particular, un număr de maxim de șapte stringuri. În

cazul celei de a doua generații de stringuri, unul dintre stringurile cu cel mai mic coeficient este înlocuit de stringul 2.7.1. Din această generație noi stringuri vor fi alese pentru a crea noi generații, cum este în exemplul prezentat în Fig. 7.4.3.e. Crearea de noi generații poate continua până coeficientul global al unui string atinge valoarea dorită, găsind astfel raportul optim între cei trei factori determinanți: suprafața, înălțimea și lumina.

Astfel cu ajutorul algoritmilor genetici putem găsi relația ideală între factori dar cum și care este modul prin care această relație poate fi materializată într-un spațiu arhitectural rămâne o întrebare la care putem oferi răspunsuri variate.

În acest caz este nevoie mai mult decât doar de generarea unui spațiu, este nevoie de proiectarea unui spațiu flexibil și modular care să poată fi adaptat în permanență noilor exigențe rezultate din analiza psihologică sau prin venirea unui nou copil la centru. O încercare de realizare a unui astfel de modul de spațiu a fost prezentat în subcapitolul precedent, dar soluțiile pentru un astfel de modul pot fi multiple și varia în funcție de formă, tehnologie și arhitect.

Dacă în cazul proiectului Phoenix s-a încercat raportul optim în dimensionarea zonei vitrate în funcție de gradul de iluminare și pierderea de energie, în cazul centrelor pentru copii un factor foarte important de luat în calcul este cel psihologic. Foarte mulți dintre ei se simt în siguranță și ocrotiți în întuneric, astfel o încăpere mult prea luminată chiar dacă răspunde exigențelor normativului, este posibil să nu le ofere confortul psihologic necesar. Astfel raportul și relația ideală între factorii arhitecturali va fi modificată generând o multitudine de alte variante posibile în funcție de factorul psihologic, făcând imposibilă găsirea soluției optime prin intermediul proiectării tradiționale, fiind necesară foloarea unui cod care să aibă la bază algoritmi genetici.

Deși prin introducerea acestor algoritmi în proiectare, poziția, semnificația și rolul arhitectului sunt afectate, eu consider că în acest caz, doar i se aduce o nouă provocare, creativitatea sa nefiind îngrădită, ci chiar stimulată prin ridicarea unei noi exigențe: crearea unui centru modular și flexibil, care să poată fi adaptat în orice moment într-un mod simplu și economic, pe toate cele trei direcții și inclusiv al zonei vitrate.

7.5. Continuarea cercetării

În urma celor trei studii principale realizate asupra copiilor în situații de risc, canalizându-ne atenția asupra copiilor care au petrecut o perioadă de timp în stradă, am putut enunța o nouă strategie de abordare a problemei acesteia în trei pași: Prevenire, Reabilitare și Reintegrare, operând la trei nivele: macro/urban, arhitectural și micro/designul personalizat. Astfel am introdus "teoria celor trei grade de intimitate" pentru centrele de reabilitare destinate "copiilor străzii" și am argumentat necesitatea folosirii algoritmilor genetici aplicați pe o arhitectură modulară și flexibilă cu scopul de a găsi relația ideală între factorii arhitecturali, psihologici și sociali care să ajute la îmbunătățirea gradului de reabilitare al acestei categorii de copii.

Consider că această cercetare nu se încheie aici, validitatea acestei strategii este necesar să fie analizată și testată pe un centru real, după o perioadă de câțiva ani de la funcționarea sa. Pentru realizarea unui centru care să aibă la bază o arhitectură modulară, flexibilă și care să poată fi adaptată în orice moment

rezultatului generat cu ajutorul algoritmilor genetici este necesară o colaborare interdisciplinară a mai multor specialiști. Fiind necesară realizarea următorilor pași:

1. Din punct de vedere arhitectural este necesară crearea unor centre a căror zonă privată, desinată zonei de dormit, să fie modulară. Acest modul este necesar să poată să își schimbe proporția și dimensiunile pe toate cele trei direcții și să aibă zona vitrată adaptabilă ca și suprafață.
2. Din punct de vedere psihologic și social este necesară realizarea unor evaluări psihologice a copiilor pentru a identifica problemele și nevoile pe care aceștia le au, și la care ulterior să se încerce să se răspundă prin noul spațiu generat. Este importantă stabilirea factorilor determinanți și stabilirea coeficientului de importanță al fiecărui factor în parte.
3. Din punct de vedere al tehnologiei informației este necesară implementarea acestor algoritmi într-un cod funcțional.

Pentru "Centrul pentru copii aflați în situații de risc" din Lugoj județul Timiș, la proiectarea căruia am participat, și care are rolul de a preveni apariția de noi "copii ai străzii", este necesară realizarea unei analize asupra modului în care copiii îl percep în momentul ce va începe să funcționeze¹⁸². Ulterior elaborării acestor studii și analize, consider foarte importantă realizarea unor normative minimale sau îndrumare pentru proiectarea centrelor dedicate acestor categorii de copii aflați în situații de risc.

¹⁸² Momentan centrul este în construcție, se preconizează deschiderea sa până la sfârșitul anului 2015.

8.CONCLUZII

"Nu putem construi o familie pentru cei care nu au, dar putem da culoare vieții lor."

Cristina-Maria Povian

OBIECTIVELE CAPITOLULUI

- **Identificarea perspectivei pe care o are soluția propusă.**
- **Punctarea principalelor contribuții aduse prin această lucrare.**
- **Justificarea rolului culorilor în prezenta lucrare.**
- **Enunțarea concluziilor finale.**
- **Prezentarea rezultatelor diseminate la diverse conferințe și publicate .**

183

8.1. Perspectivele arhitecturii pentru copiii în situații de risc

Analizând evoluția centrelor pentru copii de-a lungul istoriei, găsim numeroase clădiri părăsite, care nu mai răspund exigențelor prezentului. Luând în calcul ipoteza ideală, că strategiile autorităților competente pentru protecția copilului, să ducă la dispariția acestui segment de copii în situații de risc, cel al copiilor care au avut strada ca și locuință o perioadă de timp, vor apărea mereu noi alte categorii de copii în situații de risc, după cum istoria ne-a demonstrat. Chiar și în această situație ideală, când nu vor mai exista "copii ai străzii" strategia propusă cu centrele flexibile, adaptabile și transformabile în orice moment nevoilor unui alt copil sau evoluției celui inițial, vor putea fi adaptate oricărei noi funcțiuni fie dedicate noilor categorii de copii cu probleme sau chiar pentru educație deservind: școli, grădinițe, campusuri universitare, etc.

Pornind de la premisa că succesul constă în abordarea interdisciplinară, soluția propusă îmbină procesul de proiectare arhitecturală nu numai cu domeniile înrudite ci și cu psihologia, sociologia, și informatica.

“Abordarea interdisciplinară redă creației științifice sensul marilor perspective, fără de care nu poate înflori, și înlătură tendința care face din cercetare o simplă tehnică. Abordarea disciplinară tinde să creeze bariere între grupuri de specialiști și să îi izoleze de celelalte comunități științifice. Dând un caracter colectiv creației științifice, abordarea interdisciplinară îi înzecește puterea.” [22]

8.2. Contribuțiile și elementele cheie ale lucrării

Principalele contribuții ale acestei cercetări vin atât propunând o soluție inovatoare cât și din punct de vedere al analizei efectuate:

- 1) S-a încercat determinarea cât mai exactă a situației actuale a copiilor în situații de risc și a categoriei de copii care au locuit sau locuiesc în stradă, din dorința de a conștientiza importanța și amploarea fenomenului la noi în țară.
- 2) A fost demonstrată importanța spațiului urban, a mediului construit și a cromaticii în dezvoltarea copiilor de vârste fragede. Efectul experiențelor trăite și a mediului de dezvoltare al acestora fiind considerabil mai mare în perioada copilăriei, față de perioada adultă.
- 3) A fost realizată o analiză a evoluției sistemului social în contextul schimbărilor politice, legislative, economice și sociale din ultimii 50 de ani din perspectiva a trei factori: contextual, uman și arhitectural.
- 4) Au fost realizate teste psihologice cu patru categorii de tineri: tineri care au fost instituționalizați în centre de plasament în perioada copilăriei, copii instituționalizați în prezent, “copiii străzii” și copii din familiile obișnuite, demonstrându-se diferențele de percepție asupra mediului construit, cromatic și arhitectură, dintre copii cu familii armonioase și copiii aflați în situații de risc. Totodată a fost demonstrată o diferență foarte mare de percepție între copiii care au petrecut o perioadă de timp în stradă și restul copiilor în situații de risc, acest fapt devenind principalul argument pentru necesitatea unei abordări diferențiate a proiectării pentru prima categorie de copii.
- 5) Prin realizarea celor trei teste a fost demonstrată necesitatea proiectării diferențiate pentru copiii care au petrecut o perioadă de timp în stradă față de celelalte categorii de copiii în situații de risc.
- 6) Au fost determinate și analizate din punct de vedere arhitectural, principalele tipuri de programe arhitecturale existente în trecut, prezent precum și-a încercat și identificarea tendințelor viitoare. Un element foarte important analizat a fost percepția pe care o au actualii adulți, care au trăit în mult blamatele și controversatele centre de plasament din perioada comunistă, pe perioada copilăriei lor.
- 7) Au fost realizate studii de caz asupra a trei centre propuse pentru “copiii în situații de risc”.
- 8) În urma primelor rezultate ale cercetării a fost proiectat și momentan este în curs de realizare un centru: Centrul pentru copiii aflați în situații de risc din Lugoj, județul Timiș.

- 9) Elementul cheie al tezei este reprezentat de strategia, în trei pași, propusă: PREVENIRE, REABILITARE ȘI REINTEGRARE. Au fost enunțate principalele direcții ale strategiei pornind de la nivelul macro/urban până la cel micro/ al designului personalizat în concordanță cu traumele fiecărui copil care a locuit pe stradă.
- 10) Enunțarea și exemplificarea utilizării algoritmilor genetici împreună cu o arhitectură modulară și flexibilă pentru o eficientizare a spațiului construit în procesul de reabilitare psihologică a acestor copii.
- 11) Exemplificarea unui modul posibil pentru aplicarea relației între factorii determinanți, generată cu ajutorul algoritmilor genetici.

8.3. Filozofia culorilor

Culoarea poate anima, mări sau dilata un spațiu, la fel cum îl poate face monoton și neprimitor. Tot culoarea este responsabilă și de sentimentele pe care ni le transmite un spațiu: de bucurie, de tristețe, ne transmite melancolie, introvertire sau extrovertire.

Culoarea are un rol determinant în arhitectură, putem crea iluzia de a mări sau micșora un spațiu, putem da senzația de cald sau rece precum și de veselie sau tristețe. [77] Astfel coloristica mediului ambiant este responsabilă în mare parte, într-un mod conștient sau inconștient, de starea noastră interioară, având efecte asupra psihicului nostru și influențându-ne stările la un moment dat. Efectele terapeutice ale culorilor depind și de anumite caracteristici psihoindividuale: experiențele trăite, temperament, starea de sănătate, mediul de viață, profesie, familie, cultură estetică și preferințe.

Culorile și efectul lor asupra psihicului nostru, precum și semnificația psihologică și rezonanța afectivă a fost studiată de-a lungul timpului, fiecărei culori încercând să i se atribuie anumite particularități și efecte generale. Astfel culorile pot avea efecte fiziologice dar și un efect și o semnificație psihologică [77] [48] [52]:

- **NEGRU-** Este asociat cu doliul, tristețea, singurătate, depresie și moarte, oferind un sentiment de neliniște, reținere, depresie, adâncime și greutate.
- **VERDE-** Exprimă siguranță și îndeamnă la introspecție și meditație, oferind bună dispoziție, liniște și odihnă.
- **PORTOCALIU-** Exprimă dorință și voință, conferind optimism și bucurie.
- **ROȘU-** Este o culoare activă, stimulatorie, excită, irită și provoacă, oferind o senzație de neliniște.
- **ALBASTRU-** Semnifică profunzime, oferind liniște și îndeamnă la calm și reverie.
- **VIOLET-** Având ca și semnificație penitența, tristețea și melancolia, incită la sentimente contradictorii: stimulează și descurajează, oferă optimism și nostalgie.

Culorile contează într-un mod semnificativ mai ales când vorbim de copii, cei care în primii ani de viață sunt foarte receptivi la aspectele mediului în care se dezvoltă. [10] Astfel pentru spațiile destinate copiilor se recomandă culorile calde, dar din perspectiva testelor realizate în capitolul 5, unde a fost demonstrată percepția diferită asupra formelor și culorilor între copii din familii obișnuite și copii în situații de risc rezultă întrebarea: care sunt culorile benefice pentru copiii străzii?!

La fel cum culorile își schimbă nuanțele în medii diferite sub acțiunea luminii naturale sau artificiale, la fel și sensul lor se schimbă sub influența experiențelor trăite și sunt asociate cu ele, schimbându-se percepția, preferințele și semnificația. Viața în stradă este o experiență care nu se poate descrie, înțelege sau explica, efectele sale având un impact cutremurător asupra oricărei persoane și cu atât mai mult asupra personalităților în formare a copiilor. Formele, culorile, lumina totul capătă o nouă interpretare și semnificație. Dacă siguranța urbană este asociată cu zone iluminate și aglomerate, pentru copiii străzii sentimentul de siguranță este deformat și relativ, găsindu-și liniștea în gurile înguste, întunecate și murdare de canal.

Am acordat o atenție deosebită culorilor în acest studiu, fiecărui capitol alocându-i o culoare, aleasă ca și simbol, de către un grup de copii ai străzii, pentru a reprezenta semnificația sa. Negrul (Capitolul 1- Copiii în situații de risc), culoarea aleasă pentru a-și descrie situația actuală, verdele (Capitolul 2- Copiii în situații de risc- o problemă cu implicații psihologice, sociale, arhitecturale, economice și politice) îl asociază cu posibilitatea din viitor de a avea o viață obișnuită, o casă și o familie. Primesc cu entuziasm orice inițiativă de a le schimba sau îmbunătăți viața în stradă, asociând-o cu culoarea portocaliu (Capitolul 3- Obiective și metodologia cercetării), alegând culoarea roșu (Capitolul 4- Studiu 1- Situația copiilor în situații de risc în contexte istorice, sociale, politice, economice și arhitecturale diferite) ca și reprezentativă pentru parcursul lor prin diverse centre sociale. Albastru (Capitolul 5- Studiul 2- Copiii instituționalizați la revoluție- adulții de azi) culoarea reprezentativă pentru povestea vieții lor, iar violetul (Capitolul 6- Studiul e- centrele pentru copiii în situații de risc din perioada comunistă până în prezent- studii de caz) este culoarea aleasă ca și simbol pentru arhitectura centrelor în care au locuit. Am ales rozul pentru schimbare (Capitolul 7- Contribuții personale), alegând o nuanță de turcoaz ca și concluzie (Capitolul 8- Concluzii).

8.4. Rezultate publicate

Studiile, analizele și concluziile cercetării au fost făcute publice prin participarea la opt conferințe internaționale, fiind prezentate nouă articole care au fost publicate ulterior în volumele conferințelor respective.

Primele studii realizate asupra copiilor în situații de risc, și primele concluzii ale analizei asupra necesitatea elaborării unor strategii urbanistice pentru copii din cartierele sărace, având ca și studiu de caz cartierul Kuncz din Timișoara au fost prezentate în cadrul conferinței "Sărăcia- o provocare pentru dezvoltarea durabilă" din Septembrie 2012, organizată de Facultatea de Arhitectură și Urbanism, Politehnica Timișoara. Articolul prezentat în cadrul conferinței, "*SUSTAINABLE URBAN STRATEGIES FOR CHILDREN'S POVERTY PROBLEMS IN TIMISOARA'S NEIGHBORHOODS- KUNCZ*" realizat în colaborare cu prof. dr. arh. Cristian Dumitrescu, a fost publicat în Buletinul Științific al Universității "Politehnica" din

Timișoara, Seria HIDROTEHNICA, Transactions on Hydrrotechnics, TOM 57(71), Fascicola 2, 2012, pag. 132-136. ISSN 1224-6042. [65]

Concluziile studiilor asupra necesității unei proiectări diferențiate pentru copiii străzii, și principalele argumente enunțate în favoarea eficientizării procesului educațional folosind o arhitectură ecologică au fost diseminate în cadrul conferinței "13TH International Multidisciplinary Scientific Geoconference SGEM 2013" din Albena, Bulgaria în Iunie 2013. Rezultatele prezentate au fost publicate în volumul conferinței¹⁸⁴ "Nano, Bio and Geen- Technologies for a Sustainable Future- Green Design and Sustainable Architecture" Pag. 751-758, ISBN - 978-619-7105-06-3, ISSN- 1314-2704, DOI 10.5593/sgem2013, prin articolul "*THE IMPORTANCE OF GREEN ARCHITECTURAL DESIGN IN CHILDREN'S EDUCATION*". [64]

Primele variante ale principiilor de proiectare diferențiată a centrelor pentru reabilitarea copiilor străzii, prin intermediul algoritmilor genetici au fost prezentate în cadrul unei conferințe de informatică: "3rd World Conference on Innovation and Computer Sciences -INSODE 2013" din Belek-Antalya, Turcia în Aprilie 2013. Fiind o cercetare în domeniul arhitecturii cu soluții interdisciplinare, participarea cu articolul "*GENETIC ALGORITHMS: CONCEPTS, DESIGN AND OPTIMIZATION TOOLS IN THE ARCHITECTURE FOR CHILDREN*" și publicarea sa în "AWER Procedia Information Technology & Computer Science" 00 (2013) 000-000 din Aprilie 2013 pag 263-271, ISSN- 2147-5105, Volumul 3, nr-01-1876, ne-a adus confirmările căutate, din partea colegilor cercetători specializați în acest domeniu. [63]

Concluziile analizei diferențiate a spațiului urban din perspectiva copiilor obișnuiți și a copiilor care își petrec majoritatea timpului în stradă, utilizând instrumentele psihologiei ambientale, au fost făcute publice în cadrul conferinței "6th International Conference on Urban Rehabilitation and Sustainability- URES 2013- WSEAS Conference" din Iulie 2013 care a avut loc în Rhodos, Grecia, prin prezentarea articolului "*THE STREET- PLAYGROUND OR DWELLING FOR SOME CHILDREN*", publicat în revista "RECENT ADVANCES in ENERGY and ENVIRONMENTAL MANAGEMENT", pag 179-184, ISBN- 978-960-474-312-4, ISSN- 2227-4359. [66]

Noile perspective de proiectare pentru copiii aflați în situații de risc, precum și o scurtă analiză asupra arhitecturii existente au fost prezentate la conferințele: "4TH World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, 27-29 Octombrie 2013, University of Barcelona, Barcelona- Spain" prin articolul "*SPECIAL EDUCATION TOOLS, CONCEPTS AND DESIGN FOR CHILDREN IN NEED*" [62] realizat în colaborare cu dr.inf. Vlad-Gabriel Gurza și prof. dr. arh. Cristian Dumitrescu; "6th World Conference on Educational Sciences, Malta, 2014 , 06-09. Februarie 2014, Malta", prin articolul "*NEW PERSPECTIVES IN THE PROCESS OF DESIGNING FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS*" [59] publicat în colaborare cu arh. Amalia Boeriu și dr. Inf. Vlad-Gabriel Gurza; și la conferința "5th World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, WCLTA 2014, Praga, Cehia, 29-30 octombrie 2014" la care am participat împreună cu prof. dr. arh. Cristian Dumitrescu, cu articolul "*ARCHITECTURAL GUIDELINES FOR BUILDING A SPECIAL LEARNING ENVIRONMENT FOR CHILDREN IN NEED*" [60].

În februarie 2015 am participat la conferința "7th World Conference on Educational Sciences", în Atena, Grecia, cu două articole realizate în colaborare cu Prof. Dr. Arh. Cristian Dumitrescu. Primul articol "*EDUCATIONAL SYSTEM FOR CHILDREN IN NEED FROM ROMANIA- IN THE COMMUNIST PERIOD AND*

¹⁸⁴ Conference Proceedings.

NOWADAYS" [61], tratează problema caselor de copii din perioada comunistă și evoluția în timp a programelor arhitecturale dedicate copiilor în situații de risc în contextul marilor reforme din sistemul social și nu numai. Cel de al doilea articol prezentat în cadrul aceleiași conferințe: "*CHILDREN IN NEED IN A GLOBALIZED WORLD*" [67], analizează problema copiilor în situații de risc și a copiilor străzii la ni

BIBLIOGRAFIE

1. **Ball, Alan M.** *And Now my Soul is Hardened- Abandoned Children in Soviet Russia,1918-1930* ., The Regents of the University of California. s.l. : University of California Press, 1994. Sursă online-<http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft700007p9&chunk.id=introduction&doc.depth=1&toc.id=introduction&brand=eschol> Consultată în data de 07.03.2015.
2. **Baluta, Ionela.** *Child Care in Post-Communist Romania Between Familialist Ideology, Labour Market and Gender Roles.* Iași : s.n., 2014. pg. pp 227-242, . Vol. vol 46. ISSN 1583-3410.
3. **Bay, Joo Hwa.** *Towards a Fourth Ecology: Social and Environmental Sustainability with Architecture and Urban Design,* . 2010. pg. pp 176-197;.
4. **Beasley David, David R. Bull, Ralph R. Martin.** *An Overview of Genetic Algorithms: Part 1, Fundamentals.* s.l. : University Computing, 1993.
5. **Berton, M.W., & Stabb, S. D.** *Exposure to violence and post-traumatic stress disorder in urban adolescents.* 1996. p. 489–494. Vol. Adolescence, 31(122),.
6. **Black, M. M., & Krishnakumar, A.** *Children in Low-income Urban Settings.* 1998. pg. 635-646. Vol. American Psychologist.
7. **Boswell, John.** *The Kindness of Strangers: The Abandonment of Children in Western Europe from Late Antiquity to the Renaissance.* New York. : s.n., 1988. pg. 112-115.
8. **Brink, Barbara.** *Guidelines for the design of centres for street children.* UNESCO Paris : Architecture for Education ED/ERD/EAR- UNESCO,, Mai 1997. Sursă online: <http://unesdoc.unesco.org/images/0010/001091/109106eo.pdf> Consultată în octombrie 2010..
9. **Caldas Luisa, Leslie Norford,** *A genetic Algorithm Tool for Design Optimization, Media and Design Process [ACADIA 99].* Salt Lake City : s.n., 1999. Sursă online: <http://cumincad.scix.net/cgi-bin/works/Show?b4d2> Consultată în martie 2015.
10. **Center on the Developing Child Harvard University, Core Concepts in the Science of Early Childhood.** Sursă online-http://developingchild.harvard.edu/resources/multimedia/interactive_features/coreconcepts/ Consultată în Martie 2015.
11. **Center on the Developing Child Harvard University, The Foundation of Lifelong Health are Built in Early Childhood.** *Children's Emotional Development is Built into the Architecture of Their Brains.* Sursă online-<http://developingchild.harvard.edu/> Consultată în Martie 2014.
12. —. *Early Experiences Can Alter Gene Expression and Affect Long-Term Development.* Sursă online- <http://developingchild.harvard.edu/> Consultată în Martie 2014.

13. —. *The Science of Early Childhood Development- Closing the Gap Between What We Know and What We Do*. Sursă online- <http://developingchild.harvard.edu/> Consultată în Martie 2014.

14. **Center on the Developing Child Harvard University, The Foundation of Lifelong Health are Built in Early Childhood**,. *Building the Brain's "Air Traffic Control" System: How Early Experiences Shape the Development of Executive Function*. Sursă online- <http://developingchild.harvard.edu/> Consultată în Martie 2014.

15. **Center on the Developing Child Harvard University- The Foundation of Lifelong Health are Built in Early Childhood**. *Young Children Develop in an Environment of Relationships*. Sursă online- <http://developingchild.harvard.edu/> Consultată în Martie 2014.

16. **Christopher Alexander, Sara Ishikawa, Murray Silverstein, Mac Jacobson, Ingrid Fiksdahl-King, Shlomo Angel**,. Pattern 40- „Old People Everywhere”. „ *A Pattern Language- Towns- Buildings- Construction*”, .

17. **Cicchetti, D**. *Resilience under conditions of extreme stress: A multilevel perspective*. 2010. pg. 145-154. Vol. 9(3).

18. **Consortium for Street, Children**. www.streetchildren.org.uk. Consultat în martie 2011.

19. **Cârstea, Adriana**. *Valoarea estetică a artei infantile; teză de doctorat în cadrul Facultății de Filozofie, conducător științific Prof. Univ. Dr. Vasile Morar*. București : Universitatea București, 2012.

20. **DGASPC, Direcția Generală pentru Protecția Drepturilor Copilului din județul Timiș**. *Strategia Direcției generale de asistență socială și protecția copilului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale (2008-2013)*. Timișoara : s.n. Sursă online: <http://www.dgaspc.ro/index.php/strategie>, Consultată în iunie 2014.

21. —. *Strategia Județeană privind protecția copiilor din județul Timiș(2004-2007)*. Timișoara : s.n.

22. **DRĂGAN, ION, Studiu introductiv UNESCO**. *Idei Contemporane- Interdisciplinaritatea și Științele Umane*. s.l. : Editura Politică, 1983. *Interdisciplinarite et Sciences Humaines*, Press Universitaires de France, Vendome, Traducerea din limba franceză Vasile Tonoiu și Ilie Bădescu.

23. **De Young, R**. *Environmental Psychology*. In *D. E. Alexander and R. W. Fairbridge, Encyclopedia of Environmental Science*. s.l. : Hingham, MA: Kluwer Academic Publishers, 1999.

24. **Dempsey M., Overstreet S., & Moely B**. "Approach" and "avoidance" coping and PTSD symptoms in inner-city youth. 2000. p. 28–46. Vol. 19(1).

25. **Dumitrana, Conf. Dr. Magdalena**. *Depistarea copiilor cu tulburări emoționale cu ajutorul testului stele-valuri*. s.l. : Universitatea din Pitești,. Sursă online- http://www.medic.ro/reviste_med/download/rmr/2010.3/RMR_Nr-3_2010_Art-10.pdf Consultată la data de 16.03.2015.

26. **FICF, UNICEF**. "Causes of Institutionalization of Children in Romania",. 1997.

27. **Fasoulaki, Eleftheria**. *Genetic Algorithms in Architecture: a Necessity or a Trend?* s.l. : Master of Science in Architecture, Computation Group, 2007. Sursă online: <http://www.generativeart.com/on/cic/papersGA2007/09.pdf> Consultată în martie 2015. Department of Architecture, Massachusetts Institute of Technology.

28. **Fisher, Jeanette Joy**. "What is Environmental Psychology?". s.l. : Sursă online: http://environmentpsychology.com/environmental_psychology.htm Consultată în septembrie 2011.

29. **Galassi J. P., Akos P.** *Strength-based school counseling: Promoting student development and achievement*. London: Routledge : s.n., 2007.
30. **Georgescu, Vlad.** *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*. București : Editura Humanitas,, 1992.
31. **Grahn, P.** *Wild Nature Makes Children Healthy*. s.l. : Journal of Swedish Building Research, 1996. Vol. nr. 4.
32. **Green, Screen.** Considerations for Advanced Green Facade Design. [Interactiv] [www.greenscreen .com](http://www.greenscreen.com).
33. **Hasan, A and Mohib, M.** *Urban Slums Reports: The Case of Karachi, Pakistan*. 2003.
34. **Hubbert, T.** *Towards Understanding Roles for Education and Training in Improving Green Jobs Skills Development, Perceptions of Environmental Responsibility in Architectural Education*. 2010.
35. **Institute of Technology in Architecture (ITA), Computer Aided Architectural Design, Department for Architecture, ETH Zurich, Urban Architectural Lab, Architectural Design Institute of Southeast University, Nanjing 210096, China-**. *The optimization of architectural shapes based on Genetic Algorithm*. 2012. pg. 392-399.
36. **International, Youth Advocate Program.** *Street children*. Washington U.S.A : www.yapi.org, Consultat în Martie 2013.
37. **Khare Rachna, Abir Mullick.** *Educational Spaces for Children with Autism, Design Development Process*. 2008.
38. *Protecting children from the dangers of urban poverty* . **Kiser, Laurel J.** [ed.] University of Maryland at Baltimore. United States : s.n. Sursă online-<http://www.old.li.suu.edu/library/circulation/Mellor/FLHD4100mmProtectingChildrenUrbanPovertyFall10.pdf> Consultat în mai 2013..
39. **Kopko, Ph.D. Extension Associate Kimberly.** *The Effects of the Physical Environment on Children's Development*. [ed.] Cornell University Department of Human Development and Design and Environmental analysis. Sursă online- <http://www.human.cornell.edu/hd/outreach-extension/upload/evans.pdf> Consultată în luna mai 2013..
40. **Liu Dong, Deters Ralph, Zhang W.J.** *Architectural Design for Resilience*. 2009. pg. 1-3.
41. **Luscher, M.** *Der 4-Farben Mensch*. Munchen : Mosaik Verlag, 2005.
42. **Luthar, S.S., Cicchetti, D.** *The construct of resilience: Implications for interventions and social policies*. s.l. : Development and Psychopathology, 12, 2000. pg. 857-885.
43. **Masten, A.S.** *Resilience in children threatened by extreme adversity: Frameworks for research, practice and translational synergy*. *Development and Psychopathology*. 2011.
44. —. *Risk and resilience in development*. New York : NY: Oxford University Press, 2012. Oxford handbook of developmental psychology. .
45. **Masten, A.S., Reed, M.** *Resilience in development*. New York : NY: Oxford University Press, 2002. The handbook of positive psychology.
46. **McCormick, C.M., Kuo, S.I.-C, Masten, A.S.** *The handbook of lifespan development*. New York : NY: Springer, 2011.
47. **Megan, Robb.** *Beyond the Orphanages: Art Therapy with Russian Children*. Washington D.C. : Art Therapy: Journal of American Art Therapy Association, 2002. Vol. 19, nr.4.
48. **Mihăilescu, Dan.** *Limbaajul Culorilor și al Formelor*. București : Editura științifică și enciclopedică, 1980.

49. **Ministerul muncii, familiei, protecției sociale și persoanelor Vârstnice. Direcția protecția copilului.** *Statistici- Situație copii cu părinți plecați la muncă.* s.l. : http://www.copii.ro/alte_categorii.html, Consultat în Martie 2015.
50. **Moore, G.** *How Big is too Big? How Small is too Small?* s.l. : Child Care Information Exchange, Iulie, 2009.
51. **Morrand De Joffry, P.** *Psihologia copilului.* s.l. : Editura Teora, 2004.
52. **Mureșan, Pavel.** *Culoarea în viața noastră.* București : Editura Ceres, 1988.
53. *Architects' Data, Lighting.* **Neufert, Ernst and Peter.** s.l. : Edited by Oxford Brookes University,.
54. **O'Dougherty Wright, M., Masten, A.S., Narayan, A.J.** *Resilience Processe in Development: Four Waves of Research on Positive Adaptation in the Context of Adversity.* 2013. pg. 15-37, Handbook of Resilience in Children,.
55. **Paallasmaa, J.** *How Do We Grasp Space and Place? Inaugural Kenneth Frampton Endowed Lecture.* New York, U.S.A. : Columbia University, 2011.
56. **Paslaru, Rodica.** "Prevention of Child Abandonment". Sofia; : "Autoritatea națională pentru protecția drepturilor Copiilor Romania", 3 Mai 2007.
57. **Piaget Jean, Inhelder Barbel.** *Psihologia copilului.* s.l. : Editura Cartier Polivalent, 2005.
58. **Popow, W. Bro. Victor G.** "A Report on Psychology&Architecture". Dec. 2000. sursă online: <http://www.docstoc.com/docs/53157064/The-Psychology-of-Architecture>, Consultată în septembrie 2011.
59. **Povian Cristina, Boeriu Amalia, Gurza Vlad Gabriel.** *NEW PERSPECTIVES IN THE PROCESS OF DESIGNING FOR CHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS.* Malta : 6TH WORLD CONFERENCE ON EDUCATIONAL SCIENCES, 06-09. Februarie 2014, 2014.
60. **Povian Cristina, Cristian Dumitrescu.** *ARCHITECTURAL GUIDELINES FOR BUILDING A SPECIAL LEARNING ENVIRONMENT FOR CHILDREN IN NEED .* Praga, Cehia : s.n., 2014.
61. **Povian Cristina, Dumitrescu Cristian.** *Educational System for Children in Need from Romania- in the Communist Period and Nowadays.* Atena : 7th World Conference on Educational Sciences, (WCES-2015), 05-07 Februarie 2015.
62. **Povian Cristina, Gurza Vlad Gabriel, Dumitrescu Cristian.** *SPECIAL EDUCATION TOOLS, CONCEPTS AND DESIGN FOR CHILDREN IN NEED.* Barcelona-Spain : 4TH World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, 27-29 Octombrie 2013, University of Barcelona, 2013. Sursă online: <http://wc-lta.worldeducationcenter.eu/list.php>.
63. **Povian, Cristina.** *GENETIC ALGORITHMS: CONCEPTS, DESIGN AND OPTIMIZATION TOOLS IN THE ARCHITECTURE FOR CHILDREN.* Belek-Antalya : 3rd World Conference on Innovation and Computer Sciences (INSODE 2013), Aprilie 2013. pg. 263-271. Vol. 3, nr. 01-1876. 00 (2013) 000-000, ISSN- 2147-5105.
64. —. *THE IMPORTANCE OF GREEN ARCHITECTURAL DESIGN IN CHILDREN'S EDUCATION.* [ed.] 16-22 June, Albena Co, Bulgaria. NANO, BIO AND GREEN- TECHNOLOGIES FOR A SUSTAINABLE FUTURE, Conference Proceedings, Green Design and Sustainable Architecture 13TH International Multidisciplinary Scientific Geoconference SGEM 2013. Albena, Bulgaria : s.n., 2013. pg. 751-758. Sursă online: <http://www.sgem.org/sgemlib/spip.php?article3607> Consultată în septembrie 2014. ISBN - 978-619-7105-06-3, ISSN- 1314-2704, DOI 10.5593/sgem2013.

65. **Povian, Cristina și Dumitrescu, Cristian.** *SUSTAINABLE URBAN STRATEGIES FOR CHILDREN'S POVERTY PROBLEMS IN TIMISOARA'S NEIGHBORHOODS- KUNCZ.* Timișoara : Universitatea POLITEHNICA Timișoara, 2012. pg. 132-136. Vol. Transactions on Hydrotechnics TOM 57(71), FASCICOLA 2. ISSN 1224-6042.

66. **Povian, Cristina, Dumitrescu, Cristian și Halbac, Rares.** *The Street-Playground or Dwelling for some Children.* Rhodes, Grecia : 6th International Conference on Urban Rehabilitation and Sustainability Proceedings, 2013. ISBN-978-960-474-312-4; ISSN- 2227-4359.

67. **Povian, Cristina-Maria.** *Children in Need in a Globalized World.* [ed.] (WCES-2015) 7th World Conference on Educational Sciences. Athens, Greece : s.n., 05-07 February 2015.

68. **Price-Mitchell, M.** *Study Drugs: the next teen addiction.* 2012.

69. **Rosapepe, James C., Ambasador SUA.,** *HALF WAY HOME: Romania's Abandoned Children Ten Years After the Revolution.* A Report to Americans From the U.S. Embassy Bucharest. București : s.n., Februarie 2001. Sursă online-http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pcaab104.pdf , Consultată în data de 08 iulie 2014..

70. **Rozorea Anca, Sterian Mihaela.** *Testul Arborelui.* București : Editura Paideia, 2000.

71. *Learning Environments: Shaping and Coloring a Bright Future.* **Salama, A.** Dubai : Architecture Issue, 2004.

72. **Salvați Copiii, Organizație.** *Diminuarea impactului negativ al migrației economice a părinților în Italia, asupra copiilor rămași singuri acasă, în România.* s.l. : <http://www.salvaticopiii.ro/>. Consultat în iunie 2014.

73. **Sawyer, Keith.** *The psychology of Child Development.* Sursă online-http://www.artsci.wustl.edu/~ksawyer/classes/313_learning_theories.pdf. Consultat în luna mai 2013.

74. **Scott, Sarah.** *Architecture for children.* Australia : Australian Council for Educational Research, Editura ACER Press, 2010.

75. **Shapley Robert, Michael Hawken.** *Neural Mechanisms for Color Perception in the Primary Visual Cortex.* s.l. : New York University: Faculty of Arts & Science, Center for Neural Science. pg. 426-432. Sursă online: http://www.cns.nyu.edu/~mjh/papers_pdf/Shapley-Hawken-conb12_425_02.pdf Consultată în martie 2015.

76. **Soderback, Soderstrom M., Schalander E.** *Horticultural therapy: the „healing garden” and gardening in rehabilitation measures at Danderyd Hospital Rehabilitation Clinic, Sweden.* 2009. Vol. Department of Public Health and Caring Science, Uppsala University, Sweeden.

77. **Solomon, Z., Adler, L., Enache, C.** *Culoarea în arhitectură.* București : Editura Tehnică, 1960.

78. **Song, Kim T.H., J.K., Jeong, G.W.** *Neural Responses to the Human color Preference for Assesment of eco-friendliness: A functional Magnetic Resonance Imaging Study.* s.l. : International Journal of Environmental Research, 2012. Vol. 6, nr.4. 1735-6865.

79. **Strumese, Elinar.** *Sessionon Environmental - Psychology, Homelessness and Dignity.* 2008.

80. **Testa Peter, Devyn Weiser.** *Emergent Structural Morphology.* s.l. : Architectural Design 72, 2002.

81. **Tolley, Martin.** *Introduction to Environmental Psychology.* The University of Northampton. s.l. : Sursă online-<http://martintolley.com/environment/Index.html>, Consultată în iunie 2013.

82. **U.S., Green Building Council.** Sursă online-
<http://www.usgbc.org/advocacy/priorities/resiliency> , Consultată în 20 iunie 2014.
83. **UN-Habitant.** *The Challenge of Slums: Global Report on Human Settlements 2003. Revised and updated version April 2010.- Chapter 1: Development Context and the Millennium Agenda* . s.l. :
www.unhabitant.org/grhs/2003 Consultat în luna mai 2013.
84. **UNCHS, Cities Alliance.** *UNCHS- Cities Alliance for Cities Without Slums.* s.l. :
<http://web.mit.edu/urbanupgrading/sponsor/ActionPlan.pdf>, Consultată în martie 2015, 1999.
85. **UNESCO.** <http://portal.unesco.org>.
86. **UNICEF.** s.l. : http://www.unicef.org/infobycountry/media_1820.html ,
 Consultat în mai 2013.
87. —. *Alternative Sociale, Analiză la nivel național asupra fenomenului copiilor rămași acasă prin plecarea părinților la muncă în străinătate.* 2008. Sursă online-
http://www.unicef.org/romania/ro/Raport_final_HAC.pdf consultată în 08.07.2014..
88. —. *National Authority for Child Protection and Adoption, „Child Care System in Romania, 2004”* . Sursă online:
http://www.unicef.org/ceecis/GDD_2005_Romania_Child_Care_system_refrom.pdf,
 Consultată în data de 14 Iulie 2014..
89. —. *State of the World's Children 2003.* New York : New York: UNICEF,
 pag.37, 2002.
90. —. *State of the World's Children 2006: Excluded and Invisible pag. 40-41.* New York : New York-UNICEF, 2005.
91. —. *The State of the World's Children 2012- Executive Summary- Children in an Urban World.* s.l. : Sursă online:
http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC%202012-Executive%20Summary_EN_13Mar2012.pdf, Consultat în Martie 2013.
92. —. *The State of the World's Children 2012- Executive Summary, children in an Urban World- Unite for children* . s.l. :
http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC%202012-Executive%20Summary_EN_13Mar2012.pdf, Consultat în mai 2013.
93. **UNICEF, IRC-. Poverty and Exclusion among Urban Children.** s.l. : IRC,
 Sursă online-<http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/digest10e.pdf> Consultată în Martie 2013, 2003.
94. **UNICEF, National Authority for Child Protection and Adoption.** *„Child Care System in Romania, 2004”*. Sursă online:
http://www.unicef.org/ceecis/GDD_2005_Romania_Child_Care_system_refrom.pdf,
 consultată în data de 14 Iulie 2014..
95. **UNICEF, The State of the World's Children.** *Executive Summary, children in an Urban World.* s.l. : Unite for children –UNICEF, 2012. Sursă online-
http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC%202012-Executive%20Summary_EN_13Mar2012.pdf Consultată în luna mai, anul 2013.
96. **UNICEF- ECATERINA STATIVĂ, CARMEN ANGHELESCU, RODICA MITULESCU, MIHAELA NANU, NINA.** *„The situation of child abandonment in Romania”.* 2005. Sursă online:
http://www.unicef.org/ceecis/GDD_2005_Romania_Child_abandonment.pdf,
 Consultată în mai 2014.
97. **UNICEF- Fundația internațională pentru copil și familie.** *Tehnici creative- Ghid de bune practici.* Sursă online-

http://www.unicef.org/romania/ro/Ghid_Bune_practici.pdf, Consultat în data de 16.03.2015.

98. **United Nations Children's Fund, UNICEF.** *Measuring child poverty.* May 2012,. Sursă online: http://www.unicefirc.org/publications/pdf/rc10_eng.pdf Consultată în martie 2013.

99. **United Nations Human Rights, Office of the High Commissioner.** *United Nations Human Rights, Protection and promotion of the rights of children working and/or living on the street.* s.l. : Sursă online-<http://www.ohchr.org/Documents/Issues/Children/Study/OHCHRBrochureStreetChildren.pdf> , Consultată în martie 2015.

100. **United Nations, Human Rights.** *Convention on the Rights of the Child.* New York : Sursă online-<http://www.ohchr.org/en/professionalinterest/pages/crc.aspx>, 20 Noiembrie 1989.

101. **Vandemoortele, Jan,.** *Poverty, Growth and Children: What's the Right Sequence?* . s.l. : Global Child Poverty and Well-Being. Sursă online-www.equityforchildren.org/descargar-poverty-growth-and-children-whats-the-right-sequence/559/index.html Consultată în mai 2013.

102. **Vasile, Marcu.** *Arhitectura și ambientul destinate educației.* București : Editura Fundației România de Măine, 2005.

103. **Vuilleumier Patrik, Driver John.** *Modulation of Visual Processing by Attention and Emotion: Windows on Casual Interactions Between Human Brain Regions, Journal: Philosophical Transactions B.* s.l. : The Royal Society Publishing, 29 Mai 2007. Vol. 362, Issue:1481, Sursă online:<http://rstb.royalsocietypublishing.org/content/362/1481/837> Consultată în martie 2015. Doi-10.1098/rstb.2007.2092.

104. **Warming, H.** *The Quality of Life from a Child's perspective.* s.l. : International Journal of Public Administration, 2003. Vol. 26.

105. **World Commission on Environment and Development's, The Brundtland Commission.** *Report Our Common Future.* s.l. : Oxford University Press, 1987.

106. **Wyman, P. A.** *Emerging perspectives on context specificity of children's adaptation and resilience: Evidence from a decade of research with urban children in adversity.* IN S.S. Luthar (Ed), *Resilience and vulnerability: Adaptation in the context of childhood adversity.* New York : NY:Cambridge University Press, 2003.

107. **Youth Advocate, Program International.** *Preventing Child Exploitation.* s.l. : www.yapi.org, Consultat în martie 2013.

108. **Șchiopu, U., Verza, E.** *Psihologia vârstelor. Ciclurile vieții.* s.l. : Editura București, 1995.

109. **O'Dougherty Wright, M., Masten, A.S., Narayan, A.J.** *Resilience Processes in Development: Four Waves of Research on Positive Adaptation in the Context of Adversity,.* 2013. Handbook of Resilience in Children pp 15-37.

110. **John, Boswell.** *The Kindness of Strangers: The Abandonment of Children in Western Europe from Late Antiquity to the Renaissance.* New York. : s.n., 1988. pg. pp. 112-115.

111. *Child Care in Post-Communist Romania Between Familialist Ideology, Labour Market and Gender Roles, . Ionela, Baluta,.* Iași : s.n., 2014, Revista de Cercetare și Intervenție Socială, Vol. vol 46, pg. pp 227-242, . ISSN 1583-3410.

112. **James, C., Rosapepe. Ambassador SUA,.** *HALF WAY HOME: Romania's Abandoned Children Ten Years After the Revolution.* A Report to Americans From the U.S. Embassy Bucharest. București : s.n., Februarie 2001.

Sursă online- http://pdf.usaid.gov/pdf_docs/Pcaab104.pdf , Consultată în data de 08 iulie 2014..

113. **UNICEF.** „*The situation of child abandonment in Romania*”,.

114. **Cârstea, Adriana.** *Valoarea estetică a artei infantile, teză de doctorat în cadrul Facultății de Filozofie, conducător științific Prof. Univ. Dr. Vasile Morar.* București : Universitatea București.

115. **Dumitrana, Conf. Dr. Magdalena.** *Depistarea copiilor cu tulburări emoționale cu ajutorul testului stele-valuri,*. s.l. : Universitatea din Pitești,. Sursă online- http://www.medica.ro/reviste_med/download/rmr/2010.3/RMR_Nr-3_2010_Art-10.pdf Consultată la data de 16.03.2015.

116. *ARCHITECTURAL GUIDELINES FOR BUILDING A SPECIAL LEARNING ENVIRONMENT FOR CHILDREN IN NEED* ,. **Povian Cristina, Cristian Dumitrescu.** Praga, Cehia, : s.n., 2014. 5th World Conference on Learning, Teaching and Educational Leadership, 29-30 octombrie 2014.

117. **Tilley David, Jeff Price, Serena Matt, Brodie Marro, I.** *David Tilley, Jeff Price, Serena Matt, Brodie Marro, Vegetated Walls: Thermal and Growth Properties of Structured Green Facades.* Martie 2012. Sursă online- http://www.greenscreen.com/Resources/download_it/pdf_2013/FinalReportVegetatedWallsThermalGrowthGreenFacades.pdf Consultată în data de 23.03.2015. UM-09040836.

118. **Rozorea Anca, Sterian Mihaela,**. *Testul Arborelui,*. București : Editura Paideia, 2000.

ANEXE

Anexa 1- "Copiii străzii"

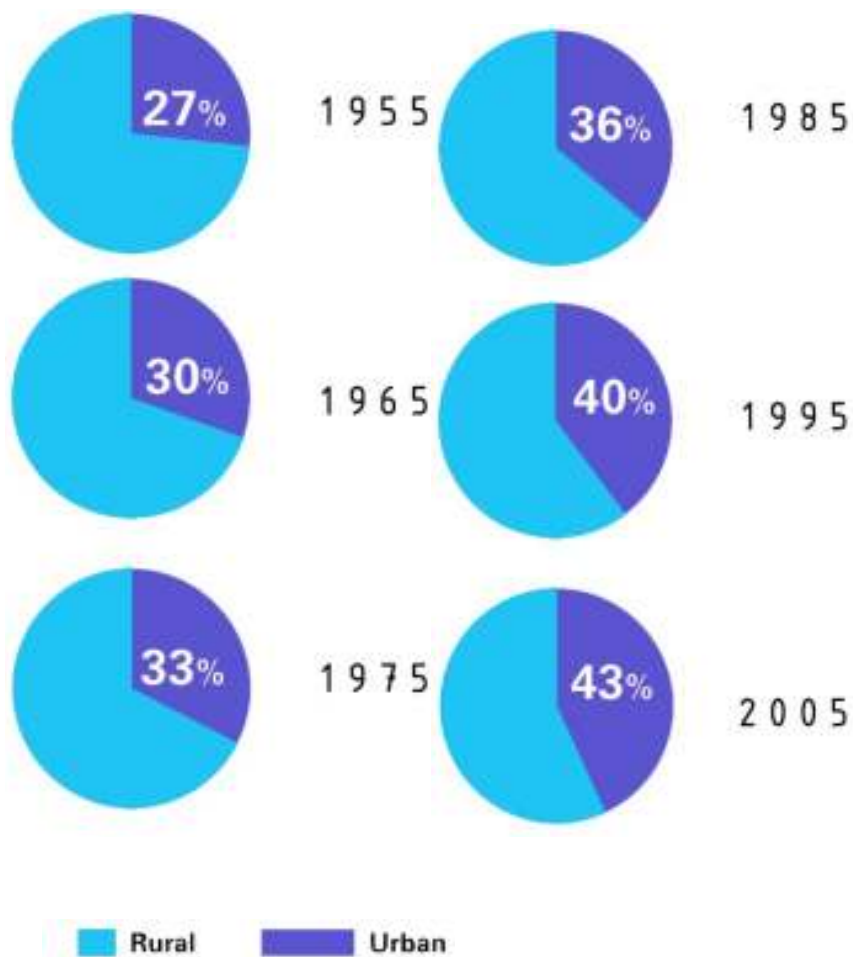

Fig.A1.a.Copii dormind pe stradă în New York, poză realizată de Jacobs Riis, New York, Statele Unite ale Americii (1890)

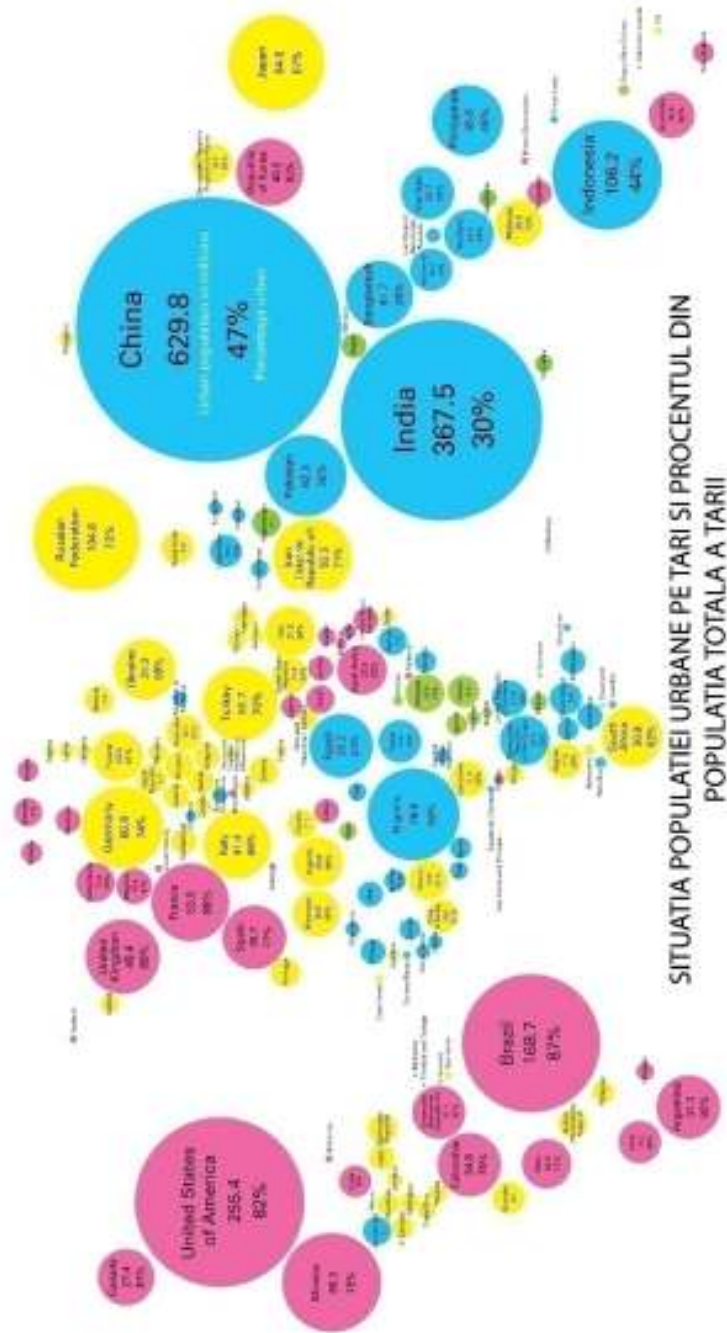

Fig.A1.b.Copiii ai străzii în perioada Victoriană în America (1830-1900)

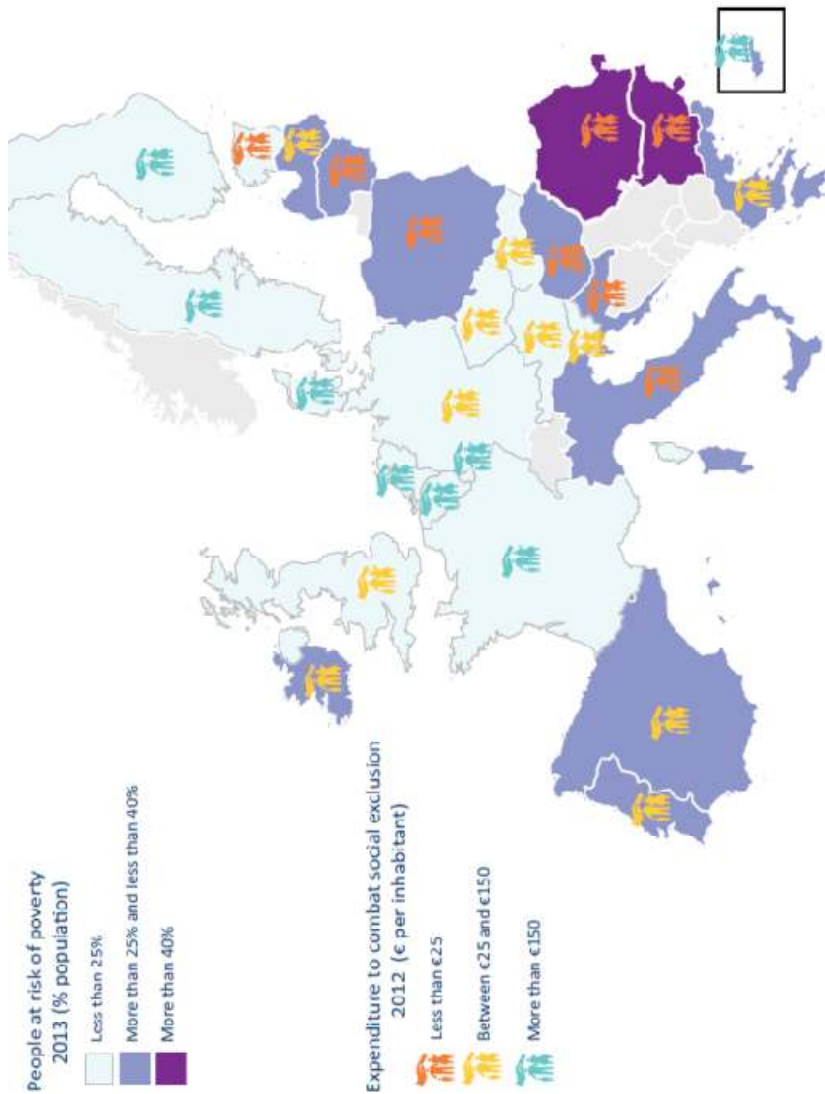
Anexa 2- Propoția dintre urban și rural a copiilor lume.¹⁸⁵

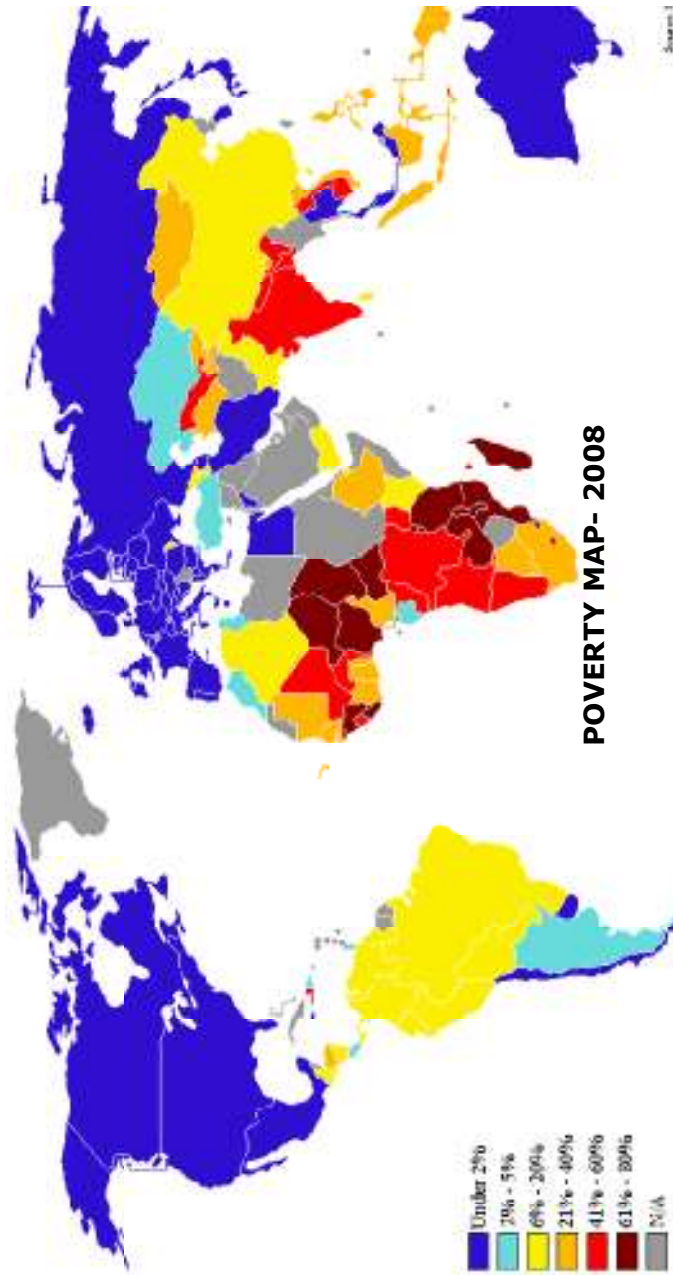
¹⁸⁵ Conform United Nations, Department of Economic and Social Affairs (UNDESA), Population Division. <http://www.un.org/en/development/desa/population/>

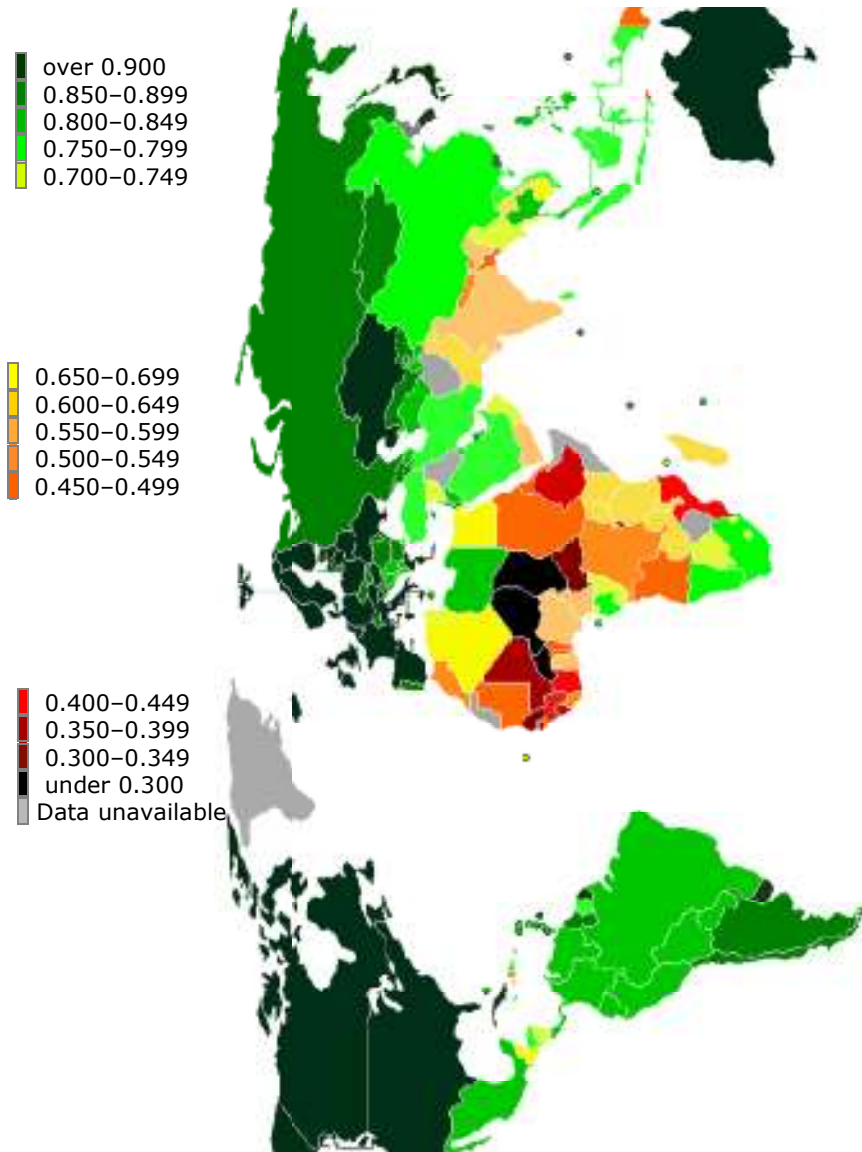
Anexa 3- Harta populației, din Uniunea Europeană aflată în situație de risc din punct de vedere al sărăciei și al excluziunii sociale- 2013

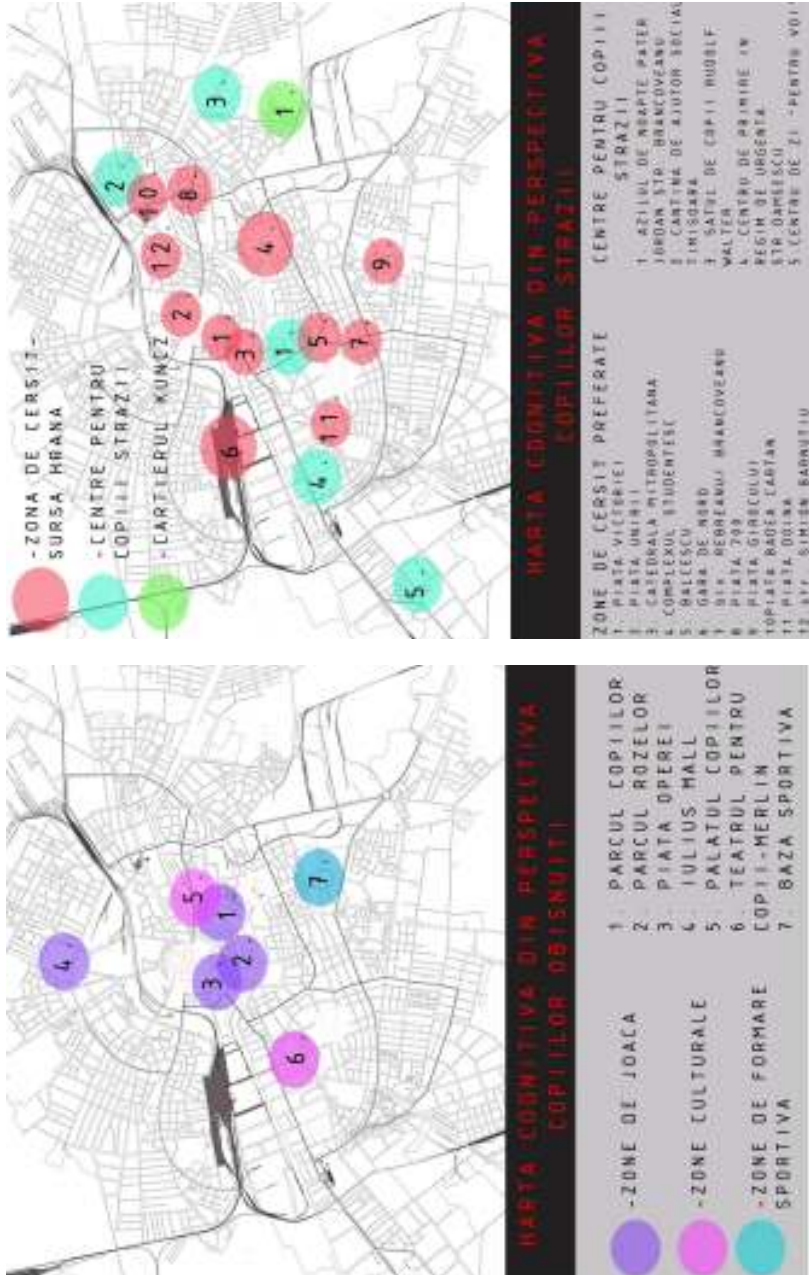
Anexa 4- Harta sărăciei în lume

Anexa 5- Harta lumii reprezentând indexul educației realizată conform Raportului de Dezvoltare Umana 2007/2008

Anexa 6- Hărți cognitive ale orașului Timișoara

Anexa 7- Cadrul legislativ

În acest moment cele mai importante legi care reglementează problemele legate de copiii aflați în situații de risc sunt:

Legislație internațională

- **Recomandarea 2013/112/UE din 2013**- Investiția în copii: ruperea cercului vicios al defavorizării.
- **Decizia 2011/220/UE din 2011**- privind semnarea, în numele Uniunii Europene, a Convenției de la Haga din 23 noiembrie 2007 privind obținerea pensiei de întreținere în străinătate pentru copii și alți membri ai familiei.
- Strategia Europa 2020.

Legislație națională

- **Ordin nr. 1548 din 2010**- privind aprobarea Metodologiei de evaluare, selecționare și de finanțare a proiectelor din cadrul programelor de interes național în domeniul protecției familiei și a drepturilor copilului
- **Ordin nr. 288 din 2008**- pentru aprobarea Standardelor minime obligatorii privind managementul de caz în domeniul protecției drepturilor copilului.
- **Ordin nr. 101 din 2006**- privind aprobarea Standardelor minime obligatorii pentru centrul maternal și a Ghidului metodologic de implementare a acestor standarde.
- **Ordin nr. 287 din 2006**- pentru aprobarea Standardelor minime obligatorii privind centrul de pregătire și sprijinire a reintegrării sau integrării copilului în familie, precum și a ghidului metodologic de implementare a acestor standarde.
- **Ordin nr. 289 din 2006**- pentru aprobarea Standardelor minime obligatorii privind centrul de consiliere și sprijin pentru părinți și copii și a ghidului metodologic de implementare a acestor standarde.
- **Ordin nr. 132 din 2005**- pentru aprobarea standardelor minime obligatorii privind serviciile destinate protecției copiilor străzii.
- **Ordin nr.21 din 2004**- pentru aprobarea standardelor minime obligatorii privind serviciile pentru protecția copilului de tip rezidențial.
- **Ordin nr. 24 din 2004**- pentru aprobarea Standardelor minime obligatorii pentru centrele de zi.
- **Ordin nr. 89 din 2004**- pentru aprobarea Standardelor minime obligatorii privind centrul de primire în regim de urgență pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat.

- **Ordin nr. 35 din 2003-** privind aprobarea Standardelor minime obligatorii pentru asigurarea protecției copilului la asistentul maternal profesionist și a ghidului metodologic de implementare a acestor standarde.
- **Ordin nr.177 din 2003-** privind aprobarea standardelor minime obligatorii pentru telefonul copilului, standardelor minime obligatorii privind centrul de consiliere pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat, precum și a standardelor minime obligatorii privind centrul de resurse comunitare pentru prevenirea abuzului, neglijării și exploatării copilului.

- **Legea nr.138 din 2011-** pentru ratificarea Convenției europene revizuite în materia adopției de copii, adoptată la Strasbourg la 27 noiembrie 2008 și semnată de România la Strasbourg la 4 martie 2009.
- **Legea nr. 252 din 2010-** privind ratificarea Convenției Consiliului Europei pentru protecția copiilor împotriva exploatării sexuale și a abuzurilor sexuale, adoptată la Lanzarote la 25 octombrie 2007 și semnată de România la Lanzarote la 25 octombrie 2007.
- **Legea nr. 294 din 2006-** pentru ratificarea Acordului dintre România și Spania privind cooperarea în domeniul protecției minorilor români neînsoțiți în Spania, repatrierea lor și lupta împotriva exploatării minorilor, semnat la Madrid la 15 decembrie 2005.
- **Legea nr. 497 din 2006-** pentru consacrarea zilei de 5 iunie ca Ziua împotriva violenței asupra copilului în România.
- **Legea nr. 272 din 2004-** privind protecția și promovarea drepturilor copilului, republicata.
- **Legea nr. 273 din 2004-** privind procedura adopției.
- **Legea nr. 216 din 2003-** privind aderarea României la Convenția europeană asupra recunoașterii și executării hotărârilor în materie de încredințare a copiilor și de restabilire a încredințării copiilor, adoptată la Luxembourg la 20 mai 1980.
- **Legea nr. 84 din 1994-** pentru ratificarea Convenției asupra protecției copiilor și cooperării în materia adopției internaționale, încheiată la Haga la 29 mai 1993.
- **Legea nr. 138 din 2011-** pentru ratificarea Convenției europene revizuite în materia adopției de copii, adoptată la Strasbourg la 27 noiembrie 2008 și semnată de România la Strasbourg la 4 martie 2009.
- **Legea nr. 18 din 1990-** pentru ratificarea Convenției cu privire la drepturile copilului.

- **HG nr. 299 din 2014-** privind organizarea și funcționarea Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție.
- **HG nr. 1113 din 2014-** privind aprobarea Strategiei naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului pentru perioada 2014 - 2020 și a Planului operațional pentru implementarea Strategiei naționale pentru protecția și promovarea drepturilor copilului 2014 – 2016.
- **HG nr. 1434 din 2004-** privind atribuțiile și Regulamentul-cadru de organizare și funcționare ale Direcției generale de asistență socială și protecția copilului, republicata.
- **HG nr. 1437 din 2004-** privind organizarea și metodologia de funcționare a comisiei pentru protecția copilului.
- **HG nr. 1438 din 2004-** pentru aprobarea regulamentelor-cadru de organizare și funcționare a serviciilor de prevenire a separării copilului de familia sa, precum și a celor de protecție specială a copilului lipsit temporar sau definitiv de ocrotirea părinților săi.
- **HG nr. 1018 din 2002-** pentru aprobarea Regulamentului cu privire la obligațiile ce revin serviciilor publice specializate pentru protecția drepturilor copilului în vederea garantării respectării dreptului la imagine și intimitate al copilului aflat în plasament sau încredințare.

Anexa 8- Percepția copiilor asupra mediului construit

Testul 1- Testul casei- copii din centrele de tip rezidențial

Testul casei- copii din centrele de tip rezidențial

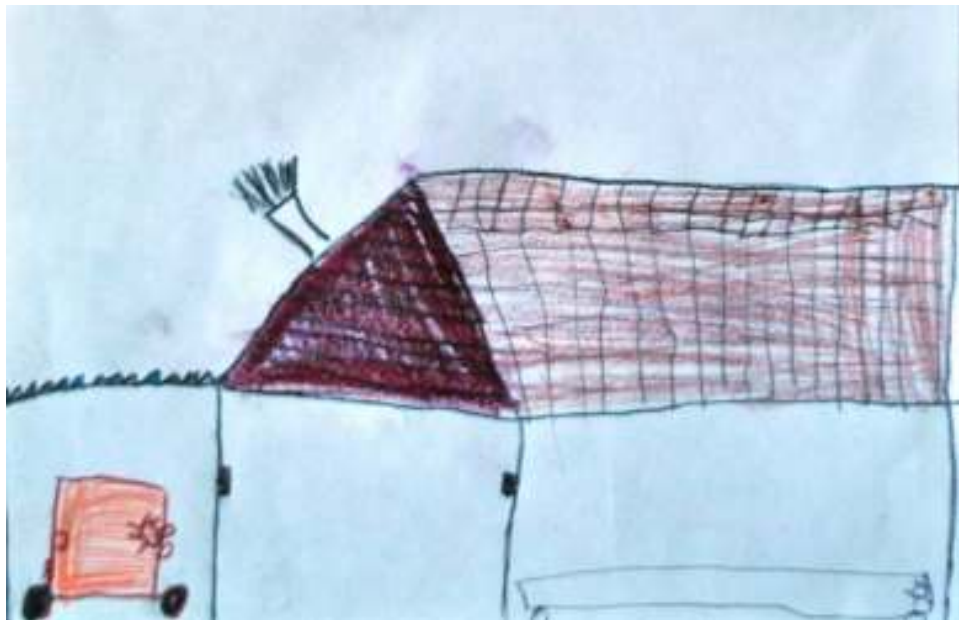

Testul casei- copii din centrele de tip rezidențial

Testul 1- Testul casei- copii din familiile obișnuite

Testul casei- copii din familiile obișnuite

Testul casei- copii din familiile obișnuite

Anexa 9- Percepția copiilor asupra culorilor

Testul 3- Realizarea unui fluturaș colorat- "copiii străzii"

Testul 3- Realizarea unui fluturaș colorat- *copii din centrele de tip rezidențial*

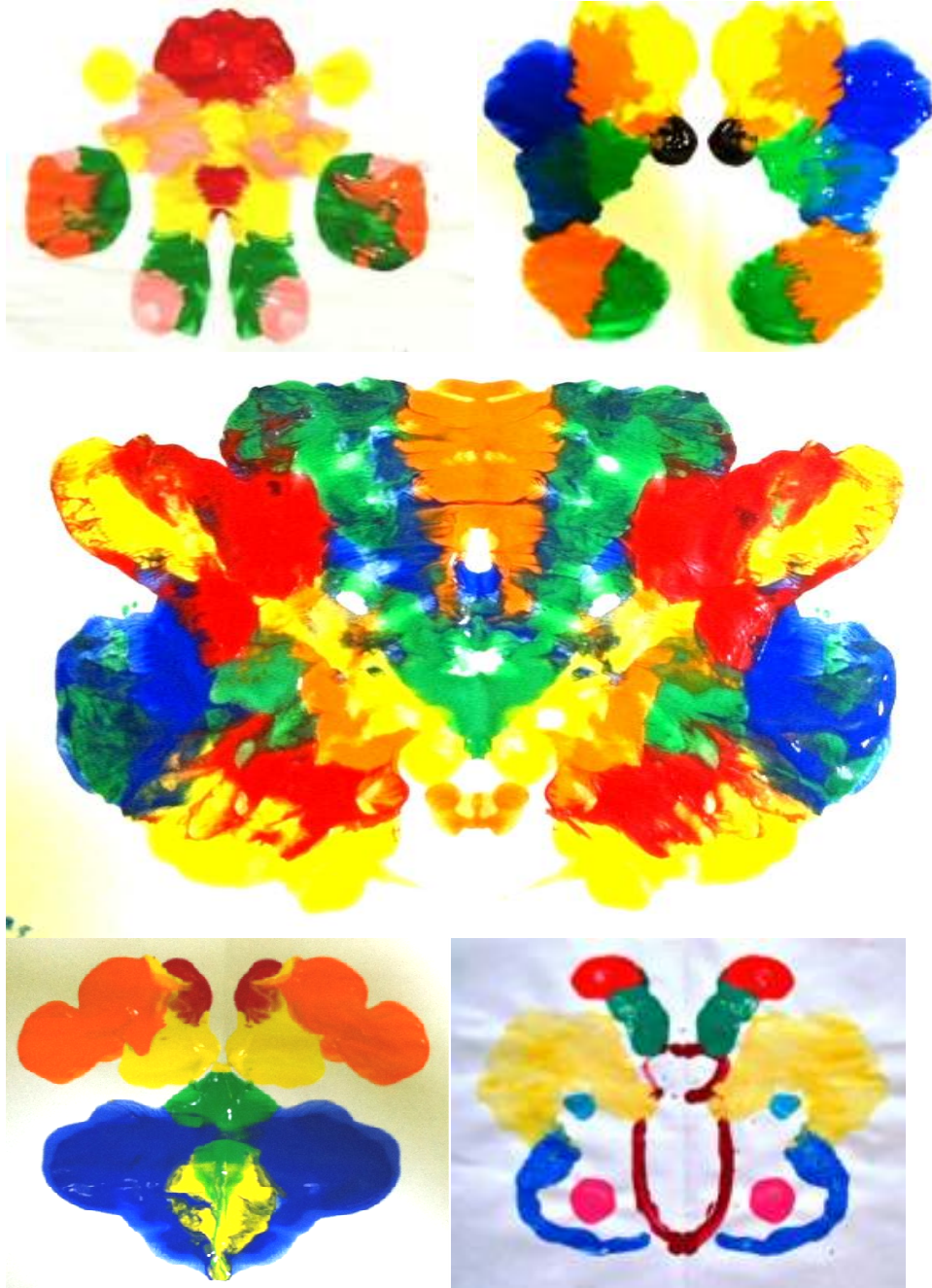

Testul fluturului- copii din centrele de tip rezidențial

Testul 3- Realizarea unui fluturaș colorat- copii din familii obișnuite

Realizarea unui fluturaș colorat- copii din familii obișnuite

Anexa 10- Situația copiilor din sistemul de protecție specială

Distribuția copiilor în structuri de tip rezidențial din subordinea DGASPC Timiș:

Denumire centru	Număr de copii/An			
	2010	2011	2012	2013
Centrul de Primire în Regim de Urgență Timișoara	48	63	48	53
Centrul pentru Sprijinirea Integrării Familiale și Profesionale a Tinerilor Timișoara	37	34	32	30
Centrul de Plasament Lugoj	81	74	69	69
Centrul de Plasament Găvojdia	90	92	81	89
Centrul de Plasament pentru Copilul cu Dizabilități Recaș	83	85	85	89
Centrul de Recuperare și Reabilitare Neuropsihiatrică pentru Copii Timișoara	50	52	55	54
Centrul de Recuperare și Reabilitare Neuropsihiatrică pentru Copii Lugoj	40	52	51	50
Total	429	452	421	434

Numărul de copii cu măsura de protecție specială în servicii de tip familial:

Măsura de protecție specială	2010	2011	2012	2013
Plasament la rude până la gr.IV	525	516	455	431
Plasament la alte familii/persoane	246	231	191	196
Plasament la AMP	1101	1098	1101	1104
Tutela	63	67	0	0
Total	1935	1912	1752	1731

Situația copiilor beneficiari ai serviciilor de îngrijire de zi aflate în subordinea DGASPC Timiș:

Denumire serviciu	2010	2011	2012	2013
Serviciul de recuperare din cadrul Centrul de Recuperare și Reabilitare Neuropsihiatrică pentru Copii Timișoara	118	121	136	123
Serviciul de recuperare din cadrul Centrul de Recuperare și Reabilitare Neuropsihiatrică pentru Copii Lugoj	61	67	77	81
Total	179	188	213	204

SITUAȚIA COPIILOR BENEFICIARI AI SERVICIILOR DE ÎNGRIJIRE DE ZI ȘI DE TIP REZIDENȚIAL OFERITE DE ORGANISME PRIVATE ACREDITATE ÎN 2010

Servicii de îngrijire de zi aflate în subordinea organismelor private acreditate:

Nr. crt.	OPA	Categoria de beneficiari ai serviciului	Nr. beneficiari
1	Centrul Comunitar de zi pentru persoane cu dizabilități "Speranța în Viitor"	Copii cu dizabilități	41
2	Fundația Umanitară Chosen- Centrul de Zi "Casa Olarului"	Copii abuzați/neglijăți/exploatați	24
3	Federația "Caritas a Diecezei" Timișoara Centrul de zi pentru copilul cu Dizabilități "Sfânta Maria" Carani	Copii cu dizabilități	18
4	Federația "Caritas a Diecezei" Timișoara Centrul de zi Nădrag	Copii abuzați/neglijăți	40
5	Federația "Caritas a Diecezei" Timișoara Centrul de zi pentru Copiii Rromi	Copii rromi	47
6	Federația "Caritas a Diecezei" Timișoara Centrul de zi pentru copii "Pater Berno" Bacova	Copii abuzați/neglijăți/exploatați	30
Total			200

Servicii de îngrijire de tip rezidențial aflate în subordinea organismelor private acreditate:

Nr. crt.	OPA	Categoria de beneficiari ai serviciului	Nr. beneficiari
1	Fundația „Prossimo Tuo” - Casa de Copii Remetea Mare	Copii abuzați/neglijăți	4
2	Federația Caritas a Diacezei Timișoara – Centrul Rezidențial „Caritas” Petroasa Mare	Copii abuzați/neglijăți	22
3	Federația Caritas a Diacezei Timișoara – Centrul Rezidențial Mama-Copil Timișoara	Copii abuzați/neglijăți/exploatați	8
4	Federația Caritas a Diacezei Timișoara – Centrul Rezidențial „Izvorul Vieții” pentru copii cu dizabilități Dudeștii-Noi	Copii cu dizabilități	5
5	Fundația Umanitară „Heiner Buttenberg” Casa Hansel și Gretel -Buzias	Copii abuzați/neglijăți	19
6	Federația Caritas a Diacezei Timișoara – Centrul Rezidențial de Tip Familial pt.Copii „Sf.Nicolae” nr.1 Peciu Nou	Copii abuzați/neglijăți	6
7	Federația Caritas a Diacezei Timișoara – Centrul Rezidențial de Tip Familial pt.Copii „Sf.Nicolae” nr.3 Peciu Nou	Copii abuzați/neglijăți	7
8	Federația Caritas a Diacezei Timișoara – Centrul Rezidențial de Tip Familial pt.Copii „Sf.Nicolae” nr.4 Peciu Nou	Copii abuzați/neglijăți	8
9	Kinderzukunft Fundația „Rudolf Walther” Filiala din Timișoara -Serviciul de Tip Rezidențial	Copii abuzați/neglijăți	48
10	Kinderzukunft Fundatia „Rudolf Walther” filiala din Timișoara –Serviciul pt. dezvoltarea deprinderilor de viața independenta	Copii abuzați/neglijăți	36
11	Asociația „Mana” Casa de Fete „Osana”	Copii abuzați/neglijăți	6
12	Fundația „Misiunea Umanitara Internationala” Casa „Filadelfia”	Copii abuzați/neglijăți	11
13	Fundația „Missio Link International” Casa Debora1	Copii abuzați/neglijăți	11
14	Fundatia „Missio Link International” Casa Debora2	Copii abuzați/neglijăți	12
15	Fundația „M.U.T. Herz Fur Kinder” –Casa de Tip Familial Bulgarus	Copii abuzați/neglijăți	17
16	Asociația Umanitară „Samariteanul”	Copii abuzați/neglijăți	4
17	Fundația Umanitară „Beraca”	Copii abuzați/neglijăți	12
18	Fundația „Casa Speranței”	Copii abuzați/neglijăți	14

19	Fundația „Siguranța pentru Copii în România” Casa nr.1	Copii abuzați/neglijăți	7
20	Fundația „ Siguranța pentru Copii în România” Casa nr.2	Copii abuzați/neglijăți	4
21	Fundația „ Siguranța pentru Copii în România” Casa nr.3	Copii abuzați/neglijăți	7
22	Fundația Umanitară Efata –Casa de Copii Otniel	Copii abuzați/neglijăți	23
23	Asociația „Caritas” – Casa de Copii Lugoj	Copii neglijăți	3
24	Serviciul de ocrotire a tinerilor dezinstituționalizați –Centrul „Frații lui Onisim”	Tineri	3
25	Serviciul de îngrijire de tip familial pentru copii- Centrul „Frații lui Onisim”	Copii abuzați/neglijăți	15
26	Fundația „Sf.Francisc” Deva –Casa de Tip Familial „Sf.Arhanghel Mihail” Jimbolia	Copii neglijăți	10
Total			322

Anexa 11- Situația copiilor ai căror părinți sunt plecați la muncă în străinătate 2010-2013

Număr de familii în care părinții sunt plecați la muncă în străinătate la sfârșitul perioadei raportate	Număr de copii la sfârșitul perioadei raportate	Număr de copii aflați în îngrijirea rudelor până la gradul IV, fără măsură de protecție	Număr de copii cu măsură de protecție la sfârșitul perioadei raportate				Alte situații (precizați)	
			la AMP	în centre de plasament publice sau private	la rude până la gradul IV	la alte persoane/familii		
- cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate	206	293	239	0	0	54	0	0
- cu un singur părinte plecat la muncă în străinătate	576	788	737	6	0	25	0	0
- cu părinte unic susținător al familiei monoparentale plecat la muncă în străinătate	115	110	84	0	2	43	1	0
Total an 2010	897	1191	1060	6	2	122	1	0
- cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate	246	333	282	0	0	51	0	0
- cu un singur părinte plecat la muncă în străinătate	679	871	833	0	0	25	0	0
- cu părinte unic susținător al familiei monoparentale plecat la muncă în străinătate	156	191	148	0	1	55	0	0
Total an 2011	1081	1395	1263	0	1	131	0	0
- cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate	213	318	264	0	0	52	2	0
- cu un singur părinte plecat la muncă în străinătate	590	855	829	0	0	25	1	0
- cu părinte unic susținător al familiei monoparentale plecat la muncă în străinătate	178	194	153	0	1	35	3	2
Total an 2012	981	1367	1246	0	1	112	6	2
- cu ambii părinți plecați la muncă în străinătate	214	355	326	0	0	28	1	0
- cu un singur părinte plecat la muncă în străinătate	898	1307	1280	0	0	27	0	0
- cu părinte unic susținător al familiei monoparentale plecat la muncă în străinătate	179	217	180	0	0	33	2	2
Total an 2013	1291	1879	1786	0	0	88	3	2

Anexa 12- Planuri ale Centrului de plasament de la Halmeu

Planurile au fost realizate de un tânăr care a fost instituționalizat acolo începând cu anul 1984.

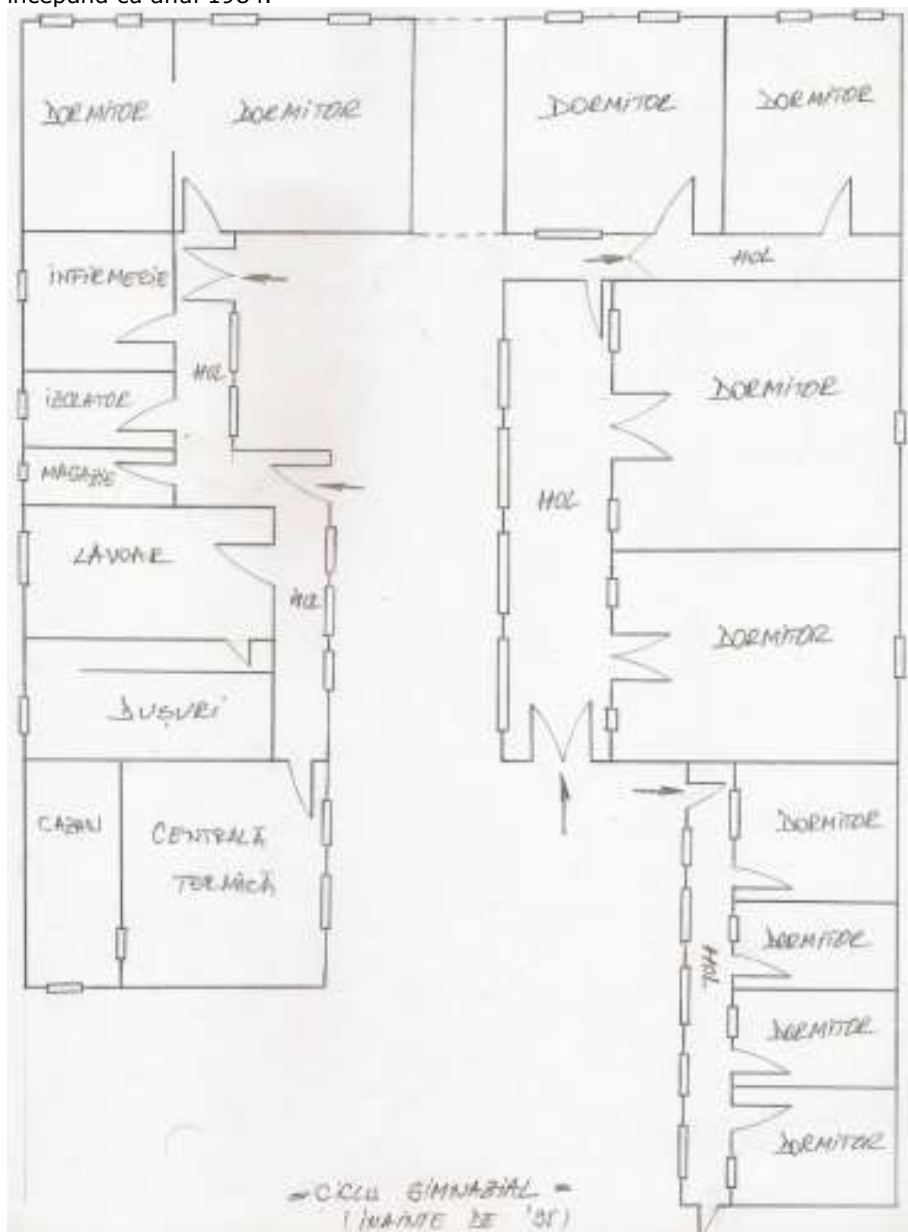

Fig. A12. a. Plan parter clădire Ciclu Gimnazial- înainte de 1995.

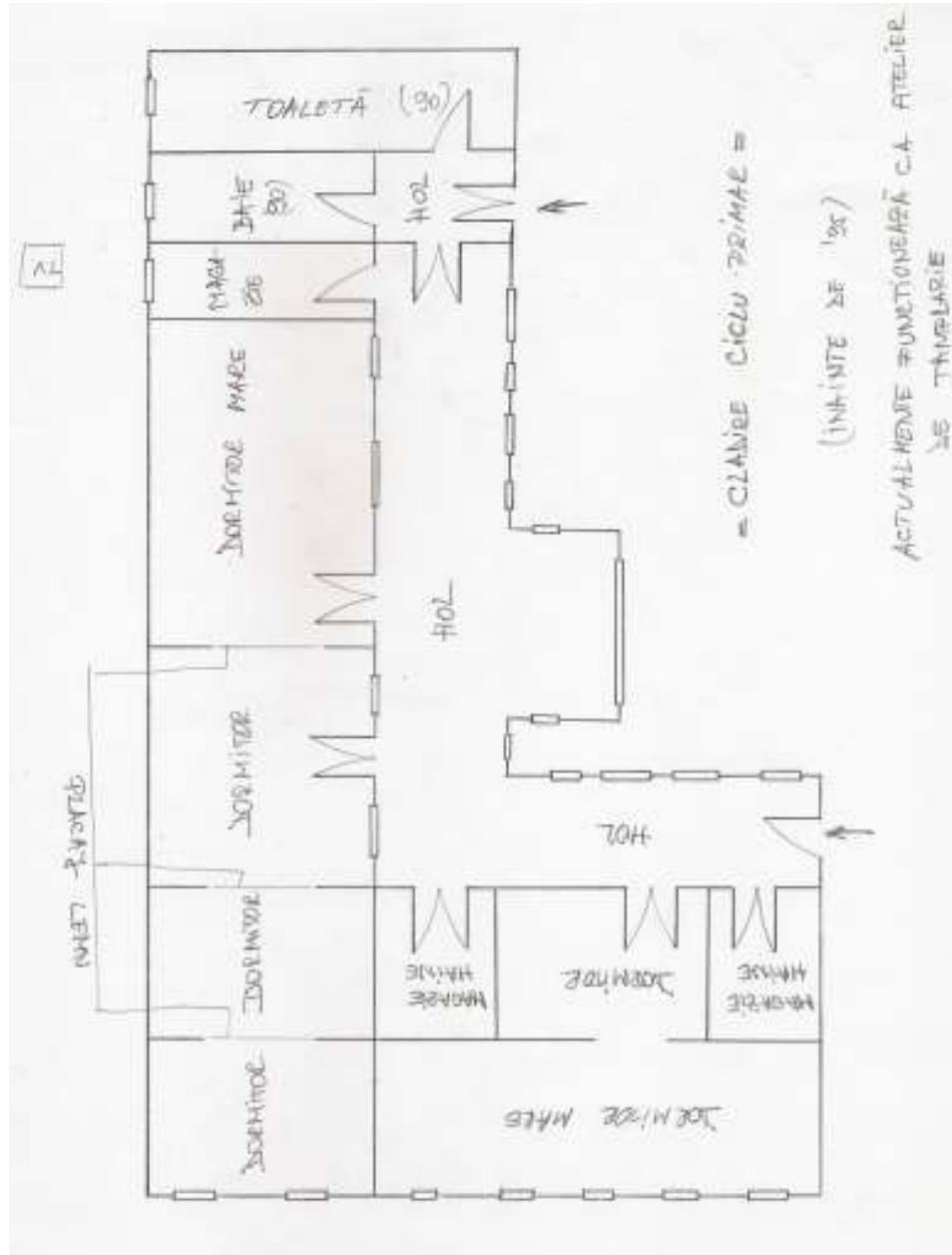

Fig. A12. b. Plan parter clădire Ciclu Primar - după adăugarea anexei cu zona de dușuri și toalete în 1990, dar înainte de modificările din 1995.

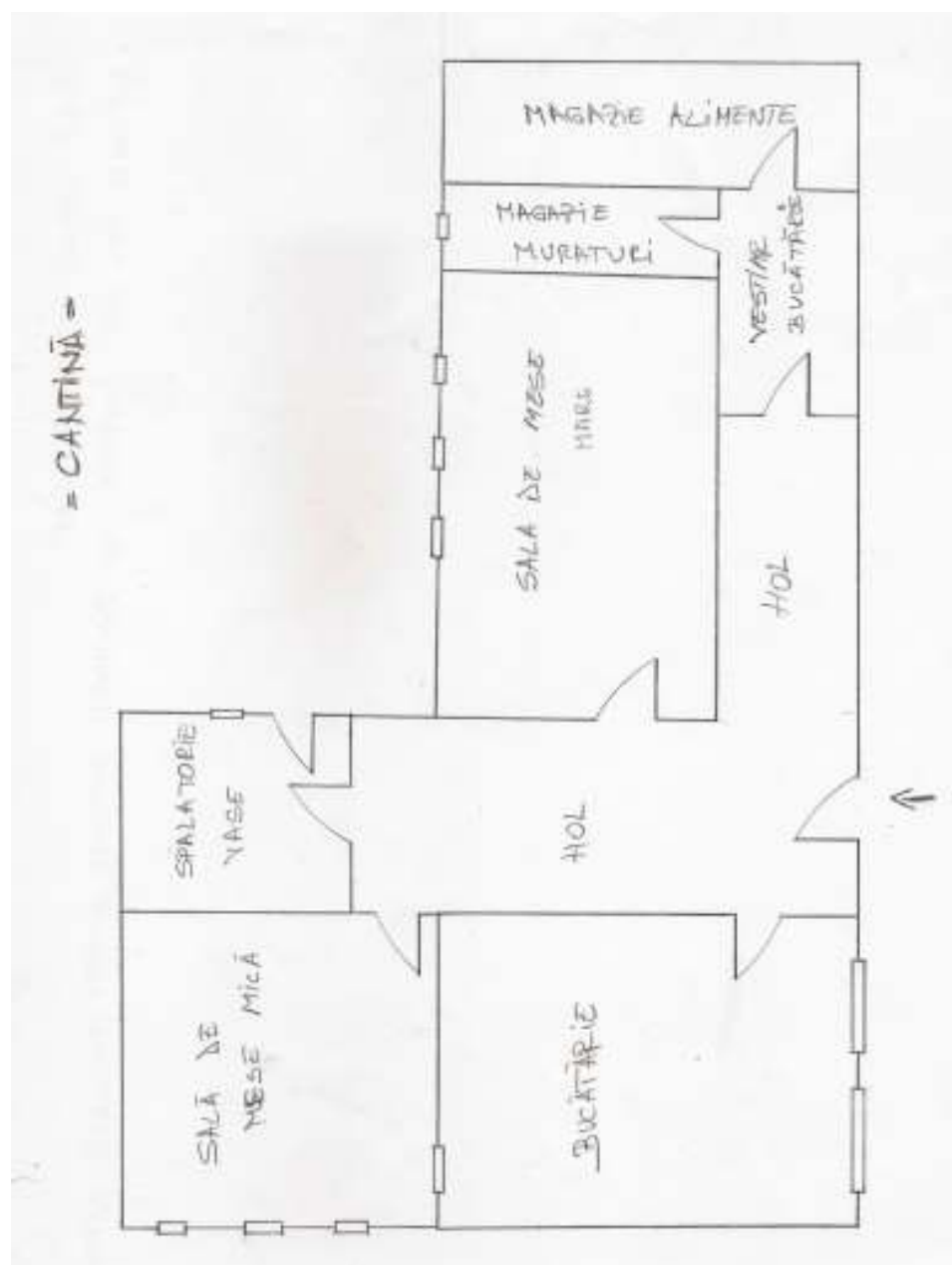

Fig. A12. c. Plan corp clădire Cantineă - înainte de modificările efectuate în 1995.

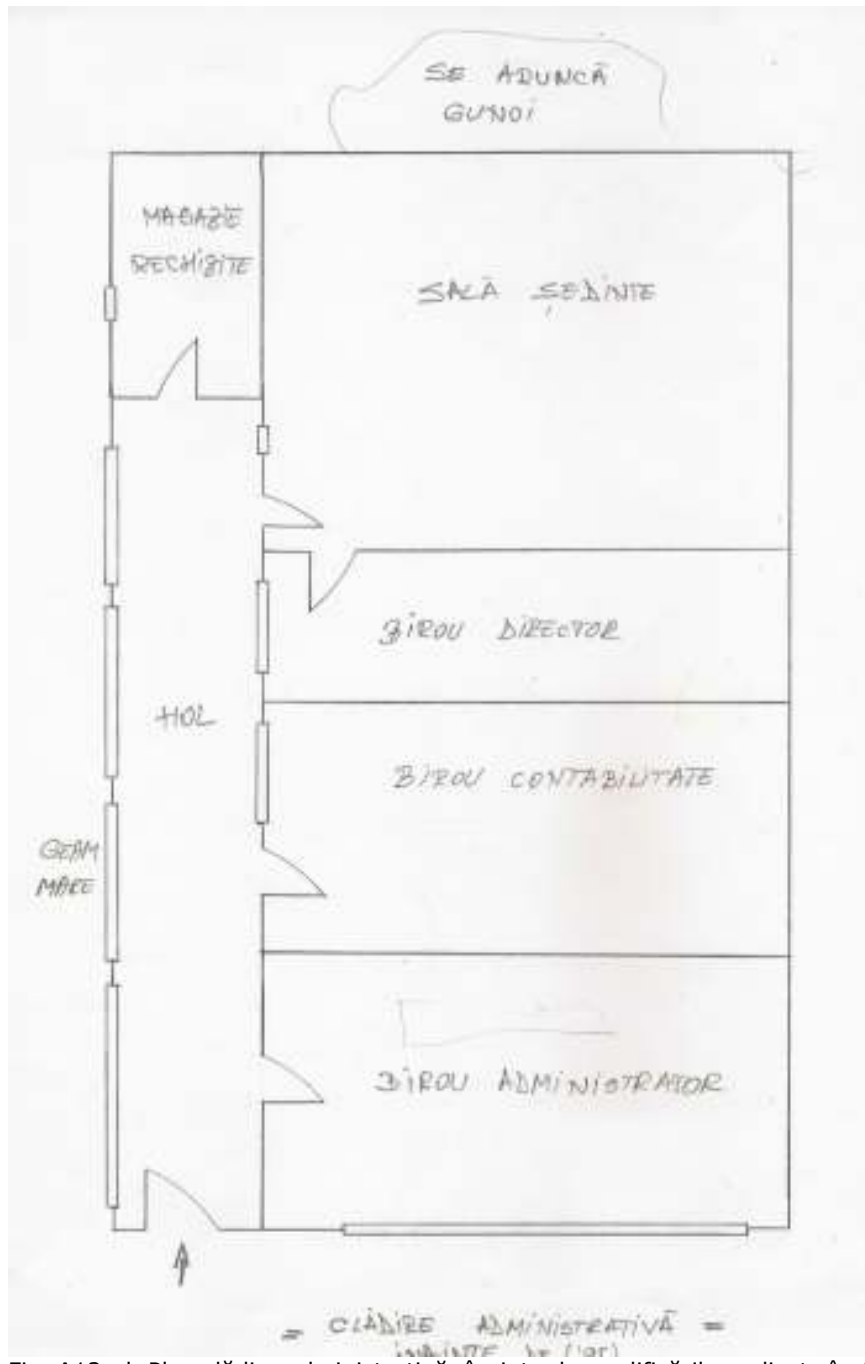

Fig. A12. d. Plan clădire administrativă- înainte de modificările realizate în 1995.

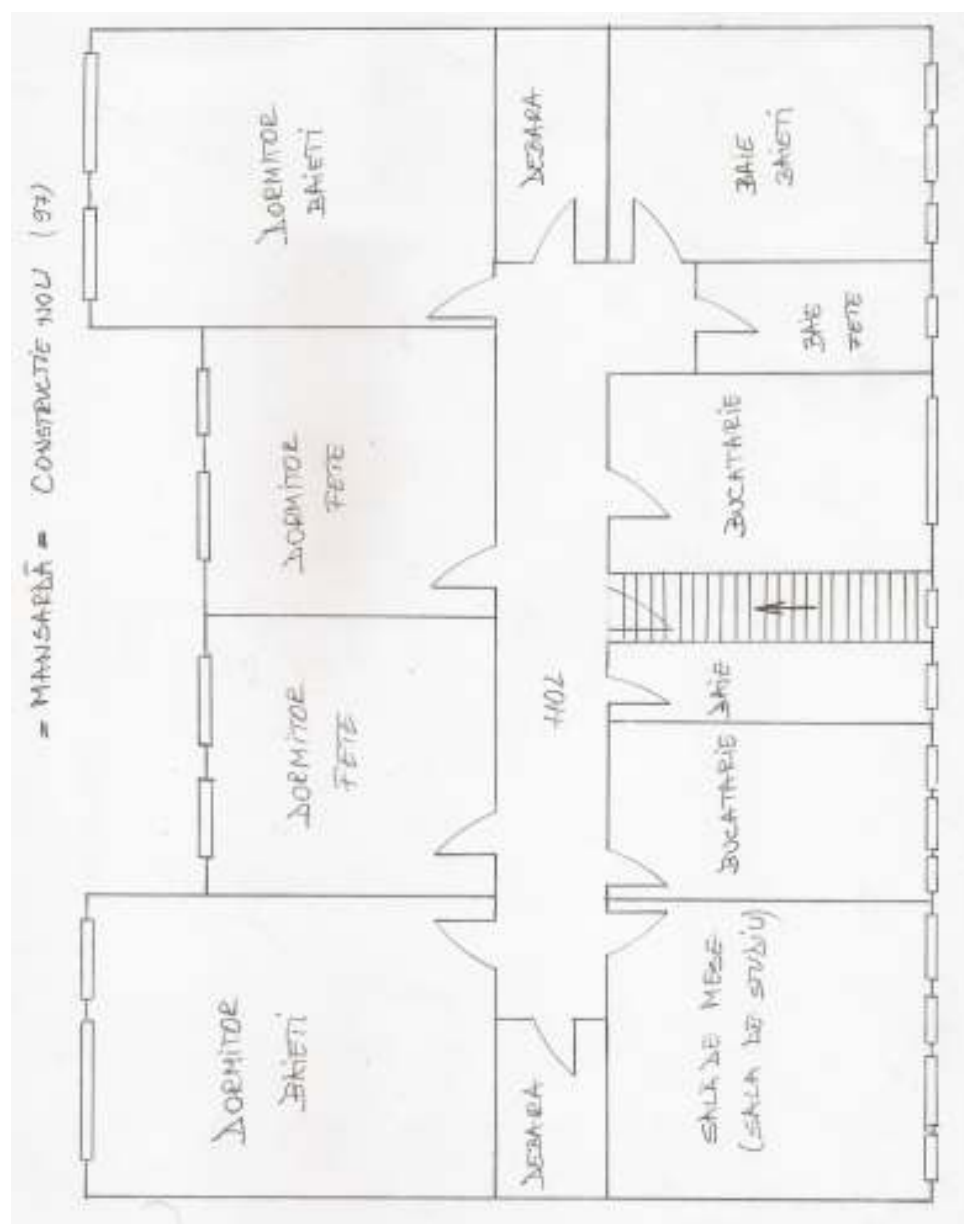
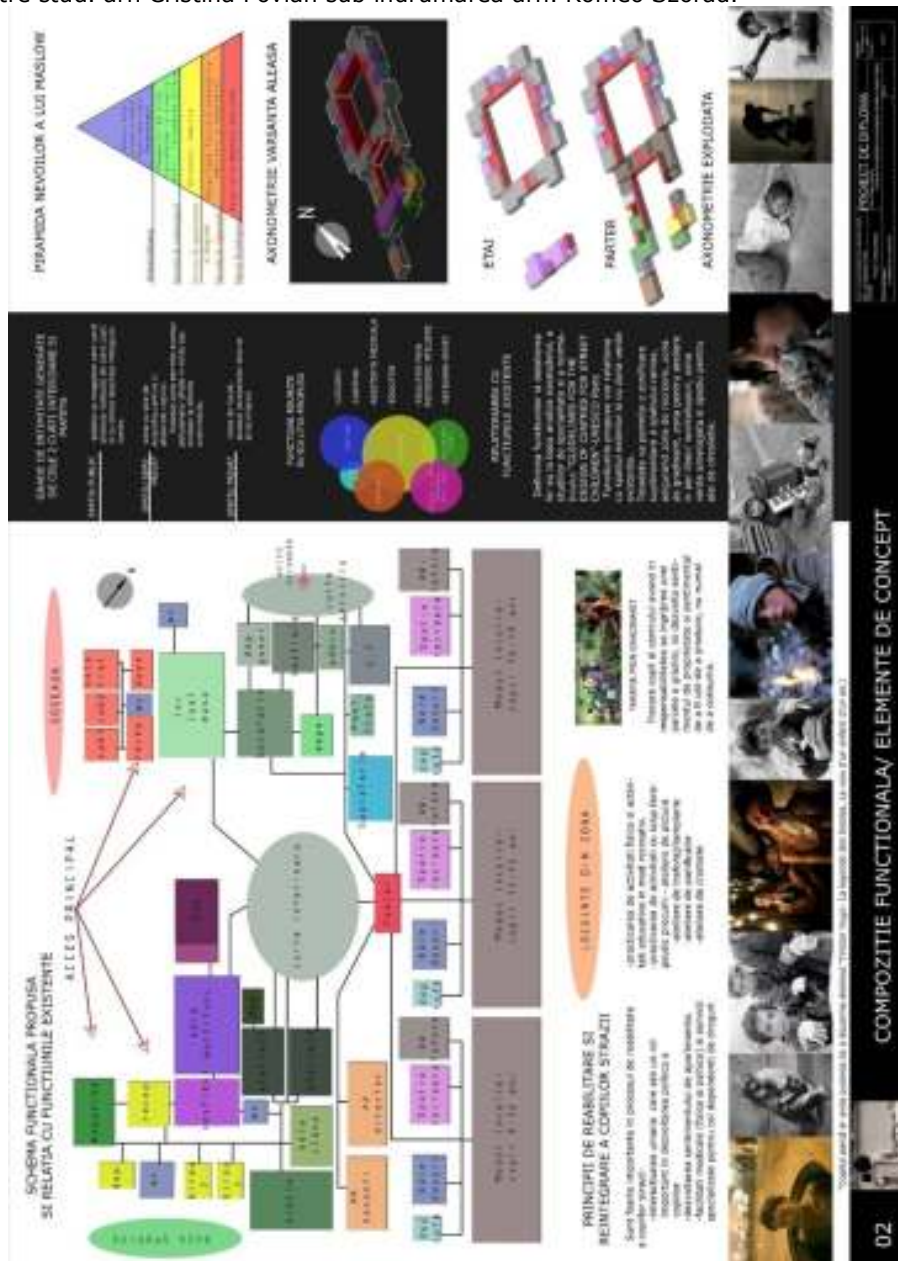
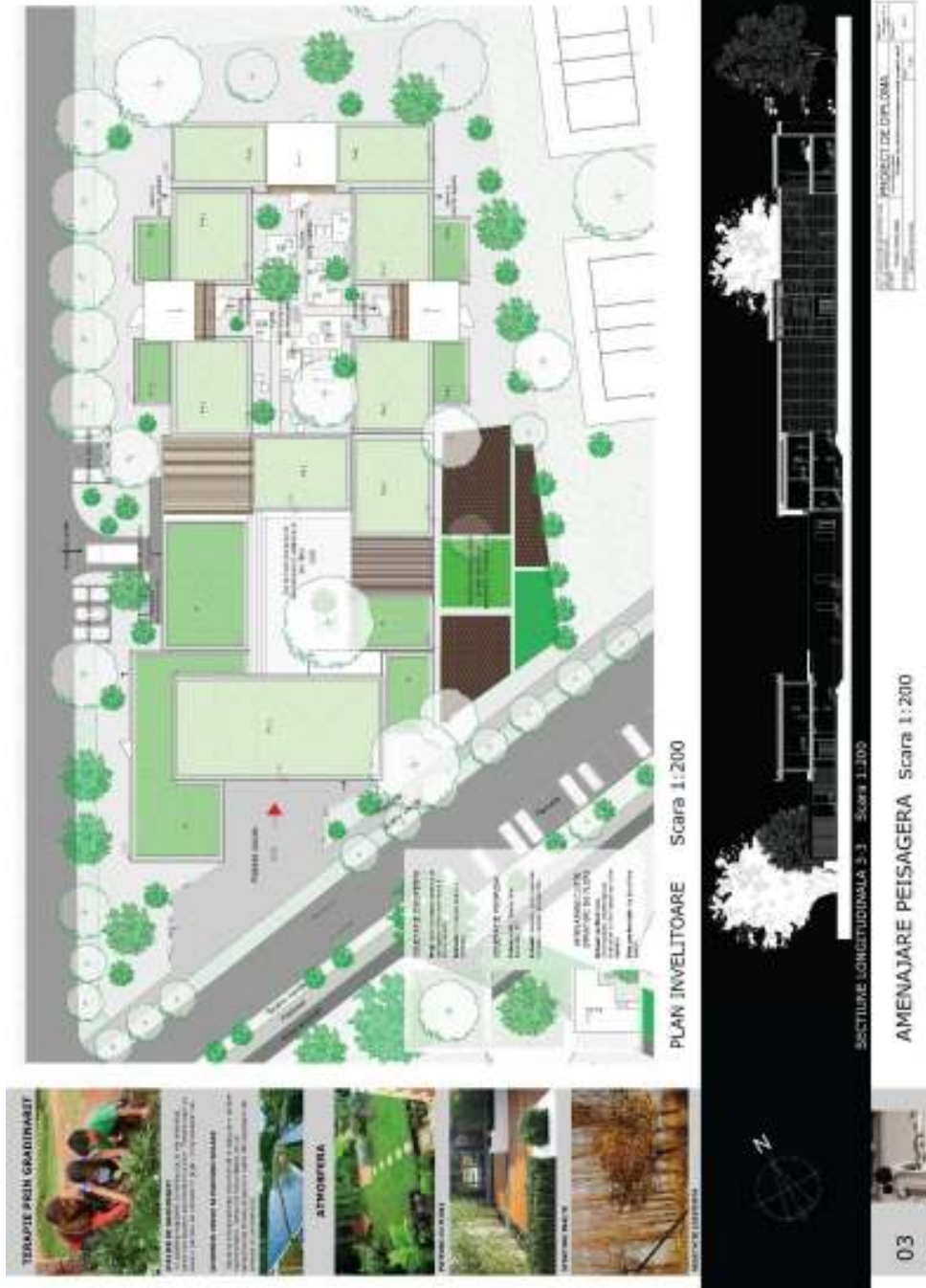

Fig. A12. e. Plan mansardă- intervenție realizată după 1995. Desen realizat de Mihai, tânăr care a fost instituționalizat în perioada copilăriei și a adolescenței în acest centru.

Anexa 13- Centrul pentru reabilitarea și reintegrarea "copiilor străzii"

Este un centru propus, în cadrul lucrării de licență, sesiunea iunie 2011, de către stud. arh Cristina Povian sub îndrumarea arh. Romeo Szorad.

PLAN PARTER- PROPUS

PLAN ETAJ-PROPUS

12

VEDERE DE ANSAMBLU

PROIECT DE CONSTRUCȚII

13

VEDERE CURTE DE RELAXARE- ZONA DORMITOARE

PROIECT DE CONSTRUCȚII

Anexa 14- Relații între factorii determinanți în procesul de proiectare.

calculation formula for luminous flux $\Phi = \frac{\pi \cdot L \cdot A}{\eta_B \cdot \rho}$		Φ = luminous flux required L = mean luminance (cd/m ²) A = surface to be floodlit η_B = lighting efficiency factor ρ = reflection factor for the material	
luminance for a floodlit object		level of reflection from illuminated materials	
	(cdm ²) L		ρ
free standing	3 - 6.5	brick, white vitrified	0.85
dark surroundings	6.5 - 10	white marble	0.6
moderately bright surroundings	10 - 13	plaster, light	0.3-0.5
very bright surroundings	13 - 16	plaster, dark	0.2-0.3
lighting efficiency factor		light sandstone	0.3-0.4
object	η_B	dark sandstone	0.1-0.2
large area	0.4	light brick	0.3-0.4
small area		dark brick	0.1-0.2
large distance	0.3	light wood	0.3-0.5
towers	0.2	granite	0.1-0.2

Fig. A14. a. Fluxul de lumină necesar

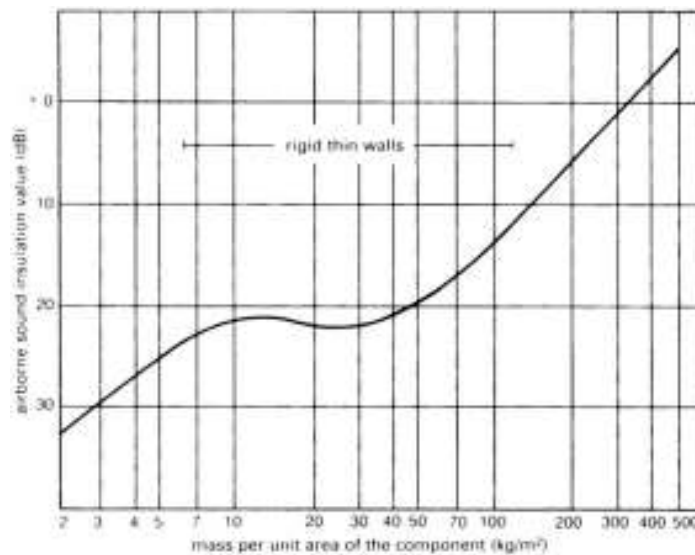

Fig. A14. b. Grafic reprezentând grosimea izolației la zgomot în funcție de masă/suprafață.

water content of the air (g/kg)	suitability for breathing	sensation
0 to 5	very good	light, fresh
5 to 8	good	normal
8 to 10	satisfactory	still bearable
10 to 25	increasingly bad	heavy, muggy
over 25	becoming dangerous	very humid
41	water content of the air breathed out 37°C (100%)	
over 41	water condenses in pulmonary alveoli	

Fig. A14. c. Gradul de umiditate din aer.

	reflection factor (%)		reflection factor (%)
lighting materials			
aluminium, pure, highly polished	80 to 87	plaster, light	40 to 45
aluminium, anodised, matt	80 to 85	plaster, dark	15 to 25
aluminium, polished	65 to 75	sandstone	20 to 40
aluminium, matt	55 to 76	plywood, rough	25 to 40
aluminium coatings, matt	55 to 56	cement, concrete, rough	20 to 30
chrome, polished	60 to 70	brick, red, new	10 to 15
vitreous enamel, white	65 to 75	paints	
lacquer, pure white	80 to 85	white	75 to 85
copper, highly polished	60 to 70	light grey	40 to 60
brass, highly polished	70 to 75	medium grey	25 to 35
nickel, highly polished	50 to 60	dark grey	10 to 15
paper, white	70 to 80	light blue	40 to 50
silvered mirror, behind glass	80 to 88	dark blue	15 to 20
silver, highly polished	90 to 92	light green	45 to 55
other materials		dark green	15 to 20
oak, light, polished	25 to 35	light yellow	60 to 70
oak, dark, polished	10 to 15	brown	20 to 30
granite	20 to 25	light red	45 to 55
limestone	35 to 55	dark red	15 to 20
marble, polished	30 to 70		

Fig. A14. d. Factorul de reflexie al luminii pentru diverse materiale.

Anexa 15- Normative pentru proiectarea spațiilor destinate copiilor.

În România, pentru procesul de proiectare a spațiilor dedicate copiilor putem menționa existența următoarelor normative principale:

- Normativ privind proiectarea, realizarea și exploatarea construcțiilor pentru case de copii- INDICATIV NP009-1997.
- Normativ privind proiectarea, realizarea și exploatarea construcțiilor pentru școli și licee- INDICATIV NP 010-1997.
- Normativ privind proiectarea, realizarea și exploatarea construcțiilor pentru grădinițe de copii- INDICATIV NP011-97.
- Normativ privind proiectarea de creșe și creșe speciale pe baza exigențelor de performanță-INDICATIV NP 022-1997.

SURSE ANEXE

Anexa 1

Fig.A1.1.

- Sursă fotografie- <http://en.wikipedia.org/wiki/File:Riischildren.jpg> consultată la data de 07.03.2015.

Fig.A1.2.

- Sursă fotografie <http://www.victorianchildren.org/wp-content/uploads/2012/12/Victorian-Street-Children.jpg> Consultată în data de 07.03.2015

Anexa 2

- Sursă pentru realizarea graficecelor și pentru preluarea hărții: The State of the World's Children 2012- Executive Summary, children in an Urban World- Unite for children – UNICEF, Sursă online: http://www.unicef.org/sowc2012/pdfs/SOWC%202012-Executive%20Summary_EN_13Mar2012.pdf Consultată în mai 2013.

Anexa 3

- Sursă hartă: European Parliamentary Research Service. Sursă online: http://epthinktank.eu/2014/12/04/poverty-risk-inequality-and-social-exclusion/at-risk-of-poverty_rate_map/ Preluată în aprilie 2015.

Anexa 4

- Sursă hartă:
http://en.wikipedia.org/wiki/Measuring_poverty#/media/File:Percentage_population_living_on_less_than_1_dollar_day_2007-2008.png
Consultată în aprilie 2015.

Anexa 5

- Sursă preluare hartă:
http://en.wikipedia.org/wiki/Education#/media/File:Education_index_UN_HDR_2007_2008.PNG Consultată în aprilie 2015.
- Consultată în aprilie 2015.

Anexa 6

- Hărți realizate în cadrul lucrării de dizertație, "Copiii-arhitectura și mediul construit", arh. Cristina Maria Povian, pentru finalizarea Masterului în Urbanism și Amenajarea Teritoriului, sesiunea din 2013, Facultatea de Arhitectură și Urbanism, Politehnica Timișoara.

Anexa 7

- Conform Ministerului Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice- Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție. Sursă online: <http://www.copii.ro/legislatie/> Consultată în aprilie 2015.

Anexa 8

- Testele exemplificate reprezintă o contribuție proprie. Desenele au fost realizate împreună cu "copiii străzii" din Timișoara, copii din centrul de

tip familial "Casa Haiducilor", județul Bihor și alți copii din familii obișnuite sau tineri care au fost instituționalizați în centrele din perioada comunistă și perioada imediat următoare.

Anexa 9

- Testele exemplificate reprezintă o contribuție proprie. Desenele au fost realizate împreună cu "copiii străzii" din Timișoara, copii din centrul de tip familial "Casa Haiducilor", județul Bihor și alți copii din familii obișnuite sau tineri care au fost instituționalizați în centrele din perioada comunistă și perioada imediat următoare.

Anexa 10

- Tabele au fost preluate de la Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, Consiliul Județean Timiș, "Strategia județului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale 2014-2020", Sursă online: - http://www.dgaspctm.ro/files/doc_ox9s8qsvdb.pdf, pag 22-28. Consultată în aprilie 2015.

Anexa 11

- Tabelul a fost preluat de la Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului, Consiliul Județean Timiș, "Strategia județului Timiș privind dezvoltarea serviciilor sociale 2014-2020", Sursă online: - http://www.dgaspctm.ro/files/doc_ox9s8qsvdb.pdf, pag 29. Consultată în aprilie 2015.

Anexa 12

- Desenele reprezentând planimetriile Centrului de plasament de la Halmeu, județul Satu Mare, au fost realizate de către un tânăr de 31 de ani care și-a petrecut copilăria și adolescența în acest centru, și care a fost martorul situației centrului din perioada comunistă dar și a modificărilor ulterioare.

Anexa 13

- Imaginile reprezintă proiectul de diplomă realizat pentru finalizarea studiilor unoversitare în iunie 2011, constând în propunerea unui Centru pentru reabilitarea și reintegrarea "copiilor străzii", arh. Cristina Povian, profesor coordonator Arh. Romeo Szorad.

Anexa 14

- Tabele preluate din Architects' Data, de Ernst and Peter Neufert, Editat de Oxford Brookes University. Fig. A14.a- pag 147; Fig. A14.b- pag 20; Fig. A14.c.- pag 118; Fig. A14.d.- pag 146.